

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

*Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної конференції
для студентів та молодих учених*

18 травня 2018 року

Частина 2

Міністерство освіти і науки України
Академія Державної пенітенціарної служби (Україна)
Університет м. Ніш (Сербія)
Термезький державний університет імені Ойбека (Узбекистан)
Північний національний університет м. Інчуань, провінція Нінся
(Китайська Народна Республіка)
Державний університет м. Піза (Італія)
Школа професійної освіти Університету Еге (Туреччина)
Кишинівський державний педагогічний університет
імені І. Creanga (Молдова)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Кафедра права та міжнародних відносин

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
для студентів та молодих учених
18 травня 2018 р.*

ЧАСТИНА 2

УДК 340(477+100)(063)М58

Редакційна колегія:

Іваній Олена Миколаївна - в.о. завідувача кафедри права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент

Потапова Олена Богданівна - доцент кафедри права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат історичних наук

***Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка
(протокол № 10 від 23 квітня 2018 р.)***

Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні і світі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції для студентів та молодих учених 18 травня 2018 р. Частина 2.. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – 223 с.

У збірнику розкриваються результати досліджень у галузі юридичної освіти.

Друкується в авторській редакції з оригіналів-макетів. За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2018

Зміст

СЕКЦІЯ 6

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛІСТИКА

Бабич Д.С.

Проблемні питання створення та функціонування державного бюро розслідувань..... 9

Бойченко В. Ю.

Конституція України як джерело кримінального права 13

Власенко С.О.

Сучасні тенденції кримінально-правової охорони таємниці в Україні..... 14

Горчакова В.С.

Деякі питання застосування інституту повідомлення про підозру 16

Григорчук Л.

Психологічні особливості судово-слідчих дій як засобу розгляду кримінальних справ у суді..... 19

Гудим Д. Ю., Карелін В. В.

Історико-правовий аналіз прийняття ВТК УРСР як передумова становлення сучасного кримінально-виконавчого законодавства..... 20

Даяк О. В.

Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як окрема функція органів прокуратури..... 23

ДЕРЕГА О.В.

Особливості кримінально-правової характеристики доведення до самогубства..... 24

Дзюба А. О.

Транснаціональна організована злочинність як загроза розбудові правової держави 27

Єрмак О.В.

До питання про визначення неповнолітнього в кримінальному праві України. 30

Іваній В. І.

Юридичні інструменти боротьби з домашнім насильством 32

Кириченко В. О.

Щодо поняття обшуку в кримінальному провадженні 35

Ковальова А. Ю.

Актуальні проблеми реалізації виборчих прав засуджених 37

Комячко Н.В.

Криміналізація пропаганди сепаратизму 39

Кононенко Є. Деякі питання щодо визначення місця прокуратури в системі органів державної влади	42
Кононенко Л. В. Питання правового регулювання представницької функції прокуратури України	43
Конотопцев С. В. Злочинність неповнолітніх як гостра суспільно-правова проблема України	45
Кузнецова Є.А. Проблеми, що впливають на якість публічного обвинувачення	48
Кузьменко С. С. Координаційна функція прокуратури: значення та форми реалізації	51
Лактіонова К.О. Покарання для неповнолітніх: види та особливості призначення	52
Лифарь А. О. Розслідування злочинів в сфері охорони здоров`я: проблеми та перспективи ...	55
Мельниченко І.П. Кримінально-правова характеристика покарання у виді довічного позбавлення волі	58
Недбайло В. В. Кримінальне провадження на підставі угод: «за» та «проти»	60
Овдієнко М. С. Довічне позбавлення волі чи «Довічне відбування життя», «Право на надію» і його еобхідність застосування в Україні	63
Остапчук Л. Г. Форми ухилення від відбування та виконання покарання у виді конфіскації майна за кримінальним законодавством України	66
Патlachук О. В. Кількісні показники нормативно-правових актів з використання та охорони надр	69
Підченко К. В. До питання внесення змін у ст. 155 Кримінального кодексу України	72
Пляхтур А. В. Протиправність як ознака злочину	74
Приходько Т. О. Реалії замісної підтримуючої терапії в місцях позбавлення волі	77
Прохоренко О.Є. Основні та факультативні ознаки об`єктивної сторони складу злочину, пов`язаного з використанням державних символів	80
Рубцова К. Ю. Практичні проблеми переведення осіб з однієї виправної колонії до іншої	83

Рябуха А. А. Практика застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим	85
Сіренко К. Ю. Напрямки реформування кримінально-виконавчої системи як необхідної умови реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань	87
Скусинець А. Крадіжка: історико-правовий аспект	91
Сластьяникова К. І. Допит свідка в конфліктній ситуації	95
Смолій С.М. Ростовський маньяк	97
Спірідонов М. О. Диференціація й індивідуалізація кримінальної відповідальності за злочинне порушення права на захист	100
Ткач О. О. Аналіз практики ЄСПЛ щодо питання зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі	103
Треба Н. М. Поняття та значення кримінально-процесуального закону	105
Урсолова А. В. Пробація: сутність та проблематика в контексті кримінальної процесуальної науки	107
Фролова А. Г. Сучасний етап теорії та практики розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності	109
Ходак Д. В. Проблемні аспекти діяльності органів прокуратури у сфері протидії корупції....	111
Цюпка О. А. Особливості кримінальної відповідальності за злочини в інформаційній сфері	113
Чвертка Н. А. Правові основи виправлення та ресоціалізації жінок, засуджених до позбавлення волі	115
Чежегова О. В. Основні етапи реформування системи органів та установ виконання кримінальних покарань незалежної України та їх законодавче закріплення..	117
Шевцова О. В. Кримінально-виконавчі наслідки судимості	119
Шестопапов Р.М. Обмеження права на захист у кримінальному процесі як запорука додержання прав людини	120

Щекотіхіна Д. А. Пробаційна система як гуманізована заміна в'язниці.....	124
Яковініч В. В. Проблеми відмови прокурора від підтримання обвинувачення в суді.....	126
Ярощук А. С. Особливості інституту угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні України.....	129

СЕКЦІЯ 7

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Бідюк Д. А. , Кондратчук С. А. Особливості функціонування договору франчайзингу в Україні	131
Бондар Ю.А Економічна безпека підприємства як чинник ефективного управління.....	132
Ковтун Г. І. Правові аспекти інформації в економічній сфері	136
Костюкова І. О. Зовнішня міграція громадян України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів	139
Кудріна О. Ю. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах глобальної фінансово-економічної кризи.....	141
Куровська А. В. Сучасний стан та шляхи удосконалення державного фінансового контролю в Україні	143
Кущик А. В. ІТ-сектор України як ключова галузь економіки: проблеми та перспективи ...	146
Наконечний В. В. Застосування режиму «справедливе та рівне ставлення» за двосторонніми договорами про сприяння та захист інвестицій для захисту прав інвесторів у податкових спорах	149
Подлісняк І. С. Проблеми законодавчого регулювання виробництва та застосування пестицидів та агрохімікатів в Україні.....	151
Радько Є.Б. Соціально-демографічна політика в рамках міжнародної глобалізації	154
Золотарьова А.П. Обґрунтованість і справедливність ставок податку підприємців	156
Шпортюк О.М. На шляху створення ювенальної юстиції в Україні	158

СЕКЦІЯ 8

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ АСПЕКТИ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Шумейко З. Є., Паламарчук В.М.

Проблема дослідження творчої спадщини Матвія Номиса: стан, проблеми, перспективи 163

СЕКЦІЯ 9

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Закутайло Д. І.

Правові основи безпеки туристських подорожей 167

Ісаєва О. О.

Правові аспекти регулювання анімаційної діяльності в туризмі 169

Немчунова А. В.

Правове забезпечення та регулювання діяльності в сфері індустрії гостинності 171

Лозовий В.

Экономическая безопасность в индустрии гостеприимства 175

Федусь Д. А.

Страхування як засіб безпеки в туризмі 177

СЕКЦІЯ 10

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ

Бачинська Т. П.

Поширення екстремістських поглядів через мережу інтернет: заходи протидії 180

Житний О. О.

Розвиток кримінально-правової освіти в Україні (традиції, новації, сучасність) 182

Крупко Я. М.

Реформування вищої освіти в Україні впровадженням здобутків психологічної науки в педагогічну практику 185

Сморжевський О. С.

Потреба в новому освітньому законодавстві (аспекти розвитку інформаційних та освітніх технологій) 187

СЕКЦІЯ 11

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ КРАЇН СВІТУ

Андрійцьо А.М. Щодо питання про міграційну політику Європейського Союзу.....	189
Бардакова Ю. О. Інститути співпраці, партнерства та діалогу альянсу НАТО та країн-партнерів	191
Головач О. Я. Колабораціонізм у Другій світовій війні	195
Горобець І. В. Сучасний Афганістан – проблеми розвитку	197
Гупало К.П. «Оксамитове розлучення» Чехословаччини як державотворчий процес.....	198
Ємельянов Д. В. Порівняльна характеристика Латиноамериканської та Азійської моделей нових індустріальних країн першої хвилі	200
Ковтуненко І. І. «Дефіцит демократії» в Європейському Союзі	203
Корнієнко М. Міжнародні відносини України з Угорською республікою та укладення договору про основи добросусідства та співробітництва (1991-2004)	206
Курбанов Б., Гребіник Я.В. «Позитивний нейтралітет» туркмено-афганських відносин	207
Новікова Н. В. Методи дисидентської комунікації в радянській Україні	209
Особливець С. С. Міжнародна нормативно-правова база військового полону	211
Подласий Д. М. Міжнародний досвід у сфері боротьби з корупцією	214
Половинко Ю.В. Створення Європейського оборонного співтовариства в 50-х роках ХХ століття	215
Сакунова А.В. Афганістан у російсько-американських відносинах	216
Савченко А. Р. Вплив світової спільноти на врегулювання ситуації в Камбоджі внаслідок подій 1975-1979 рр.	218
Яценко Ю. В. Японсько-російські відносини: історія і сучасність	220

СЕКЦІЯ 6

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛІСТИКА.

Бабич Д.С.

*студентка 1 курсу магістратури групи
МКПРп-171*

*Чернігівського національного
технологічного університету,
м. Чернігів, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Державне бюро розслідувань – новий правоохоронний орган, створення якого передбачено зобов'язаннями при вступі до Ради Європи та є частиною коаліційної угоди між парламентськими партіями Верховної Ради України VIII скликання.

12 листопада 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Державне бюро розслідувань», який визначає правові основи організації та діяльності Державного Бюро розслідувань. Постановою Кабінету Міністрів України №127 від 29 лютого 2016 року утворено Державне бюро розслідувань (далі - ДБР), як центральний орган виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції. Проте на сьогодні затверджено тільки структуру ДБР, передбачається, що цей орган має запрацювати в середині або наприкінці 2018 року, внаслідок чого прокуратура остаточно припинить розслідувати злочини, які віднесені до підслідності ДБР. Мова йде про найрезонансніші злочини в країні за участю високопосадовців та правоохоронців, які до цього розслідувались недостатньо ефективно внаслідок поєднання в органах прокуратури функції слідства та процесуального керівництва. Планується, що діяльність ДБР, про яку йшла мова майже 20 років історії нашої держави, стане значним кроком в сфері реформування органів правопорядку. Однак відкритим є питання очікувань як експертів, так і громадськості щодо проблем, які пов'язані з функціонуванням цього органу.

Питання створення спеціального правоохоронного органу, який би здійснював функцію досудового розслідування щодо державних службовців, посадовців і суддів, розглядалося задовго до активізації антикорупційної реформи у 2014 році. Так, результати історико-наукового аналізу демонструють, що першою спробою створення окремого органу для розслідування злочинів, вчинених вищими посадовими особами або правоохоронцями, за зразком Федерального бюро розслідувань Сполучених Штатів Америки, стало створення у 1997 році Національного бюро розслідувань. Основними завданнями даної структури було здійснення досудового розслідування та оперативно-розшукових заходів щодо злочинів, які представляють підвищену суспільну небезпеку, а також аналітичної

діяльності з метою прогнозування динаміки злочинності у суспільстві, виявлення та усунення причин і умов, що сприяють корупції та вчиненню інших тяжких і особливо тяжких злочинів. Однак, створений орган проіснував менше двох років і припинив свою роботу у 1999 році на підставі рішення Конституційного Суду України, який визнав Указ Президента України про його створення таким, що не відповідає Конституції України.

Протягом наступних років посилаючись на позитивний зарубіжний досвід у сфері боротьби зі злочинністю (переважно ФБР США), в Україні систематично анонсувались відповідні законопроекти, які передбачали створення самостійного антикорупційного правоохоронного органу. Однак, вони не отримували достатньої підтримки як серед науковців і фахівців-практиків, так і у Верховній Раді України [4, с. 63-64].

Дещо пізніше, у наукових колах знову досить активно почалося обговорення доцільності створення державного органу з означеними повноваженнями. Перш за все, на актуальності його формування наголошувалось у засобах масової інформації. Це питання було досліджено у рамках діяльності правозахисної організації по боротьбі з корупцією Transparency International Україна, спільно з якою розроблявся проект Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки, зокрема, під впливом громадськості, яка виступала за «очищення» правоохоронної системи [6, с. 160-161].

Як зауважують дослідники, головною причиною утворення ДБР стала необхідність виконання Україною своїх зобов'язань перед ЄС, а також вплив іноземних інвесторів в Україні. Так, одними з умов для переходу України на безвізовий режим була боротьба з надмірною корумпованістю, що укорінилися в усіх сферах державного управління, подолання кримінально-олігархічної моделі управління тіньовим сегментом ринку, перешкоджання потраплянню лідерів злочинних організацій до інститутів державної влади [7, с. 177], зокрема, шляхом створення нового державного правоохоронного органу для протидії корупції. Логічно передбачити, що одним пріоритетом цієї структури мав стати специфічний захист правовими засобами діяльності іноземних інвесторів від руйнівного впливу вітчизняних високопосадових корупціонерів і організованої злочинності [4, с. 66].

Більшість експертів (56,8%) також пов'язують необхідність утворення ДБР з виконанням вимог Конституції України щодо обмеження функцій прокуратури, а також з підвищенням ефективності розслідувань злочинів, вчинених високопосадовцями, правоохоронцями та суддями. Передання органами прокуратури функції досудового розслідування триває ще з 1995 року, коли Україна взяла на себе відповідне зобов'язання перед Радою Європи. Такий тривалий перехідний період був, зокрема, пов'язаний з відсутністю органу, який міг би розслідувати кримінальні справи, підслідні прокуратурі [3, с. 2].

Стратегічна програма діяльності ДБР головною місією цього органу називає встановлення справедливості у суспільстві шляхом незалежного та всебічного розслідування злочинів задля притягнення винних до встановленої Законом відповідальності, незважаючи на їхні посади, зв'язки та ресурси [2, с. 4]. Експерти вважають, що ДБР має розслідувати передусім злочини, вчинені суддями, прокурорами, поліцейськими, співробітниками СБУ, державної

фіскальної та кримінально-виконавчої служби [3, с. 2]. В цьому плані, можна погодитися з думкою Є. Скулиша про те, що розслідуванню злочинів, вчинених представниками органів державної влади, суду і правоохоронних органів майже завжди протидіють як винні, так й інші зацікавлені особи. Зважаючи на високий рівень корумпованості українських посадовців, розслідування та судовий розгляд таких кримінальних справ, за винятком невеликої кількості так званих «резонансних», закінчуються безрезультатно: справи зазвичай закриваються за реабілітуючими підставами, а за вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів винні отримують покарання, не пов'язані з позбавленням волі [4, с. 62-63]. Зважаючи на зазначене, цілком очевидними та виправданим вважається створення відокремленого органу державної влади, до компетенції якого належить справи щодо визначеної категорії осіб. Можна припустити, що при формулюванні компетенції ДБР за приклад було взято досвід діяльності Департаменту конституційної безпеки МВС Грузії, що здійснює широкі функції з виявлення та розслідування корупційних та інших злочинів, учинених державними посадовими особами, зокрема представниками правоохоронних структур [5, с. 394].

Хоча, існує й інший бік цього питання. Так, панує думка, що визначена підслідність ДБР не враховує традиційних для багатьох країн повноважень аналогічних органів щодо розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, вчинюваних представниками органів державної влади. Досвід інших країн, де діють такі органи (ФБР – у США, Федеральне відомство кримінальної поліції – у Німеччині, Державна поліція – у Франції тощо), демонструє, що такі органи розслідують не лише злочини вчинені службовими особами, але і тяжкі та особливо тяжкі злочини, що скоєні організованими злочинними угрупованнями.

Адже ДБР, по-перше, має особливий, порівняно з іншими органами досудового розслідування, статус, що забезпечує широке коло його повноважень, високий рівень незалежності від інших органів і структур. По-друге, порядок відбору та призначення на посади у ДБР свідчить про те, що призначенню до цього органу підлягають особи з вагомим досвідом роботи у відповідній сфері [12, с. 182]. До категорій, які вказують на підвищені вимоги до кандидатів до ДБР, Програма відносить наступні цінності: добросовісність; професійність; рішучість та відповідальність; командна робота та рівність можливостей [2, с. 10].

Проблемним питанням залишається порядок обрання керівництва ДБР. Так, підтримується думка, що керівники ДБР мають обиратися конкурсною комісією з обов'язковою участю представників громадськості, адвокатури, юридичних навчальних закладів і наукових установ. Така позиція цілком вписується в останні тенденції, які диктують конкурсний відбір високопосадовців задля збільшення суспільної довіри до відповідного державного органу та незалежності кандидата, обраного у такий спосіб [3, с. 3].

Перешкодою ефективній роботі ДБР є законодавча обмеженість його повноважень щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності. Серед науковців отримала підтримку концепція детектива як єдиної особи, яка відповідає за кримінальне провадження від початку і до кінця, тобто об'єднання функцій досудового розслідування та оперативно-розшукової

діяльності. Це твердження частково обумовлено сучасним підходом до реформування органів правопорядку, яким пропагується ідея відходу від штучного поділу, який виник ще за радянських часів [3, с. 6]. Однак, така ідея дещо не узгоджується з положеннями Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», який підрозділи внутрішньої безпеки та забезпечення особистої безпеки відносить до підрозділів ДБР, які здійснюють тільки оперативно-розшукову діяльність [1]. Таке очевидне звуження функціонального спрямування оперативних підрозділів, на думку Цюприка І.В., суттєво обмежує можливості негласної роботи. Адже підрозділи внутрішньої безпеки та забезпечення особистої безпеки здебільшого забезпечують безпеку самих працівників ДБР. Проте специфіка розслідуваних органом справ та інших напрямів діяльності у переліку покладених на ДБР завдань об'єктивно потребує створення у складі ДБР оперативних підрозділів іншого функціонального спрямування [7, с. 184].

Для реалізації мети Державного бюро розслідувань, а саме запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Бюро, має бути вирішено низку завдань. З метою створення умов для належного виконання цих завдань на установчому етапі необхідно пройти відповідні процедури щодо прийому матеріалів проваджень від органів прокуратури України та вжити інших заходів, які дозволять Державному Бюро повноцінно інтегруватися у систему правоохоронних органів України та діяти в правовому полі. Планується, що датою початку розслідувань ДБР стане 1 вересня 2018 року, але ця дата не може вважатися остаточною, оскільки Бюро зможе розпочати повноцінні розслідування тільки після виконання основних завдань нормотворчого характеру, створення ключової частини матеріально-технічної бази та формування мінімально необхідної для роботи команди Бюро, а також вжиття заходів щодо забезпечення слідчої та оперативної діяльності.

Література

1. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
2. Державне бюро розслідувань. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017-2022 роки [Електронний ресурс] / Державне бюро розслідувань // Київ. 2017. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/program_print.pdf.
3. Результати опитування «Державне бюро розслідувань: пріоритети роботи». Авторський колектив. Київ : Асоціація УМДПЛ, ЦППР, 2017. 8 с.
4. Скулиш Є. Д. Проблемні питання створення Державного бюро розслідувань // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. № 2. С. 60-71.
5. Татаров О. Ю., Чернявський С. С. Досвід Грузії щодо реалізації нового кримінального процесуального законодавства в діяльності органів внутрішніх справ [Електронний ресурс] // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2 (87). С. 390–400.
6. Цимбалюк В. І. Функція досудового слідства в повноваженнях Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро // Право і Безпека. 2014. № 3. С. 160-164.
7. Цюприк І. В. Перспективи функціонування державного бюро розслідувань як суб'єкта боротьби з організованою злочинністю // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2. С. 177-186.

Бойченко В. Ю.

Студент 2 курсу 021 групи ННІ історії та філософії

*СумДПУ ім. А.С.Макаренка,
м.Суми, Україна*

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

В юридичній науці під джерелом кримінального права прийнято вбачати і матеріальні джерела формування права, тобто умови життя людей у суспільстві, і форму вираження правових норм. Задля того, щоб з'ясувати сутність кримінального права, важливе значення мають обидва види джерел: перший вид джерел дає змогу визначити соціальну обумовленість норм кримінального права, їх ненадуманий характер, продемонструвати залежність змісту кримінально-правових норм від рівня соціально-економічного, політичного та культурного розвитку держави; другий - розкриває сутність форми закріплення кримінально-правових норм, пояснює причини їх загальнообов'язковості.

Оскільки юридичним підґрунтям кримінального права являється Конституція України, то в багатьох її статтях розкрито принципи, які прямо належать до законів про кримінальну відповідальність. Низка норм кримінального права безпосередньо закріплена в Конституції України, а інші впливають з неї.

Відповідно до положень Конституції України про те, що вона являє собою найвищу юридичну силу, що закони та інші нормативні акти приймаються тільки на її основі й повинні відповідати їй, а також, що діяння, які є злочинами, та відповідальність за них визначаються виключно законами України. Кримінальний кодекс України ґрунтується на Конституції України та загальноновизначених принципах і нормах міжнародного права.

Однак, у Кримінальному кодексі України чітко вказано, що закони про кримінальну відповідальність набувають чинності тільки тоді, коли вони вписані в нього. Тобто, поза Кримінальним кодексом України жодних кримінальних законів не існує і не може існувати [2]. Проте, навіть якщо в сфері кримінального права діє принцип верховенства кримінального закону, одночасно в цьому ж законі є посилання на Конституцію як джерело кримінального права, тобто принцип верховенства Конституції є невід'ємною стороною реалізації кримінального закону. Це дозволяє говорити про те, що суд загальної юрисдикції при розгляді кримінальних справ зобов'язаний керуватися і Конституцією України, і кримінальним законом. Тим більше, що Пленум Верховного Суду України вказав у п. 2 Постанови № 9 від 01.11.1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», що суд безпосередньо застосовує Конституцію у разі: 1) коли зі змісту норм Конституції не випливає необхідність додаткової регламентації її положень законом; 2) коли закон, який був чинним до введення в дію Конституції чи прийнятий після цього, суперечить їй; 3) коли правовідносини, що розглядаються судом, законом України не врегульовано, а нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою або Радою міністрів Автономної Республіки Крим, суперечить Конституції України; 4) коли укази Президента України, які внаслідок їх нормативно-правового характеру підлягають

застосуванню судами при вирішенні конкретних судових справ, суперечать Конституції України [3].

Тобто, можна говорити про те, що при конкуренції «верховенств» існує пріоритет верховенства Конституції. Згідно до частини третьої статті 8 Конституції України, її норми є нормами прямої дії, про що також вказав Пленум Верховного Суду України у вищевказаній постанові [1]. Таким чином, у сфері кримінально-правових відносин правозахисник може спиратися безпосередньо на норми Конституції України.

Однак, у той же час, верховенство кримінального закону постає як основний принцип кримінального права й тому, підставою для кримінальної відповідальності та покарання є винятково Кримінальний кодекс України. Тут має місце конкуренція принципів Конституції України та принципів кримінального права, і на практиці в цій конкуренції виграє верховенство кримінального права.

Тож, норми Конституції безумовно є нормами прямої дії, які потенційно повинні застосовуватися у випадках пробілів у праві або суперечностей положень, що містяться в кримінальному законі, нормам Конституції. Кожен має право під час розгляду справ посилаючись на норми Конституції України й вимагати відповідних гарантій, опираючись на її авторитет і значимість. Одночасно вони є концептуальними для кримінального права, сприяють розвитку всієї галузі кримінального права, визначають діяльність законодавця.

Література

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст.141. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20010711>
2. Кримінальний кодекс України від 6 квітня 2001 р.-№16.-ст.203. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>
3. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя № 9 від 1 листопада 1996 р. // Постанови Пленуму Верховного суду України в кримінальних справах (1973-1998). К., 1998. - С. 58 – 64. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Власенко С.О.

*Студент 2 курсу 8 групи
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, у зв'язку із прогресивним процесом інформатизації суспільства, його переходом у нову еру, інформація набуває важливого значення в житті кожної людини, суспільства і держави в цілому. Сучасні політичні, глобалізаційні процеси, зокрема інтеграція України до ЄС, стрімкий технічний прогрес, підіймають питання, щодо правого захисту таємниці, вдосконалення законодавства з цього питання, на якісно новий рівень, що у свою чергу обумовлює актуальність даної роботи.

При визначенні поняття «таємниця» було зроблено висновок про відсутність єдиної, загально визнаної дефініції, що у свою чергу породжує

ситуацію, коли окремими науковцями по-різному тлумачиться зміст даного явища, а також впливає і на їх класифікацію, і як наслідок – у різних джерелах ми знаходимо різні класифікації, але єдина система відсутня.

Проаналізувавши кримінальне законодавство, можна побачити, що першочергового законодавчого закріплення отримала охорона державної таємниці, а в подальшому – і в інших галузях (комерційна, банківська, лікарська тощо), що відбиває пріоритети держави, оскільки відповідно до Конституції (ст.17) однією із найважливіших функцій держави є також інформаційна безпека. Вищезазначені дії є проявом процесу диференціації кримінальної відповідальності, як сучасної тенденції кримінального права. У теорії кримінального права проблематика диференціації кримінальної відповідальності є предметом багатьох дискусій серед науковців, одні з них вважають, що це явище є позитивним, а інші – негативним. Однак ми стоїмо на позиції, що інтенсивність змін і доповнень, що вноситься до Кримінального кодексу України є, безперечно, позитивним явищем, оскільки це розширення дає змогу поставити під захист кримінального права більшу сферу суспільних відносин, а також надає кримінальному законодавству певної гнучкості. Тобто диференціація кримінальної відповідальності є адекватною відповіддю на процес суспільного розвитку та появу нових суспільних відносин [1, с.104].

На стику проблеми визначення таємниці знаходиться встановлення відповідальності, передусім кримінальної, за порушення таємниці у певних особливих, спеціальних сферах. Прикладом є встановлення кримінальної відповідальності за порушення священником таємниці сповіді. У національному законодавстві це питання врегульовано лише в процесуальному аспекті, а саме, відповідно до КПК (п.5, ч.2, ст.65), священнослужителі не можуть бути допитані як свідки – про відомості, одержані ними на сповіді; аналогічне положення присутнє також і у ЦПК і КАС. На нашу думку, доцільним є застосування санкції передбаченої нормами канонічного права (позбавлення сану священника, заборона здійснювати священні обряди тощо), оскільки це питання воно саме по собі засноване на релігійному підґрунті, а Конституцією закріплено, що церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, тому і вирішення даного питання повинно лежати у площині релігії і професійної діяльності священника, як порушення його професійних обов'язків і тому санкції передбачені нормами канонічного права повинні повною мірою забезпечити недопущення повторення таких діянь у майбутньому. Із розвитком процесу секуляризації права й політики вплив релігії набуває переважно опосередкованих форм. Відповідальність, що її встановлено нормами права, пов'язана з понесенням правопорушником обмежень своїх прав у вигляді позбавлення останнього певних благ і має ретроспективний характер (оцінюються вже вчинені індивідом діяння). Юридичне покарання не залежить від ставлення особи до права і завжди означає обмеження зовнішніх можливостей і свободи людини. Релігійна санкція перш за все пов'язана з духовним світом людини, втратою її зв'язків зі священним і позбавленням певного стану з'єднуваності з абсолютним, який у християнській традиції має назву «благодать», та прагненням відновити цей стан [2, с.72].

Одним із видів таємниць приватного життя людини ж таємниця усиновлення (удочеріння). Зокрема, статтею 168 КК передбачена

відповідальність за розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) всупереч волі усиновителя (удочерителя). Право на таємницю усиновлення тісно пов'язане з проголошенням у ч.1 ст.32 Конституції України правом людини на таємницю її особистого та сімейного життя. Відповідно до ст.8 Конвенції 1950 року – Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, також Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях наголошує на позитивних зобов'язаннях держави у забезпеченні прав людини, особливо у приватній сфері, тому належна реалізація цього права має бути забезпечена державою. Тому, у даному випадку, логічним постає питання співрозмірності (пропорційності) засобів кримінального права по досягненню мети, а саме захисту приватної сфери кожної особи. Суспільна небезпечність даного злочину – розголошення таємниці усиновлення(удочеріння) полягає в тому, що його вчинення може призвести до родинних конфліктів, до розриву сімейних відносин, спричинити серйозну моральну травму усиновленому, а також характерним для даного діяння є зловживання службовими особами своїми повноваженнями, що у сукупності із високим рівнем корупції може призвести до серйозних наслідків. Тому ми вважаємо, що реалізуючи свої позитивні зобов'язання у забезпеченні прав людини, держава, встановивши кримінальну відповідальність за скоєння зазначеного злочину, підносить конституційне право людини на таємницю її особистого та сімейного життя у пріоритетне значення, сповідуючи європейський досвід, і показує, що порушення у даній сфері є недопустимими.

Тому, підсумовуючи усе вищенаведене, можна зробити висновок про те, що явище «таємниці» у національному законодавстві, передусім у кримінальному, є недостатньо дослідженим, та належним чином не систематизованим, у зв'язку з динамічним розвитком суспільних відносин. Зазначене питання не можна залишати без уваги, оскільки, у будь-якому випадку, порушення таємниці призводить до порушення прав і законних інтересів осіб, тому виникає нагальна необхідність її ефективного гарантування та захисту.

Література:

1. Примаченко В.Ф. Диференціація кримінальної відповідальності: поняття та зміст// Вісник кримінологічної асоціації України.–2016.–№1(12)
2. Вовк Д.О. Право і релігія: спільні риси та відмінності// Вісник Академії правових наук України. – 2007. – №1(48)

Горчакова В.С.

*студентка 3 курсу, 12 групи
НЮУ імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Значення повідомлення про підозру, що по суті являє собою процесуальну дію слідчого або прокурора щодо складання такого письмового повідомлення про підозру та його вручення особі, не можна полишати за увагою. Завершуючи перший етап стадії досудового розслідування, а саме збирання доказів, встановлення обставин, у тому числі й щодо причетності

конкретної особи до вчинення кримінального правопорушення, встановлює, що зібрані докази про те, що конкретна особа вчинила кримінальне правопорушення, є достатніми. До того ж є початковим етапом щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності, з моменту повідомлення про підозру з'являється новий учасник – підозрюваний, який згідно зі ст. 42 КПК набуває прав та обов'язків, яких раніше не мав.

Повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому ст. 276 КПК, у випадках: затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення, обрання до особи одного з запобіжних заходів, наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Щодо другої підстави для вручення повідомлення про підозру виникає невпорядкованість норм стосовно підстав застосування запобіжних заходів. Так, у ч.2 ст.177 КПК підставою застосування запобіжного заходу визначено наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч.1 ст.177 КПК. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених процесуальним кодексом. Таким чином, застосуванню запобіжних заходів має передувати набуття особою статусу підозрюваного, обвинуваченого. Якщо звернутися до ч. 2 ст. 176 та ст. ст. 207 та 208 КПК, можна стверджувати, що до особи, яка ще немає відповідного процесуального статусу, може бути застосовано такий запобіжний захід тимчасового характеру як затримання особи. Але для затримання особи обов'язково необхідні ознаки, перелік яких передбачено ч. 2 ст. 207 та ч. 1 ст. 208 КПК України. Більш того, затримання як підстава для повідомлення про підозру вже передбачена у п. 1 ч. 1 ст. 276 КПК України і додаткового зазначення не потребує.

Також існують певні процесуальні питання щодо вручення повідомлення про підозру. Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення - у спосіб, передбачений КПК для вручення повідомлень. Виникає проблема як діяти у разі, коли особу, щодо якої наявні достатні докази щодо вчиненого кримінального правопорушення, неможливо знайти і сповістити про необхідність з'явлення до компетентних органів. Вбачається, що повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється у порядку, передбаченому главою 11 КПК, за винятком положень щодо змісту повідомлення та наслідків неприбуття особи. Таким чином, особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. Також зазначається, що у разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. Вичерпний перелік осіб, які є членами сім'ї, який використовується судами, визначений статтею 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Так, це можуть бути особи, які

перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі. При цьому, вручення повідомлення про підозру будь-якій іншій, сторонній особі (брату, водію, охоронцю тощо) є незаконним та не тягне за собою набуття особою статусу підозрюваного. казана позиція неодноразово підтверджена судовою практикою. Зокрема «у випадку, якщо особа з тих чи інших причин не отримала відповідного документа або у слідства немає належного підтвердження про такий факт – то особа не може бути підозрюваною, оскільки їй не повідомлено про підозру». [1] Якщо особа попередньо повідомила слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у випадку підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти.

10 жовтня 2017 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Актом внесено зміни до ст. 303 Кримінального процесуального кодексу України щодо можливості оскарження повідомлення про підозру в кримінальному провадженні. Зокрема зазначено, що під час досудового розслідування можуть бути оскаржені повідомлення слідчого, прокурора про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом - підозрюваним, його захисником чи законним представником (п10 ч1 ст 303 КПК). Водночас зазначено, що дане положення вводиться в дію через три місяці після набрання чинності цим Законом, не має зворотної дії в часі та застосовується до справ, по яким відомості про кримінальне правопорушення, внесені в Єдиний реєстр досудових розслідувань після введення в дію цих змін. Водночас ст.58 КУ допускає зворотню дію законів у часі, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Формою реалізації даної норми є положення ч.1ст.5 КПК, яка регулює дію норм кримінального процесуального закону в часі та згідно з якою процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається відповідно до положень, чинних на момент початку виконання дії або прийняття такого рішення. На відміну від кримінального (матеріального) закону, чинний кримінальний процесуальний закон не має зворотної дії навіть у тих випадках, коли його правила є більш сприятливі для учасників кримінального провадження. Отже, згаданий п.10 ч.1 ст. 303 КПК за загальним правилом підлягає застосуванню з дати набрання чинності цим Законом, в частині таких змін. Такі нововведення дають новий інструментарій захисту підозрюваного від необґрунтованих підозр у вчиненні злочину. Таким чином з'являються нові можливості ще на стадії досудового розслідування закінчити кримінальне провадження або побудувати позицію захисту в напрямку виправдовування особи шляхом скасування повідомлення про підозру. [2]

Отже, з огляду на вищесказане, можна сказати, що інститут повідомлення про підозру має деякі законодавчі та нормативні неточності, які створюють проблеми у практичній реалізації положень інституту.

Література

1. Особливості вручення письмового повідомлення про підозру [Електронний ресурс]. – URL :<https://vbpartners.ua/uk/osobennosti-vruchenija-pismennogo-vedomlenija-o-podozrenii/>
2. ПРО МОЖЛИВІСТЬ ОСКАРЖЕННЯ ПІДОЗРИ В ПРОВАДЖЕННЯХ, РОЗПОЧАТИХ ДО 15.03.2018 [Електронний ресурс]. –URL :<http://zrada.today/prognozi-i-dumki/z-zalusu/pro-mozhlivist-oskarzhennya-pidozri-v-provadžennyah-rozpochatih-do>

Григорчук Лідія

студентка 0047 групи, ННІ педагогіки та психології

*СумДПУ імені А.С.Макаренка,
м.Суми, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-СЛІДЧИХ ДІЙ ЯК ЗАСОБУ РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ У СУДІ

Слідчі дії у широкому значенні – усі дії, які провадить слідчий, виконуючи вимоги кримінально-процесуального закону. За такого підходу ставиться знак рівності між слідчими і процесуальними діями. Слідчі дії у вузькому значенні – це кримінально-процесуальні дії, які виконують для встановлення, фіксації і перевірки доказів [5].

Варто розмежувати поняття судових і судово-слідчих дій. Хоча вони і є підмножиною процесуальних дій, однак ці поняття мають суттєву відмінність, яка полягає у притаманності пізнавального спрямування та особливостях правового регулювання [4, с. 70]. Оскільки пізнавальний напрямок виділяють у судово-слідчих дій, нижче буде зроблена спроба аналізу їх психологічних особливостей. Психологічна структура судово-слідчих дій представляє собою сукупність пізнавального, організаційного та комунікативного підвидів професійної діяльності представника судової влади.

Судово-слідчим діям, на відміну від судових, властивим є пізнавальний аспект: вони розглядаються як спосіб збирання чи формування й дослідження доказів у судовому засіданні шляхом здійснення регламентованих кримінально-процесуальним законом комплексу пізнавально-засвідчувальних і перевірочних операцій [3, с. 45]. Пізнавальна діяльність в суді має свою специфіку. Процес пізнання фактів судом значно віддалений від моменту здійснення злочину, тому слідчий на попередньому етапі має прийняти всі можливі заходи щодо пильного закріплення отриманих доказів, тим самим полегшивши судове уявлення про ті факти, які мають значення для об'єктивного розгляду справи. У процесі пізнавальної діяльності необхідно уважно ставитися до результатів попереднього слідства та своєчасно попереджати психологічний вплив на сутність результатів дослідження.

Пізнавальні навички використання психологічних закономірностей в діяльності судового експерта включають: вміння творчо вирішувати поставлені задачі, рефлексивний аналіз умов, процесу та результатів дослідницької праці

як джерело безперервного саморозвитку [1]. Напрацьовані навички дозволяють перебудувати структуру діяльності, тобто експерт отримує можливість регулювати діяльність на більш високому рівні, не вимагаючи пильного контролю свідомості при виконанні конкретних дій.

Процес пізнання в формі судового розгляду йде при строгому дотриманні принципів відкритості, гласності, колегіальності, безперервності та безпосередності.

Організаторська діяльність дозволяє проводити бесіди з громадянами під час їх прийняття та у зв'язку з вирішенням справи; готувати необхідні документи, вивчати жалоби тощо. Певний психологічний вплив на учасників судового засідання надають приміщення, особливо непристосоване для судового розгляду, його просторова організація, тому на цьому етапі є важливою психологічна консультація.

У комунікативній діяльності суду відображаються міжособистісні взаємини суддів з працівниками того чи іншого судового органу. Найважливішим елементом комунікативної діяльності є відносини, які складаються в процесі судового допиту. Судочинство має обов'язок регулювати психологію взаємин учасників судового процесу: необхідно спостерігати за поведінкою підсудного, свідків, потерпілих, прокурора, адвоката та інших осіб по справі, встановлювати правильні стосунки між ними, тобто вміло впливати на хід ведення судового засідання [2, с. 74].

Таким чином, кожна стадія судового процесу та судово-слідчих дій має свої психологічні особливості, тому необхідно спрямовувати використання психологічної інформації не тільки як характеристику окремих етапів судочинства, а і як впливовий засіб розгляду кримінальних справ.

Література

1. Чорноус Ю.М. Поняття, сутність і значення слідчих дій у процесі розслідування злочину // Забезпечення прав людини та громадянина в умовах реформування політичної та правової системи України: Тези доповідей науково-практичної конференції. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. С. 166-167.
2. Александров Д. Юридична психологія: Навч. посібник. 2008. 152 с.
3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Академічний курс. К.: ВД «Ін Юре», 2004. 424с.
4. Основи юридичної психології: Навч. посібник / Н. М. Давидюк. Чернівці: Рута, 2004. 60 с.

*Гудим Денис Юрійович, старший
інспектор відділу інтендантського та
господарського забезпечення
Державної установи «Кам'янська
виправна колонія (№34)»,
м. Кам'янське, Україна*

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРИЙНЯТТЯ ВТК УРСР ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Формування сучасного кримінально-виконавчого законодавства відіграє важливу роль у становленні правової доктрини України. Проте, для належного розуміння стану справ із право реалізації основних положень Кримінально-виконавчого кодексу, доцільно звернутися до витоків його становлення й прийняття.

Як свідчить проведений нами історико-правовий аналіз нормативних джерел, з часу захвату влади більшовиками починається новий етап становлення виправно-трудової системи. Під гаслом - „класової боротьби за світле майбутнє”, принцип законності підміняється принципом революційної доцільності, що знайшло своє відображення й у нормативно-правових актах прийнятих в перші роки радянської влади. У „Тимчасовому положенні про революційні трибунали” зазначається, що останні при встановленні міри покарання мають керуватися в першу чергу інтересами соціалістичної революції”, а вже потім – „соціалістичною правосвідомістю” [2, с. 9-12]. Зрозуміло, що знадобився певний час для того, щоб почати займатися місцями позбавлення волі й формувати законодавчу основу їхньої діяльності. Так, у 1919 р. була зроблена перша спроба розробки нового виправно-трудового законодавства України, а саме: „Статуту про тримання під вартою”. У ньому повинні бути міститися не лише організаційні принципи керівництва місцями позбавлення волі, а й їх завдання, форми впливу на засуджених, інші важливі питання. Проте, частину його положень, окремі дослідники, вважають утопією.

Значний інтерес для історії виправно-трудової системи і законодавства України мають нормативно-правові акти 20-25-го р. р. XIX ст., серед них цікавою видається й той факт, що прийняті у серпні 1920 року „Керівні засади кримінального права РСФРР», діяли на території України до 1922 року, коли було прийнято Кримінальний кодекс УРСР.

Майже до 1924 р. в Україні, здійснювалося формування нового радянського виправно-трудового законодавства, приймались все нові й нові нормативні акти. Окремі з них якщо й не повторювали зміст попередніх, то, принаймні, дублювали вимоги, що центральне керівництво адресувало адміністрації «виправно-трудовах установ». Особливо це стосується відомчих розпоряджень. Важливим нормативним актом, що міг внести значні корективи в існуючий порядок виконання покарань, був проект Пенітенціарного кодексу УРСР. Загалом, система виконання покарань була вибудована на основі Виправно-трудового кодексу (далі – ВТК) УСРР, що являв собою систематизований законодавчий акт, який об'єднував норми, що регулювали виконання суд. вироків, а також порядок відбуття засудженими покарання, звільнення від нього та порядок і умови функціонування виправно-трудовах установ. Крім того, ВТК УСРР передбачав створення різного роду установ, які співпрацювали б з органами, що виконують покарання, у боротьбі із злочинністю [1]. Наступною віхою, що вплинула на формування законодавчого регулювання виконання покарань стало прийняття рішення про створення виправно-трудовах таборів. Перший ВТТ почав діяти у квітні 1929 р., але саме „Положення про виправно-трудовах табори ОДПУ СРСР” було прийняте 7 квітня 1930 р. постановою РНК СРСР.

З початком Великої Вітчизняної війни почали виникати проблеми з переміщенням засуджених та приведенням законодавства у відповідність до умов воєнного стану. У зв'язку з цим, протягом 1941-1943 р.р. було прийнято окремі підзаконні акти. Серед них перш за усе слід згадати про „Інструкцію про режим тримання і охорону в'язнів у виправно-трудовах таборах і колоніях НКВС СРСР у період воєнного часу” прийняту в лютому 1942 р., що надавала оперативно-службовим нарядам право в ряді випадків

застосовувати зброю без попередження (при втечі, переслідуванні, при нападах на адміністрацію і конвой).

Серед інших нормативних актів у сфері виконання покарань того часу слід відмітити затверджене 23 вересня 1948 р. „Положення про трудові колонії для неповнолітніх”, а також Інструкцію „Про режим тримання ув'язнених в строкових тюрмах”, затверджену наказом МВС від 11 вересня 1950 р., які діяли до 1954 р. Після смерті Сталіна та проведення масштабної амністії оголошеної Указом ПВР СРСР від 27 березня 1953 р., була зроблена чергова спроба передачі виправно-трудової системи до Міністерства юстиції, якому вона підпорядковувалась до 21 січня 1954 р.

У подальшому, суттєве значення для реформування системи виконання кримінальних покарань мали постанови ЦК КПРС від 12 березня 1954 р. „Про основні завдання МВС СРСР” та від 10 липня 1954 р. „Про заходи щодо покращення роботи виправно-трудових таборів і колоній МВС СРСР” [3, с. 70]. На виконання постанов ЦК КПРС розпорядженням РМ СРСР від 10 липня 1954 р. було затверджене «Положення про виправно-трудові табори і колонії МВС СРСР», об'явлене наказом МВС СРСР від 17 липня 1954 р. Ряд норм останнього досить радикально відрізнялись від норм попередніх підзаконних актів щодо режиму тримання засуджених.

Початок 60-х років характеризується вжиттям нових заходів щодо вдосконалення виправно-трудової політики та виправно-трудового законодавства. У 1961 р. було затверджено „Примірне положення про виправно-трудої колонії і тюрми союзних республік”. Ним республіканським органам, надавалась можливість вирішувати питання в галузі виконання покарань з огляду на національні особливості, а також прийняття власних положень про виправно-трудої колонії і тюрми. В Україні таке Положення було затверджено Указом ПВР УРСР від 21 липня 1961 р.

Перший в історії радянської держави кодифікований нормативний акт у галузі виконання покарань – Основи виправно-трудового законодавства СРСР і союзних республік – прийнято в 1969 р. Протягом 1970–1971 рр. відповідно до Основ і на їх базі підготовлено й затверджено ВТК союзних республік, зокрема й УРСР, ухвалений Законом Верховної Ради УРСР від 23 грудня 1970 р., який набув чинності з 1 червня 1971 р. [4] та діяв на території УРСР, а потім і незалежної України майже 33 роки – аж до 1 січня 2004 р., коли набув чинності новий КВК України.

Крім ВТК 1970 р., порядок та умови відбування (виконання) покарання у вигляді позбавлення волі регламентували й численні відомчі нормативні акти МВС УРСР, основними з яких були Правила внутрішнього розпорядку виправно-трудоих установ, затверджені наказом МВС УРСР. Таким чином можемо констатувати, що аналіз нормативно-правового забезпечення регулювання процесу виконання кримінальних покарань у окреслений нами період, носить заполітизований характер, адже ті історичні умови не сприяли ствердженню загальнолюдських цінностей, формуванню поваги до дотримання прав людини й головне, на нашу думку, здатності удосконалювати такі норми.

Література

1. Виправно-трудоий кодекс УРСР : [Електронний ресурс] URL: http://leksika.com.ua/15900906/legal/vipravno-trudoviy_kodeks_usrr

2. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України [упоряд. Г. О. Радов, І. І. Резник]. К. : РВВ КІВС, 1998. Т. 1. Ч. 1. 414 с.
3. Ширвиндт Е.Г., Утевский Б.С. Советское исправительно-трудовое право. М.,: Госюриздат, 1957. 244 с.

Даюк Олександр Вадимович

Студент 4 курсу, 5 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого

м. Харків, Україна

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ ЯК ОКРЕМА ФУНКЦІЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

З метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави на прокуратуру покладено ряд функцій, які спрямовують діяльність даного органу. Крім Конституції та Закону України «Про прокуратуру», дане питання також регулюється Кримінальним процесуальним кодексом України (далі КПК).

В ч.2 ст. 36 КПК встановлено, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. [1] Поряд з цим функцію процесуального керівництва не можна зводити до способу здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, оскільки нагляд є значно ширшим, ніж процесуальне керівництво, і відрізняється обсягом та характером повноважень прокурора, а також різним колом завдань, які передбачені для цих видів діяльності.

Термін «керівництво» можна розтлумачити як діяльність керівника щодо спрямування процесу. Воно охоплює його право давати вказівки, розпорядження, втручатися у безпосередню діяльність підконтрольного органу чи посадової особи, спрямовувати її, доручати здійснення певних завдань або самостійно їх виконувати. Аналіз повноважень прокурора встановлених ч. 2 ст. 36 КПК України, дозволяє зробити висновок, що до процесуального керівництва законодавець також відносить повноваження, пов'язані з підтримкою державного обвинувачення (п 14, 15, 20 ч. 2 ст. 36 КПК України), і здійснення міжнародного співробітництва в сфері кримінального провадження (п. 16-19 КПК України), відповідно категорією «процесуальне керівництво» законодавець визначає весь масив діяльності прокурора в кримінальному провадженні. [3].

Процесуального керівництва спрямоване на організацію процесу досудового розслідування, визначення його спрямування, координацію процесуальних дій слідчих та оперативних підрозділів всебічне, повне та неупереджене дослідження всіх обставин кримінального провадження, для того, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності, і жоден невинуватий не був засуджений.

Наглядати означає слідкувати за чієюсь діяльністю для контролю, забезпечення порядку. Метою нагляду є виявлення та усунення допущених у діяльності правоохоронних органів порушень закону, недопущення їх вчинення у майбутньому, а також притягнення до відповідальності винних у вчиненні порушень осіб.[2] Саме тому нагляд повинен забезпечувати законність в діяльності не тільки органів, що здійснюють досудове розслідування, а також правоохоронних органів.

Введення у кримінально-процесуальне законодавство інституту процесуального керівництва досудовим розслідуванням зумовлене, зокрема, євроінтеграційними процесами. В КПК України запроваджено принцип незмінності прокурора у кримінальному провадженні аж до винесення судом остаточного рішення у ньому. Отже, формування обвинувачення забезпечується одним чи групою процесуальних керівників, що спрямовують діяльність слідчого, координують досудове розслідування, щоб згодом ефективно підтримувати державне обвинувачення в суді. Внаслідок цього істотно зростає роль саме процесуального керівництва.

В межах здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування прокурор відповідає за забезпечення законності в ході досудового слідства, тоді як процесуальне керівництво спрямоване на якість розслідування кримінальної справи [2].

Для забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування, усунення порушень законодавства та виконання поставлених перед прокуратурою завдань необхідно розглядати процесуальне керівництво та нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, як дві окремі функції прокурора.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. І. І. Шулган Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як окрема функція органів прокуратури // Право України. 2016. № 5. С. 171–175 [Електронний ресурс]. URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/33023/1/84-516-520.pdf>

3. А.В. Лапкин Осуществление прокурором процесуального руководства досудебным расследованием по угововно-процессуальному законодательству Украины // Научные труды. Российская академия юридических наук. Выпуск 14. М. : ООО «Издательство «Юрист», 2014. 1320 с [Електронний ресурс]. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12469/1/Lapkin_761-765.pdf

Дерега О.В.,
*Студентка 352 групи
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили
м.Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, охорона якої регламентується як міжнародно - правовими так і національними нормами. У статті 6 Міжнародного пакту про

громадянські і політичні права зазначено невід'ємні права кожної людини на життя, його охорону і неможливість протиправного позбавлення [1]. У свою чергу, на національному рівні кримінально-правова охорона даних соціальних цінностей здійснюється нормами, які передбачені Розділом II Особливої частини Кримінального кодексу.

Одним із злочинів, що посягає на життя людини, відповідальність за який передбачена статтею 120 Кримінального кодексу України, є доведення до самогубства [2]. Окремі правові аспекти доведення до самогубства, а саме в частині характеристики деяких способів (форм) доведення до самогубства і розробки шляхів попередження самогубств, вивчали і розробляли такі українські вчені, як Н.М.Ярмиш, Л.Н. Шестопалова, А.П. Тищенко, В.В. Гриценко та інші.

Зараз досить складні часи у нашій державі, внаслідок чого посилюються соціальні негаразди в суспільстві, що і призводить до збільшення рівня смертності внаслідок вчинення самогубств. Тепер щогодини в нашій країні внаслідок вчинення самогубства помирає дві людини. Україна ввійшла до першої п'ятірки неблагополучних країн з огляду на суїцидальні показники.

Подібна норма, хоч і є часто суперечливою, просто необхідна для будь-якої правової держави. Доведення до самогубства - злочин, який являє собою істотну суспільну небезпеку, тому що в наслідок його вчинення не тільки порушують біологічний процес існування людини, але і негативно впливають на нормальне функціонування суспільних відносин.

Відповідно до Кримінального кодексу України доведення до самогубства, є злочином, який вчиняється за допомогою шантажу, жорстокого поводження з особою, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності [3]. Всі інші способи впливу, які потягли за собою добровільний відхід з життя потерпілого, не є кримінально караним діянням. У зв'язку з цим, деякі труднощі викликає проблема кваліфікації даного діяння. Особливо, на думку О.А. Гусак, це стосується встановлення причинного зв'язку між діями(бездіяльністю) винного та самогубством (замахом на самогубство) потерпілого, встановлення вини, відмежування злочину, передбаченого статтею 120 Кримінального кодексу України, від суміжного складу - вбивства (ст.115 Кримінального кодексу України) [2].

Відмінною рисою самогубства є те, що, це один із різновидів неприродної смерті, але, при цьому, доведення до самогубства – єдиний злочин проти життя особи, який не охоплюється поняттям вбивства. Адже, він вчиняється суб'єктом злочину проти життя іншої особи не прямо, а опосередковано.

З об'єктивної сторони цей злочин має матеріальну модель. Виходячи з цього, доведення особи до самогубства або замах на нього є наслідком жорстокого поводження з потерпілим або систематичного приниження його гідності. Також можна стверджувати, що з об'єктивної сторони це посягання має формальну конструкцію злочину.

В.В. Марчук, білоруський дослідник, вважає: «при доведенні до самогубства правомірно порушувати питання про психічне відношення винної особи тільки до діяння, що характеризується жорстоким поводженням з потерпілим або приниженням його гідності» [4]. Тому умисел може бути тільки

прямим. Самогубство або його спроба є необхідною умовою кримінальної відповідальності за доведення до самогубства.

Із цією позицією справедливо погоджується вітчизняний дослідник О.А.Гусак, яка зауважує, що «у статті 120 КК України мова йде про доведення до самогубства або до замаху на самогубство, але не про саме самогубство або про замах на самогубство. При доведенні до самогубства винного не можна обвинуватити в заподіянні смерті потерпілому з декількох причин, адже, як вже вказувалося, заподіяння смерті при самогубстві не є злочином. У доведенні до самогубства смерть потерпілому заподіює не винний, а сам потерпілий. Через те, що самогубство не є злочином, не можна сказати, що при доведенні до самогубства зі сторони винного має місце безпосереднє заподіяння або співучасть. Відтак, дії суб'єкта відповідальності при доведенні до самогубства не перебувають у прямому причинному зв'язку зі смертю потерпілого. При доведенні до самогубства причинний зв'язок якщо і є, то тільки між діями винного та діями, вчиненими потерпілим для заподіяння собі смерті. Відповідно при доведенні до самогубства смерть потерпілого не є безпосередньо наслідком дій винного. На наш погляд, така позиція вчених є цілком логічною [2].

Немає чіткої позиції, щодо суб'єктивної сторони цього суспільно небезпечного діяння. Так, на думку професора Г. М. Борзенкова, «із суб'єктивної сторони доведення до самогубства може бути вчинене з будь-якою формою умислу. При прямому умислі винний передбачає можливість самогубства потерпілого, бажає цього, а при непрямому – свідомо допускає той же результат [5, с.235]. Не можна стверджувати, при наявності прямого умислу на доведення до самогубства потерпілого вчинене є вбивством. Така думка помилкова. Адже, на відміну від вбивства, винний не чинить дій, що безпосередньо приводять до смерті потерпілого. Потерпілий сам приймає рішення позбавити себе життя і сам приводить його у виконання, керований своїми свідомістю та волею.

Суб'єктивна сторона доведення до самогубства характеризується виною, яка може бути як у формі умислу, так і у формі необережності. Особа може бажати настання наслідків у вигляді самогубства потерпілого або замаху на самогубство, не бажати, але свідомо їх припускати чи легковажно розраховувати на їх відвернення, або не передбачати можливості таких наслідків, за умови, що вона могла і повинна була це передбачити. Відповідальність за доведення до самогубства наставати не може у випадку, якщо особа не передбачала і не могла передбачити самогубства або замаху на самогубство з боку потерпілого.

При необережній формі доведення до самогубства, коли винний при цькуванні потерпілого та жорстокому поводженні з ним легковажно розраховує на ненастання наслідків в вигляді самогубства потерпілого або його замаху на самогубство або не передбачає можливості таких наслідків, за умови, що він міг і повинен був це передбачити, взагалі, не можна розглядати як злочин проти життя, так як мета і мотив вчинення такого злочину ніяк не спрямовані на позбавлення життя потерпілого. Скоріше, в даному випадку, ми можемо вести мову про злочин проти моральності, про порушення моральних засад суспільства в частині ставлення до людської особистості через жорстоке

поводження з нею, шантаж, примус до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності.

Однак професор В.К.Грищук вважає, що суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом до діяння, умислом або необережністю до наслідків [3]. Тож, якщо винний умисно схилив до фактичного самогубства або до замаху на таке самогубство особу, яка хвора на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними, то вчинене, залежно від обставин справи, слід кваліфікувати тільки за відповідною частиною (і пунктом ч. 2) статті 115 Кримінального кодексу України або за відповідною частиною статті 15 КК України і відповідною частиною (і пунктом ч. 2) статті 115 КК України. Тобто, мова йде про змішану форму вини.

Отже, для обґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності та правильної кваліфікації необхідний ретельний аналіз кожної ознаки складу злочину та їх сукупності на базі диспозиції відповідної норми Особливої частини Кримінального кодексу України і досліджуваного діяння.

Література

1. Міжнародний пакт від 16 грудня 1966р. «Про громадянські і політичні права»: за станом на 19.10.73. [Електронний ресурс]. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
2. Гусак О.А. Кваліфікація доведення до самогубства // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. Вип.16. Одеса: Юрид. л-ра, 2002. С.613-616.
3. Кримінальний кодекс України 2001 року: за станом на 11.12.2015р. [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/>
4. Марчук В.В. Уголовно-правовая оценка деяний, инспирирующих суицид // Судовий Вісник. 2003. № 2. С. 29–32.
5. Борзенков Г. Н., Зубкова В. И., Кузнецова Н. Ф. Курс уголовного права: в 5-ти т. / [Борзенков Г. Н., Зубкова В. И., Кузнецова Н. Ф. и др.]. М.: Зерцало, 1999–2002. Т. 3 : Особенная часть. 2002. 468 с.

Дзюба А. О.,
*студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Успіхи в розбудові правової держави залежать не лише від здатності влади й суспільства до позитивних політико-правових перетворень, підвищення якості життя громадян й досконалості організації управління суспільними процесами. Перспективи їх досягнення пов'язані також з ефективністю протидії негативним соціальним феноменам, зокрема злочинності в цілому, окремим її формам, мінімізації фонових криміногенних явищ.

Впродовж кількох десятиліть поспіль світова спільнота стурбована тенденціями зміни структури і рівня злочинності. Розвиток людської цивілізації в сучасних умовах відбувається у тренді глобалізації, інформатизації, науково-

технічного прогресу, поширення ліберально-демократичних цінностей. Та, з іншого боку, ці процеси містять у собі й негативний потенціал, оскільки стимулюють розвиток таких давно відомих злочинних практик, як організована злочинна діяльність, дозволяють удосконалювати їх всередині певних національних кордонів та створюють умови до її інтернаціоналізації та транснаціоналізації, для «імпорту», поширення в світі злочинних технологій, кримінальних принципів і прийомів вчинення суспільно небезпечних посягань та їх приховування.

Організованій злочинності завжди були притаманні консолідація найбільш «кримінально здібних» осіб та спрямування вектору їхніх інтересів на найбільш актуальні, вигідні, прибуткові види злочинних промислів, на створення нових таких видів. Сьогодні сферами організованої кримінальної активності є, зокрема, обіг психоактивних речовин, контрабанда, легалізація отриманих злочинним шляхом коштів, обіг підакцизних товарів, гральний бізнес, міжнародна терористична діяльність, торгівля людьми й міграційні процеси, кіберзлочинність, викрадення предметів мистецтва й торгівля ними, торгівля зброєю тощо.

Маючи в основі здебільшого економічні, корисливі інтереси організаторів й активних учасників стійких кримінальних спільнот, організована злочинність намагається захистити сфери свого впливу від втручання держав, що здійснюється через корупціоналізацію органів влади чи окремих їх представників, через втручання у внутрішньополітичні, а іноді – й у зовнішньополітичні процеси. Таке втручання нерідко дозволяє встановлювати контроль над політичними й господарськими процесами у державі, що послаблює її, знижує можливості забезпечення правопорядку, ефективність управління суспільно-політичними процесами, переорієнтує вектори діяльності державної влади на задоволення приватних інтересів окремих осіб («сімей», «кланів», «картелів» тощо).

Організовані злочинці завжди мали певні міжнародні зв'язки. Але транснаціоналізація організованої злочинності – це відносно нове явище, яке безпосередньо завдячує своїй появі елементам економічної, політичної й культурної глобалізації світового простору, появі нових транспортних і комунікаційних технологій, які дозволяють вільно переміщувати в світі людей, майно і фінансові ресурси. У зв'язку із цим з внутрішньонаціональної проблеми питання протидії злочинності й організованим її формам останнім часом переросли в проблему, яка перебуває площині внутрішніх й міжнародно-правових відносин, державної й міжнародної політики. В дослідженнях транснаціональної організованої злочинності необхідно враховувати, що цей феномен виник на ґрунті інтернаціоналізації злочинності внутрішньої (такої, що виникла і розгорталася на національному рівні), а також ту обставину, що злочинність (у тому числі й організована) як соціально-правове явище найбільш ґрунтовно вивчена саме фахівцями з національного кримінального права та кримінології. Тому при зіткненні міжнародної спільноти із таким явищем, як транснаціоналізація організованої злочинності, спроби сформуванню загальноприйняте уявлення про неї, безумовно, відбуваються й шляхом офертації, тобто урахування пропозицій, правових ідей, форм діяльності, вироблених на внутрішньодержавному рівні в тих чи інших країнах.

Згідно із міжнародно-правовими стандартами, нормативне визначення поняття транснаціональної організованої злочинності (воно міститься у ст.ст. 1–3 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятої резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р.) охоплює діяльність організованих злочинних груп, що вчиняють злочини: а) більш ніж в одній державі; б) в одній державі, якщо істотна частина їх підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі; в) в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі; г) в одній державі, але їх істотні наслідки мають місце в іншій державі[1]. Як бачимо, такий підхід є досить «рафінованим», і не відображає напрямів, за якими активність транснаціональних злочинних угруповань створює загрози для національних правопорядків. Між тим, дослідники організованої злочинності з окремих країн світу чітко вказують на такі напрямки. При цьому всі вони тим чи іншим чином визнають, що такі форми злочинних практик, спрямовуючись на задоволення перш за все економічних інтересів, здатні розхитати стабільність державної влади. Наприклад, В. С. Овчинський визначає транснаціональну організовану злочинність як діяльність великих злочинних співтовариств, що базуються в одній чи кількох країнах та поширюють свою діяльність на території декількох країн для оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку «кримінальних послуг» та забезпечення недосяжності для контролю правоохоронних органів[2, с. 386–387]. А. Л. Репецька трактує транснаціональну організовану злочинність як «діяльність злочинних організацій і співтовариств, які володіють розгалуженою мережею філій у інших країнах, використовують міжнародні зв'язки для постійного здійснення незаконних операцій, які пов'язані із переміщенням потоків інформації, грошей, фізичних об'єктів, людей, інших матеріальних і нематеріальних засобів через державні кордони з метою використання сприятливої ринкової кон'юнктури в одному або декількох іноземних державах для отримання суттєвої економічної вигоди»[3, с. 9]. М. Г. Вербенський транснаціональну організовану злочинність визначає як окремий вид організованої злочинності, який характеризується структурною системою високоорганізованих і ретельно законспірованих злочинних угруповань, що займаються міжрегіональною або, в ряді випадків, міжнародною злочинною діяльністю у вигляді промислу, спрямованого на систематичне отримання максимально високих прибутків і надприбутків, нерідко використовуючи у своїх інтересах як державні структури, так й інститути громадянського суспільства[4, с. 84].

Як бачимо, унікальність феномену транснаціональної організованої злочинності, полягає в тому, що, на відміну від традиційної організованої злочинності, вона створила загрози як для внутрішніх (національних), так і для міжнародних правопорядків, що в свою чергу вимагає синтезувати у протидії їй досвід фахівців в галузі внутрішнього права (кримінального, кримінального процесуального, криміналістики, кримінології) різних країн світу та знавців права міжнародного, а також постійно підтримувати активність міжнародних відносин і міждержавного співробітництва у напрямках усунення причин

транснаціоналізації злочинності, запобігання наслідкам її діяльності у внутрішньодержавному і світовому масштабах.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності [Електронний ресурс] : Конвенція ООН від 15.11.2000 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
2. Кримінологія: учебник / Под ред. В.Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. М.: Норма, 2009. 800 с.
3. Репецкая А.Л. Транснациональная организованная преступность: автореф. дис. д-ра юрид. наук. М., 2001. 40 с.
4. Вербенський М. Г. Протидія транснаціональній злочинності спеціалізованими підрозділами органів внутрішніх справ // Право і суспільство : наук. журнал. 2006. № 2. С. 83–89.

Єрмак О.В.

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права
та кримінології Академії
Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Встановлення віку особи, яка є учасником кримінально-правових відносин, в тому числі і такої, що не досягла вісімнадцятирічного віку, має суттєве значення не лише для правильної кримінально-правової кваліфікації, але і для застосування засобів кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення, що вчиняються як щодо неповнолітніх, так і такими особами.

В листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-1134/0/4-13 від 18 липня 2013 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх» наголошується на тому, що слідчі судді, суд, здійснюючи кримінальне провадження щодо неповнолітніх, повинні «зважати, що особа набуває повної кримінально-процесуальної дієздатності лише з досягненням повноліття, незалежно від акту емансипації, вступу особи у шлюб чи народження нею дитини; пам'ятати, що закріплений законом особливий підхід до неповнолітніх правопорушників зумовлює застосування інших, відмінних від тих, які застосовуються до дорослих, форм реалізації кримінальної відповідальності» [1].

Історично склалося, що суб'єкта злочину в кримінальному праві поділяють на повнолітнього і неповнолітнього. В кримінальному праві «неповнолітній» може розглядатися як: 1) суб'єкт злочину (за загальним правилом з 16 років, а в окремих випадках з 14 років); 2) потерпілий від злочину (особа у віці до 18 років); 3) засіб вчинення злочину (у віці до 16 (14) років). Розділ XV КК України «Особливості кримінальної

відповідальності та покарання неповнолітніх», який містить спеціальні кримінально-правові норми, що застосовуються в кримінальному провадженні стосовно неповнолітніх, на жаль, не містить офіційного визначення даної категорії осіб.

О. А. Плашовецький зазначає, що вік особи можна розглядати в широкому і вузькому значенні. «Під віком особи в широкому значенні слід розуміти календарний період від дня народження до будь-якого хронологічного моменту в її житті. У вузькому значенні – це календарний період психофізіологічного стану особи, яким пов'язані біологічні, соціально-психологічні та юридичні зміни і наслідки». [2, с. 16]

В КК України для визначення особи, яка не досягла 18 років вживаються різні слова і словосполучення, що не сприяє їх одноманітному розумінню. Так, для позначення *неповнолітніх потерпілих* закон про кримінальну відповідальність використовує такі слова і словосполучення: «неповнолітній» (ч. 3 ст. 120, ч. 3 ст. 130, ч. 2 ст. 133, ст. 137, ч. 2 ст. 140, ст. 141, ч. 2 ст. 142, ч. 2 ст. 144, ч. 2 ст. 147, ч. 2 ст. 149, ч. 3 ст. 152 та ін.); «малолітня дитина» («малолітній», «малолітня») (п. 2 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 146, ч. 4 ст. 152, ч. 3 ст. 153 та ін.), «діти, які не досягли віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування» (ст. 150); «дитина» (ст. 148), «новонароджена дитина» (ст. 117, ч. 2 ст. 135); «особа, яка не досягла статевої зрілості» (ст. 155) [3, с. 42], «особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку» (ч. 1 ст. 156), «неповнолітня дитина» («непрацездатна дитина») (ч. 1 ст. 164) та ін.

В Конституції України для позначення осіб, яким не виповнилося вісімнадцять років, вживаються такі слова: «неповнолітній» (ч. 5 ст. 43, ч. 5 ст. 131-2), «малолітній» (ч. 5 ст. 131-2), «діти» («дитина») (ч. 1 ст. 42). В Основному законі також не міститься роз'яснення будь-якого із вказаних понять. Це і не дивно тому, що конкретизація норм Конституції України повинна здійснюватися в законах.

Згідно зі ст. 1 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року дитиною є кожна людська істота до досягнення вісімнадцятирічного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше. Повною мірою з Конвенцією про права дитини узгоджується Сімейний кодекс України, в якому в ст. 6 зазначено, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Аналогічні визначення містяться в п. п. 12, 13 ч. 1 ст. 3 КПК України, згідно з якими малолітньою особою є дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а неповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Аналіз вищевказаних та інших нормативно-правових актів (ЦК, КУпАП, ЖК, Закон України «Про громадянство» та ін.) проводили в своїх дослідженнях М. Я. Рошка, П. П. Підюков і В. М. Канюс, які слушно зазначають, що ні в міжнародних, ні в вітчизняних нормативно-правових актах не існує уніфікованого підходу до визначення особи, яка не досягла вісімнадцятирічного віку [3, с. 42-45; 4, с. 121–129].

Визначення віку *неповнолітнього суб'єкта злочину* надано законодавцем в ч. 1 ст. 22 КК України, в якій зазначено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. Згідно з ч. 2 ст. 22 КК України особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за вчинення злочину, передбаченого цією частиною статті.

Крім того, неповнолітнього, який не досяг на час вчинення злочину чотирнадцяти років, а в окремих випадках шістнадцяти років, в кримінальному праві України традиційно прийнято вважати засобом вчинення злочину, в разі його використання дорослим суб'єктом злочину задля вчинення злочину.

Отже, якщо підсумувати вищезазначене, можна прийти до висновку, що законодавцем в КК України не уніфіковано підхід до термінологічного визначення особи, яка не досягла вісімнадцяти років. На наш погляд, такий підхід важко назвати досконалим, однак суттєвих труднощів для практиків він не створює. Це можна пояснити тим, що хоча КК України і не містить офіційного визначення понять «дитина», «неповнолітній», «новонароджена дитина» та ін., але багато вітчизняних і міжнародних нормативно-правових актів чітко дають зрозуміти криміналістам про, які конкретні вікові межі неповнолітньої особи йде мова, при застосуванні кримінально-правових норм.

Література

1. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-1134/0/4-13 від 18 липня 2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1134740-13> (дата звернення: 04.05.2018).
2. Плашовецький О.А. Кримінально-правова диференціація віку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права», 2017. 200 с
3. Рошка М. Я. До питання щодо віку потерпілого як кваліфікуючої ознаки злочинів, що полягають у жорстокому поводженні з дітьми. *Адвокат*. 2013. № 4 (151) С. 42–45.
4. Підюков П. П., Канюс В. М. Неповнолітній як об'єкт кримінального насильства: термінологічно-правовий аспект. *Боротьба зі злочинністю: проблеми теорії та практики*. 2011. № 6. С. 121–129.

Іваній В. І.

*студент I курсу ННІ права Сумського державного університету,
м. Суми, Україна*

ЮРИДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ БОРОТЬБИ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проблема насильства в сім'ї десятиліттями вважалася прерогативою усталених звичаїв та традицій і залишалася поза сферою правового регулювання. Будь-яке втручання у сімейні стосунки з боку держави та суспільства було неприпустимим, адже вважалася порушенням таємниці приватного життя. Це призвело до сумних наслідків. Адже статистика про

вчинення насильства в українських сім'ях гнітюча. Тільки за минулий рік в Національну поліцію України надійшло майже 111 тисяч заяв про домашнє насилля. Щорічно в нашій країні з цієї причини гине понад 600 жінок. Крім того, понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насильства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками. Діти скривджених матерів у 6 разів частіше намагаються накласти на себе руки. 50% з них схильні до зловживання наркотиками й алкоголем. Загалом, майже 60% жінок піддаються різним формам знущань і принижень. За даними МВС 23% тяжких насильницьких злочинів відбуваються в родинях [1; 2].

7 грудня 2017 року парламент України прийняв закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який впроваджує комплексний підхід у боротьбі з домашнім насильством.

Тепер «домашнє насильство» визначається як дія (або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, які відбуваються в сім'ї, в межах місця проживання або між родичами, а також між колишнім або нинішнім подружжям або між тими, хто спільно проживає або проживав однією сім'єю, але не перебуває у родинних стосунках або шлюбі між собою [2; ст.1].

Практично одночасно з Законом про домашнє насильство 9 січня 2018 року Президент України підписав Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками та домашньому насильству і боротьбу з цими явищами» [3]. Ця подія стала важливим кроком до реалізації положень Стамбульської конвенції, та частковим виконанням рекомендацій Комітету з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW). Закон, що набирає чинності 11 січня 2019 року, за винятком поправок до статті 67 Кримінального Кодексу України (КК України), які вже діють з 10 січня цього року, криміналізує домашнє насильство.

Мабуть найбільш цікавими новелами Закону є спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству:

- терміновий заборонний припис (стаття 25 Закону);
- обмежувальний припис (стаття 26 Закону);
- взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (стаття 27 Закону);
- направлення кривдника на проходження програми для кривдників (стаття 28 Закону).

Терміновий заборонний припис виноситься Національною поліцією за заявою жертви домашнього насильства або за власною ініціативою в ситуації, коли є безпосередня загроза життю чи здоров'ю постраждалих осіб. Він містить у собі певний перелік заборон/зобов'язань для кривдника:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

При цьому не має значення, хто є власником місця проживання (перебування) постраждалої особи. Дія припису – до 10 діб. Якщо кривдник

відмовляється добровільно залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, поліція має право застосувати поліцейські заходи примусу для виселення.

Обмежувальний припис стосовно кривдника встановлюється в судовому порядку. Це захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. У порівнянні з поліцейським приписом, діє довше (від 1 місяця до 6 з правом подовження ще до 6 місяців) і перелік заборон/зобов'язань в нього більш широкий:

- заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Суд виносить такий припис протягом 72 годин з моменту звернення заявника. Судовий збір не сплачується. Обмежувальний припис виноситься згідно Цивільного процесуального кодексу України, до якого Законом також було внесено відповідні зміни, і скористатися цим видом захисту можна вже, починаючи з 07.01.2018р.

Взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи покладено на Національну поліцію України. На перший погляд цей засіб впливу на кривдника не виглядає дієвим у порівнянні з приписами, але з точки зору судового захисту постраждалої особи, кримінального переслідування кривдника, отримання того ж обмежувального припису факт знаходження на профілактичному обліку може відіграти свою важливу роль [4].

Направленням кривдника на проходження програми для кривдників (створенням відповідних закладів та фінансуванням) мають зайнятися місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Рішення про направлення кривдника для проходження програми приймається судом. Строк становить від трьох місяців до одного року. У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття заходів.

Планується також створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства, створення програм для постраждалих і їхніх кривдників.

Оскільки проаналізовані юридичні інструменти є доволі новими для вітчизняної правової системи, то сфера їх застосування та якісні показники такого застосування у значній мірі залежатимуть від практикуючих юристів, їх уявлень про право і готовності до нових підходів у протидії домашньому насильству.

Література

1. Домашнє насильство. Вражаюча статистика // Gazeta. ua від 13 грудня 2017 р.
2. Закон України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5.
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками та домашньому насильству і боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 06.12.2017.
4. Плюси та мінуси впровадження нового Закону про домашнє насильство // Інформаційно-аналітична система по законодавству України. – № 3 від 07.02.2018.

Кириченко Віталіна Олегівна
*студентка 4 курсу 242 групи
факультету іноземної та слов'янської
філології
СумДПУ імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

ЩОДО ПОНЯТТЯ ОБШУКУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З прийняттям у 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України, ми отримали нормативний акт, який має регулювати порядок застосування кримінальної репресії, з серйозним звуженням обсягу правового регулювання окремих інститутів кримінального процесу. Прийняття нового КПК України поставило перед практиками нові питання, які пов'язані з необхідністю усвідомлення законодавчих новел та втілення їх у практику.

Одним з таких інститутів, який було фактично знівельовано прийняттям нового Кодексу, став інститут обшуку особи (особистого обшуку) та виїмки документів/предметів у кримінальному процесі.

Кримінальний процесуальний кодекс України, як відомо, не містить визначення поняття «обшук». Він наводить лише підстави для його проведення (ст. 234) [1]. Згідно з ч. 1 ст. 234 КПК, обшук (ст. 234 КПК) – це слідча (розшукова) дія, яка проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

Найбільш чітко визначення поняття обшуку пропонує В.Ю. Шепітько. На думку вченого, обшук – це слідча дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян з метою

відшукування і вилучення предметів, що мають значення у справі, а також виявлення розшукуваних осіб

Змістом обшуку є перевірка, обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, а також окремих громадян.

За загальними правилами, викладеними у новому КПК, обшук має проводитися лише на підставі ухвали слідчого судді (ч. 2 ст. 234 КПК); обшук особи має проводитися з обов'язковою участю не менш як двох понятих незалежно від використання технічних засобів фіксації відповідної слідчої дії (ч. 7 ст. 223 КПК); затримання особи та пов'язаний із цим обшук особи та огляд речей на підставі ухвали слідчого судді щодо співробітника кадрового складу розвідувального органу України здійснюється у присутності офіційних представників цього розвідувального органу (ч. 8 ст. 191 КПК); затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді та проведення її обшуку здійснюються з оформленням протоколу, копія якого негайно під розписку вручається затриманому, а також направляється прокурору (ч. 5 ст. 208 КПК); за рішенням слідчого або прокурора може бути проведений обшук осіб, які знаходяться у приміщенні або іншому володінні (під час проведення обшуку на підставі ухвали слідчого судді), якщо є достатні підстави вважати, що вони приховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження (ч. 5 ст. 236 КПК) [2].

Отже, як бачимо з викладеного вище, питанням обшуку особи у новому КПК присвячено лише шість норм. Це вказує на необхідність перегляду та вдосконалення їх, шляхом прийняття додаткових норм до діючого КПК. Це необхідно, оскільки на сьогодні у зв'язку з проведенням АТО підвищилася кількість незаконного використання громадянами та іншими особами (зберігання, перевезення, використання) заборонених у цивільному обігу предметів — вибухових пристроїв, речовин, зброї та знарядь вибухового призначення (запальники, чеки тощо), які порушують правовий режим вилучених з обігу або обмежених в обігу об'єктів цивільного права.

Ще одна проблема, яка останнім часом постала перед прокурорами та слідчими, – тривалість обшуку. Справа в тому, що у правозастосовчій практиці відзначається тенденція до збільшення кількості тривалих обшуків. Розширення сфери застосування сучасних інформаційних технологій пов'язано з тим, що відомості про незаконні фінансові операції, бази даних, електронна кореспонденція, інформація, заборонена законом до розповсюдження, програмне забезпечення, що використовується для вчинення кримінальних правопорушень тощо, може міститися на електронних носіях. Усе це значно ускладнює проведення обшуків, збільшує час, необхідний для їх проведення [3].

Проблемою діючого КПК також є те, що не залишилося правила про те, що перед початком обшуку слідчий зобов'язаний запропонувати особі добровільно видати розшукувані об'єкти. Це правило набуває важливого значення зараз, оскільки, відповідно до нового КПК, речі, документи або особи, яких планується відшукати, повинні бути зазначені у клопотанні слідчого та ухвалі слідчого судді (п. 7 ч. 2 ст. 234, п. 6 ч. 1 ст. 235 КПК). Однак вбачається, що попри відсутність такого положення у КПК, зазначене правило можна використовувати на практиці як одну із складових криміналістичної тактики проведення обшуку.

Підсумовуючи сказане, можна дійти наступних висновків. Обшук – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян в цілях відшукування і вилучення предметів, що мають значення для провадження, а також виявлення осіб, які розшукуються.

Будучи ефективним засобом отримання доказів, обшук пов'язаний із безпосереднім вторгненням в сферу особистих інтересів громадян, тому органи досудового розслідування повинні суворо дотримуватися порядку його проведення.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. // Голос України від 19.05.2012 р. № 90-91.
2. Баришніков А. Обшук особи за новим КПК України: теоретичні та практичні проблеми // Вісник НААУ. № 7-8 (15). 2015 р. С. 35 – 42.
3. Капліна О. В. Проблеми нормативного регулювання та практики проведення обшуку під час кримінального провадження // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. №2 (12).

Ковальова Анна Юріївна
*студентка 5 курсу 3 групи 10
факультету
НЮУ імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ

Засуджені до покарань продовжують залишатися громадянами своєї держави, що мають суб'єктивні права і несуть загальногромадянські обов'язки, хоча й з обмеженнями правового положення громадянина, які визначені законом та встановлені вироком суду. Одним з таких прав, яке визнає за громадянином Конституція України, є право особи брати участь у виборах, що стосується як активного, так і пасивного виборчого права. Право вільно обирати і бути обраним в органи державної влади й органи місцевого самоуправління дає можливість особі безпосередньо долучитись до основної форми здійснення безпосередньої демократії.

Виборче право - це система правових норм, які регулюють суспільні відносини, діяльність суб'єктів, встановлюють їх права і обов'язки у сфері здійснення народовладдя - виборів в органи державної влади і виборні органи місцевого самоврядування [1, с.2]. Позбавлення виборчих прав не входить до змісту жодного з виду покарань і повинно розглядатись в аспекті загального інституту обмеження конституційних прав і свобод.

Відповідно до Європейської конвенції з прав людини ув'язнені не позбавляються своїх прав, гарантованих Конвенцією, лише на тій підставі, що вони відбувають покарання у вигляді позбавлення волі і мають особливий статус згідно з вироком суду. Але це не перешкоджає вживати заходів для охорони суспільства від дій, спрямованих на нівелювання прав і свобод за Конвенцією [2, с.8]. Вибори на спеціальних виборчих дільницях, створених в установах кримінально-виконавчої системи, мають бути проведені в умовах, які забезпечують виборцям умови для вільного формування своєї волі та її вільного волевиявлення при голосуванні. У цілях безпеки проводиться догляд

ув'язнених, далі вони заходять у виборчу дільницю. Засуджених впускають у приміщення групами, де вони отримують особову картку, по якій видається бюлетень та голосують. Проте в процесі здійснення голосування існують прогалини, які на практиці використовуються заінтересованими особами.

Так, А. Х. Степанюк справедливо зазначає, що оскільки ст. 59 КВК України передбачає, що особи, засуджені до обмеження волі, мають можливість за дозволом адміністрації виправного центру залишати його межі, то виникає питання, чи не можна було у законах «Про вибори Президента України» і «Про вибори народних депутатів України» передбачити для забезпечення вільного волевиявлення засуджених до обмеження волі, надання їм можливості брати участь у голосуванні на звичайній, а не на спеціальній виборчій дільниці, створення яких у кримінально-виконавчих установах відкритого типу є недоцільним? [3, с. 167].

Голосування на території установ виконання покарань на виборах до державних органів різного рівня, як показує практика, часто призводить до безконтрольності, різноманітних зловживань і фальсифікацій, що перешкоджають визначенню дійсного волевиявлення осіб, які обирають, ставлячи підсумок у залежність від позиції адміністрації. Громадянська мережа ОПОРА проаналізувала результати голосування укладених на парламентських і президентських виборах у період з 2010-го по 2014-й роки. І виявилось, що на багатьох ділянках у колоніях явка була надзвичайно високою, а результати - однаковими. Колонії різних типів - це більше 150 ділянок. Найбільше їх у Дніпропетровській, Харківській і Запорізькій областях. ОПОРА проаналізувала, як голосували укладені під час чотирьох виборчих кампаній з 2010 по 2014-й. Кожен раз голосували понад 90% арештантів. Така активність відрізняється від ситуації в цілому по Україні, коли загальна явка в зазначений період коливалася в діапазоні 50-70% [4]. Факт, того що більшість в'язнів голосували за одного і того ж кандидата чи партію викликає питання, чим зумовлена така однострійність.

Існування неформальної ієрархії у майже кожній виправній установі, приводить до того, що з боку ватажків злочинного світу може чинитися тиск, який здатний негативно впливати на свободу і об'єктивність вибору останніх при голосуванні. Наявний стан речей часто призводить до відсутності контролю за різноманітними зловживаннями і фальсифікаціями, що перешкоджають здійсненню об'єктивного волевиявлення осіб, які обирають, ставлячи підсумок результатів голосування у залежність від нав'язаної засудженим позиції адміністрації.

Крім того, засуджені в місцях позбавлення волі мають обмежений доступ до інформації порівняно з особами, які перебувають на волі, а отже, їх вибір може бути спотворений також відсутністю достатньої інформації про кандидатів [5, с.256]. Неможливість повноцінної участі у передвиборчій агітації та недостатня проінформованість про програми кандидатів ускладнюють процес формування у виборців громадської думки та власної позиції стосовно кандидатів.

Голосування на виборах дає людині, що відбуває покарання, можливість участі у громадському житті своєї країни. Однак, декларування такого права ще не означає його фактичне втілення. На практиці, здійснення активного виборчого права засудженими призводить до масових порушень, які спотворюють результати волевиявлення.

Подолати проблему можливо шляхом вдосконалення законодавчого врегулювання, в першу чергу через приведення у відповідність українського законодавства з практикою Європейського суду з прав людини, використання прогресивних європейських підходів до роботи із засудженими на практиці інших країн. Також необхідно привернути увагу громадськості до виборчого процесу в місцях відбування покарання. Як тільки політичні партії та кандидати зрозуміють, що такі односторонні вибори шкодять їх репутації більше, ніж сприяють, то ця проблема зникне. Організувати повноцінну агітацію в місцях позбавлення волі, що означає надати засудженим можливість більш детально ознайомитись з інформацією про кандидатів та їх виборчою програмою, а також проводити освітні програми по виборчим правам, задля роз'яснення засудженим права голосувати за власним вибором. Мінімізувати втручання органів державної влади та місцевого самоврядування шляхом чіткого визначення їх повноваження у цій сфері та запровадити відповідальність в разі виявлення такого втручання. Впровадження таких заходів дасть змогу створити дієвий механізм контролю за здійсненням виборчого процесу засудженими і забезпечити неухильне дотримання виборчих прав громадян, незважаючи на їх перебування в місцях позбавлення волі.

Література

1. Томіліна Ю. Є. До питання про обмеження виборчих прав засуджених // Human right: theory and practice. 2017. January 23-28. С. 1- 9.
2. Посібник зі статті 3 Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини (право на вільні вибори)// Рада Європи / Європейський суд з прав людини, 2016. С. 1- 27.
3. Степанюк А. Х. Виборчі права засуджених: теоретичні і практичні підходи до реалізації та практика / А. Х. Степанюк // Сучасні проблеми та тенденції розвитку кримінально-виконавчого права в Україні : зб. матеріалів Всеукр. наук.-прак. семінару, 20 листоп. 2015 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутріш. справ, Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В.Сташиса НАПрН України, Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2015. С. 165–168.
4. Верещака М., Шимків Н. Рабы на выборах. Как политики используют заключенных [Електронний ресурс] // ЛІГА. Новини. 2018. URL : http://news.liga.net/politics/articles/raby_na_vyborakh_kak_politiki_ispolzuyut_zakly_uchennykh .
5. Яковець І. С. Виборчі права засуджених до позбавлення волі у міжнародних документах і на практиці // Вісник кримінологічної асоціації України, 2015. С. 248 - 261.

Комячко Н.В.

*студентка 4 курсу 242 групи
факультету іноземної та слов'янської
філології
СумДПУ імені А.С.Макаренка,
м.Суми, Україна*

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ПРОПАГАНДИ СЕПАРАТИЗМУ

Протягом останніх років тема сепаратизму стала актуальною. Багато уваги приділено розгляду цього питання і ведеться велика кількість дискусій щодо її криміналізації. Під час конференцій та круглих столів одним із

можливих способів криміналізації називається встановлення кримінальної відповідальності за пропаганду сепаратизму. Головною думкою є розкриття поширеності так званої «сепаратистської пропаганди» на практиці та виявлення її суспільної небезпечності.

У нормативних документах України поняття «сепаратизм» згадується лише декілька разів і в жодному з них немає чіткого визначення. Універсальні міжнародні договори також не мають певного формулювання цього поняття. У кримінальному законодавстві європейських країн наявний лише в деяких статтях.

Кримінальне право запозичило слово «сепаратизм» з інших соціогуманітарних наук, таких як політологія та історія. Існує велика кількість визначень сепаратизму (від франц. – *separatismes*, від лат. *separatus* – відокремлення) і в основному вони зводяться до відокремлення, відособлення спільнот, груп населення чи організацій, які проживають на певній частині країни, які мають на меті отримати статус широкої автономії або ж створити власну суверенну державу. Єдиного прийнятого формулювання сепаратизму на сьогоднішній день немає, проте суть цього поняття зводиться до того, що воно висвітлює всі особливості соціально-політичного явища яке розкривається законним методом збільшення повноважень місцевої влади, або силовим методом, за допомоги армії або певних військових угруповувань. Можна зазначити, що термін «сепаратизм» має різне пояснення як за змістом, так і за обсягом [3, с. 9].

Термін «пропаганда» також є доволі складним та неоднозначним. У юридичній енциклопедії під пропагандою розуміється діяльність, що передбачає системне поширення, поглиблене роз'яснення соціально-економічних, політичних, правових поглядів, ідей, теорій та забезпечує формування в суспільстві певних настроїв, закріплення у свідомості громадян тих чи інших цінностей, орієнтацій, уявлень з метою максимального розширення кола прибічників відповідної ціннісної системи [2, с. 166]. Велика кількість законів забороняють пропаганду війни, національної та релігійної ворожнечі, зміни шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України (ст. 2 Закону України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 р. № 1296 – IV[5]), пропаганда та поширення ідей тероризму (ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638 – IV[4]). Ці статті розкриваються в чинному КК України в більш конкретних формах.

Визначеність законодавчих положень є вимогою Основного закону. Рішенням від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005 КСУ вказав, що вимога визначеності, ясності та недвозначності правової норми впливає із конституційних приписів рівності та справедливості, а її недотримання неминуче призводить до сваволі [6]. За рішенням ЄС з прав людини у справі «Новік проти України» зазначено, що коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності, і якщо національний закон передбачає позбавлення свободи, то такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим

та передбачуваним у застосуванні, насамперед для того, щоб виключити який-небудь ризик сваволі [1]. Термін «пропаганда» та «сепаратизм» не може відповідати описаним вимогам, тому їх не бажано використовувати через можливе беззаконня.

Достатньо визначеними є кримінально-правові терміни такі, як «публічні заклики» та «розповсюдження матеріалів із закликами». Якщо збільшити ці терміни за обсягом то їхній зміст буде менш визначеним, і як наслідок це призведе до кримінальних переслідувань за правомірні дії [7, с. 150].

Окремі прояви сепаратизму мають високий ступінь небезпеки для суспільства, особливо на території України. Саме це є основною причиною для більш конкретної криміналізації цього злочинного діяння. У контексті понесення покарання за пропаганду та сепаратизм передбачено кримінальну відповідальність за такі діяння дії, учинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, передбаченого Конституцією України (ч. 1 ст. 110 КК) або з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади (ч. 1 ст. 109 КК); публічні заклики до відповідних дій та розповсюдження матеріалів із такими закликами (ч. 1 ст. 110 і ч. 2 ст. 109 КК); підбурювання до вчинення діянь, які були зазначені вище (ч. 4 ст. 27 і ст. 109 чи 110 КК), пособництво у вчиненні цих діянь, у тому числі шляхом надання порад і вказівок (ч. 5 ст. 27 і ст. 109 чи 110 КК), організаторство цих діянь (ч. 3 ст. 27 і ст. 109 чи 110 КК); надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України (ч. 1 ст. 111 КК); публічні заклики до агресивної війни або розв'язування воєнного конфлікту (ст. 436 КК).

Вище перелічені статті охоплюють всі нюанси, які пов'язані з пропагандою та сепаратизмом на території України, тому подальша криміналізація цих понять немає ніякого сенсу.

Отже, термінологія «пропаганда сепаратизму» не є досить прийнятною для законодавства, адже вона є небезпечним і суперечливим, і багато правомірних дій могли бути поза законом. Тим паче, що КК своїми положеннями охоплює велику кількість злочинних діянь.

Література

1. Case of Novik v. Ukraine 18 December 2008 (appl. № 48068/06) / HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.mt/eng?i=001-90332>.
2. Горбатенко В. П. Пропаганда // Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голов. редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 2003. Т. 5 : П-С. С. 166.
3. Дівак В.В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ. 2010. 24 с.
4. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-IV / Офіц. сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
5. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 листопада 2003 р. № 1296-IV / Офіц. сайт ВРУ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>.
6. Рішення Конституційного Суду України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005 / Офіц. сайт ВРУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05>.

7. Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: монографія. Харків: Право, 2016. 286 с.

Кононенко Євгеній Васильович

Студент 4 курсу, 5 групи

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

*Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого
м. Харків, Україна*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОКУРАТУРИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Одним з найбільш дискусійних питань останніх років залишається проблема визначення місця прокуратури в системі гілок державної влади. У науковому та юридичному співтоваристві є чотири основні напрямки щодо місця прокуратури в системі органів державної влади:

- 1) приналежності інституту прокуратури до виконавчої гілки влади;
- 2) приналежності інституту прокуратури до законодавчої влади;
- 3) приналежності інституту прокуратури до судової влади;
- 4) виділення четвертої «контрольно-наглядової» гілки влади.

Виходячи з реалій сьогодення найдоцільніше розглядати саме третій напрямок. Оскільки, відповідно до закону України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» норми, які визначають юридичний статус органів прокуратури, включено до розділу VIII «Правосуддя».

Унаслідок змін органи прокуратури отримали широкі процесуальні можливості для більш якісного виконання властивих прокуратурі функцій – підтримання публічного обвинувачення в суді; процесуального керівництва досудовим розслідуванням; вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження; нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. [1]

Статус прокуратури як одного з органів державної влади в концептуальному вимірі повинен знайти чітке визначення щодо її участі в кримінальному судочинстві, де вирішуються найбільш гострі соціальні протиріччя, які підлягають правовому регулюванню.

Також варто звернути увагу на думки експертів Венеціанської комісії Ради Європи, які були надані ще до внесення змін до Конституції України. Зокрема, П'єр Корню звернув увагу на те, що справді, прокуратура як інституція в Україні існує сама по собі і не віднесена до будь-якої гілки влади, не може належним чином виконувати свої функції.

На його думку: «В рамках пропозиції щодо віднесення української прокуратури до судової гілки влади необхідно чітко розуміти, що судді і прокурори мають різні ролі, зокрема, основна різниця полягає в тому, що остаточне рішення завжди залишається за судом, а не за прокурором. Тому дуже важливо чітко з'ясувати роль і позицію прокуратури на конституційному рівні, а не на рівні закону.» [2]

Важливим є також те, що суд і прокуратура також об'єднані спільними завданнями у системі судових і правоохоронних органів з утвердження у державі верховенства права, зміцнення законності та правопорядку, реалізації контрольних повноважень у сфері кримінального провадження. [3]

Тому можна зробити висновок, що законодавець свідомо відніс прокуратуру до системи органів правосуддя.

В 2006 році Голова ВАСУ висловив думку, що в силу певних протистоянь між виконавчою і законодавчою владою модель незалежної прокуратури у складі судової гілки влади є найбільш прийнятною. Тим більше, що функції прокуратури безпосередньо пов'язані зі здійсненням судочинства. [4] Як приклад він приводив прокуратуру Фінляндії, яку було «вилучено» з виконавчої гілки влади і «поміщено» до судової.

Отже проаналізувавши вище перелічені аргументи я дійшов висновку, що прокуратура повинна бути органом судової гілки влади лише функціонально, а не організаційно, що забезпечить їй необхідну незалежність. Хоча функції прокуратури безпосередньо пов'язані із здійсненням правосуддя, зрозуміло, що прокурори не можуть здійснювати правосуддя та посягати на виключну суддівську компетенцію. Закріплення функцій на конституційному рівні дає змогу одночасно визначити межі компетенції та не допускати втручання органів прокуратури в діяльність суду і навпаки.

Література

1. Гречанюк С. Деякі питання сучасного визначення місця прокуратури в системі органів публічного управління / С. Гречанюк, О. Мартинюк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 1(13). – С. 55–62 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chasopysnaru.gr.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2017/grechanuk.pdf>
2. Корню П. Крок прокуратури України в правильному напрямку / П. Корню // Реформування органів прокуратури України: проблеми і перспективи. – К.: Академія прокуратури України, 2007. – С. 20-22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2009/REFORMUVANNY_2006.pdf
3. Лапкін А. В. Прокуратура в системі судової влади / Лапкін А. В. // Право України. – 2015. – № 9. – С. 164–171. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10767/1/Lapkin_164-171.pdf
4. Пасенюк. О. М. Незалежна прокуратура в складі судової влади / Пасенюк О. М. // Реформування органів прокуратури України: проблеми і перспективи. – К.: Академія прокуратури України, 2007. – С. 18-19.

Л. В. Кононенко,
Інститут прокуратури та кримінальної юстиції, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, IV курс, 6 гр.
м. Харків, Україна

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ФУНКЦІЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Відповідно до Конституції України у редакції від 02.03.2014 р. на прокуратуру України покладалася функція представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом. [1] Дана функція передбачала процесуальну діяльність прокурора, спрямовану на захист суб'єктивних прав та захищених законом інтересів іншої особи, яка бере участь у справі, державних і громадських інтересів, а також сприяння судові у всебічному, повному й об'єктивному з'ясуванні обставин справи та постановленні законного й обґрунтованого рішення.

У вересні 2016 р. до Конституції України були внесені значні зміни, зокрема щодо функцій прокуратури, і вище зазначена функція наразі передбачає лише представництво інтересів держави в суді у виключних

випадках і в порядку, що визначені законом. Згідно з Перехідними положеннями Основного Закону України прокуратура продовжує виконувати представництво інтересів громадян в судах у справах, провадження в яких розпочато до 30.09.2016 р., до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню. [1] Обґрунтовуються нові положення існуванням в Україні інституту омбудсмена та створенням центрів безоплатної правової допомоги, які у разі необхідності можуть представляти інтереси громадянина в суді. Вказані зміни знайшли своє відображення у Цивільному процесуальному кодексі України (ЦПК України), Господарському процесуальному кодексі України (ГПК України) та в інших нормативно-правових актах, однак Закон України «Про прокуратуру» (ЗУ «Про прокуратуру») та Наказ Генеральної прокуратури №6гн «Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень» не були приведені у відповідність до Конституції. Стаття 2 ЗУ «Про прокуратуру» досі передбачає й представництво інтересів громадян. [2]

Відповідно до українського законодавства, прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. [3]

Визначення виключних випадків представництва держави в суді в Конституції України не викладені, вони зазначені у статті 23 ЗУ «Про прокуратуру». Відповідно до цієї статті, прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. Тобто, тільки у разі виникнення таких правових ситуацій прокурор може бути наділений правом здійснювати функції виключного представника держави у цивільних, господарських та адміністративних справах без набуття статусу позивача. [4;5]

До повноважень прокурора під час представництва держави в суді належать: звернення до суду з позовом (заявою, поданням); вступ у справу, порушену за позовом (заявою, поданням) іншої особи, на будь-якому етапі судового провадження; ініціювання перегляду судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом (заявою, поданням) іншої особи; участь у розгляді справи; подання цивільного позову під час кримінального провадження у випадках та порядку, визначених кримінальним процесуальним законом; участь у виконавчому провадженні при виконанні рішень у справі, в якій прокурором здійснювалося представництво інтересів держави в суді; з дозволу суду ознайомлення з матеріалами справи в суді та матеріалами виконавчого провадження, дозвіл робити виписки з них, отримувати безоплатно копії документів, що знаходяться у матеріалах справи чи виконавчого провадження. [5;32]

Таким чином, вважаємо, що українське законодавство стосовно визначення функцій прокуратури, а саме представницької функції, необхідно

привести у відповідність до Конституції України для того, щоб мінімізувати організаційні проблеми у діяльності органів прокуратури України та забезпечити чітку регламентацію повноважень прокурорів.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. 2004. №40–41. №42. Ст. 492.
4. Бабкова В. С. Деякі аспекти реформування функції представництва інтересів громадянина або держави в суді за новим законом України «Про прокуратуру» [Електронний ресурс] // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. / Нац. ун-т «Юридична акад. України ім. Ярослава Мудрого». Електрон. текст. дані. Харків, 2015. Т. 1, № 7. 2015. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_29.
5. Руденко М. Модель представницької функції прокуратури у контексті нових конституційних змін (щодо правосуддя) // Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 4. С. 30–35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2016_4_7

Конотопцев С. В.,
студент 5 курсу 051 групи
ННІ історії та філософії
СумДПУ ім. А. С. Макаренка
м.Суми, Україна

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК ГОСТРА СУСПІЛЬНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА УКРАЇНИ

У наш час проблематика правопорушень є однією із провідних площин для дослідження не лише в Україні, а і в усьому світі. Особливе місце в даній сфері криміналістики відведено злочинності, скоєної неповнолітніми особами, що завжди була і залишається гострою актуальною правовою і суспільною проблемою нашої держави. У цілому, проблематиці правопорушень неповнолітніх сьогодні приділяється велика увага, оскільки саме ця проблема є першим «вироком» батьківської байдужості і водночас – провини батьків перед дітьми, що вважається одним з найбільш актуальних питань суспільства щодо розвитку дитини сьогодення. Однак несправедливо було б покладати провину поширення цієї проблеми лише на плечі батьків, оскільки відповідальність за це має лежати і на інших соціальних інститутах, у тому числі, державі також.

За статистичними даними злочинність неповнолітніх має таку структуру: злочини, пов'язані з наркотиками – 2,8 %; хуліганство – 6,2 %; крадіжки – 70,5 %; злочини проти життя та здоров'я – 2,1 %; інше – 9,4 %. Злочинність серед молоді все більше набуває групового характеру. Питома вага злочинів, учинених групами, становить понад 70 %. Щодня підлітки в Україні вчиняють понад 100 злочинів, у тому числі одне вбивство або злочин із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, одне зґвалтування, 2-3 розбійні напади, 8 пограбувань, 70 крадіжок приватного та державного майна [2]. Ця статистика свідчить про надзвичайну актуальність визначеної проблеми. До того ж, темп і

результати її вирішення прямопропорційно впливають стан і тенденції правопорушень у майбутньому, а також визначають моральний стан суспільства і рівень його цивілізованості у цілому.

Проблемою злочинності загалом і конкретно причинами злочинності неповнолітніх займалися такі дослідники, як: О. М. Бандурка, В. В. Вовк, А. О. Гнітій, І. П. Голосніченко, Р. А. Калюжний, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, В. І. Олефір, О. П. Рябченко, М. А. Самбор, Т. В. Смалюк та ін.

Мета роботи: характеристика злочинності неповнолітніх як гострої суспільно-правової проблеми і узагальнений аналіз причин її поширення.

Загальновідомо, що правопорушенням є протиправне, винне (умисне чи необережне), юридично каране суспільно-шкідливе чи суспільно-небезпечне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи [1, с. 124]. На даний момент наша держава знаходиться в складному економічному становищі. В умовах, коли коштів в держбюджеті недостатньо, мінімальними є видатки, які б забезпечили нормальне життя людей, народне господарство дуже повільними кроками минає кризовий період, громадяни не забезпечуються робочими місцями, отримують низьку заробітну платню, набагато збільшується ймовірність порушення норм законів. У свідомості людей в цьому випадку формується така позиція: «Коли держава сама встановлює закони і порушує їх, то чому ми не можемо порушити їх, щоб «заробити» таким чином собі і своїй сім'ї на кусок хліба?» [3].

Однак таке мислення більш притаманне для дорослих. Діти і підлітки мають дещо іншу психологію і, як наслідок, інші мотиви. Так, крадіжки, грабунки є досить поширеними правопорушеннями серед неповнолітніх, та не можна стверджувати, що більшість з них вчиняються з вищенаведеною думкою. Часто причиною таких злочинів є така психологічна емоція як заздрість, що виникає у підлітків тоді, коли вони бачать ровесників, які є добре одягненими, забезпеченими новинками комп'ютерних інноваційних технологій, живуть, не відмовляючи собі ні в чому.

Велика роль у викривленні уявлень неповнолітніх про життя належить ЗМІ, які постійно виставляють напоказ життя заможних персон. З іншого боку, соцмережі, у яких підлітки «зависають», втрачаючи почуття реальності, зумовлюють мрії про багатство та заможність, що зовсім не належить до моральних цінностей. Особливо діти від 12 до 16 не можуть чітко розмежувати реальні можливості та нездійсненні мрії. Тому жага до мрій та фантазій про гроші та матеріальні статки спонукає підлітків до вчинення правопорушень та навіть злочинів проти власності. Тим більше, якщо їм довелося зіштовхнутися зі скрутним матеріальним становищем, понести певні втрати, у них може сформуватися почуття несправедливості, що може вплинути на деформацію психіки і, як наслідок, збільшення як кількості злочинів у цілому, так і самого характеру вчинення цих злочинів у бік підвищення жорстокості [4, с. 31]. Таким чином, природна несформованість психіки неповнолітніх, її уразливість і здатність до викривлення законів влаштованості світу є одним із факторів поширення злочинності серед неповнолітніх.

Недостатній інтерес батьків до своїх дітей також негативно впливає на їх психіку, що зрештою, може призвести до здійснення правопорушень. Обставини, які складаються у сім'ях, де тільки один з батьків виховує дитину

або де у одного з батьків є алкогольна чи наркотична залежність, породжують прогалину у зв'язках і відносинах батьків з дітьми. Батьки повинні цікавитись інтересами дітей та перевіряти їх активність у соціальних мережах або обмежувати час, проведений у них, адже деякі матеріали із соцмереж призводять до розладів психіки і поведінки, розвивають надмірну агресію й невмотивовану жорстокість щодо жертв насильницьких злочинів. Такий фактор як насильство в сім'ї теж є однією з причин вчинення в майбутньому правопорушень неповнолітніми, які втілюються в знущаннях над тваринами, однолітками. Тут не можна не згадати й про воєнну ситуацію, що склалася у східних областях на території України. Таке явище як контрабанда наркотиків та інших психотропних речовин є досить поширеними на непідконтрольних територіях та є докази того, що звідти відбувається розповсюдження по всій території України. Підлітки є найуразливішою частиною населення, адже в них є найбільше зацікавлення до нового. Але часто зацікавленість переростає у залежність, а залежність тягне за собою нестачу коштів та наступний пошук, який пов'язаний із вчиненням протиправних діянь. Також досить велика кількість злочинів вчиняється групою неповнолітніх осіб, які на той момент перебували в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Такі злочини мають переважно більш важкі наслідки. Звичайно, всі ці чинники, безперечно, є дестабілізуючими і можуть мати негативні наслідки як власне для самих неповнолітніх осіб, що вчиняють злочини, так і для суспільства.

Доцільно погодитися з В. Вовк, що для профілактики правопорушень неповнолітніх значний вплив має правове виховання дітей у сім'ї, яке на сьогоднішній день в Україні проводиться недостатньою мірою. На основі аналізу результатів опитування батьків неповнолітніх з'ясувалося, що 78,8 % батьків проводять зі своїми дітьми бесіди правового характеру, роз'яснюючи сутність моральних і правових норм, заборон. Проте батьки зазначили, що більшість таких бесід мають «повчально-залякуючий» характер. Окрім цього, 50% батьків не знали, що неповнолітні притягуються до кримінальної відповідальності [5, с. 17]. Таким чином, державі необхідно приділити більше уваги правовому вихованню молоді, активно залучаючи до цього сім'ї, школи тощо.

Таким чином, результати дослідження дають підставу зробити певні висновки. Правопорушення – це негативне юридичне і соціальне явище, яке посягає на правопорядок, спричиняє вплив на стійкість та стабільність життя суспільства, наносить шкоду особистим та суспільним інтересам. Особливе місце серед усіх злочинів займають ті, що вчиняються неповнолітніми особами. Загалом, причини правопорушень серед підлітків – це група взаємопов'язаних чинників повсякденного життя, з якими зустрічається більшість неповнолітніх і які, у зв'язку з особливостями психіки, не завжди можуть бути адекватно ними сприйняті. Основними причинами правопорушень неповнолітніх вважається соціальна і майнова нерівність, яка викликає заздрість та злість, що провокують вчинення злочинів проти власності; неконтрольований батьками вплив соціальних мереж та інших інтернет-ресурсів; насильство в сім'ї, інші обставини сімейного характеру. Батьки повинні виховувати в дітях добро, бути прикладом та пояснювати як діяти у різних складних ситуаціях, діти мають довіряти батькам та не боятися ділитися

своїми проблемами. Велика відповідальність за поширення злочинності неповнолітніх лежить і на державі, оскільки в наслідок ряду дестабілізуючих факторів в житті країни вона має докладати більших зусиль для налагодження механізмів правового виховання молоді і запобігання негативного впливу на неї.

Література

1. Кунченко-Харченко В. І., Печерський В. Г., Трубін Ю. Ю. Правознавство: навчальний посібник. Київ: Кондор. 2011. 474 с.
2. Шанскова Т. І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підґрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності. URL: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=economy_legal_science&id=203.
3. Причини виникнення правопорушень: Природа правомірної поведінки. Українська електронна бібліотека. URL: <http://libr.org.ua/book/202/3211.html>.
4. Гнітій А. О. Сучасний стан злочинності неповнолітніх в Україні. Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні: Мат. Всеукр. студ. наук. конф. Харків, 2016. Том 2. С. 31–32.
5. Вовк В. В. Причини злочинності серед неповнолітніх та їх профілактика. Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні: Мат. Всеукр. студ. наук. конф. Харків, 2016. Том 2. С. 16–18.

Кузнецова Є.А.

Студентка 4 курсу, 5 групи, 1 факультету

*НЮУ ім. Ярослава Мудрого
м.Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ ПУБЛІЧНОГО ОБВИНУВАННЯ

Захист прав і свобод людини і громадянина є одним з головних показників правової держави. Саме це є одним з провідних завдань державного обвинувача. Обвинувачення є виконавчою функцією держави і, як правило, у більшості країн проводиться такою установою як прокуратура. У процесі діяльності, прокурор постає перед низкою труднощів, пов'язаних з доведенням вини обвинуваченого. Тягар доказування покладається на державне обвинувачення, відповідно до встановленого стандарту доказування. Деякі з цих проблем виходять за рамки його обов'язків та компетенції. Наразі в Україні проводиться масштабна кампанія реформування багатьох державних інститутів, в тому числі в сфері органів державної влади. Проте для здійснення ефективних змін та трансформацій, одним з ключових кроків є визначення причин та проблем з яких попередня модель не дала бажаних результатів. До таких чинників, перш за все, варто віднести проблеми процесуального та матеріального забезпечення органів державної влади. Проблеми підтримання державного обвинувачення в суді були предметом глибоко аналізу і дослідження у працях таких дореволюційних вчених як А. Ф. Коні, П. Сергіїч, радянських – В. І. Баскова, Є. А. Макаренка Ю. В. Корнієвського, В. М. Савицького, М. Л. Шифмана та ін. Заслужовують на увагу сучасні наукові дослідження зазначеної проблеми у працях російських і білоруських учених. Зокрема, М. П. Зоріна, М. І. Кирилова, В. Л. Кудрявцева, О. С. Рубіса, І. Ф. Посохіна, В. К. Ульянова. В Україні зазначена проблема на

належному науковому рівні не була предметом глибоких наукових досліджень, хоча саме належне наукове вивчення та забезпечення повинно передувати розробці напрямів та шляхів реформування. Через це, для визначення питань, що є актуальними для нашої системи, варто звернутись до тих проблем, що виникають при забезпеченні державного обвинувачення, з огляду на міжнародний досвід.

а) Недоцільна або затримана перевірка прокурором

У Індонезії, Японії, Мальдівських островах, Непалі, Республіці Корея та Шрі-Ланці прокурор має абсолютні повноваження визначати, чи слід надсилати справу на розгляд, чи тільки він сам визначає, чи достатні докази. У деяких країнах матеріали справи направляються до прокурора для перевірки на стадії досудового розгляду, навіть, якщо він не приймає остаточне рішення. Іноді прокурор не проводить належного ознайомлення через важке навантаження чи інші сторонні фактори. У Шрі-Ланці поліція надсилає матеріали справи до Генеральної прокуратури для того, щоб порадитись. Ретельний аналіз може тривати довгий час, і для державного радника може бути надто пізно подати поліції рекомендації для поліпшення якості розслідування. Отже, відносно слабкі справи можуть направлятися до суду. [1]

б) Неefективний нагляд за розслідуванням

У країнах, де прокурор наділений повноваженнями контролювати розслідування, він може не виконувати його повноцінно через важке навантаження на роботу або байдужість. Не завжди здійснюється ефективне співробітництво прокуратури з поліцією при виконанні наглядових функцій.

в) Неefективна підготовка до судового розгляду

Участь у судовому процесі є однією з найважливіших функцій прокурора. Відзначається, що іноді прокурори не готові до судового розгляду та не можуть професійно допитувати свідків. У результаті судовий час витрачається даремно.

г) Затримка в суді

В багатьох країнах - це серйозна проблема, яка може бути фатальною для обвинувачення. Через відкладені судові засідання деякі свідки можуть померти, постраждати від хвороби, що впливає на пам'ять чи свідомість, або втратити інтерес до переслідування. Деякі захисники подають клопотання про відстрочення на недоцільних підставах, що додатково сприяє непотрібній затримці судових процесів. Прокурор має заперечувати проти таких заяв.

д) Небажання свідків свідчити

Це серйозна проблема в злочинах, пов'язаних з організованими бандами, терористичними групами та розповсюджувачами наркотиків. Свідки часто не хочуть свідчити через страх перед погрозами або тому, що вони скомпрометовані самим відповідачем.

е) Труднощі при отриманні та представленні висновків судово-медичних експертиз

Висновки судово-медичних експертиз надзвичайно корисні для того, щоб довести вину обвинуваченого. Звіти, підготовлені експертами, повинні бути подані до суду і представлені разом з показаннями зазначених експертів. Іноді ці висновки неготові, коли потрібні у суді. Не завжди легко забезпечити присутність експертів у суді, оскільки вони мають інші функції та завдання.

ж) Небажання потерпілих співпрацювати з обвинуваченням

Жертви можуть не співпрацювати з обвинуваченням, а іноді й відмовлятися від попередніх заяв, що значно затримує і ускладнює обвинувачення.

з) Недостатня співпраця між прокуратурою та поліцією

Для успішного переслідування необхідна співпраця та взаєморозуміння між цими установами, на якій необхідно наголошувати. У багатьох країнах поліція зобов'язана забезпечити присутність свідків, коли вони потрібні в суді. Як правило, прокурор також забезпечує виконання рішень суду через поліцію. Будь-яка відсутність співпраці може призвести до неефективного судочинства та відкладеного судового розгляду.[2]

і) Якість кадрів прокуратури

Для ефективного судочинства важливо, щоб прокурор був випускником юридичного факультету, мав достатній досвід роботи у цій сфері і був добре обізнаний у законодавстві. Важливість ролі, яку відіграє прокурор у кримінальному процесі, неможливо переоцінити. Ефективне початкове та подальше безперервне професійне навчання необхідні для ефективного та старанного виконання прокурорських функцій. Крім того, порядність та чесність повинні бути невід'ємним атрибутом для вступу до професії.

Даний перелік є далеко не вичерпним, проте варто зазначити, що більшість проблем, зазначених у роботі, є не тільки близькими, але й нагальними і актуальними для українського інституту публічного обвинувачення. Через це існує потреба глибокого вивчення даних аспектів, з огляду на світовий досвід, з метою з'ясування проблем в умовах української специфіки, шляхів та способів їх вирішення. Законодавча база України вимагає суттєвих реформ для кращого реагування на обставини, що поширюються в різних країнах, для вирішення проблем, пов'язаних зі складністю злочинів та їх транснаціональним характером, що виникають внаслідок технічного прогресу. Ці реформи можуть реалізуватися лише тоді, коли існують стійкі політичні зобов'язання, а необхідні кошти надаються компетентними органами. Таким чином, для вирішення цих питань повинен провадитись комплекс заходів, направлених на належне матеріальне забезпечення, створення ефективного нормативно-правового регулювання їх діяльності, забезпечення співробітництва між прокурором, слідчими органами, адвокатами, суддями та іншими особами, формування професійного кадрового складу, що включає, у тому числі, розширення штатів, а також удосконалення механізму участі осіб на всіх етапах здійснення правосуддя. Лише системний підхід до вирішення недоліків, що будуть виявлені на всіх рівнях здійснення функцій держави може стати основою для ефективної діяльності не тільки органів прокуратури, але й всіх органів державної влади, в цілому.

Література

1. The White Paper on Crime (електронний ресурс). URL: <http://hakyuo1.moj.go.jp/en/45/nfm/mokuji.html>
2. Про роль служби публічного обвинувачення в системі кримінальної юстиції : Рекомендація REC (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам від 6 жовт. 2000 р. [Електронний ресурс]. –URL: http://www.pravo.org.ua/files/zarub_zakon/rek_2000.pdf.

Кузьменко С. С.

*студент 6-ї групи, 4-го курсу
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного
університету
ім. Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

КООРДИНАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПРОКУРАТУРИ: ЗНАЧЕННЯ ТА ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Протидія злочинності та корупції є однією з функцій правоохоронних органів метою якої є захист прав і свобод людини та громадянина, а також інтересів суспільства і держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування і розкриття злочинів. Такі науковці, як В.С. Бабкова [1], М.М. Бурбика [2], П.М. Каркач, А.В. Лапкін [3], О.С. Проневич [5], Д.В. Суходубов наголошували в своїх працях на важливості координаційної функції прокуратури в процесі протидії злочинам. Потрібно відзначити, що враховуючи рівень незлагодженості в діях правоохоронних органів щодо розкриття злочинів, вказана тема особливо актуальна в сучасних умовах.

Координаційна діяльність забезпечує досягнення спільної мети уповноваженими суб'єктами протидії злочинності, які діють незалежно один від одного та використовують специфічні легальні форми і методи правоохоронної діяльності у межах визначеної законодавчо компетенції [5, с. 51]. Саме наявність спільних мети і завдань є передумовою та об'єктивною необхідністю координації (узгодження) діяльності правоохоронних та інших державних органів у цій сфері [2, с. 44].

Для того, щоб в повній мірі зрозуміти значення координаційної функції потрібно відрізнити її від процесуального керівництва, як форми нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, адже часто трапляється так, що ці поняття ототожнюють. А. В. Лапкін у своїх працях наголошує на тому, що це не ідентичні процеси. Так процесуальне керівництво передбачає собою контроль та підпорядкування. Натомість координаційна діяльність - рівність суб'єктів координаційної діяльності [3, с. 324]. Також важливе значення має самостійність учасників координації, яка означає, що прийняття ними рішень та вчинення дій, спрямованих на реалізацію узгоджених заходів не потребує погодження з іншими учасниками координації, чизатвердження з боку прокурора або інших суб'єктів [1]. М.М. Бурбика вказує на те що, координація доповнює наглядову функцію прокуратури і розширює її можливості [2, с. 46].

Організаційні форми координаційної діяльності прокуратури є відносно усталеними проявами співробітництва і взаємодії правоохоронних органів, метою яких є узгодження і спрямування діяльності у сфері протидії злочинності та корупції. Залежно від конкретного завдання, яке ставлять перед собою правоохоронні органи, обирається відповідна форма. Так, у ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» встановлено, що свої координаційні повноваження прокурори здійснюють шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності. У п. 9 Положення про координацію

діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції координаційна нарада керівників правоохоронних органів під головуванням відповідного прокурора визначена як основна форма координації [4, с. 7].

Проте науковці вказують на недостатню регламентацію координаційної діяльності загалом і окремих її форм, що викликає багато питань при використанні деяких форм на практиці [3, с. 325].

Отже, координація є важливим чинником консолідації зусиль розрізнених суб'єктів, об'єднаних досягненням однієї мети. Саме реалізація цієї функції допомагає зекономити час та ресурси, позбутися дублювання дій правоохоронних органів під час досудового розслідування, уникнути таких ситуацій, коли використовуються недієві заходи. А законодавче закріплення форм та порядок їх реалізації на практиці буде, на нашу думку, кроком вперед у боротьбі зі злочинністю.

Література

1. Бабкова В. С. Принципи координаційної діяльності прокуратури у сфері протидії злочинності та корупції// Теорія і практика правознавства. – 2013. – № 1. [Електронний ресурс]. –URL: <http://nauka.juracademy.kharkov.ua/index.php>.
2. Бурбика М. М. Сутність та особливості координаційної діяльності органів прокуратури у сфері протидії злочинності [Текст] / М. М. Бурбика // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. Вип. 44. - 2009. - С. 86-92.
3. Лапкін А. В. Координаційна діяльність органів прокуратури України у сфері кримінального провадження [Текст] / Лапкін А. В. // Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Х. : ХНУ, 2013. - № 1082 : Серія "Право". - С. 322-326.
4. Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції: Наказ Генерального прокурора України № 1/1гн від 16 січня 2013 р. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html? m=publications& t=ec&id=94102>
5. Проневич О. С. Координаційна діяльність прокурора: управлінсько-правова природа, легітимізація і проблеми реалізації // Право і Безпека : наук. журн. 2015. N 3. С. 51-57.

Лактіонова К.О.

студентка 2 курсу, групи СП-64

КПІ ім. Ігоря Сікорського

м.Київ, Україна

ПОКАРАННЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ

Чинний Сімейний кодекс України зазначає, що дитиною є особа, яка не досягла 18-го віку[1]. Це відтворює особливий правовий стан, що надається особам, молодшим за цей вік. У наш час діють норми, які регулюють права та обов'язки таких осіб, в тому числі такі норми містяться у Кримінальному кодексі України (далі в тексті – КК України).

Наприклад, завдяки ст.22 КК України можна зрозуміти, що кримінальна відповідальність в Україні настає з 16 років, а вже за певні види злочинів – з 14 років[2]. Набуття того віку, з якого буде особа нести кримінальну відповідальність за свої неправомірні дії передбачає те, що суд має призначити їй відповідне покарання.

У чинному КК України наявний перелік тих покарань, які можуть будуть застосовані у тому числі і до неповнолітніх осіб. Слід зазначити, що саме процес обрання покарання неповнолітнім відіграє важливу роль у вирішенні кримінальної справи. Перелік даних покарань міститься у чинному КК України у ч.1ст.98, в якій визначається, що покараннями, які можуть застосовуватися виключно до неповнолітніх є штраф, громадські та виправні роботи, арешт та позбавлення волі на певний строк. Також ч.2ст.98 зазначає, що можуть застосовуватися додаткові види покарань у вигляді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю[1]. Це може створювати ті рамки для неповнолітніх, котрі будуть обмежувати їх у скоєнні злочинного діяння. Покарання, які застосовуються саме для неповнолітніх осіб відмежовують їх від інших осудних осіб, котрі вчинили злочин.

Кожен із видів покарання, який застосовується до осіб у віці з 16 до 18 років визначається судом у відповідному порядку з урахуванням усіх обставин, котрі наявні. Наприклад, ст.99 КК України визначає, що таке покарання як штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. У випадках, коли справа стосується неповнолітнього, що не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення, засудженого за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, згідно із ч.3.ст.99, до неповнолітнього може бути застосовано покарання у виді громадських робіт або виправних робіт згідно з положеннями статей 100, 103 КК України[1].

Як зазначається ст.66 КК України, призначення покарання неповнолітнім особам є тією обставиною, що будуть пом'якшувати покарання, що буде призначене. Коли суд розпочинає процедуру призначення покарання неповнолітньому, він має, перш за все, керуватися загальними засадами призначення покарання, які викладені та закріплені у статтях 65-67 КК України та обов'язково повинен враховувати такі положення як: 1) умови життя та виховання неповнолітнього; 2) вплив дорослих; 3) рівень розвитку неповнолітнього; 4) інші особливості особи неповнолітнього[2]. Ці додаткові положення, що можуть вплинути на долю неповнолітньої особи при винесенні обвинувального вироку містяться у ст.103 КК України[2].

Отже, розкриємо зміст додаткових засад призначення покарання неповнолітнім. Характеризуючи сутність такої ознаки як умови життя та виховання неповнолітнього можна виокремити те, що це положення допомагає суду з'ясувати та оцінити яким чином рівень наданого виховання неповнолітньої особи міг вплинути на скоєння злочину. Тобто це може показати суду при вирішенні кримінальної справи той рівень відносин, які наявні у сім'ї, поведінку людей, які оточують неповнолітнього та їх вплив на нього. Здійснення цієї оціночної процедури та врахування результатів, що будуть виявлені у завершенні значно вплинуть на подальше вирішення яке ж покарання повинно бути призначено неповнолітньому злочинцю.

Та оціночна процедура, яка проводиться відповідними органами, зокрема, органами опіки та піклування щодо впливу дорослих на неповнолітнього допомагає суду виділити, той негативний характер відносин, що міг спонукати та підбурювати неповнолітню особу до вчинення злочину. Також, врахування

негативного впливу дорослих може дати суду докази щодо насильницького поводження батьків, яке підкріплювалось метою вчинення злочину саме неповнолітньою особою.

Врахування такого додаткового положення як рівень розвитку неповнолітньої особи може допомогти з'ясувати чи належним чином було проведено навчання у відповідному навчальному закладі. Адже бувають випадки коли мотиви здійснити злочин у неповнолітніх осіб з'являються саме через вплив навчального середовища, в якому він знаходиться. Також рівень розвитку неповнолітнього – це та відповідність ступеня розвитку неповнолітнього його віку, досягнутому в момент вчинення злочину, його розумовим здібностям, культурним та духовним запитам. Рівень розвитку характеризується станом розумової, пізнавальної діяльності, наявним запасом знань, параметрами емоційно-вольової сфери неповнолітнього. У необхідних випадках для встановлення стану загального розвитку неповнолітнього повинна бути проведена експертиза спеціалістами в галузі дитячої та юнацької психології (психолог, педагог) (ч. 3 ст.433 КПК)[3].

Врахування інших особливостей особи неповнолітнього розуміє під собою визначення рис характеру, наявність і вираження певних особливостей характеру (підвищена збудливість, невірноваженість, схильність до неадекватних реакцій), що могли побудити неповнолітню особу на скоєння злочину, відповідна поведінка у несприятливих для неповнолітнього умовах. Також ставлення неповнолітньої особи до закріплених суспільних цінностей і існуючих у суспільстві вимог щодо правил поведінки, готовність до їх сприйняття і певним чином, вдосконалення своєї поведінки, здатність до самооцінки свого вчинку, тощо.

Усі ці обставини мають бути враховані судом також при виборі покарання та відповідного ступеня його тяжкості. Також при вирішенні таких, котрі будуть стосуватися справи неповнолітнього, наприклад, звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності чи від основного покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Завдяки усім цим положенням, що впливають на процедуру та результат призначення відповідного покарання суд може винести врівноважений та обґрунтований обвинувальний вирок.

Визначаючи саме важливість цього питання у сучасному світі, слід підкреслити, що наразі це відіграє дуже важливу роль. Адже призначаючи помилково визначене покарання для неповнолітньої особи суд може породити ще більш страшні наслідки як для неповнолітньої особи, так і для суспільства в цілому.

Характеризуючи кожен із цих перелічених видів покарань, треба відзначити, що найменш гуманними є арешт та позбавлення волі на певний строк. Адже обмежуючи спілкування неповнолітнього із своїм оточенням або ж із відповідними органами по перевихованню, вплив оточення у виховних колоніях позбавляє неповнолітнього адекватно сприймати результат своїх неправомірних дій.

Не завжди навіть доросла людина може повністю усвідомити весь негативний характер своїх дій перебуваючи у кримінально-виконавчих установах. А говорячи вже про неповнолітню особу постає велике питання – чи зможе вона усвідомити усю ступінь своїх діянь?

Перебуваючи у виховних колоніях, які спеціалізовані для подібних випадків, неповнолітня особа може бути під впливом важелів, котрі будуть надходити від оточення, з яким вона змушена перебувати відповідно визначений час. Час, проведений у відповідних виховних колоніях може суттєво змінити ставлення неповнолітнього на усі суспільні цінності. Психологічний тиск тієї атмосфери робить психіку ще повністю несформованої особистості нестабільною, відбувається повна зміна поведінки та характеру людини.

Наслідки, які можуть бути наявні після такого позбавлення волі, хоча і на певний строк, можуть бути непоправні для усіх, особливо для майбутнього життя неповнолітнього. Але ж призначення таких покарань як штраф або виконання громадських робіт будуть виступати більш м'якими, порівняно із арештом. Головним важелем вибору покарання саме для неповнолітнього повинно бути також передбачення тих наслідків та результатів, як будуть наявні по закінченню. Адже покарання повинно у будь-якому разі виховувати майбутнє суспільство належним чином, прищеплюючи найважливіші моральні цінності суспільства.

Література

1. Сімейний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135) – ч.1 ст.6
2. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131)
3. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88)

Лифарь А. О.

студентка, 4 курс, 41 група

НЮУ імені Ярослава Мудрого

Полтавський юридичний інститут

м. Полтава, Україна

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ`Я: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Реалізація прав пацієнтів та їх ефективний захист в Україні напряду залежать не тільки від ефективного виконання своїх обов`язків працівниками у сфері охорони здоров`я, а й своєчасного та дієвого реагування на правопорушення в сфері охорони здоров`я уповноваженими суб`єктами в сфері правоохоронної діяльності.

Актуальність дослідження зумовлюється багатьма факторами. Зокрема, існують проблеми у встановленні факту вчинення правопорушення працівниками у сфері охорони здоров`я, дость важко довести провину лікувального закладу у втраті здоров`я пацієнтом, доволі часто виникають проблеми з медичною документацією, як доказом по справі, що знаходиться в медичному закладі та може бути в будь-який час виправлена за потреби на власну користь, відсутність спеціальних знань у працівників правоохоронних органів при розслідуванні злочинів у сфері охорони здоров`я [2]. Всі перелічені

вище проблеми є негативними факторами, що ускладнюють, а іноді унеможливають розслідування даної категорії злочинів.

В науковій літературі проблематика розслідування злочинів в сфері охорони здоров'я розглядається, в роботах таких науковців як Л. Г. Дунаєвська, О. П. Бушан, І. М. Авдєєва, В. О. Глушкова, І. О. Никітіна та ін..

Під час розслідування злочинів, пов'язаних з порушеннями в сфері охорони здоров'я досить часто виникають труднощі з кримінально - правовою оцінкою дій медичних працівників, зокрема, це стосується випадків визначення характеру та особливостей патологічного процесу пацієнта, своєчасності повноти та правильності у наданні медичної допомоги конкретними медичними працівниками, встановлення причини смерті або ступеня тілесних ушкоджень, встановлення можливості запобігання таким наслідкам за умови належного надання медичної допомоги тощо. Першою проблемою, яка виникає в окресленому правовому полі – це проблема доведення такої складової кримінального правопорушення як причинний зв'язок між дією чи бездіяльністю медичних працівників і конкретними наслідками, що настали. Такий стан пов'язаний, перш за все, з особливостями правопорушень у даній сфері, оскільки шкода завдана здоров'ю пацієнта може проявлятися не одразу, а зі впливом певного періоду часу, крім того, за цей період часу документація, що знаходиться у медичних закладах, і яка часто є чи не основним доказом по справі, виправляється на користь закладу охорони здоров'я, що часто унеможливає доказування винних дій медичних працівників. При вирішенні вищезазначених проблем необхідним є наявність у працівників правоохоронних органів спеціальних знань, які під час розслідування застосовуються в процесуальній та непроцесуальній формах.

До процесуальної форми, в ході розслідування зазначених злочинів слідчими (розшуковими) діями, до проведення яких залучають спеціалістів, як правило є: огляд місця події, огляд медичної документації, освідування, допит, обшук, пред'явлення для впізнання, призначення експертиз, отримання зразків для експертизи тощо. Залучення спеціаліста можливе на різних стадіях слідчої (розшукової дії), при підготовці до якої спеціаліст надає допомогу в плануванні найбільш доцільного використання техніко-криміналістичних засобів і методів. Під час проведення слідчих (розшукових) дій він може застосовувати ці засоби й методи разом зі слідчим або самостійно. Спеціаліст може надавати допомогу слідчому і після завершення слідчої (розшукової) дії стосовно оцінки її результатів, визначення напрямків дослідження й використання вилучених речових доказів та іншої інформації. Пріоритетними спеціальними знаннями, якими доводиться оперувати під час розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками є знання в галузі судової медицини. Для підвищення ефективності огляду в ході розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками, спеціаліст може вказати слідчому в яких медичних документах міститься або може міститися інформація про особу, якій надавалася медична допомога; допомогти визначити тих медичних працівників, що повинні були б надати медичну допомогу при певній хворобі; звернути увагу в ході огляду місця події на лікарські препарати, медичні відходи, які могли б бути застосовані під час лікування хворого; зазначити місця можливого

знаходження окремих біологічних слідів; в ході допиту допомогти викрити неправдиві показання тощо [3].

Під час розслідування медичних злочинів судово-медична експертиза призначається обов'язково для встановлення причин смерті, тяжкості та характеру тілесних ушкоджень. Відповідно до п. 2.4 Інструкції про проведення судово-медичної експертизи, експертизу в справах про притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за професійні правопорушення повинна проводити комісійна судово-медична експертиза [1]. Досить частою є практика проведення кількох експертиз в конкретній справі, які, по-суті, суперечать одна одній. Як вказує практика, суди по-різному вирішують дане питання, часто не враховуючи норми законодавства, а також роз'яснення вищих судових інстанцій.

До непроцесуальної форми використання спеціальних знань у ході розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками відносять: безпосереднє ознайомлення слідчого зі спеціальною літературою та нормативними актами, які стосуються розслідуваної події [3]. Непроцесуальна форма полягає в тому, що слідчий звертається до відповідного фахівця для отримання консультацій з тих чи інших питань, які виникають у нього в ході розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичним працівником, також безпосереднє ознайомлення слідчого зі спеціальною літературою та нормативними актами, які стосуються виконання професійних обов'язків медичними працівниками щодо розслідуваної події. Компетентність та обізнаність слідчого в зазначених питаннях дасть можливість слідчому орієнтуватися в медичній термінології, самостійно оцінити певні дії медичних працівників, усвідомити умови та методи проведення експертних досліджень, що сприятиме кваліфікованій оцінці висновку експерта, поліпшить спільну роботу слідчого та спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Таким чином, наявність спеціальних знань у працівників правоохоронних органів, поглиблення таких теоретичних знань та вироблення навичок застосування їх на практиці при розслідуванні злочинів в сфері охорони здоров'я стане першим кроком на шляху до своєчасного реагування та ефективного відновлення порушених прав пацієнтів, зокрема, полегшить процедуру збирання доказової інформації, скоротить строки досудового розслідування. Для досягнення поставленої мети було б доцільно запровадити обов'язкові тренінги та семінари, які б регулярно ознайомлювали зі специфікою та особливостями розгляду даної категорії справ.

Література

1. Інструкція проведення судово-медичної експертизи, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 №6 (Електронний ресурс).-- URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/z0254-95>.
2. Дунаєвська Л. Г. Особливості застосування спеціальних знань в ході розслідування «медичних» злочинів.//Юридичні науки: проблеми і перспективи: матеріали III Міжнародної науково-теоретичної конференції «Молодий вчений» (Текст).-2015-139 с.
3. Галай В.О. Способи захисту прав пацієнтів в Україні. Науково-практичний посібник. –К.; 2008. - 74 с.

Мельниченко І.П.
*аспірант Академії Державної
пенітенціарної служби
м.Чернігів, Україна*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Сучасний стан розвитку суспільних відносин в Україні пов'язаний із необхідністю дотримання прав людини та верховенства закону в усіх сферах політичного та громадського життя. Така позиція зумовила і визначення кінцевого результату – побудови демократичної правової держави. Відображенням цього процесу є зміни у класифікації злочинів у кримінальному кодексі 2001 р., який встановив нові більш гуманні види покарання на відміну від тих, які були визначені у кримінальному кодексі 1960 р., зокрема, такий вид кримінального покарання, як довічне позбавлення волі.[4], гуманність якого полягає у збереженні злочинцю життя – на відміну від смертної кари.

Даний вид покарання передбачений у санкціях 11 статей особливої частини кримінального кодексу як альтернативна захід поряд з позбавленням волі на певний строк (ст. 112 – посягання на життя державного чи громадського діяча; ч. 2 ст. 115 – умисне вбивство; ч. 3 ст. 258 – терористичний акт; ст. 348 – посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця; ст. 379 – посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя; ст. 400 – посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; ч. 4 ст. 404 – опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків; ч. 2 ст. 438 – порушення законів та звичаїв ведення війни; ч. 2 ст. 439 – застосування зброї масового знищення; ч. 1 ст. 442 – геноцид; ст. 443 – посягання на життя представника іноземної держави). [2]

Таким чином, законодавець встановив довічне позбавлення волі лише за скоєння тих злочинів, що посягають на найдорожче, що є в людини і що визначено як найбільша цінність міжнародними та вітчизняними документами – мова йде про життя людини.

Включення довічного позбавлення волі до системи покарань відображає певні тенденції в розвитку кримінальної політики держави на сучасному етапі, при формуванні якої повинні враховуватися наступні чинники: стан злочинності, її динаміка та структура, які в останні роки є несприятливими і характеризуються інтенсивним зростанням відсотку тяжких і особливо тяжких злочинів насильницького, корисливо-насильницького та корисливого характеру. Кримінологічна ситуація стимулює прийняття більш жорстких заходів у боротьбі зі злочинністю, у тому числі і шляхом внесення змін до кримінального законодавства. Одним з таких заходів є суттєве підвищення в новому кримінальному кодексі строків позбавлення волі.

Довічне позбавлення волі у порівнянні з позбавленням волі на визначений строк свідчить про те, що у багатьох випадках вони подібні. Але є і відмінність – термін довічного позбавлення волі не визначений, адже він формально обмежений лише часом біологічного життя засудженого.

Отже, довічне позбавлення волі – це основний вид покарання, що призначається особі, винній у вчиненні особливо тяжкого злочину, передбаченого кримінальним законодавством України і полягає в примусовій ізоляції від попереднього соціального середовища і утриманні в спеціально передбаченому закладі під наглядом і охороною на протязі невизначеного терміну.

Відповідно до ч. 2 ст. 64 КК, довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, що вчинили злочин у віці до 18 років і у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку. [3]

Таким чином, довічне позбавлення волі як альтернатива смертній карі та найтяжчий вид покарання знайшло гідне місце в системі кримінальних покарань України.

Певні особливості розуміння і реалізації окремих складових елементів мети покарання при довічному позбавленні волі існують. Необхідно звернути увагу на те, що на даний час за наявності значних прогалин у законодавчому регулюванні процесу відбування довічного позбавлення волі, за відсутності спеціально обладнаних установ для відбування цього виду покарання, про реальне досягнення мети виправлення злочинців говорити поки що не має сенсу. В існуючих сьогодні умовах вказаний вид покарання може лише частково сприяти досягненню мети кари у виді у вигляді загального та спеціального попередження злочинів.

Таким чином, можливо стверджувати, що застосування альтернативних заходів покарання, підвищення ефективності заходів попередження і покарання, не пов'язаних з позбавленням волі. головним чином можуть і повинні стати тими складовими, завдяки яким стане можливим повернення до нормального життя багатьох громадян, що скоїли злочини в силу різних причин. Однак введення замість смертної кари альтернативного і досить суворого покарання, яким є довічне позбавлення волі, цілком відповідає демократичним цінностям, проголошеним у Конституції України, кримінальному законодавстві та міжнародних стандартах про права людини.

Література

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. М. І. Мельник, М. І. Хавронюк Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 9-те видання – Київ : Юридична думка, 2012. – 1316 с.
4. Марущак О.М. Виправно-трудова право України Радянської доби: суспільна потреба чи державно-владний інтерес? Форум права. 2011 № 1. С.32-36.

Недбайло В. В.

*студентка групи ПБ-15-5 Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної
служби України
м. Ірпінь, Україна*

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД: «ЗА» ТА «ПРОТИ»

Законодавство України, та й взагалі багатьох інших країни, покликано забезпечувати і охороняти особу, суспільство та державу від кримінальних правопорушень. На даний час в нашій країні проводиться низка реформ: поліцейська, судова, медична та інші. Не стало винятком і вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства. Реформування кримінального процесуального законодавства спрямоване на охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження на основі запозичення міжнародного досвіду.

Після прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України), виникли та були законодавчо закріплені нові інститути. Новелою став інститут кримінального провадження на підставі угод, який, у свою чергу, регулює відносини між певними учасниками кримінального провадження шляхом укладання угод про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим та угод про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим. Його можна умовно віднести до спрощеної системи кримінального провадження. Появі цього інституту сприяв розвиток українського законодавства та перейняття зарубіжного досвіду. Він має своєрідні умови та порядок здійснення кримінального провадження, який суттєво відрізняється від звичайного провадження.

Питання угод у кримінальному провадженні досліджували такі вчені: О.В. Баулін, О. Г. Добровольська, А. В. Титко, М. Г. Твердохліб, С.С. Циганенко, І. В. Басиста та інші. Серед вчених точаться дискусії з приводу прогалин у законодавстві та проблем укладення угод. Одні вважають це проявом гуманності та демократизму, інші певною мірою цьому суперечать та наполягають на вдосконаленні правового регулювання зазначеного інституту.

Відповідно до ст. 468 КПК України, у кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод:

- 1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;
- 2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [1].

Інститут угод спрямований на досягнення не менш важливої мети – максимально розвантажити органи слідства й суду та підвищити оперативність кримінального провадження. Підозрюваний може прийняти рішення про необхідність визнання своєї вини, укладення угоди не лише під тиском беззаперечних доказів, а й усвідомивши протиправність власних дій і потребу в знятті провини через відбуття покарання [2].

Такі угоди об'єднані єдиною метою – спрощення процедури розгляду певних категорій кримінальних проваджень, скорочення строків розгляду справ і економія бюджетних витрат на здійснення кримінального судочинства.

Розглянемо кожну із угод окремо. Під час кримінального провадження часто постає юридичний конфлікт – суперечності між учасниками процесу, зіткнення їх інтересів, думок та бажань. Тому закон дає справедливий механізм вирішення таких протиріч, а саме за допомогою досягнення правового компромісу, певних поступок, сюди відноситься також угода про примирення між підозрюваним і потерпілим.

На даний час в юриспруденції поширена думка про необхідність залучення до процедури примирення медіатора. Це особа, яка забезпечує проведення зустрічі та переговорів, які направлені на примирення сторін, до початку судового розгляду, а також за взаємною згодою таких осіб. У разі досягнення згоди та миру, медіатор оформляє її у формі угоди про примирення між підозрюваним (обвинуваченим) та потерпілим. Така практика має місце у багатьох європейських країнах: США, Австралії, Норвегії, Бельгії, Польщі, Чехії, Австрії, Великій Британії [3].

Підставою для укладення угоди про примирення є факт примирення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, з потерпілим. Примирення може бути досягнуте під час досудового розслідування і судового розгляду та є суб'єктивним правом потерпілого. Таке волевиявлення потерпілого є остаточним, тобто він не може згодом від нього відмовитися, за умови, якщо його волевиявлення було недобровільним. Якщо проаналізувати КПК України, то можна зробити висновок, що угода про примирення не може бути укладена в кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, за винятком провадження у формі приватного обвинувачення, яке здійснюється щодо кримінальних правопорушень.

Як відомо, слідчий, прокурор не є стороною угоди про примирення. Прокурор не уповноважений втручатись в укладення угод про примирення, висловлювати свою думку щодо неможливості її затвердження при направленні угоди до суду. Закон не надає йому права з будь-якої причини відмовити сторонам, які уклали угоду про примирення, в направленні її до суду разом з обвинувальним актом. Процесуальна участь прокурора є досить обмеженою. Відповідно до ч. 7ст. 469 КПК України, прокурор зобов'язаний проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення [1].

На нашу думку, прокурор повинен певним чином втручатись в укладання угоди про примирення, при цьому не порушувати законні права та інтереси сторін та дотримуватись норм законодавства. Це дозволило б здійснювати контроль за належним укладанням, відсутністю тиску, погроз на потерпілого з боку підозрюваного (обвинуваченого).

Кримінальне провадження на підставі угоди між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості є проявом диференціації класичного кримінального процесу, у зв'язку з чим йому притаманні певні процесуальні особливості. Це проявляється в нестандартній процедурі (ініціювання, обговорення та укладання угоди, направлення її до суду, перевірка прийнятності угоди судом, її затвердження чи відмова в затвердженні) [3].

На думку О. Г. Добровольської, провадження на підставі угоди про визнання вини є проявом диференціації кримінально-процесуальної форми як

реакції держави на значну завантаженість слідчих і судових органів справами, розв'язання кримінально-правових конфліктів та подолання шкідливих наслідків злочину може бути здійснено з застосуванням процесуальної економії [4].

КПК України містить прогалину, яка порушує права та свободи громадян. Говориться, що укладення угоди про визнання вини може ініціюватись в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. Прокурор наділений повноваженнями запропонувати особі укласти угоду про визнання винуватості одразу після повідомлення про підозру, що є грубим порушенням презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Ще однією проблемою, яка ставить сторони кримінального провадження в нерівне процесуальне становище, є те, що закон не передбачає обов'язкову участь захисника під час проведення переговорів та укладання самої угоди. Також не потрібно виключати тиск прокурора на підозрюваного у разі недосягнення перемовин.

Нерідко умови угод є такими, що не відповідають інтересам суспільства та держави. Укладення угод такого змісту є недотриманням норм вітчизняного законодавства й нівелюванням природи інституту. Той факт, що кількість кримінальних проваджень, завершених укладенням угод, залишається незначною, дає підстави для занепокоєння щодо розвитку цього процесуального інституту. Суд прагне встановити істину, але лише настільки, наскільки це необхідно для того, щоб справедливо вирішити спір. Такий інститут угод про визнання винуватості успішно застосовується в кримінальних провадженнях багатьох зарубіжних країн світу, зокрема у країнах англо-американської системи права [5].

Таким чином, впровадження нового інституту в кримінальне процесуальне законодавство України є досить суттєвим. Проте, ми бачимо, що є як позитивні, так і негативні моменти. Необхідно усунути зазначені прогалини, а саме: залучити прокурора до укладання угод про примирення між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) для можливості здійснення контролю, медіатора для проведення зустрічі та переговорів між учасниками угоди про примирення; а також укладення угоди про визнання вини між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим лише тільки після дослідження усіх обставин справи та залучення захисника під час проведення переговорів і укладання такої угоди. На нашу думку, це є необхідними умовами для подальшого застосування кримінального провадження на підставі угод.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року №4651VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.04.2018).
2. Тітко І. А. Захист інтересів учасників угод у кримінальному провадженні: питання теорії та практики // [Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_28%283%29_33) 2014. Вип. 28(3). - С. 128-133. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_28%283%29_33 (дата звернення 22.04.2018).
3. Карпенко М.І., Зоря О.Д., Малова О.О. Угода про примирення у кримінальному процесі // Юридична наука. 2013. № 6. С. 69-77. URL: <https://legal.nam.edu.ua/archives/64--6-2013.html> (дата звернення 22.04.2018).

4. Леляк Олена. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. № 3. С. 147-155. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/11-2016/last-page-chasopys-3-2016-1.pdf> (дата звернення 22.04.2018).

5. Добровольська О. Г. Проблеми інституту кримінального провадження на підставі угод // Право і суспільство. 2013. № 5. С. 150-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2013_5_27 (дата звернення 22.04.2018).

6. Корнієнко Марина. Особливості кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості: український і зарубіжний досвід // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 4. С. 159-165. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-4-2017> (дата звернення 22.04.2018).

Овдієнко М. С.

*Студент 2 курсу 8 групи
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЧИ «ДОВІЧНЕ ВІДБУВАННЯ ЖИТТЯ», «ПРАВО НА НАДІЮ» І ЙОГО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Особливої уваги заслуговує система законодавства, оскільки її норми регулюють найважливіші суспільні відносини. Серед усіх недоліків, які можна виявити у системі законодавства України, є відсутність такого правового інституту, як «Право на надію».

Актуальність даної теми полягає у вивченні та дослідженні правової позиції, якої дійшов Європейський суд з прав людини у справах [«Кафкаріс проти Кіпру»; «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства»], що довічне позбавлення волі, яке не пов'язане з реальною можливістю звільнення від нього або заміни його іншим, більш м'яким покаранням, є порушенням статті 3 Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), відповідно до якої "Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню" [1]. Тому низка вітчизняних вчених, серед яких: В.І. Борисов, Т.А. Денисова, В. Я. Тацій та багато інших, також не залишилися осторонь вказаної проблематики, а саме, в частині дослідження та запровадження в Україні концепції «Право на надію».

Для України введення інституту «Право на надію» має особливе значення, оскільки Україна є європейським рекордсменом за кількістю осіб, до яких застосовано довічне позбавлення волі. За офіційними даними Державної кримінально-виконавчої служби України, станом на 1 квітня 2018 року у сфері їх управління перебуває 1561 засуджений до довічного позбавлення волі. Серед яких, на думку вітчизняних та міжнародних спеціалістів, щонайменше 100 осіб, незаконно засуджених до довічного позбавлення волі [2].

Запровадження в Україні інституту «Право на надію» безпосередньо необхідно на двох рівнях: по-перше, для осіб, довічно позбавлених волі, які зазнали покарання і виправилися (механізм звільнення винних); по-друге, для тих осіб, довічно позбавлених волі, у кримінальних справах, у яких їх було засуджено за тяжкі та особливо тяжкі злочини без належної доказової бази (механізм виправлення судової помилки), оскільки в такому випадку це вже «довічне відбування життя». Особливо це стосується вироків, які були

винесені на підставі Кримінально-процесуального кодексу України від 28 грудня 1960 року, що мав обвинувально-переслідувальне спрямування й не містив достатніх гарантій від несправедливого засудження осіб.

Яскравим прикладом того, як можна засудити до довічного ув'язнення невинну людину, є засудження до довічного позбавлення волі успішного українського бізнесмена Івана Покотило у 1997 році. Його обвинуватили у замовленні вбивства п'ятерох осіб з метою неповернення банку, якому, нібито, заборгував Покотило - великої суми грошей, проте, як з'ясувалося під час повторного розслідування, ніякого боргу і, відповідно, ніякого мотиву замовляти вбивства він не мав. В той же час, основою обвинувачення стали свідчення нікому невідомих осіб, а обвинувальний вирок ґрунтувався виключно на викривлених обставинах, які не відповідають дослідженим у суді доказам. Розслідування цієї справи здійснювалося з десятками порушень конвенційних прав і свобод людини, зокрема: а) право на заборону катування (Ст.3 ЄКПЛ); б) право на свободу та особисту недоторканність (Ст.5 ЄКПЛ); в) права на справедливий суд (Ст.6 ЄКПЛ).

Засуджені довічно в Україні – це єдина категорія засуджених, які не можуть бути звільнені умовно-достроково, а оскільки в юридичному просторі «Право на надію» розглядають саме в аспекті умовно-дострокового звільнення від довічного позбавлення волі, тому потрібно сказати, що такого «Права на надію» у нас в державі не існує.

На сьогоднішній день, згідно з чинним законодавством України, особу може бути звільнено від довічного позбавлення волі (далі – ДПВ) лише з двох підстав: а) за хворобою (ч.1, 2 статті 84 Кримінального кодексу України (далі – КК України)); б) у зв'язку з помилюванням Президентом України (ч. 2 ст. 87 КК України) [3, с.48-50]. Проте за більше ніж 16 років реально звільнено від довічного позбавлення волі було лише двох осіб: по одній за кожною з названих підстав. При цьому, українське законодавство передбачає, що засудженого до ДПВ може бути помилювано мінімум через двадцять років відбування покарання із заміною на певний строк позбавлення волі, який не може бути менше двадцяти п'яти років. У випадку засудження особи до довічного позбавлення волі клопотання про її помилювання може бути подано після відбуття нею не менше двадцяти років призначеного покарання. У разі відхилення Комісією клопотання про помилювання засудженої особи повторне клопотання щодо неї за відсутності нових обставин, що заслуговують на увагу, може бути внесено на розгляд Комісії не раніш як через рік із часу відхилення попереднього клопотання. Таким чином, до того, як засуджений відбув двадцять років позбавлення волі, він позбавлений будь-якої можливості перегляду його покарання з метою дострокового звільнення [4, п. 3-5].

Отже, на підставі системного аналізу чинного законодавства, вбачається, що як такого «Права на надію» в нашій державі не передбачено, на відміну від інших європейських країн. «Право на надію», як абсолютно новий підхід до поняття людської гідності, довело свою виправданість та безпечність у низці держав Європи. Підтвердженням цьому є опубліковані експертами Ради Європи статистичні дані, згідно з якими засуджені до довічного позбавлення волі, до яких застосовано умовно-дострокове звільнення, найрідше потрапляють знову за ґрати, оскільки добре усвідомлюють, що будуть засуджені знову, і тоді вже дійсно довічно. Таким

чином, у зарубіжних країнах до засуджених до довічного позбавлення волі може застосовуватися: – пом'якшення (зменшення, зниження строку) призначеного покарання; – заміна довічного позбавлення волі на позбавлення волі на певний строк, що передбачено законодавством багатьох європейських країн; – умовно-дострокове (умовне, дострокове) звільнення від відбування довічного позбавлення волі.

Тобто, можна з впевненістю сказати, що звільнення осіб від довічного ув'язнення в порядку умовно-дострокового звільнення - це абсолютно нормальна практика для демократично розвинутих країн, оскільки така «надія» є важливим аспектом людської особистості. Більше того, «Право на надію» потрібно розглядати не лише як можливість бути звільненим, а й як можливість бути виправданим [5, с. 41-49].

Вимога передбачення можливості дострокового звільнення засуджених довічно також міститься у стандартах, розроблених Європейським комітетом із запобігання катуванням (Меморандум «Фактичне/реальне довічне позбавлення волі») та багатьох інших стандартах. В умовах активної євроінтеграції необхідно активізувати процедуру гармонізації законодавства України з правом ЄС, адже ключовим елементом успішної євроінтеграції України є досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства із правовими нормами ЄС. Це стосується, серед іншого, й кримінального законодавства України щодо застосування покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

Особливу зацікавленість викликає проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо адаптації порядку застосування окремих інститутів кримінального права до європейських стандартів», який розроблено з метою адаптації порядку застосування окремих інститутів кримінального права, зокрема, покарання у виді довічного позбавлення волі, умовно-дострокового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, до європейських стандартів, що дозволить забезпечити захист прав та законних інтересів засуджених та суспільства в цілому.

Проте, незважаючи на те, що у Верховній Раді України періодично з'являються законопроекти, метою яких є вирішення окресленої проблематики (в т.ч. законопроекти «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заміни довічного позбавлення волі більш м'яким покаранням»; «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо забезпечення окремим категоріям засуджених осіб права на правосудний вирок)»), питання й досі залишається не вирішеним.

Література

1. Європейський суд з прав людини у справах: «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства», - URL: <http://khpq.org/index.php?id=1408522184>; «Кафкаріс проти Кіпру»; - URL: <http://hrlib.kz/wp-content/uploads/2016/07/2008-Кафкарис-против-Кипра.pdf>.
2. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України Станом на 1 квітня 2018р. – URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341- 14, в Редакція від 18.04.2018 // Ч.1, 2 статті 84 КК; // Ч.2 ст. 87 КК.

4. Указ Президента України №223/2015 «Про Положення про порядок здійснення помилування» від 21.04.2015 № 223/2015, в Редакція від 19.05.2016.
5. Мостепанюк Л. О. Звільнення від відбування довічного позбавлення волі: можливість запровадження в Україні / Л. О. Мостепанюк // Судова апеляція. - 2015. - № 2. - С. 41-49.

Остапчук Людмила Григорівна,
*к.ю.н., доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права
та кримінології Академії
Державної пенітенціарної служби,
м.Чернігів, Україна*

ФОРМИ УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Покарання у виді конфіскації майна є покаранням, не пов'язаним з заходами виправно-трудового впливу, що призначається судом у якості додаткового виду кримінального покарання, якщо про це прямо передбачено у санкції відповідної статті Кримінального кодексу України (далі – КК). Цей вид кримінального покарання є одним з найбільш суперечливих як у вітчизняному, так і в зарубіжному законодавствах. Протягом всієї історії становлення та розвитку досліджуваного інституту у кримінальному праві, конфіскація майна застосовувалася, як вид кримінального покарання та як захід кримінально - правового характеру.

Покарання у виді конфіскації майна має ряд характерних ознак, зокрема: конфіскація майна є заходом державного примусу і її застосування та виконання здійснюється всупереч волі засудженого; даний вид покарання призначається виключно вироком суду; зміст покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, що перебуває у власності засудженого; конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини; цей вид *покарання* застосовується тільки тоді, коли він передбачений санкцією статті закону, за якою підсудний визнаний виним; призначається особі тільки по обвинувальному вироку суду; тягне за собою негативні наслідки для засудженого – судимість.

Поняття “конфіскація” містять такі галузі права, як кримінальне, митне, цивільне, адміністративне, кримінально-процесуальне право [1, с. 182]. Предметом нашого дослідження є конфіскація майна як вид кримінального покарання.

Аналіз норм вітчизняного кримінального законодавства дозволяє виокремити наступні види конфіскації майна, зокрема:

1. Конфіскацію майна, як вид кримінального покарання (статті 52, 59 КК України), що полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Такий вид конфіскації може бути застосований незалежно від зв'язку майна, яке конфіскується, зі вчиненим злочином. Тобто конфіскації в цьому випадку

підлягає будь-яке майно засудженого, а не лише майно, здобуте в результаті злочину або яке було знятим злочину.

2. Спеціальна конфіскація майна, що безпосередньо визначена санкціями Особливої частини КК України (статтях 176, 177, 201, 203¹, 204, 209, 216, 229, 240, 244, 246, 248, 249, 300, 301, 305, 306, 332, 334, 361–362, 363¹ КК);

3. Спеціальна конфіскація майна, визначена Загальною частиною КК України (статті 96¹, 96² КК), що полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штраф.

4. Конфіскація майна як захід кримінально-правового характеру що застосовується по відношенню до юридичних осіб (примусове безоплатне вилучення у власність держави майна юридичної особи, яке застосовуватиметься судом у разі ліквідації юридичної особи згідно КК) (ст. 96⁶, 96⁸ КК) [2, с. 47].

У свою чергу, Конвенція ООН проти корупції також розглядає конфіскацію саме з позиції кримінального права та вказує на необхідність повноцінного обґрунтування та доведення вини особи для застосування конфіскації майна [3]. Чинне кримінальне законодавство України не містить визначення поняття “ухилення від відбування/виконання покарання у виді конфіскації майна”, а тільки встановлює відповідальність за розтрату, відчуження, приховування, підміну, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт, із заставленим майном або майном, яке описано, чи порушення обмеження (обтяження) права користуватися таким майном, що застосовується до осіб, якій ввірене майно, яке підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили, і яка повідомлена під розписку про кримінальну відповідальність про його збереження (ст. 388 КК України).

Отже, з зазначеного вище ми можемо виокремити наступні форми ухилення від виконання покарання у виді конфіскації майна, зокрема: розтрата; відчуження; приховування; підміна; пошкодження; знищення майна; незаконні дії з майном, на яке накладено арешт та з заставленим майном або майном, яке описано; порушення обмеження (обтяження) права користуватися таким майном.

Якщо для формування поняття “конфіскації майна” достатньо виокремлення характерних ознак досліджуваного виду покарання, то для поняття “ухилення від виконання покарання у виді конфіскації майна” потрібно проаналізувати основні форми ухилення. Оскільки диспозиція ст. 388 КК України має бланкетний характер, тобто такий різновид відсильної диспозиції, яка для розкриття змісту можливої поведінки суб'єкта відсилає до інструкцій, правил, технічних норм або до інших галузей права: цивільного, адміністративного, господарського, кримінального та кримінально-процесуального, податкового, митного, вбачається за необхідне провести детальний аналіз всіх можливих форм ухилення від покарання у виді конфіскації майна.

Так, розтрата майна, що підлягає конфіскації – це незаконне і безоплатне витрачання (споживання, продаж, безоплатна передача, обмін, передача в рахунок погашення боргу тощо) винним чужого майна, що ввірене йому чи перебувало в його віданні. В результаті розтрата винний поліпшує майнове становище інших осіб шляхом безпосереднього споживання ними незаконно вилученого майна, позбавлення їх за рахунок витрачання такого майна певних матеріальних витрат, збільшення доходів інших осіб [4, с. 436].

Відчуження майна що конфіскується є формою ухилення як від відбування так і від виконання покарання у виді конфіскації майна так як відбувається за участю двох суб'єктів (засудженого до конфіскації та особи, якій це майно ввірене) та пов'язане передусім з переходом прав власності від одного суб'єкта до іншого. Відчуження проводиться головним чином по волі первинного власника (засудженого до конфіскації) та за участю осіб, які надають публічні послуги (нотаріус), а також з відому осіб, яким це майно ввірене під розписку (дарування).

Приховування майна є формою ухилення від відбування покарання та відбувається у формі його утаювання від органів, які виконують відповідні процесуальні дії (переміщення його у невідоме для інших місце, неповідомлення про місце розташування, зміна його вигляду, правового статусу тощо).

Наступною формою ухилення від відбування покарання є підміна, тобто дія, при якій один предмет, одне явище підмінюють іншим, одна особа виступає замість іншої.

Термінологічна конструкція “знищення або пошкодження” передбачає як вчинення певного роду діяння, так і настання відповідних суспільне небезпечних наслідків. Знищення майна – це доведення майна до повної непридатності щодо його цільового призначення. Внаслідок знищення майно перестає існувати або повністю втрачає свою цінність. Знищення чи пошкодження чужого майна можуть бути здійснені у будь-який спосіб (розбиття, розламування чи розрізання речі на шматки, дія на річ водою чи повітрям, повне чи часткове розчинення її у воді, підпал, вибух).

Отже, для покарання у виді конфіскації майна характерними є форми ухилення як від відбування так і від виконання покарання. Невиконання покарання не є ідентичним поняттю ухилення від його відбування, оскільки суб'єктом ухилення від відбування кримінального покарання може бути тільки засуджений, а суб'єктом невиконання – відповідні державні органи.

Література

1. Горбачова І. М. Розмежування понять конфіскації і спеціальної конфіскації // Актуальні проблеми держави та: збірник наук. пр. Одесса: Юрид.літ. 2007. Вип. 32. – С. 182–186.
2. Козаченко О. В., Зіневич А. І. Види конфіскацій за кримінальним законом України. Новітні кримінально-правові дослідження: збірник наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. Миколаїв: Іліон, 2015. – С. 47–51.
3. Про ратифікацію конвенції Організації Об'єднаних націй проти корупції, з іншої сторони: Закон України від 18.10.2006 р. № 251-V. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/251-16> (дата звернення: 03.05.2018).
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України /Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.] ; За заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея; НАВС. К.: Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.

Патлачук О. В.
канд. юрид. наук,
викладач Краматорського
економіко-гуманітарного інституту
м.Краматорськ, Україна

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ З ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР

Актуальність теми дослідження пов'язана з виключним значенням надр для економіки України, які забезпечують сировиною підприємства, заводи та фабрики. Ця обставина обумовлює особливу значущість правового регулювання відносин в сфері надр з метою забезпечення їх охорони, наукового та раціонального використання. У вирішенні даного питання значну допомогу може надати історичний досвід, накопичений в даній сфері, який дозволяє уникнути помилок, що мали місце в минулому та використати позитивний досвід з метою удосконалення чинного законодавства.

Метою роботи є проведення дослідження змісту особливості структури кодифікованих актів, прийнятих у сфері використання та охорони надр в радянській та незалежній Україні.

Викладення матеріалів дослідження необхідно розпочати з того, що на основі Гірничого положення СРСР від 9 листопада 1927 р. був прийнятий 1 серпня 1928 р. Гірничий кодекс УСРР, який регламентував порядок проведення гірничих робіт та використання надр. Як зазначає І.Б. Усенко, майже всі статті загальносоюзного і республіканського актів текстуально збігалися, що свідчить про факт рецепції всесоюзного законодавства [1, с. 18]. В свою чергу, Гірничий кодекс 1928 р. мав чотирьохрівневу структуру «Кодекс – Поділ (Розділ) – Глава – Стаття», який складався з 7 поділів, 2 глав, 142 статей та мав 55032 зн. (табл. 1).

Таблиця 1.

Кількісні показники кодифікованих актів

№	Нормативно-правовий акт / рік прийняття	Загальна				Прембула
		Сума знаків	Кількість			
			Розділів	Глав	Статей	
1	Гірничий кодекс УСРР 1927 р.	55032	7	3	142	–
2	Кодекс УРСР про надра 1976 р.	66887	11	5	108	1139
3	Кодекс України про надра 1994 р.	50774	9	6	69	–
4	Кодекс України про надра 1994 р. в редакції 2014 р.	70380	9	6	69	–

Розподілення статей всередині Кодексу відрізнялось значною нерівномірністю з причини того, що 84 статті чи 59,1% від їх загальної кількості

припадало на Поділ IV «Порядок набування права на гірництво». Друге місце займав Поділ V «Про дільниці поверхні, потрібні для гірництва», який складався з 23 статей чи 16,1%. Найменша кількість статей – 4 – припадала на Поділ II «Про установи, що видають надрами», який складав 2,8% від їх загального числа. Таким чином, коефіцієнт ексцентриситету, тобто відношення найвищого показника до найменшого, чи $84/4$ дорівнює 21. Коливання загальної кількості знаків підпорядковується таким самим закономірностям, тобто найбільша кількість знаків – 34200 – припадає на Поділ IV, а найменша кількість – 1870 – на Поділ I «Засади». З них питанням юридичної відповідальності за правопорушення у цій сфері присвячувався Поділ VII «Про гірничий нагляд», який складався з 10 статей та мав 3400 зн. чи 6,17% від загальної кількості матеріалу.

Наступним кодифікованим актом, який регламентував правовідносини в сфері використання та охорони надр, був Кодекс Української РСР про надра, прийнятий Верховною Радою УРСР 25 червня 1976 р. Кодифікований акт мав чотирьохрівневу структуру «Кодекс – Розділ – Глава – Стаття», який складався з 11 Розділів, 5 Глав, 108 статей та мав 66887 зн. (табл. 1). Розгляд цих характеристик показує низький рівень юридичної техніки кодифікованого акту з причини поділу на глави лише у Розділі I «Загальні положення» та їх відсутності у всіх інших. Найбільша кількість статей – 44 – припадає на Розділ I, а найменша – на Розділ XI «Міжнародні відносини» – одна стаття. Розрахунки кількості знаків показали, що найбільша їх кількість – 20987 чи 31,3% припадає на Розділ I, а найменша – 517 – на Розділ XI «Міжнародні відносини». В цілому, структура кодифікованого акту відрізняється нерівномірністю з причини значних коливань загальної кількості статей та кількості знаків, які припадають на конкретні розділи. Юридична відповідальність за правопорушення проти таких об'єктів регламентувалась у Розділі X «Відповідальність за порушення законодавства про надра», до змісту якого ввійшли ст.ст. 104–107, які мали 2624 зн. чи 3,9% від загальної кількості матеріалу. При цьому, ст. 104 мала характер політичної декларації з причини того, що надра визнавались виключною власністю радянської держави, тому всі угоди, пов'язані з ними, не могли порушувати змісту цієї норми. Згідно зі ст. 105, особи, винні в самовільному користуванні надрами, порушенні правил і вимог проведення робіт та інших порушень вимог раціонального використання надр несуть кримінальну, адміністративну чи іншу відповідальність згідно із законодавством Союзу РСР і Української РСР. У свою чергу, ст. 106 регламентувала відповідальність за самовільне користування надрами і забудову площ залягання корисних копалин. Як зазначалося у ст. 107, підприємства, організації, установи і громадяни були зобов'язані відшкодовувати збитки, завдані порушенням законодавства про надра, у розмірах і порядку, встановлених законодавством Союзу РСР і Української РСР. Службові особи та інші працівники галузі, з вини яких підприємства, організації та установи зазнали втрат, були зобов'язані відшкодувати збитки та несли матеріальну відповідальність у встановленому порядку.

В незалежній Україні 27 липня 1994 р. Верховна Рада затвердила Кодекс України про надра, який повинен був замінити радянський кодифікований акт. Документ мав чотирьохрівневу структуру «Кодекс –

Розділ – Глава – Стаття», складався з 9 розділів, 6 глав, 69 статей при загальній кількості знаків 50774 (табл. 1). Кодифікований акт багато в чому збігався з радянським актом за своєю структурою, змістом розділів, їх назвами, а також мав такі ж самі недоліки у вигляді того, що поділення на глави мали лише перший та восьмий розділи. Найбільша кількість статей, як і в радянському кодексі, припадала на Розділ I «Загальні положення» – 36, які мали 22877 зн., тобто даний розділ був найбільшим за обсягом. Другим за розміром був Розділ VII «Державний контроль і нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використання та охорони», який складався з 4 статей та 5213 зн. Найменша кількість знаків, як і в радянському кодексі, припадала на Розділ «Міжнародні відносини», який складався з 3 статей та мав 640 зн. Юридична відповідальність регламентується у Главі 6 «Відповідальність за порушення законодавства про надра», яка містила в собі 3 статті, що складають 2017 зн. чи 3,9% від їх загальної кількості. Згідно зі ст. 65, порушення законодавства про надра у самовільному користуванні надрами, порушення норм, правил і вимог щодо проведення робіт тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову і кримінальну відповідальність згідно з законодавством України. Як вказується у ст. 67, підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані відшкодувати збитки, завдані ними внаслідок порушень законодавства про надра в розмірах і порядку, встановлених законодавством України. На думку О.О. Сурілової, важливе значення має п. 7 ст. 26, яка передбачає вилучення наданої у користування ділянки з причини того, що така міра юридичної відповідальності не передбачена ні кримінальним, ні адміністративним, ні цивільним законодавством [2, с. 246]. Питання, пов'язані з використанням надр, природних копалин, розробкою родовищ цінних копалин являли собою важливий напрямок економічної діяльності незалежної України. З цієї причини протягом 10 років після прийняття Кодексу України про надра 1994 р. до його змісту постійно вносились доповнення, що призвели до збільшення у новій редакції обсягу матеріалу до 70380 зн., тобто на 40% (табл. 1). Кодифікований акт також мав чотирьохрівневу структуру «Кодекс – Розділ – Глава – Стаття», складався з 9 розділів, 6 глав, 69 статей при загальній кількості знаків 70380 зн. Так, у Кодексі України про надра 1994 р. в редакції 2014 р. обсяг матеріалу у Розділі I «Загальні положення» збільшився на 47%, а у Розділі VII «Державний контроль і нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною» – на 46%. Юридична відповідальність регламентується у Главі 6 «Відповідальність за порушення законодавства про надра», яка містить в собі 3 статті, які складають 2017 зн. чи 2,9% від загальної кількості знаків. При цьому, міри юридичної відповідальності, які входили до змісту редакції 2014 р., збігалися з аналогічними нормами, які входили до Кодексу України про надра 1994 р.

За результатами проведеної роботи можна зробити наступні висновки.

I. Порівняння загальної кількості знаків в кодифікованих актах радянської та незалежної України, присвячених використанню та охороні надр, показує, що найбільша кількість знаків припадає на останню редакцію Кодексу України про надра 2014 р. – 70380 зн., який перевищує обсяг матеріалу Кодексу України про надра 1994 р. майже на 40%.

II. Пріоритетним напрямком Гірничого кодексу УСРР 1928 р. був Поділ (Розділ), присвячений виділенню земельних ділянок для гірництва, який складав майже 62,1% від загальної кількості матеріалу. У Кодексі УРСР про надра 1976 р. пріоритетним напрямком був Розділ I «Загальні положення», який мав 20987 зн. чи 31,3% від загальної кількості матеріалу.

III. Прийнятий в незалежній Україні Кодекс про надра 1994 р. визнавав пріоритетним напрямком також Розділ I «Загальні положення», який складався з 22877 зн. чи 45% матеріалу, аналогічним чином редакція документа 2014 р. також визнавала цей розділ пріоритетним з причини того, що до нього входило 33814 зн. чи 48% матеріалу.

IV. Юридична техніка кодифікованих актів, прийнятих в часи існування УСРР, УРСР та незалежної України, відрізнялась наявністю таких недоліків, як відсутність поділення не всіх розділів на глави та відсутність преамбули, яка входила лише до складу Кодексу УРСР про надра 1976 р.

Література

1. Усенко И. Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР / АН УССР; Институт государства и права. – К.: Наукова думка, 1989. – 120 с.
2. Сурілова О. О. Державне управління використанням і охороною надр України: Монографія. - Львів: Галицька видавнича спілка, – 2014. – 342 с.

Підченко К. В.

*студентка 3 курсу, групи ПІ-33
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого
Полтава, Україна*

ДО ПИТАННЯ ВНЕСЕННЯ ЗМІН У СТ. 155 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

29 березня 2018 року направлено на підпис Президенту України Закон України № 2016 від 3 лютого 2015 року "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації" (далі ЗУ від 3 лютого 2015 року №2016), яким вносяться зміни до розділу IV Кримінального кодексу України (далі КК).

Запропоновані нововведення до законодавства України з питань захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації розроблені з метою гармонізації законодавства України із положеннями Факультативного протоколу щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії до Конвенції ООН про права дитини, ратифікованого Верховною Радою України 3 квітня 2003 р., Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, що ратифікована Україною 20 червня 2012 року та Європейської соціальної хартії, ратифікованої Україною 14 вересня 2006 року.

ЗУ від 3 лютого 2015 року №2016 вносяться зміни до статей 153, 155, 156 та 302 КК, якими збільшується мінімальний строк такого виду покарання як позбавлення волі в частині відповідальності за вчинення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом відносно неповнолітнього або неповнолітньої (з трьох років збільшується до п'яти),

розширюється коло суб'єктів, що можуть вчинити статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості шляхом застосування словосполучення «близькі родичі або члени сім'ї», а також встановлюється чіткий мінімальний вік статевого повноліття та посилюється відповідальність за злочин щодо створення або утримання місць розпусти і звідництво.

Незважаючи на перше позитивне враження, яке може скластись від змін до окремих норм, слід звернути увагу, що мають місце і недоліки таких змін. Так, зокрема, це стосується змін у диспозиції норми, передбаченої ст. 155 КК, щодо заміни поняття – "статева зрілість особи" ("що не досягла статевої зрілості") вказівкою на вік потерпілого (особа, "що не досягла шістнадцятирічного віку").

На наше переконання, основне призначення норми, передбаченої статтею 155 КК, полягає не у тому, щоб заборонити під загрозою покарання добровільні статеві зносини дорослих осіб з неповнолітніми (у тому числі й з неповнолітніми віком до 16 років), а в тому, щоб запобігти шкоді для здоров'я неповнолітнього, яка може настати внаслідок початку статевих зносин до досягнення статевої зрілості.

На даний час, питання про досягнення статевої зрілості осіб як жіночої, так і чоловічої статі віком від 14 років до шлюбного віку вирішується судово-медичною експертизою відповідно до Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, у кожному випадку окремо. Крім того, обов'язковість проведення такої експертизи зумовлена пунктом 5 частини 2 статті 242 Кримінального процесуального кодексу України, до якого жодних змін у законопроекті не пропонується.

Закладена у проекті зміна пріоритетів кримінально-правової охорони може потягти за собою негативні наслідки при практичному застосуванні даної статті КК. Зокрема, у разі прийняття проекту може скластися ситуація, за якої злочинним визнаватиметься, наприклад, добровільний статевий акт з особою жіночої статі, якій не виповнилось 16 років, але яка досягла статевої зрілості, тоді як аналогічні дії щодо 16-річної дівчини, яка за своїми фізіологічними ознаками такої зрілості ще не досягла, не міститимуть ознак складу злочину, передбаченого статтею 155 КК України, з чим навряд чи можна погодитися. У зв'язку з наведеним визначальною ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 155 КК, має бути не вік особи, а саме біологічний стан – її статева зрілість.

Аналізуючи наукові думку з цього приводу слід зазначити позицію А. П. Шеремет, на думку якої використання поняття "статева зрілість" у кримінальному законодавстві є не лише корисним, а й необхідним, оскільки воно відображає індивідуальний стан потерпілого й тому дає можливість встановити реальну шкоду, спричинену об'єкту, який охороняється кримінальним правом. Саме при використанні критерію статевої зрілості буде здійснено необхідний захист неповнолітніх від посягань на їх нормальний статевий і загальний розвиток та науково визначено коло суспільно-небезпечних діянь у сфері статевих відносин [1, с. 103].

Таким чином, прийняття запропонованих змін та доповнень покликано сприяти підвищенню стану захисту та дотримання прав дитини в Україні, однак

на практиці може скластись ситуація за якої не буде належним чином врахований індивідуальний стан потерпілого. Саме тому досліджуване питання викликає необхідність пошуку шляхів підвищення якості чинного законодавства України про кримінальну відповідальність про злочини проти статевої недоторканості, а тим самим і ефективності кримінально-правової охорони прав неповнолітніх від сексуальних посягань.

Література:

1. Шеремет А. П. Злочини проти статевої свободи / А. П. Шеремет. – Ужгород : Наші книги, 2007. – 216 с

Пляхтур А.В.

Студентка 4 курсу 242 групи

*Факультет іноземної та слов'янської
філології*

СумДПУ імені А.С.Макаренка

м.Суми , Україна

ПРОТИПРАВНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ЗЛОЧИНУ

У категоріальному апараті кримінального права поняття «діяння» є відправним пунктом визначення поняття «злочин». Хоча це не єдиний змістовий аспект діяння. Ця категорія застосовується також у вченні про склад злочину, де вживається для характеристики однієї із ознак об'єктивної сторони складу злочину. Таким чином, під діянням прийнято розуміти, з одного боку, сам злочин, а з другого – окрему його ознаку. У результаті цього два різних, хоча і взаємопов'язаних поняття, отримують однакові назви, але при цьому мають різний зміст. Така подвійність призводить до екстраполяції ознак, безперечно властивих діянню (злочину), – суспільної небезпеки, протиправності, свідомості, волимості на діяння у вузькому значенні, тобто на ознаку об'єктивної сторони складу злочину. Результатом такого підходу є віднесення суспільної небезпеки та протиправності до ознак складу злочину.

Протиправність як ознака злочину – це невідповідність діяння так званому об'єктивному правопорядку, тобто нормам і неюридичним регуляторам, що передбачають заборони (межі) в поведінці суб'єктів права. Саме порушення цих меж і визначається протиправним діянням.

Але існують й інші визначення протиправності. Є.Я. Немировський зазначав, що протиправним є діяння, яке не може бути розглянуто як правовий засіб до правової цілі, таке діяння він називав злочинним, однак не завжди, а лише тоді, якщо воно понад ці властивості відповідає складу будь-якого передбаченого законом злочину. Але як тільки діяння стає правовим засобом до позитивної мети, воно не може вже бути злочинним, не будучи протиправним, зазначав Дон.

Ліст від формальної протиправності відрізняє матеріальну, тобто антисоціальну властивість діяння; хоча діяння і було скероване проти правоохоронного інтересу, воно матеріально правомірне, якщо відповідає цілям правопорядку і, таким чином, меті спільного життя в суспільстві. Ця мета, на думку Ліста, вимагає, щоб при зіткненні інтересів менш цінний

приносився в жертву, якщо лише таким чином може бути підтриманий більш цінний. Такого ж погляду дотримується утилітарист Є. Бентам.

Мета співжиття має дещо невизначений характер. Тому Ліст наводить ще два принципи визначення правомірності діяння: якщо мета дозволена і визнана правомірною, то і діяння не протиправне; не є протиправним діяння, що виступає засобом емпірично відповідним даній меті співжиття. Варто зауважити, що Ліст пропонує вказані положення лише для заповнення прогалин, але коли законодавцем не було зроблено застереження щодо певного випадку, то побачити прогалини важко, тому дані положення не будуть застосовані.

Як зазначає Ю.А. Пономаренко, регулювання кримінальним законом суспільних відносин здійснюється шляхом визначення двох соціальних явищ: діянь, які є злочинами (тобто юридичних фактів, що породжують кримінальні правовідносини), та кримінальної відповідальності, якій підлягають особи, що вчинили злочин (тобто змісту цих правовідносин). Тому при наявності прогалин у кримінальному законі можна говорити лише тоді, коли не визначена злочинність чи незлочинність певного діяння, або не визначена кримінальна відповідальність за певний злочин.

Відповідно до ч.1 ст.11 КК України «злочином є передбачене цим кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину». Отже, діяння, яке не передбачене кримінальним кодексом, за жодних умов не може бути визнане злочином, оскільки це суперечить вказаному визначенню. З цього випливає, що невизнання законодавцем певного діяння злочином рівнозначне визнанню його не злочином (правомірним діянням чи правопорушенням іншого виду).

Усунення прогалин закону здійснюється законодавцем шляхом створення приписів, яких не вистачає. Суб'єктом криміналізації, педалізації та диференціації кримінальної відповідальності є саме Верховна Рада України. Отже, подолання «прогалин» (якщо їх можна так назвати) щодо злочинності певних діянь може здійснюватись лише через законодавчу діяльність парламенту. При цьому необхідно врахувати, що «закон про кримінальну відповідальність, що встановлює злочинність діяння або посилює кримінальну відповідальність, не має зворотної дії в часі», як зазначено в ч. 2 ст.5 КК України.

Після заборони застосування кримінального закону за аналогією в кримінальному законодавстві став домінуючим такий погляд, який ототожнює протиправність діяння з кримінальною протиправністю цього діяння в диспозиції кримінально-правової норми. Іншими словами, більшість сучасних вітчизняних криміналістів виходить з того, що саме кримінальний закон (а не інша частина правопорядку) встановлює заборони (межі) в діянні суб'єктів права і порушення саме цих меж (норм) кримінального права і свідчить про протиправність діяння.

Виникає запитання, навіщо у визначенні вбивства КК України передбачає знову ознаку протиправності, якщо вбивство і так є протиправним відповідно до закону? Справа полягає в тому, що існує правомірне позбавлення життя людини. При цьому така правомірність базується на нормах не кримінального права, а інших галузей права. Подвоєння протиправності базується, на думку Ю.В. Бауліна, на тому, що поняття «протиправність діяння» та «передбаченість діяння в кримінальному кодексі»

є зовсім не тотожними. Варто звернути увагу на підхід, який існує в сучасній німецькій кримінально-правовій науці, а також у нормативній теорії кримінального права. Німецькі криміналісти серед елементів злочину як підстави кримінальної відповідальності виділяють три елементи: протиправність діяння, відповідність його фактичному складу і винність діяння (останнім часом винність включається до елементів злочину). При цьому протиправним визнається діяння, якщо воно суперечить правовому порядку і якщо відсутні обставини, що виключають протиправність діяння.

Фактично такий підхід можна побачити у визначенні вбивства ч.1 ст.115 КК України. Тому доктринальне визначення вбивства може бути сформульоване як «протиправне умисне позбавлення життя іншої особи, вчинене суб'єктом злочину, за відсутності обставин, що виключають протиправність такого діяння».

Ніякою самостійною кримінальною протиправністю діяння як ознака об'єктивної сторони не наділено. Протиправними є всі елементи складу злочину, взяті разом. Іншими словами, протиправність як ознака вбивства знаходить своє місце поза межами складу вбивства. І це є правилом для будь-якого злочину. Такий висновок потребує переосмислення багатьох принципів положень кримінально-правової науки щодо підстави кримінальної відповідальності.

Кримінальний закон не містить заборон для громадян щодо вчинення злочину. На цей факт вказував класик німецької криміналістики К. Біндінг, який писав, що кримінальні закони не формулюють власної заборони, а передбачають лише санкцію за порушення тих норм, що встановлені іншими нормативними актами. У цьому, на його думку, і виявляється суть протиправності діяння. Так само і Є. Бентам зазначав, що „закон, який обмежується створенням злочину, і закон, який приписує застосовувати покарання у випадку вчинення такого злочину, суть два різних закони: це не частини... одного й того ж закону. Акти, які вони приписують цілком різні, особи, до яких вони звертаються, цілком різні”.

Крім цього висловлюється думка про те, що оскільки протиправність може встановлюватися не лише кримінальним законом, то і обставини, що її виключають, можуть мати своїм джерелом нормативно-правові акти не тільки кримінального права, а й інших галузей. Протиправність може полягати в суперечності не стільки закону, скільки правам та інтересам суспільства, держави, окремої особи.

Існує точка зору, що протиправність як юридичне вираження суспільної небезпеки передбачається приписом закону, що міститься в Загальній частині Кримінального кодексу, а також в диспозиції і санкції конкретної статті (або частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу. Називаючи і забороняючи склад злочину, законодавець забороняє його здійснювати під загрозою застосування покарання. Вважаємо, що таке визначення протиправності не є досконалим, оскільки воно ототожнюється з поняттям «передбаченість діяння кримінальним законом».

Література

1. Кримінологія : навчальний посібник / За заг. ред. О.М.Джужі. – К.: Атіка, 2009.
2. Кримінологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
3. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн./ А. П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007.

Приходько Т. О.,
студентка 5 курсу 3 групи
10 факультету НЮУ імені
Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

РЕАЛІЇ ЗАМІСНОЇ ПІДТРИМУЮЧОЇ ТЕРАПІЇ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Надзвичайно актуальним є питання надання якісної медичної допомоги, створення системи безперервного надання якісних і доступних послуг з профілактики та діагностики ВІЛ/СНІДу в закладах системи виконання покарань. Згідно зі звітами Міжнародного товариства прав людини: українська секція, ув'язнені не отримують належних медичних послуг, а оздоровлення не контролюється УВП, що призводить до погіршення їх стану, а іноді й до смерті. Ув'язнені, хворі на наркоманію, вимушені боротися з наркотичною залежністю самостійно. Тому, особи, які відбули покарання та так і не поборолі жагу до наркотиків, змушені вчиняти нові злочини, тільки б отримати нову дозу. Не випадково експертами Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я ще кілька років тому зазначалося, що вживання наркотичних засобів в Україні набуло масштабів своєрідної епідемії, яка загрожує всьому населенню.

Ще в 1993 році Всесвітня організація охорони здоров'я проголосила, що «всі ув'язнені мають право отримувати медичну допомогу, включаючи профілактичні заходи, рівносильні тим, що могли б бути доступними для них у суспільстві, без проявів дискримінації, з повагою до їх юридичного статусу та національності. Затверджені в національних програмах боротьби зі СНІД загальні принципи повинні впроваджуватися в повному обсязі як для загального населення, так і для ув'язнених» [2].

У відповідності до Конституції України (ст. 49) кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Природно, що це право є й у засуджених осіб, оскільки вони користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кримінально-виконавчим кодексом України, законами України і встановлених вироком суду (ч. 2 ст. 7 КВК України). На право засуджених на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом, прямо вказується в абз. 6 ч. 1 ст. 8 КВК. І в системі медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних заходів, що вживаються з метою забезпечення реалізації цього права, закріплена така можливість засудженого, як можливість для осіб, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань [3, с. 53].

На наявність поширеної практики вживання ін'єкційних наркотиків серед засуджених вказують також дослідження, проведені серед осіб, що перебувають в УВП. Наприклад, дослідження, що проводилося серед осіб, що тримаються в пенітенціарних установах м. Харкова та Харківської області, засвідчило великий відсоток осіб серед засуджених, що мали спробу вживання ін'єкційних наркотиків протягом життя: медичні опіоїди

вживали близько третини респондентів, а кустарні – 39%, героїн вживали 20% респондентів, первітин («вінт») вживали 30% опитаних [3]. Переважна більшість засуджених страждає на різні захворювання, пов'язані з опіоїдною залежністю, включаючи розлади психіки та поведінки, ВІЛ-інфекцію, вірусні гепатити та туберкульоз. В умовах місць позбавлення волі ці хворі не можуть належно лікуватися чи отримувати необхідні профілактичні послуги, що, зрозуміло, є грубим порушенням їх конституційних права і становить загрозу громадському здоров'ю [1, с.175].

Сьогодні немає єдиного методу лікування, ефективного для всіх пацієнтів. Можна говорити лише про певну послідовність лікувального впливу на хворих на наркоманію в спеціалізованих установах кримінально-виконавчої системи. Цей вплив зводиться до низки послідовних етапів: зняття інтоксикації; купірування абстиненції (синдрому відміни); відновлення порушених соматичних функцій, ліквідація виснаження та ін.; корекція поведінкових порушень; нормалізація психічного стану; виявлення основного синдрому комплексу психічної залежності (його психо-патологічне оформлення, частота виникнення, особливості проявів) і призначення цілеспрямованої терапії; визначення умов попередніх рецидивів (ситуаційне загострення потягу, спонтанне та ін.) і визначення протирецидивного лікування, тобто підтримуючої терапії [3, с.53]. Стереотип про терапевтичний ефект ізоляції для наркозалежних осіб, який був поширеним, нині науково спростований. Встановлено, що у наркозалежності є хронічний і рецидивний розлади, які необхідно постійно лікувати, навіть в умовах в'язниць. Багато наукових досліджень, у тому числі проведених і в Україні, підтверджує, що найбільш ефективним і науково обґрунтованим методом лікування опіоїдної залежності є ЗПТ метадоном або бупренорфіном [1, с.175].

На сьогоднішній день діє наказ МОЗ, МВС, Міністерства юстиції України та Державної служби України з контролю за наркотиками від 22 жовтня 2013 р. №821/937/1549/5/156 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів і виправних центрів щодо забезпечення безперервності лікування препаратами замісної підтримувальної терапії». Як впливає із назви цього акта, його дія не поширюється на засуджених, що перебувають в умовах повної ізоляції, тобто перебувають у виправних колоніях та тюрмах. Отже, дотепер питання щодо можливості отримання замісної підтримувальної терапії в таких місцях несвободи, як виправні колонії та тюрми, так і не вирішено [3, с. 57]. Ірина Демченко під час робочої зустрічі з питань впровадження замісної підтримувальної терапії (ЗПТ) в місцях позбавлення волі в рамках реалізації проекту «Побудова життєздатної системи комплексних послуг з профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу в органах і установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України наголосила, що новий вид надання медичної допомоги має бути врегульованим, тим більше, коли мова йде про використання наркотичних препаратів. Нам необхідний відповідний додатковий нормативний акт, але на сьогодні його немає, навіть для впровадження пілотного проекту» [4].

Сьогодні метадонова терапія - широко сприйнята складова системи лікування наркозалежних в світі. «Численні дослідження демонструють, що застосування замісної підтримувальної терапії в місцях позбавлення волі (її

розпочинання або продовження) приносить значну користь, знижуючи потяг до наркотиків, ризиковану поведінку та кількість порушень режиму, але, на жаль, в Україні це поки що недоступно» [1, с.175]. У 2004 році Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС) та Управління ООН з проблем наркотиків і злочинності (УООННЗ) визнали замісну терапію «одним із найефективніших видів фармакологічного лікування опіоїдної залежності».

Під час робочої зустрічі з питань впровадження замісної підтримувальної терапії (ЗПТ) в місцях позбавлення волі в рамках реалізації проекту «Побудова життєздатної системи комплексних послуг з профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу в органах і установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України», Ірина Демченко перерахувала такі перешкоди впровадження ЗПТ:

1. неможливість забезпечити безперервність ЗПТ у період етапування (до 1 місяця) та в усіх УВП;

2. особливості ставлення до ЗПТ з боку засуджених.

Програмний менеджер групи впровадження гранту ДПтС України Наталія Кожан доповнила перелік перешкод наступними:

1. неможливість продовження ЗПТ при переведенні засуджених до інших установ;

2. бажання певної кількості засуджених відмовитися від вживання наркотиків та отримати психотерапевтичну допомогу;

3. негативне відношення до впровадження ЗПТ деяких керівників Мініюсту, начальників УВП [4].

Таким чином, замісна підтримуюча терапія є важливим і всесвітньо-визнаним способом боротьби з хворобою наркоманії. Засуджені особи, покидаючи місця позбавлення волі, мають не тільки відбутися покарання, але йвилікуватись, перевиховатись; що є неможливим, коли особа все ще є опіоїдно залежною. Наркотична залежність - хронічне захворювання, яке рецидивує, а отже засуджений знову відчує потяг до повторного прийому психоактивних речовин, зниження або втрату контролю. Втрата контролю призведе до повторної злочинності, що несе загрозу для суспільства. Тому, необхідно активно застосовувати програму ЗПТ, тобто вводити речовини, які мають наркотичну дію на головний мозок людини, — що дозволяє запобігти розвитку синдрому відміни та блокувати потяг до нелегальних опіоїдів, з подальшою терапією, зменшуючи таким чином прояви кримінальної поведінки наркозалежних осіб для позитивного впливу на процес їх соціальної реінтеграції.

Література

1. Автухов К. А. Замісна підтримуюча терапія в місцях несвободи: міжнародний досвід / К. А. Автухов, А. В. Байлов // Вісн. Кримінолог. асоц. України. – 2016. – №2 (13). – С. 173–183.

2. Балакіреєва О.М., Бондар Т.В. Аналітичний звіт за результатами кабінетного дослідження «Секторальна політика України з попередження поширення ВІЛ-інфекції серед засуджених та осіб, що взяті під варту» – [Електронний ресурс] – URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00KSND.pdf

3. Батиргареєва В. С. Щодо можливості запровадження замісної підтримувальної терапії у місцях позбавлення волі / В. С. Батиргареєва // Питання боротьби зі злочинністю. – 2016. – Випуск 32. – с. 50-67.

4. Міжнародний фонд відродження. Перешкоди для запровадження ЗПТ в місцях позбавлення волі – [Електронний ресурс] – URL: - http://www.irf.ua/allevnts/news/pereshkodi_dlya_zaprovadzhennya_zpt_v_mistsyakh_pozbavlennya_voli/

Прохоренко О.Є.

Аспірант кафедри кримінального, кримінально – виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби, адвокат м.Чернігів, Україна

ОСНОВНІ ТА ФАКУЛЬТАТИВНІ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ВИКОРИСТАННЯМ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ

Кожна держава має певний перелік ознак, які створені нею в історичному процесі власного державотворення. З часом вони стають державними у результаті їх відповідного закріплення на законодавчому рівні. На світовій політичній, економічній, науковій аренах та в свідомості людей вони асоціюються саме з конкретною державою, відношення до цих символів визначає відношення до самої держави. Саме тому захист державних символів від наруги над ними – є захистом авторитету держави, її національної гордості. Дії, спрямовані на наругу над ними, потребують правового врегулювання.

Теоретичною базою дослідження зазначеної проблеми стали праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з кримінального права, зокрема: П.П. Андрушка, Ю. М. Антоняна, О. М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, І.М. Даньшина, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, А. І. Долгової, О.О. Дудорова, В. П. Ємельянова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелинського, О.О. Кашкарова, М.Й. Коржанського, С. Я. Лебєдєва, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, О. А. Мартиненка, П.С. Матишевського, Г. М. Мінковського, П.П. Михайленка, В.І. Напиральської, Є.О. Письменського, А.В. Савченка, М.І. Хавронюка, С.С. Яценка та ін.

У більшості сучасних наукових праць питання встановлення кола дій, які можуть бути визначені як наруга над державними символами трактується неоднозначно. Саме тому комплексне дослідження цього питання крізь призму сучасних реалій політичних та військових подій на Україні вбачається необхідним і своєчасним.

Досліджуючи дане питання перш за все слід зазначити, що державні символи – це встановлені Конституцією України або спеціальними законами особливі розпізнавальні знаки конкретної держави. Вони є невід'ємною частиною державного суверенітету. Відповідно до ст. 20 Конституції України державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Кримінальний кодекс (далі – КК) України в ст. 338 розділу XV Особливої частини передбачає відповідальність за наругу над державними символами.

Даний вид злочину належить до злочинів, що посягають на авторитет органів державної влади.

Так, згідно ч. 1 ст. 338 КК України публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до трьох років.

В фундаментальних дослідженнях з кримінального права науковці визначають інститут об'єктивної сторони як один з найважливіших, оскільки відсутність такого елементу складу злочину буде свідчити про відсутність складу злочину в цілому. Під об'єктивною стороною М.І. Бажанов розуміє зовнішню сторону (зовнішнє вираження) злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням та суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину [1]. Об'єктивна сторона злочину має ряд обов'язкових та факультативних ознак, які визначають суспільну небезпечність злочину. До обов'язкової ознаки в даному випадку належить діяння, яке виражається у формі конкретного акту суспільно небезпечної поведінки, активних дій. Необхідно звернути увагу на той факт, що в даному випадку така форма діяння як бездіяльність - пасивна форма суспільно небезпечної протиправної поведінки - до характеристики об'єктивної сторони злочину не включається, оскільки саме поняття наруги має під собою наявність вчинення певних активних дій, а не утримання від них.

У "Великому тлумачному словнику української мови" термін "наруга" вживається у таких значеннях: 1) нестерпне знущання; 2) зле висміювання кого-, чого-небудь; 3) глузливе, зневажливе ставлення [2]. М.Й. Коржанський під "наругою" розуміє дії, якими висловлюється чи демонструється зневага до державних символів - знищення, пошкодження, вчинення непристойних написів чи малюнків [3]. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. під наругою розуміють грубе, образливе ставлення, зле висміювання, дії, направлені на приниження тих цінностей, до яких інші члени суспільства ставляться з повагою [4].

Вважаю, що до дій пов'язаних з публічною наругою над державним символами (Державним Прапором України та Державним Гербом України) можуть бути віднесені: знищення чи пошкодження прапора або герба шляхом його спалення; розірвання; розмальовування; топтання ногами, забруднення будь – яким способом; зле шаржування прапора або гербу; нанесення на прапор або герб образливих написів, які виражають ненависть, погрози або нападки на конкретну людину або групу людей; нанесення на прапор або герб заборонених або обмежених у використанні логотипів, малюнків, які зображають оголені частини людського тіла, сцени жорстокості та насилля; використання будь – яким чином в перевернутому вигляді; використання прапора або гербу поза його офіційним та дозволеним призначенням (наприклад, використання для миття підлоги, в якості скатертини) тощо. Суспільно небезпечні дії по відношенню до Державного Гімну України можуть полягати у офіційному відступленні від порядку виконання гімну (окрім такого,

що не носить характер образи або глуму), спотворення музики гімну, заміна слів гімну нецензурними та/або образливими словами, виразами тощо.

Для всіх вказаних вище суспільно небезпечних дій загальною та обов'язковою ознакою є наявність публічності в діях порушника. Так, сутність терміну «публічність» в даному конкретному виді злочину полягає як у вчиненні протиправних дій відкрито, тобто у публічному місці або в електронних мережах загального користування (наприклад, масове розсилання повідомлень), так і таємно, але за умови подальшого оприлюднення наслідків невизначеному колу осіб. Отже, виключними характеристиками публічності є відкритість, гласність, направленість наслідків дій до уваги багатьох людей.

До факультативних ознак об'єктивної сторони злочину належать суспільно небезпечні наслідки, місце час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення злочину.

За результатами досліджень впливу таких факультативних ознак, як місце та час на об'єктивну сторону складу злочину в даному випадку можна встановити, що такий злочин може бути вчинений де завгодно та коли завгодно - як в будь-якому місці в реальному світі, так і в просторі Інтернету та в будь-який час. Таким чином, такі факультативні ознаки на кваліфікацію злочину впливу не мають.

Обстановка вчинення злочину характеризується як сукупність передбачених обставин, що являють собою зовнішнє оточення злочину і пов'язана із наявністю людей або певних подій. Тому обстановка вчинення наруги над державними символами, як було вказано вище, тісно пов'язана з наявністю вільного доступу людей до наслідків діяння.

Щодо знарядь та засобів вчинення наруги над державними символами, то це можуть бути будь-які предмети матеріального світу, котрі використовуються суб'єктом у злочинній діяльності. Вони можуть бути як пристосованими, тобто знаряддями праці, так і непристосованими предметами, в залежності від способу, обраного злочинцем для злочинної дії.

Дане кримінальне правопорушення має формальний склад, оскільки в законодавчій конструкції такого кримінального правопорушення, як наруга над державними символами суспільно небезпечні наслідки не передбачені. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. під кримінальним правопорушенням з формальним складом розуміють кримінальне правопорушення, для визнання якого закінченим достатньо самого факту вчинення суспільно небезпечного діяння [5]. Таким чином, наслідки в даному випадку до ознак об'єктивної сторони не включаються.

В якості висновку слід зазначити, що основні та факультативні ознаки такого виду злочину, як наруга над державними символами, потребують здійснення подальшого комплексного наукового аналізу з метою розробки системи заходів протидії злочинності в сфері використання державної символіки.

Література:

1. Борисов В. І., Тацій В. Я., Тютюгін В. І. та ін. Кримінальне право України: загальна частина: підручник / за ред. В. Я. Тація. В. І. Борисова. В. І. Тютюгіна. Харків: Право, 2015. 528 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад, і голов, ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

3. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 640 с.
4. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. Кримінальний кодекс України. Науково – практичний коментар. Т2 : Особлива частина. Харків: Право, 2013. 1040 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.

Рубцова Катерина Юріївна,
*студентка 6 курсу Академії Державної
пенітенціарної служби
м.Чернігів, Україна*

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕВЕДЕННЯ ОСІБ З ОДНІЄЇ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ ДО ІНШОЇ

Порядок та умови переведення засудженого з однієї виправної колонії до іншої нечітко врегульовані в українському законодавстві, а тому викликають багато запитань щодо даної процедури. Ця тема є досить актуальною і передбачає пошук відповіді на запитання, яким чином можна поліпшити умови переведення таких осіб.

Відповідно до українського законодавства переведення засуджених з однієї колонії до іншої проходить досить складній процедурі, а переведення за власною ініціативою засудженого є майже неможливим. Подібна ситуація за висновком Європейського суду з прав людини не відповідає міжнародним стандартам прав людини.

Вибір конкретної колонії впливає безпосередньо на обсяг присудженого покарання. Так, направлення засудженого в інший кінець країни, де він не матиме можливості зустрітися з матір'ю, є посиленням його покарання. Встановлення меж та обсягу покарання в кримінальному судочинстві є невід'ємною частиною процесу відправлення правосуддя. Проте на даний момент в Україні питання обсягу покарання вирішується на підставі підзаконних нормативно-правових актів. Більш того, не передбачена процедура перегляду та оскарження подібних рішень, яка б відповідала принципу верховенства права. [1 с.132]

Певні положення, відносно розподілу засуджених осіб, містяться у Кримінально-виконавчому кодексі України, однак основним регулюючим документом є Інструкція про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі (далі – Інструкція). Відповідно до положень цих нормативно-правових актів за розподіл засуджених відповідають спеціальні регіональні комісії та Апеляційна комісія. Діяльність вказаних комісій регулюється Положеннями «Про Регіональну комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі» та «Про Апеляційну комісію Державної пенітенціарної служби України з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі».

Згідно українського законодавства існує можливість оскарження рішення органу влади до суду в порядку адміністративного судочинства або в разі

порушення питання про порядок відбуття покарання – кримінального судочинства. Така процедура оскарження, проте, не може бути однозначно визнана ефективним засобом правового захисту. По-перше, тому що більшість ув'язнених не обізнана про подібну можливість, а по-друге, в судовій практиці просліджується тенденція, що всі позови заявників відхиляються. Таким чином, в даний момент в Україні немає ефективного засобу правового захисту відносно рішень про розподіл або переведення засуджених осіб з однієї колонії в іншу. [2] Тому можемо зробити висновок, що законодавство України, що регулює процедуру розподілу засуджених осіб та переведення ув'язнених між колоніями, потребує повноцінного реформування.

Для розгляду питань переведення ув'язнених з однієї колонії в іншу має бути створена спеціальна комісія. Вона має існувати при Державній пенітенціарній службі України та її діяльність має бути врегульована спеціальним Положенням, затвердженим Державною пенітенціарною службою України і Міністерством Юстиції. Необхідно поновити можливість переведення між колоніями однакового рівня безпеки. Законодавець має передбачити можливість розгляду питання щодо переведення ув'язненого до іншої колонії, як за ініціативою адміністрації колонії, так і за особистою ініціативою особи, що відбуває покарання. На законодавчому рівні має бути встановлено чіткий та доступний порядок подачі ув'язненими прохання про переведення. Обов'язково має бути визначено термін протягом якого має бути розглянуто подібне прохання та процедуру оскарження прийнятого рішення.

Відповідно до ч. 2 ст. 93 Кримінально-виконавчого кодексу України (КВК України) переведення засудженого для дальшого відбування покарання з однієї виправної чи виховної колонії до іншої допускається за виняткових обставин, які перешкоджають дальшому перебуванню засудженого в цій виправній чи виховній колонії. Порядок переведення засуджених визначається нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України. Основною проблемою на даний момент є те, що українське законодавство хоч і передбачає механізм переведення засудженого з однієї колонії до іншої, це можливо «за виняткових обставин», але положення ч. 2 ст. 93 КВК України є абсолютно нечітким, адже воно не деталізується у жодному іншому нормативно-правовому акті і трактується по-різному. [3, с. 99]

Зміст поняття «виняткові обставини» віддається на розсуд адміністрації установи, що в принципі є небажаним, оскільки адміністрація при цьому сама може визначати підстави для переведення засуджених, а це, в свою чергу, створює передумови для можливих зловживань і порушень прав та законних інтересів останніх.

На сьогоднішній день впроваджено зміну умов тримання засудженого шляхом переведення його до виправної колонії іншого рівня безпеки не тільки в якості заохочення, але і в якості покарання. [4, с.200]

Отже, питання переведення засудженого між установами виконання покарань має бути врегульовано чітко і не підзаконним нормативним актом, а на рівні закону. Поняття «виняткові обставини» повинно розширюватись і охоплювати такі випадки: необхідність лікування, підтверджена медичним висновком; потреба у забезпеченні безпеки засуджених, персоналу місця відбування покарання або інших осіб; інші виняткові обставини, які

перешкоджають подальшому перебуванню засудженого в цій виправній чи виховній колонії. [5, с. 320].

Література

1. Кревсун О. М. Переведення засуджених у межах однієї виправної колонії. Нагальні питання правового регулювання *Юридичний науковий електронний журнал*. Харків, 2017.- С.131–133.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України № 1129- IV від 11.07.2003 р. (редакція станом на 05.01.2017 р.) URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Сучасні проблеми та тенденції розвитку кримінально-виконавчого права в Україні / *збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару* [20 листоп. 2015 р., м. Харків] / Харківський нац. ун-т внутр. Справ ; Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; Кримінологічна асоціація України. Харків : ХНУВС, 2015. С. 200.
4. Рябунцев А. А. Проблемні питання переведення засуджених до позбавлення волі на покращені умови тримання. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011.(№ 3). С. 199–201.
5. Степанюк А. Х., Яковець І. С. Кримінально-виконавчий кодекс України: науково-практичний коментар за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків : Одіссей, 2005. С. 560 .

Рябуха Анна Андріївна
студентка 3 курсу
Полтавського юридичного коледжу
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого
м.Полтава, Україна

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

В Україні існує інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, визначений у ст. 46 КК України, згідно якого особа, що вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. Із диспозиції статті видно, що умовами такого звільнення від кримінальної відповідальності є примирення та відшкодування збитків чи усунення шкоди. Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 є обов'язковим для суду і безумовним для особи, що вчинила злочин [1].

Ініціювати таке примирення може як підозрюваний, так і власне сам потерпілий. В більшості випадків йдеться мова про ситуації, коли кримінальне правопорушення вчинене близьким родичем потерпілої або внаслідок своєї кримінальної поведінки потерпілий сам спровокував вчинення злочину. Тож не має принципового значення, хто саме виступив ініціатором примирення, а саме чи одна сторона, чи обидві сторони або їх представники, близькі чи знайомі, суд, медіатори тощо. Важливішим є факт закріплення відповідного наміру сторін, подальші їх дії та правові наслідки таких дій.

Для застосування аналізованого виду звільнення від кримінальної відповідальності необхідною є сукупність таких умов: 1) особа вчинила злочин

вперше; 2) діяння належить до злочинів невеликої тяжкості, крім корупційних злочинів, (при цьому не вимагається, щоб ними були так звані злочини приватного обвинувачення) або необережних злочинів середньої тяжкості, крім корупційних злочинів; 3) особа, яка вчинила такий злочин, примирилася з потерпілим; 4) вона відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. При цьому не вимагається, щоб суб'єкт, який вчинив злочин, щиро покався і активно сприяв розкриттю злочину. Встановивши сукупність вказаних умов, суд зобов'язаний звільнити особу від кримінальної відповідальності.

Примирення особи, яка скоїла злочин, з потерпілою особою означає не тільки відмову останнього від будь-яких матеріальних претензій, а також небажання потерпілої особи притягувати винного до кримінальної відповідальності. Причинами такого небажання може бути наступне: повне відшкодування матеріальних збитків, родинні чи дружні зв'язки між особами, вибачення перед потерпілою особою або жалість до винного (у випадках, коли злочин було скоєно через тяжкі життєві обставини) [2].

Факт примирення означає оформлену в належній процесуальній формі відмову потерпілого від своїх попередніх претензій і вимог до особи, яка вчинила злочин, прохання закрити кримінальне провадження. У кримінальному процесуальному законодавстві чітко визначено форму та зміст такої заяви. Про відповідні наміри потерпілого можуть свідчити, зокрема: усна заява, закріплена в протоколі допиту (судового засідання); письмова заява, передана слідчому, прокурору або суду безпосередньо потерпілим; нотаріально засвідчена заява; укладена між сторонами мирова угода. Угоду про примирення з особою, яка вчинила злочин, неповнолітній потерпілий віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років може укласти лише за згодою своїх батьків (усиновителів) або піклувальників. Вказану угоду від імені неповнолітнього потерпілого, який не досяг п'ятнадцяти років, закон дозволяє укладати лише його батькам (усиновителям) або опікунам, які у кримінальному процесі визнаються його законними представниками.

Коли в злочинні наявні два і більше потерпілих, то примирення підозрюваного повинно відбутися з кожним окремо. Якщо ж примирення відбулося не з усіма, то правопорушник несе відповідальність за свою неправомірну поведінку [3].

Другою обов'язковою підставою звільнення особи від кримінальної відповідальності – це відшкодування завданих нею збитків. Варто зазначити, що закон не вимагає повного відшкодування шкоди, головне – задовольнити вимоги та претензії потерпілого.

Особливістю передбаченого ст. 46 КК України звільнення від кримінальної відповідальності є те, що для його застосування вимагається не лише позитивна посткримінальна поведінка винного, а й добровільне волевиявлення потерпілого. Якщо заподіяна злочином шкода повністю відшкодована, проте примирення потерпілого з винним не відбулося, останній не може бути звільнений від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК України. Разом з тим відсутність зазначеного примирення не перешкоджає застосуванню у цьому разі ст. 45 КК України (за наявності всіх передбачених нею умов). Взагалі, вирішуючи питання про застосування ст. 45 або ст. 46 КК

України, пріоритет слід віддавати нормі, що передбачає такі умови звільнення від кримінальної відповідальності, які у конкретній ситуації склалися раніше [1].

Дискусійним залишається й питання про визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості як передумови для звільнення його від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим. У будь-якому разі, якщо підозрюваний, не визнаючи своєї винуватості у вчиненому злочині, погоджується на примирення з потерпілим, сподіваюсь у такий спосіб уникнути обвинувально вироку та покарання, про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням не йдеться.

Отже, проаналізувавши практику застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням сторін можна зробити висновок про те, що кримінальне провадження закривається тільки тоді, коли потерпілий примирився з підозрюваним. Крім примирення сторін, важливим аспектом є відшкодування збитків завданої шкоди, а також визнання своєї вини.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.120.
2. Шкелебей В.А. Доказування у кримінальному провадженні, що підлягає закриттю унаслідок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям / В.А. Шкелебей, О.В. Савенков // Юридичний часопис НАВС. – 2012. – №2. – С. 139-147.
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2015 р. № 12 [Електронний ресурс] –URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Сіренко Крістіна Юріївна

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри*

економіки та соціальних дисциплін

*Академії державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ ЯК НЕОБХІДНОЇ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ

Організація та підтримання на належному рівні функціонування системи виконання покарань є одним з ключових завдань сучасної держави, важливим показником її спроможності забезпечувати захист прав людини як найвищої соціальної цінності. А тому актуальним є дослідження основних аспектів системи виконання покарань, що, без сумніву, позитивним чином вплине як на покращення діяльності органів й установ виконання покарань, так і на ефективність адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

У кінці 2015 року Міністерство юстиції України оголосило 2016 рік роком реформування пенітенціарної системи. Так, ще майже 10 років тому Міністерство юстиції України також наголошувало, що «реформування

кримінальної юстиції та системи відбування покарань визначено Міністерством юстиції одним із головних пріоритетів на 2009 рік».

Міністерство юстиції, ліквідувавши ДПТС, так і не представило чіткого, прозорого й послідовного програмного документу реформування пенітенціарної системи України, так само як і фінансово-економічного, кримінологічного та соціологічного обґрунтування кожного напрямку реформування.

Отже, на сьогодні основними проблемами вітчизняних установ виконання покарань є такі:

1) незмінність стандартів функціонування установ виконання покарань упродовж 75 років;

2) незмінність структури управління пенітенціарною системою України упродовж всього періоду незалежності;

3) різке скорочення кількості ув'язнених в Україні (у тому числі завдяки дії «закону Савченко»);

4) аварійний стан окремих установ та слідчих ізоляторів.

5) відсутність дієвої служби пробації в Україні, яка б могла нарешті побороти начебто високий рівень рецидивізму серед осіб, засуджених;

6) крайня мілітаризація пенітенціарної системи в самому широкому розумінні, що справляє негативний вплив на стан психологічної роботи із засудженими, ресоціалізаційні зусилля персоналу та громадськості в самих інституціях та якість соціальної адаптації «інституційних» засуджених після відбування покарання;

7) крайня консервативність та реакційність мислення більшості офіцерів та службовців пенітенціарної служби (які є, на думку Мінюсту, вкрай корумпованими), що, в свою чергу, виключає проникнення на службу прогресивно мислячих людей та гальмування усім можливих реформ;

8) неефективне управління пенітенціарною системою через крайню бюрократичність на рівні центрального апарату та обласних управлінь [2].

В розпорядженні уряду № 654 від 13 вересня 2017 року [3] схвалено концепцію реформування пенітенціарної системи України, яка передбачає прийняття комплексного закону «Про пенітенціарну систему», що допоможе врегулювати ті питання, які не можливо вирішити підзаконними актами. Згідно даних Міністерства юстиції за 8 місяців 2017 року було розроблено більше 70 актів Уряду та 25 наказів та інструкцій, які приводять у відповідність до міжнародних стандартів наше законодавство у цій сфері [1].

Кабінет Міністрів доручив Міністерству фінансів передбачити 730 млн гривень на заходи з реформування пенітенціарної системи в 2017 році, 6,5 млрд гривень – в 2018 році, 7,9 млрд гривень – в 2019 році і 8,5 млрд гривень – в 2020 році [3].

Крім того, доручено передбачити у 2018-2020 роках додаткове фінансування реформування пенітенціарної системи в розмірі: в 2018 році – 6 451 100 000 грн, в 2019 році – 7 921 500 000 грн, у 2020 році – 8 498 100 000 грн від потреб, передбачених в основних напрямках бюджетної політики на відповідні роки [3].

Уряд також підтримав створення в системі виконання покарань трьох нових спецустанов, які виконуватимуть специфічні функції, не властиві Міністерству. Буде створена «Адміністрація державної кримінально-виконавчої

служби». Це невеликий мілітаризований орган, який в рамках реформи державної служби виділено з цивільного Міністерства. Також на базі департаменту пробації буде сформовано Державну установу «Центр пробації», яка реалізовуватиме пробаційні рограми. Третьою юридичною особою стане «Центр охорони здоров'я».

Отже, реформування пенітенціарної системи необхідно здійснювати за такими напрямками:

1. Удосконалення законодавства, що регламентує діяльність Державної кримінально-виконавчої служби.

2. Оптимізація структури органів Державної кримінально-виконавчої служби, системи функціонування установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, штатної чисельності персоналу зазначеної Служби та підвищення ефективності його діяльності в умовах реалізації нової політики державного управління.

3. Створення *Адміністрації* Державної кримінально-виконавчої служби України як територіального органу Мін'юсту із статусом юридичної особи, в якому акумулювати повноваження, зокрема щодо організації діяльності воєнізованих формувань та організації охорони та режиму, організації та контролю за виконанням вироків суду та інших судових рішень і застосуванням передбачених законом засобів виправлення засуджених, організації і контролю оперативно-розшукової діяльності органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, з підпорядкуванням Адміністрації усіх міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Мін'юсту.

4. З метою створення повноцінної системи пробації, здатної забезпечити баланс між безпекою суспільства, запобігання злочинам та запобігання скоєнню злочинів/реабілітації правопорушників пропонується ліквідувати Департамент пробації Мін'юсту, структурні підрозділи з питань пробації міжрегіональних управлінь та утворити єдину державну установу «Центр пробації» з підпорядкуванням їй уповноважених органів з питань пробації, що надасть можливість удосконалити організаційну структуру, механізм використання фінансових, матеріальних та технічних умов функціонування органів пробації для ефективного використання поставлених завдань;

– оптимізація мережі установ виконання покарань та їх підприємств, забезпечення їх ефективного функціонування та прибутковості (рентабельності) виробничої діяльності. Утримання напівпорожніх колоній з низьким рівнем технічної оснащеності та незадовільним матеріально-побутовим забезпеченням засуджених до позбавлення волі вимагає прийняття управлінських рішень щодо їх оптимізації. Це дало б змогу зменшити кількість установ виконання покарань, скоротити значну чисельність їх персоналу, а вивільнені ресурси спрямувати на переоснащення інших установ, що забезпечило б створення належних умов тримання засуджених [4].

– здійснити заходи щодо консервування установ виконання покарань, в яких відбувається значне скорочення кількості засуджених;

– провести капітальний ремонт існуючих (що перебувають в аварійному стані) та побудувати нові сучасні слідчі ізолятори та установи виконання

покарань, зокрема шляхом проведення конкурсів із залученням приватних партнерів у рамках реалізації засад державно-приватного партнерства;

- удосконалити організаційно-штатну структуру слідчих ізоляторів та установ виконання покарань з метою раціонального розподілу функцій і повноважень між суб'єктами виконання покарань;

- впровадити в діяльність органів, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів сучасні інформаційні технології, зокрема створити комплексний електронний реєстр засуджених і осіб, узятих під варту, а також суб'єктів пробації;

- вжити заходів для підвищення престижності служби в органах і установах Державної кримінально-виконавчої служби, зокрема шляхом підвищення заробітної плати працівників та грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби, забезпечення їх житлом, соціального захисту.

Також необхідно вирішити питання щодо забезпечення ефективного використання земельних ділянок та державного майна установ, які тимчасово не використовуються. У зв'язку з цим одним із дієвих способів ефективного управління державним майном є вивчення питання щодо передачі його в оренду, перевагами якої насамперед може бути те, що оренда не призводить до зміни власника, відповідно право власності на майно залишається у держави.

Також, враховуючи можливість проведення поточного та капітального ремонту орендарем, оплати комунальних послуг, досить важливим є і зменшення витрат самого власника (держави) на утримання такого майна.

На сьогодні система Державної кримінально-виконавчої служби налічує 138 підприємств, три з яких розташовані на тимчасово окупованій території України і 24 на території населених пунктів, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження [3].

З метою протидії проявам корупції серед персоналу, підвищення ефективності протидії злочинності та забезпечення належного правопорядку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах необхідно:

- забезпечити взаємодію з правоохоронними органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність або кримінальне провадження, в розкритті, припиненні та запобіганні злочинам та забезпеченні всебічності та об'єктивності розслідування у кримінальному провадженні;

- запровадити переатестацію старшого начальницького складу, посилити контроль за комплектуванням ключових посад органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, доббором та навчанням кандидатів до призначення на зазначені посади;

- забезпечити якісним речовим майном осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби, зокрема забезпечити територіальні (міжрегіональні) воєнізовані формування Державної кримінально-виконавчої служби сучасним озброєнням, спеціальними засобами, індивідуальними засобами захисту та засобами активної оборони;

- поліпшити роботу оперативних підрозділів із запобігання і виявлення злочинів, втеч і самовільних залишень місць відбування покарання засудженими, а також злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних речовин;

– запровадити сучасні і модернізувати наявні технічні засоби охорони, у тому числі систем відеоспостереження, в установах виконання покарань і слідчих ізоляторів;

– запровадити в установах виконання покарань і слідчих ізоляторів сучасні технічні засоби нагляду, які б відповідали вимогам безпеки суспільства та гарантували безпеку персоналу та засуджених, у тому числі у виправних центрах, виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, а також в уповноважених органах пробації.

Література

1. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 343 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 42. – С. 1578.

2. Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України / Державна пенітенціарна служба України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.kvs.gov.ua/>.

3. Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.kmu.gov.ua/control>

4. Про затвердження Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на 2013-2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2013 р. № 345 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 38. – С. 1341.

Скусинець А.

*учениця 10 класу Комунальної установи
Сумська загальноосвітня школа I-III
ступенів №4*

*імені Героя України Олександра Аніщенка
Сумської міської ради,
м.Суми, Україна*

КРАДІЖКА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Починаючи з прадавніх часів норми «майнових злочинів» разом з нормами про посягання на життя і здоров'я складали основу кримінального законодавства на будь-якому етапі кодифікування. Викрадення чужого майна, його привласненням, пошкодженням і знищенням, незаконним користуванням вичерпується коло «злочинів проти власності» у вузькому розумінні і направлені на об'єкт цього права – матеріальну річ. [1, с. 48]. Крадіжка є наскрізним у часі явищем, вона відома, мабуть, із біблейських часів. Протягом століть тривав поступальний розвиток норм про відповідальність за злочини проти власності, зокрема за крадіжку.

У кримінально-правовій літературі виділяють п'ять періодів розвитку кримінального законодавства України: 1) період Київської Русі (X – XIII ст.ст.); 2) період польсько-литовського панування та козацька доба (XIV – XVII ст.ст.); 3) період знаходження України в складі Російської імперії, Польщі та Австро-Угорщини (XVII – 1917 р.); 4) радянський період (1917 – 1991 рр.); 5) період

незалежності (із 1991 р.). Кожен із цих періодів характеризується історичною специфікою та особливостями правових пам'яток [2, с.152].

Актуальність обраної теми полягає в тому, що злочини проти власності становлять основний масив зареєстрованих в Україні злочинів. Їх частка перевищує 60%, а тому вони значною мірою визначають структуру та стан злочинності у державі в цілому. Серед злочинів проти власності найпоширенішими є крадіжки. Крадіжки є найбільш масовим злочинами, що вчиняються в Україні. Вони складають близько 1/2 від кількості всіх зареєстрованих злочинів, а у структурі злочинів проти власності їх частка становить понад 70 %. На сьогодні крадіжки – не лише відносно масова злочинна діяльність, а їм притаманний і найбільший рівень рецидиву серед усіх інших видів злочинності. [3, с.1]

У кримінальному праві дослідженням генези крадіжок як однієї із форм викрадань займалися такі вчені як: Ю. Дорохіна, В. Заруба, Ю. Орел, М. Кобилецький, А. Резніков, І. Паньонко.

При дослідженні будь-якого феномена необхідно, насамперед з'ясувати його походження. Беручи за основу лише перші два періоди розглянемо становлення, розвиток та покарання за злочин проти власності – крадіжку.

До першоджерел кримінального права, що діяли на території Київської Русі, сучасні історики зараховують звичайне право, договори Русі з Візантією та германськими племенами, княже законодавство, особливе місце в якому належить церковним статутам, візантійське право, а також основний правовий документ того часу - «Руську Правду».

В історичних пам'ятках згадуються терміни «красти», «украсти», «татьба», які певним чином відповідали сучасному поняттю «викрадення». Мабуть, першою кримінально-правовою нормою, що регулювала відповідальність за викрадення чужого майна, була ст. 6 договору руських з греками при князі Олегові 911 р. (за Іпатіївським списком): «6. Аще украдет Руснь что либо у Христьянина, и пакы Христьянинь у Русина, и ять будет въ томъ час тать, егда татьбу створить, отъ погубившаго что либо, аще пригготовится татьбу творяй и убіеньъ будет: да не взышется смерть его ни отъ христьянь, ни отъ Руси, но паче убо да възметь свое, иже погубиль. И аще въздась руц украдый, да яп будет тьмъ же, у него же будетъ украдено, и связанъ будетъ, и отдасть то, же смъ створить, и створить трижды о семь» [4, с. 228].

У законодавчій пам'ятці Київської Русі «Руській Правді» злочини називалися «образою», під якою розуміють будь-яке правопорушення проти суспільного ладу, що виявилось насамперед у нанесенні потерпілому фізичної, матеріальної або моральної шкоди. Крім того, на думку В.М. Заруби замість терміну «злочин» вживалося не тільки поняття «образа», а також і такі поняття, як і «сором», «пагуба», «протор» [5, с.66]. Руська Правда не містила ніякої системи злочинів і знала лише два їх види: проти особи і проти власності.

Руська Правда виділяла найдавніший вид злочину проти власності – крадіжку. Про розповсюдженість крадіжок свідчить той факт, що з 22 статей Правди Ярославичів 12 передбачали відповідальність за викрадення чужого майна, тоді як у Широкій Правді – 28 статей. Правда Ярослава розглядає крадіжку військового коня та зброї, одягу дружинника (статті 13, 15, 16, 18);

Правда Ярославичів передбачала крадіжку майна феодальної садиби (домашній скарб), робочого коня та іншої домашньої худоби; дров і сіна (статті 21, 28 – 29, 31, 32, 34 – 40); Широка Руська Правда (статті 33 – 46, 63, 69 – 73, 75 – 77, 79 – 84, 121) – також крадіжку холопів [6, с. 264].

Переважним видом покарання згідно з Руською Правдою було грошове стягнення з майна злочинця, яке складалося з двох частин: одна частина вилучалася на користь князя (штраф), а друга - як компенсація за заподіяний злочином збиток - надходила потерпілій стороні, а саме: за вбивство – «віра» (на користь князя) і «головництво» (родичам потерпілого), за інші злочини – «продаж» (князеві) і «урок» (потерпілому). [7, с. 402].

Фактично у всіх містах України, що входили до складу Польщі, Великого князівства Литовського і згодом Речі Посполитої (кількість становила більше 1 тисячі) діяло магдебурзьке право. Поряд із привілеями на території України діяли і збірники магдебурзького права та Саксонського Зерцала, які німецькі колоністи привезли із собою [8, с. 98].

Розглядаючи справи за звинуваченням у крадіжці, для визначення виду покарання суди магдебурзького права враховували вперше чи повторно було скоєно злочин, із примусу чи з власної волі, вартість украденого та інші обставини. «Саксонське Зерцало» розрізняло також час скоєння злочину, поділяючи злочинців на нічних (таємних) і денних (явних), до того ж закликаючи поводитися з тими, хто скоїв злочин уночі, інакше, ніж із тими, хто робив це вдень. Згідно з тим же джерелом покарання диференціювалося й залежно від вартості вкраденої речі: дрібна крадіжка (ціною менше трьох шилінгів) каралася клеймуванням обличчя, відрізанням вуха і таким чином мала попереджати всіх про злочинну діяльність тієї чи іншої особи. Крадіжка у великих розмірах та багаторазові крадіжки каралися більш суворо - повішенням на шибениці. До того ж юридичними нормами «Саксонського Зерцала» передбачалося залишення на місці страти частин тіла покараного аж до їх розкладу. Такі дії обґрунтовувалися необхідністю відлякати інших від учинення подібних злочинів. Урегульовувалося також питання про використання у власності викраденого майна. Скажімо, якщо хто-небудь знайде вкрадену або пограбовану в нього річ у кого-небудь, хто її відкрито купив і, не криючись, користувався і про те має свідків, то останнього не можна було звинувачувати в тому, що він пійманий із речовими доказами, навіть, якщо в нього знайдуть украдену річ [9, с. 34].

З часом, крім крадіжки, почали вирізняти грабунок (напад з метою заволодіння чужим майном), а також розбій (грабіж із застосуванням насильства). В останньому випадку карали з особливою жорстокістю. Якщо під час таких нападів хтось був убитий, усі учасники, незалежно від їх ролі, каралися на смерть. Зокрема, відповідно до «Саксонського Зерцала», «усіх таємних вбивць і тих, які пограбують плуг або млин, або церкву, або цвинтар...» мали страчувати колесуванням. Утім, в українських містах колесування більш відоме не як форма смертної кари, а тільки як спосіб застосування тортур [10, с. 35].

Такий вид злочинів, як злочини проти права власності, були малопоширеними на Січі. До злочинів проти майна належали крадіжки й розбій, переховування й набуття крадених речей та інші подібні провини, такі, як, обман, зловживання довір'ям. Коли вони були вчинені на шкоду Січі чи її

козаків або коли були повторні, тобто у випадку рецидиву, злочини карались як кваліфіковані – підвищеною карою. Крадіжки розрізняли великі й малі, залежно від розміру заподіяної шкоди.

Покарання у запорізьких козаків залежало від ступеня тяжкості вчиненого злочину. Зокрема, за крадіжку призначалась смертна кара. Для виконання смертного вироку у запорізьких козаків взагалі не існувало ката: коли треба було стратити якогось злочинця, його наказували стратити іншому злочинцеві; якщо ж на той час був лише один злочинець, то його залишали у в'язниці до того часу, поки не з'являвся другий; тоді новий злочинець страчував засудженого раніше. Функцію ката виконував також полонений татарин, бо ніхто з вільних козаків не хотів цього робити. Смертні кари на Запоріжжі виконувались біля шляхів і далеко від осель. Під час свят і постів смертних вироків не виконували: відігравав велику роль релігійний характер Запоріжжя [11, с.161].

Отже, був зроблений аналіз історичного аспекту розвитку злочину проти власності – крадіжки. Слід наголосити на тому, що норми і правила поведінки, які були сформовані у суспільстві, постійно порушувались окремими його членами, і таке явище, як злочинність, існувало завжди та було незмінною частиною життя соціуму. Держава за допомогою різних законів, санкцій, штрафів, термінів ув'язнення, страти, вигнання боролася зі злочинами з метою їх подолання. Протягом століть ішов поступальний розвиток норм про відповідальність за крадіжку. За законодавством періоду Середньовіччя (наприклад, за Руською Правдою), найнебезпечнішим різновидом крадіжки визнавалася крадіжка майна, вчинена у нічний час із клітки, тобто із дерев'яної споруди (житлового будинку, амбару, комори при будинку). Суди магдебурзького права враховували і об'єктивну і суб'єктивну сторону злочину. Залежно від обставин крадіжки, вона тягла різну відповідальність. На Запорізькій Січі крадіжки поділяли на великі й малі, залежно від розміру заподіяної шкоди. Коли вони були вчинені на шкоду Січі чи її козаків або коли були повторні, тобто у випадку рецидиву, злочини карались як кваліфіковані – підвищеною карою. Смертна кара на Запоріжжі в XVI–XVII ст. була досить поширеною і застосовувалась як радикальний засіб позбавлення суспільства від злочинців: вона нищила злочинця, страхала інших і не вимагала при здійсненні великих затрат.

Література

1. Дорохіна Ю. А. Генеза дослідження власності у кримінальному праві / Ю. А. Дорохіна // Юридична наука. - 2014. - № 3. - С. 48-56. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_3_7
2. Вовк М.З. Досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (історичний аспект) / М.З. Вовк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. - № 1. - С. 152
3. Головкін Б.М. Кримінологічний аналіз злочинів проти власності // Б. М. Головкін. // Теорія і практика правознавства. - 2013. - Вип. 2. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_48
4. Ларіна О.В. Історико-правовий аналіз законодавства, що встановлює відповідальність за грабіж / О. В. Ларіна // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2011. - № 3. - С. 227-233. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2011_3_31

5. Заруба В. М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі (кінець VIII ст. — початок XIV ст.): Навчальний посібник. — К.: Істина, 2007. - 128 с
6. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності: історико - правовий аспект / Ю. А. Дорохіна // Митна справа. - 2013. - № 6(2.1). - С. 263-269. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6%282.1%29__46
7. Орел Ю.В. Кримінально-правова охорона нормальної діяльності органів та установ пенітенціарної служби України за законодавством Київської Русі / Ю. В. Орел // Форум права. - 2014. - № 1. - С. 400–405. -URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_1_70
8. Кобилецький М. Саксонське Зерцало та його застосування в Україні / М. Кобилецький // Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична. - 2013. - Вип. 57. - С. 97-104. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VInu_yu_2013_57_15 С.98
9. Саксонское зеркало: Памятник, комментарии, исследования /Отв. ред. В.М. Корецкий. - М., 1985. - С. 48-80.
10. Резніков А.В. Особливості регулювання правових відносин в українських містах магдебурзького права / А. В. Резніков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2014. - Вип. 2. - С. 31-37. -YRL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2014_2_6
11. Паньонко І. Злочини та покарання козацької доби / І. Паньонко, В. Струс // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2010. - Вип. 5. - С. 158-163. -URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2010_5_39

Сластьяникова К.І.

*студентка 3 курсу 16 групи
Інститут підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ДОПИТ СВІДКА В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ

Безпосереднім джерелом інформації є відомості отримані внаслідок допиту свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, неповнолітньої особи. В Кримінально-процесуальному кодексі (далі – КПК України) такі відомості називаються доказами. Так, відповідно до статті 84 КПК «доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню» [1].

За чинним КПК України свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [1]. Зазвичай допит цієї процесуальної особи здійснюється в безконфліктних звичайних умовах, коли свідок добросовісно відповідає на всі запитання та розкриває відомі йому обставини справи, проте не поодинокими є випадки, коли допит свідка проводиться у конфліктних ситуаціях. «Конфліктність» зазвичай полягає у недоброзичливих стосунках між свідком та потерпілим, підозрюваним чи обвинуваченим.

Необхідно наголосити на тому, що конфліктні ситуації не входять до тих випадків, коли свідок, користуючись законом, відмовляється давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, або розголошувати відомості, які не підлягають розголошенню. Конфліктністю буде визнаватися те показання, яке відходить від дійсних обставин справи.

Конфліктні випадки також можуть залежати від ряду інших факторів (побоювання помсти винної особи, погрози, характер стосунків тощо), що впливають на показання свідка, тому доцільним зазначити є наступне:

1. Перед допитом потрібно перш за все враховувати специфічні риси процесуального становища свідка. Виходячи з цього необхідно підібрати такий тактичний прийом, який дозволить отримати найбільш точну і повну інформацію.

2. Важливим також є встановлення психологічного контакту. Слідчий повинен враховувати настрій та психічний стан допитуваної особи. Вести допит потрібно у формі звичайної бесіди, не підвищуючи при цьому голосу [2].

3. У випадку, коли встановлені та підтверджені конкретні обставини справи, а показання свідка суперечать протилежному, слідчий повинен ставити запитання, які наводять на правильну відповідь. У цьому випадку свідок повинен розуміти, що слідчому вже відомі ці факти [3].

4. За умови, якщо свідок шляхом погроз, шантажу та залякування зі сторони потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого боїться давати правдиві показання, то слідчим повинна гарантуватися безпека щодо цієї особи та її близьких.

5. Слідчий може вдаватися до прикладів зі своєї практики. Тобто, свідку у конфліктній ситуації може бути наведена подібна ситуація, з якої випливає позитивне надання достовірних показань.

6. У випадку, коли особа не хоче всупереч власних переконань чи «заляканості» зі сторони потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого давати правдиві показання, то слідчий повинен її попереджувати про порушення обов'язку свідка давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду (ст. 66) та кримінальну відповідальність (ст. 67).

Отже, важливе значення має в якій ситуації проводиться допит. Якщо він проводиться в конфліктних умовах, то витребувати достовірні відомості буває вкрай складно, проте в залежності від психологічних прийомів, що використовуються цілком вірогідним є їх отримання.

Література:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення 25.04.2018)
2. Фунікова О. В. Застосування психологічного впливу в тактиці проведення слідчих дій / О. В. Фунікова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 9. – С. 113-119.
3. Юхно О. О. Окремі аспекти використання знань логіки у діяльності слідчого при обранні тактики щодо розслідування злочинів / Юхно О. О. // Право і Безпека : – 2012. - №2. - С.161-166.

Смолій С.М.
студентка 2 курсу 202 групи
ЧНУ ім. Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

РОСТОВСЬКИЙ МАНЬЯК

Андрій Чикатило - один з найвідоміших радянських серійних вбивць. Так, з 1978 по 1990 роки він скоїв 53 доведених вбивства, зізнався в 55 убивствах, а за оперативними даними здійснив понад 65 вбивств.

Актуальність теми визначається нагальною потребою аналізу особливостей розслідування особистості Чикатила, як злочинця, розробки кримінологічної характеристики особи і дослідження категорії вчинених вбивств, задня подальшого присічення подібних явищ на початкових етапах.

Постановка проблеми під час дослідження серійних вбивств асамперед виникає необхідність з'ясувати суть цього явища, для чого треба визначити ті особливості й ознаки, які входять саме в цей склад злочину. Сюди відносять: особистість особи, яка вчинила злочин, його емоційний та психічний стан, також на основі цього дослідити генезис цих явищ.

Характеризуючи перше вбивство можна побачити яскраво виражений почерк злочинця. Перше вбивство було здійснено 22 грудня 1978 року. Жертвою була 9-річна Олена Закотна. Як показала експертиза, невідомий скоїв з дівчинкою статевий акт у звичайній та збоченій формах, заподіявши їй розриви піхви і прямої кишки, а також завдав три проникаючих ножових поранення в живіт. Смерть дівчинки, проте, наступила від механічної асфіксії - її задушили. Вбивство дитини, та ще з особливою жорстокістю, поєднаної з сексуальним насильством, вимагало негайного розкриття [1].

Як з'ясувалося пізніше, Чикатило заманив дівчинку в «мазанку» обіцянками подарувати жувальну гумку. Як він показував на слідстві, він хотів тільки «побалуватися з нею». Але коли він спробував її роздягнути, дівчинка стала кричати і вириватися. Злякавшись, що її почують сусіди, Чикатило навалився на неї і став душити. Страждання жертви порушили його, і він відчув оргазм. Тіло дівчинки і її шкільний портфель Чикатило викинув в річку Грушевку. 24 грудня 1979 року труп знайшли і в той же день затримали підозрюваного у вбивстві - Олександра Кравченка, який раніше був засуджений на 10 років за зґвалтування і вбивство. Дружина Кравченка дала йому алібі на 22 грудня, і вже 27 грудня його відпустили. Однак 23 січня 1979 року Кравченко скоїв крадіжку у свого сусіда. Наступного ранку міліція затримала його і знайшла вкрадене на горищі його будинку. У камеру Кравченка підсадили вбивцю і наркомана, який бив його, змушуючи зізнатися у вбивстві Закотнової. Дружині Кравченка повідомили, що її чоловік вже сидів у в'язниці за вбивство, і її звинуватили у співучасті у вбивстві Закотнової. Перелякана жінка підписала все, що від неї вимагали. 16 лютого 1979 року Кравченко зізнався у вбивстві Закотнової. Спочатку його засудили до 15 років позбавлення волі, але родичі вбитої дівчинки зажадали перегляду справи і страти. В результаті винесли смертний вирок. 5 липня 1983 року 29-річний Олександр Кравченко був розстріляний за вбивство, яке скоїв Чикатило. У 1990 році вирок щодо Кравченка був скасований [2].

Втім, у слідства був ще один підозрюваний. 8 січня 1979 року в Новочеркаську повісився Анатолій Григор'єв, уродженець міста Шахти. 31 грудня, напередодні Нового року, у трамвайному парку, працівником якого він був, Григор'єв, будучи сильно п'яним, хвалився колегам, що він, мовляв, зарізав і задушив дівчинку, про яку «писали в газетах». Роботяги знали, що «у Тольки по п'яні фантазія прокидається», а тому ніхто йому не повірив. Однак Григор'єв, очевидно, чекав, що ці нетверезі одкровення ще відгукнуться. Приїхавши до дочки в Новочеркаськ, він дуже переживав, багато пив, плакав, що нікого не вбивав, а звів на себе наклеп. Дочекавшись, коли дочка пішла на роботу, Григор'єв повісився в туалеті. Слідство встановило, що Анатолій дізнався про вбивство з газет та скоїв самообмову, намагаючись таким дивним чином підняти свій авторитет серед колег[2].

Перше вбивство налякало Чикатило, і 3 роки він нікого не вбивав. Серія вбивств почалася: у 1982 році Чикатило вбив 7 дітей у віці від 9 до 16 років. З майбутніми жертвами найчастіше він знайомився на автобусних зупинках і вокзалах, під будь-яким слушним приводом (показати коротку дорогу, цуценят, марки.) Заманював їх у лісосмугу або інше затишне місце та несподівано накидався з ножем. Сексуальний мотив переслідував Андрія, свій відбиток залишили дитячі травми, адже до 12 років він страждав нічним нетриманням сечі, за що був постійно битий матір'ю. Є відомості, що Чикатило народився з ознаками гідроцефалії [3].

Михайло Симкін і Ввані Ройчоудхурі з університету штату Каліфорнія в Лос-Анджелесі (США) з'ясували, що поведінка відомого радянського серійного вбивці добре вкладається у відому математичну функцію під назвою "чортова драбина". Графік цієї функції схожий на сходи з нерівними по своїй довжині ступенями, висота яких поступово зростає при русі від нуля до одиниці. Як пояснюють вчені, хроніка злочинної діяльності Чикатило нагадує цю драбину: кількість вбивств зростала за експоненціальним законом, а тимчасові проміжки між ними скорочувалися приблизно за тим же принципом [5].

Симкін і Ройчоудхурі припустили, що цей феномен пояснюється тим, що в мозку Чикатило була присутня група нервових клітин, що відповідала за бажання зробити чергове вбивство, і ці нейрони поступово нарощували свою активність і досягали деякої критичної межі. В цей момент бажання вчинити злочин ставало нестерпним, що спонукало Чикатило приступити до пошуку чергової жертви. Після скоєння вбивства частина клітин "вимикається" на деякий час, а потім все повторюється [5].

Керуючись цією ідеєю, математики розробили просту комп'ютерну модель, що описує наростання активності спільноти нервових клітин з часом. Вчені простежили за роботою моделі протягом 12 "віртуальних" років і порівняли графік активності нервових клітин з часом вчинення вбивств [5].

Виявилось, що результати роботи моделі були дуже близькі до часу здійснення реальних злочинів. Симкін і Ройчоудхурі вважають, що точність її роботи можна поліпшити, якщо додати додатковий фактор - "успішність вбивства". Як пояснюють автори, невдачі рідко зупиняють серійних вбивць, які часто намагаються знайти нову жертву на наступний день після проваленої спроби [5].

"Крім того, модель математиків продемонструвала цікаву особливість серійних маніяків - шанси на вчинення чергового злочиння будуть набагато

вищими після недавно вчиненого вбивства, ніж після тривалої перерви між злочинами [4].

З 1978 по 1990 рік він вбив, за різними даними, від 53 до 65 людей.

(Таблиця 1) [6]

стать	Вік	кількість
хлопчики	від 7- до 16 років	21
дівчатка	від 9- до 17 років	14
дорослі дівчата	від 18- до 22 років	17

О. О. Бухановський склав кримінологічний портрет злочинця, який сам назвав «проспективним». Згідно з ним, Андрій не страждав психозом або розумовою відсталістю. Ззовні і за поведінкою він був цілком звичайною людиною: жертви довіряли йому. Він вважав себе талановитим, хоча у нього не було особливих талантів. У нього був розроблений план з вистежування та заманювання жертв, проте нерідко він імпровізував. Він був гетеросексуалом, а хлопчики для нього слугували як «символічні об'єкти», на яких він, можливо, зганяв образи і приниження, перенесені в дитинстві та підлітковому віці. Він був некросадистом, якому необхідно було спостерігати смерть і муки людей, щоб одержати сексуальне задоволення. Щоб привести жертву в безпорадний стан, спочатку він бив її по голові. Він був фізично добре розвинений, високого зросту. Численні ножові поранення, які він завдавав, були для нього способом «проникнути» (в сексуальному сенсі) в жертву. Клинок виконував роль статевого члена, здійснюючи в рані зворотньо-поступальні рухи, але не виходячи з неї повністю. Тому, швидше за все, він був імпотентом. Він осліплював своїх жертв, тому що боявся їх погляду. Відрізані частини тіла він зберігав як «трофеї» або, можливо, їв їх. Відрізаючи статеві органи у хлопчиків, він намагався зробити їх більш схожими на жінок або зігнати гнів на свою власну сексуальну неспроможність. Його дружина не була до нього особливо вимоглива і дозволяла йому часто й тривалий час бути відсутнім у будинку. Маючи машину, Чикатило не користувався нею, коли здійснював вбивства. Він міг би на якийсь час припинити вбивати, якщо б відчув небезпеку, але не зупинився б доти, поки б не був пійманим або не помер [5].

На 1984 рік припадає пік злочинної діяльності Чикатило - він убив 15 осіб, загальна кількість його жертв досягло 32. Цей кошмар тривав 12 років. Спочатку в околицях Ростова-на-Дону, а потім в інших містах, в тому числі і на території України, стали знаходити понівечені трупи дітей [3].

Чикатило заарештували лише в 1990 році. Смертну кару в СРСР скасували лише після того, як в 1994 році був страчений Андрій Чикатило [3].

На основі викладеного матеріалу можна стверджувати, що це занадто суперечлива та скандальна особистість, про яку чули у всьому світі. Його злочини, які були вчинені на фоні психічних розладів з особливою жорстокістю залишили свій відбиток.

Література

1. Акубжанов Л. Б. Приговор // Дело № 2-70/1992 «Лесополоса». — Ростов н/Д: Ростовский областной суд, 1992. — 252 с.
2. Н. С. Модестов. «Серійні вбивці». С. 83. — М.: АСТ — Астрель, 2003.

3. Н. С. Модестов. «Серійні вбивці». С. 75. — М.: АСТ — Астрель, 2003.
4. електронний ресурс URL: https://tsn.ua/nauka_it/vcheni-poyasnili-yak-chikatilo-obirav-svoyih-zhertv.html
5. Н. С. Модестов. «Серійні вбивці». С. 78. — М.: АСТ — Астрель, 2003.
6. Михайло Кривич, Ольгерт Ольгин. «Товариш вбивця. Ростовська справа: Андрій Чикатило і його жертви». — М.: Текст, 1992. — 352 с.

Спірідонов М. О.,
*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ,
м.Харків, України*

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ Й ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИННЕ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ

У проголошеній Генеральною Асамблеєю ООН Загальній декларації прав людини (1948 р.) підкреслено: основою свободи, справедливості й загального миру є визнання притаманним всім членам людської родини гідності, рівних і невід'ємних прав, неповага до яких призвели до варварських актів, які збурюють совість людства. Тому одним із загальноновизнаних принципів сучасного міжнародного права стала ідея охорони прав людини владою закону. Охороні підлягає й закріплене у ч. 1 ст. 11 зазначеної Декларації право будь-якої людини, котра обвинувачується у вчиненні злочину, на захист (вважатись невинуватою доти, доки її винуватість не буде встановлена законним порядком шляхом відкритого судового розгляду, за якого їй забезпечуються всі можливості для захисту)[1]. Більш деталізовано структура цього права виписана Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.). Згідно з ч. 3 ст. 6 цього зводу європейських цінностей кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має права: а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього; б) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту; в) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя; г) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення; д) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача[2, с. 29]. На рівні національної правової системи право підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного на захист також визнане однією зі значної ваги цінностей, яка закріплена в ч. 2 ст. 63 Конституції України[3].

Наскільки б авторитетними й раціональними не були ті чи інші декларації, які містяться в нормах міжнародного права чи внутрішньодержавних конституційних актах, але, щоб вони не перетворилися на сентенції, державою має бути розроблено систему їхньої реалізації й захисту. Так, регулювання порядку надання права на захист забезпечують конкретні приписи Кримінального процесуального кодексу України. Контроль за його виконанням здійснюють правозахисні організації, корпус адвокатів, суди й прокуратура,

посадові особи правоохоронних органів. Втім, у випадках найбільш небезпечного (грубого, зухвалого) відхилення відповідних посадових осіб від вимог щодо реалізації цього права мають бути обов'язково встановлені правові санкції, юридична відповідальність. Найсуворіша юридична відповідальність за порушення права на захист передбачена в ст. 374 Кримінального кодексу (далі – КК). Вона являє собою основане на засудженні винного суттєве обмеження прав і свобод особи, котра, обіймаючи посаду слідчого, прокурора або судді, скоїла таке діяння, як недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист. Кримінальна відповідальність за ст. 374 КК, таким чином, є крайнім засобом охорони кримінально-правовими засобами одного з конституційних прав особи у її відносинах з державою з приводу вчинення злочину (підозри у його вчиненні).

Як свідчить статистика, офіційно підтверджених судовими вироками фактів грубого (злочинного) порушення права на захист в Україні фіксується незначна кількість. Втім, враховуючи свідчення працівників адвокатури й осіб, які притягувалися до кримінальної відповідальності, а також зважаючи на поки що далекий від досконалого стан функціонування вітчизняної правоохоронної системи, відповідні випадки можна віднести не до виняткових і рідких подій у відносинах відповідних посадових осіб із підозрюваними (обвинуваченими) та їхніми адвокатами, а, скоріше, до злочинів із досить значною латентністю. У цьому зв'язку ст. 374 КК України аж ніяк не можна вважати такою, що належить до групи т.зв. «мертвих» (тобто недіючих) кримінально-правових норм. Тому проблематика вдосконалення основаних на ній засобів кримінально-правової охорони права на захист не втрачає своєї актуальності. Зокрема, їх оптимальність й ефективність необхідно оцінювати у тому числі й з огляду на те, наскільки ці засоби забезпечують диференціацію й індивідуалізацію кримінальної відповідальності, які як відомо, є одним із концептуальних напрямків розвитку кримінальної політики в Україні та зрештою дозволяють забезпечити його дієвість і справедливість.

Визначення підстав (підстави) кримінальної відповідальності у поведінці особи, яка порушила право на захист, для вирішення задач кримінально-правового впливу є, безперечно, важливим, але не остаточним завданням, яке має бути вирішене законодавцем в ході криміналізації й пеналізації цього суспільно небезпечного діяння. Наступним кроком законодавця після того, як він визначив склад відповідного злочину в диспозиції статті є визначення меж кримінальної відповідальності за криміналізоване діяння. Основою диференціації кримінальної відповідальності є «розподіл міри й інтенсивності кримінально-правового впливу на особу, який ґрунтується на правовій оцінці вчиненого діяння»[4, с. 28]. Отже, диференціація кримінальної відповідальності за порушення права на захист забезпечує певний «розподіл» міри й інтенсивності кримінально-правового впливу, дозволяючи посилювати його там, де обставини вказаного злочину вимагають більш суворої, тривалої реакції та послаблювати у випадках, коли вчинений злочин або особа, яка його скоїла не характеризуються високою суспільною небезпечністю.

Засоби диференціації кримінальної відповідальності закладено перш за все в заборонних кримінально-правових нормах – у диспозиціях та санкціях статей (частин статей) Особливої частини КК. Такими засобами є створення

(конструювання) основних, привілейованих та кваліфікованих (у т.ч. особливо кваліфікованих) складів злочинів із встановленням за їх вчинення самостійних й таких, що відрізняються за кількістю, видами й розмірами (строками) покарань (тобто диференційованих залежно від характеру й ступеню небезпеки вчиненого) санкцій. Відповідні засоби присутні й у Загальній частині КК. Зокрема, вони сконструйовані в ній, залежно від віку особи, яка вчинила злочин. До неповнолітнього правопорушника, згідно із приписами Розділу XV Загальної частини КК, мають бути застосовані заходи кримінально-правового впливу, які за обсягами обмежень прав та свобод, цілями, тривалістю й інтенсивністю помітно відрізняються від тих, які передбачаються для повнолітніх злочинців. Втім, зважаючи на особливість суб'єкта порушення права на захист (яким завжди є повнолітня особа, адже вона обіймає посаду у правоохоронному органі чи є суддею), останній із названих засобів диференціації для аналізованої проблематики не є актуальним. Наразі такими засобами є, по-перше, конструюванням кваліфікованих складів злочинів у ч. 2 ст. 374 КК. Їх утворено шляхом додавання до типових ознак складу порушення права на захист (основного, передбаченого ч. 1 ст. 374 КК), додаткових (кваліфікуючих) ознак: «засудження невинної у вчиненні кримінального правопорушення особи», «вчинення за попередньою змовою групою осіб», «спричинення інших тяжких наслідків». Як бачимо, законодавець не став використовувати такий засіб, як створення особливо кваліфікованих чи привілейованих складів. Між тим, принаймні перша група в цьому разі могла бути використана (зокрема, така, як «засудження невинної особи за особливо тяжкий чи тяжкий злочин»). Другим засобом диференціації кримінальної відповідальності за ст. 374 КК є створення альтернативної у ч. 1 ст. 374 КК («карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого») та відносно-визначеної у ч. 2 ст. 374 КК («караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років») санкцій.

Для індивідуалізації кримінальної відповідальності мають бути використані такі обставини, які характеризують конкретний акт порушення права на захист та свідчать про його відносну (порівняно з іншими такими актами) вищу чи нижчу небезпечність й про вищу чи нижчу небезпечність особи, яка його вчинила та яка має зазнати кримінальної відповідальності. Уявляється, що, враховуючи специфіку ознак цього злочину, до таких ознак можна віднести, зокрема: 1) стадію кримінального провадження, на якій порушено право особи на захист (чим ближчою вона є до засудження, тим більш небезпечним є злочин); 2) посада, яку обіймає правопорушник та значення ухвалюваних ним рішень для обмеження прав та свобод потерпілого (найбільшою небезпекою в цьому контексті є незаконні рішення суду); 3) характеристика потерпілого (неповнолітній, особа з особливими потребами, психічними вадами); 4) тривалість порушення права на захист, кількість процесуальних дій, під час яких потерпілий був позбавлений його; 5) форма діяння в межах об'єктивної сторони злочину (так, наприклад, несвоєчасне допущення захисника є менш небезпечним, аніж його ненадання). Звичайно,

цей перелік не є завершеним, і питання диференціації й індивідуалізації кримінальної відповідальності за порушення права на захист потребує подальших досліджень.

Література

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. – URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р. // Збірка договорів Ради Європи. – К. : Парламентське видавництво, 2000. – С. 27–45.
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : монографія / О. О. Житний. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 152 с.

Ткач О.О.

студент 3 курсу 352 групи

ЧНУ імені Петра Могили

м. Миколаїв, Україна

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ЩОДО ПИТАННЯ ЗВОРотної дії ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ЧАСІ

Статтею 7 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) встановлено: нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом; також не може бути призначене більш суворе покарання, ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення [1]. Це правило закріплено і на національному рівні у статті 5 Кримінального кодексу України. Зворотність кримінального закону в часі має гуманістичний характер, є відображенням соціально-політичних змін.

Зворотня дія закону про кримінальну відповідальність в часі має практичне відображення у закритті кримінальних проваджень, виправдовувальних вироках суду, ухвалах про звільнення від відбування покарання тощо. Але не завжди суди правильно застосовують норми щодо зворотності законодавства, що порушує права людини і, як наслідок, тягне за собою подальше оскарження як на національному рівні, так і на міжнародному. Особливе місце у міжнародній судовій практиці посідає практика ЄСПЛ, оскільки даний орган вирішує спори, що виникають із порушень Конвенції, яка є одним з найголовніших міжнародних нормативно-правових актів із захисту прав людини.

З метою аналізу практики ЄСПЛ з питання зворотності кримінального закону у часі висвітливо наступні справи. Так, у Рішенні від 21 січня 2003 року у справі «Веебер проти Естонії» Суд відхилив аргумент властей Естонії про те, що через судову практику Верховного Суду Естонії при застосуванні і тлумаченні статті 148-1 Кримінального кодексу Естонії 1995 року ризик настання кримінальної відповідальності був для заявника передбачуваним.

ЄСПЛ зазначив, що рішення Верховного Суду Естонії, на які посилалася влада цієї країни, були винесені у квітні 1997 року та в січні 1998 року, тобто після здійснення заявником інкримінованих йому діянь. Виходячи з цього заявник, звертаючись до тексту кримінального закону, не міг передбачати, що він буде засуджений за свою діяльність. Отже, національні суди ретроспективно застосували зміни до кримінального закону 1995 року щодо поведінки, яка до цього не вважалася кримінально караною, чим порушили пункт 1 статті 7 Конвенції. Таким чином, для ЄСПЛ принципово важливим у контексті дотримання пункту 1 статті 7 Конвенції при застосуванні кримінального закону до тривалої злочинної діяльності є питання про те, чи могла особа з достатньою мірою достовірності передбачати правові наслідки своєї діяльності і відповідно до цього коригувати свою поведінку [2].

Цікавим є рішення у справі «Дель ріо Прада проти Іспанії» від 21 жовтня 2013 року. Фабула процесу полягає в тому, що Інес дель Ріо Прада була засуджена наприкінці 1980-х рр. за сукупністю до 3 тис. 828 років позбавлення волі за участь у терористичних актах баскського сепаратистського угруповання ЕТА. Після її засудження іспанський закон скоротив до 30 років максимальний термін перебування в ув'язненні. Отже, Інес дель Ріо Прада мали звільнити ще у 2008 р. Але перед тим, у 2006 р. в Іспанії було прийнято так звану доктрину Паро – юридичну норму, покликану скоротити до мінімуму можливість умовно-дострокового звільнення осіб, визнаних винними в тероризмі, і на цій підставі дату звільнення засудженої перенесли на 2017 р. Вона оскаржила це рішення у Страсбурзькому суді, указавши на порушення закріпленого у Конституції Іспанії принципу ретроактивності, що виключає зворотну силу юридичної норми. В жовтні 2013 р. ЄСПЛ остаточно затвердив своє рішення, за яким Інес дель Ріо Прада з 2008 р. перебувала за ґратами незаконно і мала бути звільнена якнайшвидше [3].

Питання зворотної дії закону про кримінальну відповідальність розглядається і у справі «Уелч проти Сполученого Королівства» 1995 року. Відповідно до тексту рішення, пан Уелч у 1986 році був арештований за підозрою у контрабанді канабісу у великих розмірах і в подальшому звинувачений у інших злочинах пов'язаних із наркотиками. У 1988 році він був засуджений до двадцяти двох років позбавлення волі та у відповідності до «Закону про незаконний обіг наркотиків» 1986 року, який набрав чинності 12 січня 1987 року до конфіскації у розмірі 66,914 фунтів стерлінгів. Таким чином до заявника був застосований закон, який на момент вчинення злочину не набрав чинності. Суд ухвалив рішення про те, що накладення такого покарання є прямим порушенням статті 7 Конвенції [4].

Подібним до попередньо висвітленого процесу є рішення у справі «Джаміль проти Франції» 1995 року. Справа полягала в тому, що заявник був обвинувачений у порушенні митного законодавства. За дане порушення національним законодавством передбачена сплата 2, 091, 200 французьких франків. Крім того законодавством передбачена можливість позбавлення волі строком до чотирьох місяців з метою забезпечення стягнення присудженої суми. На момент розгляду справи даний строк не міг бути продовжений або застосований двічі. Натомість, національним судом було продовжено строк утримання до двадцяти місяців, відповідно до чого ЄСПЛ дійшов висновку про те, що було порушено статтю 7 [5].

Таким чином, практика ЄСПЛ наголошує на неможливості застосування закону про кримінальну відповідальність, який погіршує становище засудженого, не зважаючи на складність справи або можливість його ухилення від покарання. Натомість акцентується увага на обов'язку застосування зворотної дії до закону, який покращує становище засудженого, що є реалізацією ст. 7 Конвенції. Відповідно до висвітленого матеріалу робимо висновок про важливу роль міжнародної судової практики у реалізації норм про зворотну дію кримінального закону в часі. Це обумовлюється тим, що звернення до ЄСПЛ відбуваються після вичерпання всіх національних засобів захисту, що свідчить про неправильність застосування норм про зворотність дії кримінального законодавства у судах всередині країни. Як наслідок, відбувається порушення прав обвинувачених та засуджених, що призводить до негативного ставлення до національних судових установ та ставить під сумнів імідж держави як правової. Для України практика міжнародного судочинства має особливе значення, через лідируюче положення у зверненні її громадян до ЄСПЛ. Так, вивчаючи практику даної судової установи, враховуючи раніше допущені помилки як власні, так і інших держав, національне судочинство зможе досягти найвищого ступеня законності і справедливості та реалізувати найважливішу засаду судочинства – верховенство права.

Література

1. Конвенція про захист прав і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950// База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004/paran51#n51
2. Карелова Г. А. Питання зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі в рішеннях Європейського Суду з прав людини та конституційних судів окремих держав// Наше право. - 2014. - № 9. - С. 58-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_9_12
3. Справа «Дель Ріо Прада проти Іспанії». URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/1%82%D0%B8%20%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97.pdf>
4. Case of Welch v. The United Kingdom. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ebd5d>
5. Case of Jamil v. France. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/97fae1/pdf/>

Треба Н. М.

*студентка 4 курсу 241 групи
факультету іноземної та слов'янської
філології
СумДПУ імені А. С. Макаренкам. Суми,
Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Кримінально-процесуальне право є джерелом формування кримінально-процесуального законодавства. Закони повинні вбирати в себе ознаки права, таким чином наповнюючись духом закону і його змістом. Створити ідеальний закон неможливо, але максимально наблизити його до вимог часу,

враховуючи різні погляди вчених-процесуалістів, практиків є завданням законодавчого органу, оскільки вся відповідальність за прийнятий закон покладається на нього. Особливістю кримінально-процесуального закону є те, що його застосування можливе за аналогією, на відміну від кримінального, оскільки процесуальне право є процедурним, а не матеріальним. Неможливо створити кодекс, який передбачав би всі процедури кримінального судочинства. В деяких випадках може застосовуватись аналогія закону, за наявності норми, яка регулює схожі правовідносини між суб'єктами кримінального процесу.

С. Банах подає таку дефініцію сутності кримінально-процесуального закону: «Кримінально-процесуальний закон – це закон, обов'язковий для виконання, як і інший закон нашої держави. Тільки за умови його дотримання можна досягти головної мети кримінального процесу та виконати завдання кримінального судочинства. Кримінально-процесуальний закон регулює діяльність органів розслідування та суду при розслідуванні і розгляді кримінальних справ та їх відношення з громадянами і організаціями, які беруть участь у провадженні у кримінальних справах. Він надає цим органам і особам певні права і покладає на них визначені обов'язки. Це означає, що встановлені кримінально-процесуальним законом правові норми реалізуються через кримінально-процесуальні відносини, які є загальною та обов'язковою формою здійснення кримінально-процесуальних норм» [1, с. 22].

Кримінально-процесуальний закон також є необхідним джерелом формування державних інтересів, оскільки в основу його закладено застосування в деяких випадках заходів примусового характеру. Держава через законодавчу владу відображає державну волю у вигляді норм права кримінально-процесуального законодавства. Дана обставина є однією з ознак правової держави, де в основу правової політики покладено принцип взаємної відповідальності держави перед людиною і людини перед державою.

Можна виділити такі ознаки кримінально-процесуального закону:

- 1) це акт, що має найвищу юридичну силу;
- 2) він формулює принципи і регулює процедуру кримінального судочинства;
- 3) він регламентує діяльність учасників процесу, надаючи їм певні права й обов'язки;
- 4) цей акт націлений на вирішення завдань кримінального процесу [2, с. 57].

Реалізація конституційних прав і свобод громадян під час проведення досудового слідства є однією з актуальних проблем, що зумовлено необхідністю приведення кримінально-процесуального законодавства у відповідність до Конституції України, яка закріпила у новому вигляді систему прав і свобод громадян. Сучасний період характеризується суттєвими змінами, зокрема необхідністю прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу.

Проблема регулювання проведення невідкладних слідчих дій є дискусійною в кримінальному процесі. Вона потребує значної уваги з точки зору як забезпечення публічних інтересів правосуддя та боротьби зі злочинністю, так і захисту прав особи. Вдосконалення законодавства в цьому напрямі зумовлено сучасними процесами, активною інтеграцією України у світове співтовариство, взяттям зобов'язань щодо дотримання прав людини у даній галузі.

Метою розв'язання цієї проблеми стала розробка концептуальних основ процесуального механізму забезпечення судовими та правоохоронними органами України конституційних прав і свобод громадян під час проведення невідкладних слідчих дій, виявлення прогалин у правовому регулюванні з урахуванням Конституції України, змін у законодавстві та досягнень кримінально-процесуальної науки, визначення шляхів їхнього усунення [3, с. 151].

Вирішенням цих питань успішно займаються О. Михайленко, Л. Черечукіна, В. Тертишник та багато інших учених, але, незважаючи на це, багато питань залишаються невирішеними.

Отже, кримінально-процесуальний закон встановлює чіткий порядок розслідування злочинів, розгляду справ в судах і т. д. Кримінальна справа порушується у формі складання про це постанови чи ухвали, притягнення особи як обвинуваченого у формі винесення відповідної постанови і т.д. Отже, судочинство здійснюється в особливій процесуальній формі.

Часто поняття «кримінально-процесуальний закон» застосовується в більш вузькому, спеціальному значенні як найменування тільки безпосередньо самих нормативно-правових актів вищих представницьких органів державної влади, що складають кримінально-процесуальне законодавство. При такому підході кримінально-процесуальний закон в систематизованому вигляді є юридичним джерелом, зовнішньою формою кримінально-процесуального права, бо є способом вираження і функціонування його норм.

Слід зазначити, що деякі автори визнають кримінально-процесуальний закон єдиним джерелом кримінально-процесуального права. При цьому слід зазначити, що визначення закону єдиним джерелом кримінально-процесуального права усуває з переліку цих джерел міжнародні договори (конвенції), які заключила Україна з іншими державами і які, деякою мірою, регулюють кримінально-процесуальну діяльність посадових осіб судових та інших правоохоронних органів України.

Література

1. Банах С. В. Кримінальний процес : підручник / С. В. Банах. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 264 с.
2. Капліна О. До питання про аналогію кримінально-процесуального закону // Юридична Україна. - 2005. - № 1. - С. 55-61
3. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Юридична академія МВС України. — К. : Істина, 2006. — 456с.

Урсолова А. В.

Студентка 3-го курсу 12 групи

НЮУ імені Я. Мудрого

м. Харків, Україна

ПРОБАЦІЯ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМАТИКА В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ НАУКИ

В сучасному суспільстві запровадження інституту пробації у вітчизняне законодавство постає доволі дискусійним та досить актуальним явищем, як складовий елемент кримінально-виконавчої політики в Україні. Передусім,

поява пробації була зумовлена важливими соціальними і культурними тенденціями у країнах Західної Європи та Північної Америки, коли так звані пенальні реформи почали базуватися на ідеях гуманітаризму та суспільному висновку щодо неспроможності в'язниці повернути злочинців до суспільства як повноцінних його членів [1, с. 170].

Що ж до України, то інтеграція нашої країни в європейський культурний, освітньо-науковий і правовий простір потребує від держави та суспільства вироблення нових підходів до вирішення багатьох актуальних соціальних проблем, саме до яких відноситься й запровадження служби пробації, яка регламентується ЗУ «Про пробацію» від 05.02.2015 р [2].

Українське законодавство (зокрема, ст. 2 ЗУ «Про пробацію») передбачає, що пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, які застосовуються за рішенням суду та відповідно закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Її метою є безпека суспільства шляхом

виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією щодо обвинувачених з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності [2].

Одним з важливих процесуальних аспектів пробації постає робота з неповнолітніми. Відповідно до ст.12 ЗУ «Про пробацію»: щодо неповнолітніх, робота в умовах служби пробації проводиться з особами віком від 14 до 18 років. Вона здійснюється спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей [2]. Ця робота, передусім, спрямована на забезпечення нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків серед молоді.

Варто додати, що залежно від складу злочину, характеристики особи та її суспільної небезпеки, суд може додатково встановити пробацію з обов'язковим проживанням у спеціальних гуртожитках, психіатричним лікуванням, а також лікуванням від алкоголізму й наркотичної залежності. Нагляд здійснюють як офіцери пробації, так і волонтери та особи з оточення правопорушника [3, с. 600].

Своєрідним аналогом служби пробації в Україні є кримінально-виконавча інспекція, яка виконує покарання, не пов'язані з позбавленням волі [3, с. 599].

Отже, проаналізувавши усі вищенаведені положення, можу зазначити, що служба пробації є новою структурою в Україні, а тому має певну проблематику: відсутність єдиного теоретичного та практичного підходу щодо здійснення цієї роботи стосовно (перш за все неповнолітніх) засуджених. Тому на даному етапі велику роль відіграє європейський досвід в процесуальному аспекті. Особливо для українського суспільства нагальним є доволі розсудливий і критичний аналіз зарубіжного досвіду, а також запозичення його позитивних надбань (зокрема, такі як: посилення міжнародного співробітництва та розробка сумісних пробаційних програм України з європейськими країнами, співпраця органу пробації з пенітенціарною

системою щодо підготовки ув'язнених осіб до звільнення та реінтеграції у суспільне життя в нашій країні, організація та укладення угод зі злочинцями, що дозволить наглядати за умовами, в яких перебувають особи, та контролювати застосування санкцій до них), досить обґрунтованою адаптацією до сучасних умов і вимог розвитку нашої країни.

Література:

1. Крылова Н. Е., Серебренникова А. В. Уголовное право современных зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии) Учебное пособие. – М.: Зерцало. – 1997. – 192 с.
2. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 № 160-VIII (в ред. від 01.01.2018) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
3. Маланчук П.М., Голодна А.С. Пробація в Ураїні: бути чи не бути / Маланчук П.М., Голодна А. С. // Молодий вчений: зб. наук. ст. Юридичні науки. – Вип. № 12.1 (40) – К.: Сумський державний університет. – 2016. – С. 598-601

Фролова Анастасія Георгіївна
*Університет митної справи та
фінансів
м.Дніпро, Україна*

СУЧАСНИЙ ЕТАП ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективність розслідування кримінальних правопорушень у цілому, як і злочинів у сфері службової діяльності, без сумніву залежить від належності, продуманості та організованості такого процесу. Однією з передумов забезпечення такої ефективності є чіткий поділ розслідування на окремі проміжки. Тобто мова йде про етапізацію розслідування злочинів у сфері службової діяльності. Факт існування останньої, її обґрунтованості на сьогоднішній день не викликає жодних сумнівів у наукових колах. Це твердження набуло в криміналістичній науці аксіоматичного характеру. Адже періодизація етапів розслідування злочинів має істотне значення для структури криміналістичної методики, визначаючи певною мірою склад її елементів, специфіку в обсягу і методах даної криміналістичної діяльності. Проте досі відсутня однозначність з боку вчених у визначенні кількості етапів розслідування кримінальних правопорушень і критеріїв їх виділення.

Питання адаптації криміналістичних методик розслідування злочинів були предметом дослідження у працях Р.С. Белкіна, В.А. Журавля, В.О. Коновалової, В.В. Тіщенко, С.Н. Чурилова та інших. Проте напрацювання в окресленому напрямі є неповними, чимало питань залишилися невирішеними. Зокрема, відсутнє усталене визначення адаптації криміналістичної методики, не сформульований перелік обставин (чинників), що впливають на таку діяльність. До того ж немає жодних досліджень щодо адаптації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності [1, с. 176].

Із приводу зазначеного наведемо думку В.А. Журавля. Учений визначає адаптацію типової методики до умов розслідування конкретного злочину як своєрідну форму реалізації предметно-перетворювальної функції слідчого,

сутність якої полягає передусім у розпізнанні ситуації розслідування, порівнянні її з типовими аналогами, відображеними в криміналістичних методиках, і обранні оптимальних комплексів методико-криміналістичних рекомендацій із провадження слідчих дій, тактичних операцій відповідно до кожної з визначених ситуацій.

С.Н. Чурилов подає процес адаптації криміналістичної методики до умов розслідування конкретного злочину у вигляді схематичного ланцюжка дій, що породжують одна одну, а саме: з'ясування слідчої ситуації – криміналістичний аналіз – визначення напрямів розслідування – розробка й реалізація тактичного рішення з урахуванням набутого досвіду. Також серед наукових напрацювань зустрічаються спроби відобразити сутність адаптивної діяльності слідчого відносно окремих криміналістичних методик через висвітлення її структурних елементів і чинників, що їй сприяють. Зокрема, одним із основних елементів адаптації є правильне оцінювання слідчим наявної в нього інформації. Адже своєчасний і адекватний вибір видової належності криміналістичної методики, рекомендації якої доцільно застосувати в конкретному випадку, можливий тільки за умови аналізу вихідної інформації й розпізнання в конкретній події злочину конкретного складу (сукупності складів) злочину (-ів).

Так, у криміналістичній літературі можна зустріти рекомендації стосовно необхідності порівнювати наявну подію злочину з відповідним еталоном і дотримуватися еталонів розслідування. Для позначення такого роду діяльності також використовують термін «розпізнання події злочину». Зокрема, у зазначеній процедурі пропонують розрізняти такі стадії: аналітичну (аналіз вихідної інформації, що міститься в первинних матеріалах про злочин), порівняльну (порівняння реальної ситуації, яка є розпізнаваною системою, з типовими вихідними ситуаціями, що являють собою розпізнавані системи, з'ясування ступеня їх збігу та відмінності) й оцінювальну (оцінювання реальної слідчої картини й конкретної слідчої ситуації передбачає виявлення типового в особливому, звуження альтернатив і обрання на цій основі оптимальних комплексів методико-криміналістичних рекомендацій щодо провадження слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій відповідно до кожної з визначених слідчих ситуацій) [2, с. 235].

В.В. Тіщенко виділяє певні умови, за яких можна забезпечити реалізацію й адаптацію окремих криміналістичних методик до практичних потреб, а саме: – криміналістичний аналіз вихідної інформації; – використання криміналістичних характеристик злочинів певної категорії; – визначення предмета розслідування й кола обставин, що підлягають установленню; – оцінювання слідчої ситуації, що склалася на момент порушення кримінальної справи (початку кримінального провадження), зарахування її до типової ситуації й обрання програми розслідування, котра включає типові версії, типові тактичні завдання й алгоритми їх перевірки та вирішення; – урахування особливостей змісту стратегічних і організаційно-тактичних завдань на перевіркому, початковому, наступному й завершальному етапах розслідування; – планомірне здійснення всіх процесуальних, оперативно-розшукових та організаційних дій у певній послідовності [1, с. 177].

Таким чином, можна констатувати, що напрацювання в окресленому напрямі є неповними, чимало питань залишилися невирішеними. Зокрема,

відсутнє усталене визначення адаптації криміналістичної методики, не сформульований перелік обставин (чинників), що впливають на таку діяльність. До того ж немає жодних досліджень щодо адаптації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності.

При визначенні сучасного етапу теорії і практики розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності можна констатувати, що напрацювання в окресленому напрямі є неповними, чимало питань залишилися невирішеними. Зокрема, відсутнє усталене визначення адаптації криміналістичної методики, не сформульований перелік обставин (чинників), що впливають на таку діяльність. До того ж немає жодних досліджень щодо адаптації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності.

Однією з проблем розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності є проблема адаптації методики розслідування до умов розслідування конкретної категорії злочинів. Зокрема, це недоопрацювання кримінального процесуального законодавства, положень окремих криміналістичних методик, неосвіченість багатьох слідчих (прокурорів, оперативних працівників) і їх небажання навчатися.

Шляхами розв'язання даних проблем є застосування наступних методик:

(1) аналіз вихідної інформації й зарахування події до злочинів у сфері службової діяльності;

(2) зіставлення наявних відомостей із відомостями відповідної криміналістичної характеристики;

(3) вибір напрямів розслідування з урахуванням ситуаційних факторів та адекватних їм заходів (чи комплексу заходів).

Література

1. Дунаєвська Р. В. Службові злочини як передумова корупції та організованої злочинності / Т. Є. Дунаєва // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2007. - Вип. 15. - С. 175-184
2. Андрушко П. П. Адаптація методики досудового розслідування злочинів у сфері службової діяльності до конкретних злочинів : навч. посіб. / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 342 с.

Ходак Д. В.

*студентка 4 курсу 6 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції,
НЮУ ім. Ярослава Мудрого
м.Харків, Україна*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція протягом всього періоду незалежності України була і залишається явищем, що гальмує реформування усіх галузей суспільного життя та унеможлиблює врегулювання суспільних відносин у відповідності з європейськими стандартами. Відповідно до індексу СРІ, що вираховується

організацією Transparency International та відображає рівень корупції у кожній країні світу, у 2017 році Україна отримала 30 балів із 100 можливих (де 100 – категоричне несприйняття спільнотою корупції, а 0 – толерантне ставлення до раніше згаданого явища), посівши 130 місце посеред 180 країн, які були досліджені. Такий невтішний результат є наслідком, насамперед, неефективної роботи правоохоронних органів, в тому числі й прокуратури, що зумовлено недосконалістю ряду реформ, що стосуються організації роботи органів, на які покладено завдання у сфері боротьби та протидії корупції, а також недоліками їх імплементації.

Центральне місце в системі правоохоронних органів в контексті антикорупційної діяльності належить саме прокуратурі. Однак із прийняттям Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 повноваження прокуратури у сфері координації діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції були урізані, адже новим Законом корупцію як об'єкт координаційної діяльності прокуратури було звужено до її злочинних проявів, на відміну від Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 року, яким корупція визнавалась самостійним об'єктом координаційної діяльності нарівні зі злочинністю. Таким чином, ряд органів, які прямо не здійснюють боротьбу зі злочинністю, було звільнено від координаційної компетенції органів прокуратури, що на нашу думку є недоцільним, адже мало своїм наслідком руйнування налагодженої системи співпраці у сфері боротьби з корупцією і відсутність узгодженої діяльності органів, що мають своїм завданням протидію корупції.

Створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) беззаперечно є прогресивним кроком, який одночасно наблизив Україну до європейських стандартів стосовно організації спеціалізованих органів у сфері протидії корупції та підвищив ефективність боротьби з корупцією в країні. Хоча під час створення САП, визначення компетенції та організаційних засад діяльності цього органу були повністю дотримані міжнародні вимоги щодо спеціалізації, повноважень, його автономії та гарантій незалежності, на практиці все ж таки існує ряд проблем, пов'язаний, насамперед, з організаційними аспектами діяльності САП. Так, наприклад, територіальні філії САП, наявність яких передбачена законодавством, наразі ще не було створено, що знижує ефективність боротьби з корупційними злочинами, які вчиняються в регіонах, адже така територіальна віддаленість органів, що здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, унеможлиблює їх оперативне розкриття. Ще однією проблемою є перевантаження прокурорів САП, адже кількість співробітників антикорупційної прокуратури не відповідає великій кількості кримінальних проваджень НАБУ.

Отже, внаслідок антикорупційної реформи було звужено компетенцію прокуратури щодо координації діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з корупцією, а Спеціалізована антикорупційна прокуратура, хоч і була створена відповідно до європейських стандартів, має деякі організаційні недоліки, які наразі заважають ефективній діяльності цього органу. Таким чином, подальше нормативне та організаційне вдосконалення роботи органів прокуратури є необхідним для ефективного подолання корупції як запоруки правопорядку і загального підвищення рівня життя в Україні.

Цюпка О.А.
студентка 4 курсу 141 групи
СумДПУ імені А.С.Макаренка,
м.Суми, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Революція в науково-технічній сфері призвела до появи нових видів інформаційно-комунікаційних технологій, що стали матеріальним підґрунтям глобалізаційних процесів. Інформатизація усіх сфер життєдіяльності змінила розуміння сутності феномену безпеки, джерел та характер загроз, значення та роль міжнародних інститутів.

Становлення інформаційного суспільства має як безсумнівні позитивні, так і певні негативні наслідки. З одного боку, пришвидшилася передача інформації значного обсягу, прискорилося її обробка та впровадження. З іншого – серйозне занепокоєння викликає поширення фактів протизаконного збору і використання інформації, несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів, незаконного копіювання інформації в електронних системах, викрадення інформації з бібліотек, архівів, банків та баз даних, порушення технологій обробки інформації, запуску програм-вірусів, знищення та модифікація даних у інформаційних системах, перехоплення інформації в технічних каналах її витоку, маніпулювання суспільною та індивідуальною свідомістю тощо.

Основні положення законодавства, що стосуються порушеної проблематики, містяться в Конституції України. У ній закріплено право кожного на недоторканність приватного життя, на особисту й сімейну таємницю; указується, що збирання, зберігання, використання й поширення інформації про приватне життя особи без її згоди не допускаються та ін. Законами України «Про інформацію» «Про доступ до публічної інформації» [2] відомості про громадян (персональні дані), тобто про факти, події й обставини особистого життя людини, що дозволяють ідентифікувати її особу, віднесені до конфіденційної інформації.

У чинному законодавстві щодо національної безпеки України регламентовано, що найважливішими завданнями забезпечення інформаційної безпеки України є: а) реалізація конституційних прав і свобод громадян України в царині інформаційної діяльності, б) вдосконалення й захист вітчизняної інформаційної інфраструктури, в) інтеграція України до світового інформаційного простору і г) протидія загрозі розв'язування суперечок у сфері інформації.

У Кримінальному кодексі України понад 50 статей передбачають кару за злочини в інформаційній сфері. На жаль, усі вони містяться в різних розділах Кодексу України: наприклад, розд. УП «Злочини у сфері господарської діяльності» містить 4 статті: ст. 231 «Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю»; ст. 232 «Розголошення комерційної або банківської таємниці», ст. 2321 «Незаконне використання інсайдерської інформації»; ст. 2322 «Приховування інформації про діяльність емітента».

Першим значним кроком на шляху протидії правопорушенням в інформаційній сфері є підписання у 2001 році європейської «Конвенції про кіберзлочинність», спрямованої на поглиблення міжнародної співпраці щодо протидії найбільш тяжким правопорушенням у галузі комп'ютерних систем і мереж або так званим «кібернетичним злочинам». Конвенція в загальній формі визначила основні групи й види таких злочинів, за які національними законодавствами повинна встановлюватися кримінальна відповідальність:

- злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем;
- злочини пов'язані з комп'ютерами;
- злочини пов'язані зі змістом інформації;
- злочини пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав.

Деякі зарубіжні дослідники, вважають, що дані злочини – не більше ніж протиправні діяння, вчинені за допомогою сучасних засобів, вони охоплюються складами національних кримінальних кодексів і не є новими категоріями злочинів. Інші вважають, що кіберзлочини – якісно нова категорія злочинів, що вимагає прийняття нових норм, освоєння нових методів розслідування, що передбачає міжнародне співробітництво в боротьбі з цим явищем. До цієї Конвенції приєдналася і Україна, ратифікувавши її у 2005 році [2]. Результатом імплементації положень Конвенції став XVI розділ Кримінального кодексу України «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку».

Підписання «Конвенції про кіберзлочинність» стало реакцією міжнародної спільноти на поширення найбільш тяжких правопорушень (злочинів) у сфері комп'ютерних технологій. Вони становлять ту частку інформаційних правопорушень, яку наразі вдалося певною мірою виділити кримінальним правом в окремий вид (види) злочинів

Захист інформаційної безпеки є складовою системою відносин, що містить цілий комплекс векторів державної політики і зумовлена специфікою об'єктів інформаційної безпеки. При цьому є два комплекси питань, які диференціюються відповідно до природи правових норм, що становлять їх нормативно-правову базу. По-перше, це інформаційна безпека людини і суспільства, яка ґрунтується на конституційних правах особи і вимірюється ступенем її свободи, гарантіями від втручання держави та інших осіб, а також можливостями самореалізації й самовизначення. По-друге, це інформаційна безпека держави, яка пов'язана із застосуванням обмежень, заборон та жорсткою законодавчою регламентацією, невід'ємним елементом яких є сила державного примусу [2].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, на сьогоднішній день у злочинному світі спостерігається нова тенденція: організовані злочинні формування активно освоюють «кіберпростір», відчувши тиск правоохоронних органів на «традиційні» сфери злочинного бізнесу. За оцінками експертів, нині комп'ютерна злочинність набуває такого розвитку, що при її ігноруванні в подальшому виникає проблема, щодо загрози окремим інтересам не тільки якоїсь конкретної людини, соціальним

приватним та державним структурам, а й національній безпеці окремих держав і безпеці людства в цілому.

Література

1. Брижко В.М., Гальченко О.М., Цимбалюк В.С. і ін. Інформаційне суспільство. Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція. — К.: Інтеграл, 2002. — 220 с.
2. Інформаційна безпека [Електронний ресурс] // Jure : Український юридичний портал. – Режим доступу: <http://jure.in.ua/tema-9-informatsijna-bezpeka>
3. Гавловський В.Д., Романюк БЛ., Цимбалюк В.С. Проблеми організації боротьби з правопорушеннями, що вчиняються з використанням сучасних інформаційних технологій // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2001. — № 3. — С. 163-169.
4. Олійник О.С., Соєнін О.М. Правовою проблеми регулювання інформаційної діяльності // Стратег, панорама. — 2002. — № 4, — С. 166-174.

Чвертка Н.А.

*Студентка 4 курсу 242 групи факультету
іноземної та слов'янської філології
СумДПУ імені А.С.Макаренка м.Суми,
Україна*

РОЛЬ «МАЙДАНІВ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Ще наприкінці 20 століття таке поняття як майдан визначалося так:

1. Велике незабудоване місце в селі або місті; площа.
2. Те саме, що майданчик .[5]

Але вже на початку 21 століття у зв'язку з певними подіями дане значення досить розширилося. Першим поштовхом до зміни визначання даного терміну були, як зазначається на сайті maidan.org.ua, події грудня 2000 року, у відповідь на спроби керівництва країни заблокувати інформацію про акції протесту, викликані зникненням журналіста Георгія Гонгадзе.[1]

Активісти, які зібралися на даному сайті, й досі беруть активну участь у житті нашої країни. Вони домоглися відміни встановлення державної цензури в інтернеті. У період Помаранчевої Революції волонтери доносили інформацію до українців.

Ще одним важливим чинником стали події 22 листопада – 26 грудня 2004 року (так звана «Помаранчева революція»).

Дана подія призвела до зміни правлячої верхівки України, а також стала своєрідним символом революції і зробила помаранчевий колір кольором політичного протесту. Наприклад, у 2005 році кенійський політичний рух «Orange Democratic Movement» використав апельсин, як символ української помаранчевої революції [3].

Але найбільш значущим у творенні нової історії та сучасної України відіграв Майдан 2014 року, або ж так званий Євромайдан, що має ще одну назву – Революція гідності.

Саме цей етап у націотворенні, на даний момент, є найбільш визначним. Не просто так Віталій Портніков зазначав, що з Майданом в Україні почалося 21 століття. [4]

«Формально Україна є суверенною державою з 1991 року, але її народ зараз на барикадах, щоб зробити країну по-справжньому незалежною» - писав у своєму твітері Збігнев Бжезінський [2].

Революція Гідності є своєрідним феноменом. Це саме та подія, що об'єднала усі прошарки населення від найбідніших до деяких високопосадовців. Саме це стало причиною певного успіху революції.

Неможна не зазначити, що Майдан 2014 року не тільки домігся імпічменту президента Віктора Януковича, а й об'єднав Україну від сходу до заходу. Причиною такого об'єднання безперечно став спільний ворог, проти якого мали виступити українці.

Беззаперечним залишається і факт причетності тогочасної правлячої верхівки до «Кривавого четверга». Саме 20 лютого *близько 9-ї ранку Майдан перейшов у наступ і, незважаючи на шалений обстріл снайперами повернув втрачені позиції* [3]. Того дня під обстрілами снайперів загинуло близько півсотні протестуючих.

Тогочасній владі такий протест був не вигідним, а отже тих, хто активно йшов проти системи необхідно було прибрати, налякати, змусити замовчати і не заважати системі розвиватися. Проте, проявляючи наполегливість протестуючі добилися імпічменту президента та підписання асоціації з Європейським союзом.

На привеликий жаль, нинішні управлінці, не бажаючи повторення подій 2014 року, усіма можливими способами блокують розвиток соціальної свідомості українців. Яскравим прикладом є поступове витіснення курсу політології з університетських програм, витіснення зі шкільної програми предметів та тем, що спонукають молодь то вироблення власної думки.

Проте, саме події двох Майданів та війни на сході України як ніколи раніше підняли патріотичний дух там самосвідомість не лише молоді, а й більшості суспільства загалом. Саме вони стали каталізатором до відродження націотворення українців.

З усього зазначеного вище можна зробити висновок про роль Майданів у сучасному політичному процесі. Ми можемо тільки розмірковувати і висувати припущення щодо нових Майданів, чим і як вони будуть спровоковані. Проте, можна бути впевненими, що українці ніколи не підуть під гніт добровільно і всіма можливими силами чинитимуть супротив.

Література

1. maidan.org.ua
2. twitter.com/zbig/status/407632127929241600
3. uk.wikipedia.org
4. Антоніна Колодій. Феномен Майдану в контексті пошуку моделі врятування в Україні // Агора. – Випуск 12 : Революція відбулася: що далі? – К.: Стилос, 2014. – с. 22-36
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 4. — С. 597.

Чежегова Оксана Володимирівна
Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна

ОСНОВНІ ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

З розпадом Радянського Союзу, структури незалежних держав почали здійснювати процес формування нового кримінально-виконавчого законодавства. У 1989—1990 років назріла об'єктивна потреба переосмислення існуючої системи кримінально-виконавчої політики, оскільки застарілі методи управління системою виконання покарань себе вичерпали [1].

Відбувалося загострення оперативної обстановки в місцях позбавлення волі, яке супроводжувалось зростанням злочинності, груповими не покорами, захопленням заручників.

Старі методи жорстокого режиму відбування покарань, все менш приносили ефективність у процесі виправлення та ресоціалізації. У той час у суспільстві набирали силу демократичні методи управління, значна кількість працівників кримінально-виконавчої системи мала можливість отримати досвід організації відбування кримінальних покарань у США, Італії, Німеччині, Болгарії, Англії та ін, який докорінно відрізнявся від традицій створених протягом багатьох років в Україні.

З урахуванням вище викладених факторів Міністерством внутрішніх справ України за участю зацікавлених відомств була розроблена і затверджена Постанова Кабінету Міністрів України від 11 07 1991 р. № 88 "Про основні напрямки реформи кримінально-виконавчої системи України"[2].

Вже тоді концепція передбачала, глибокі і зміни з метою підвищення ефективності діяльності органів і установ виконання покарань.

Вже на початку 90-х років в перспективі мусить бути створений Республіканський департамент з кримінально-виконавчих справ.

У 1991 р. МВС України за погодженням із Генеральною прокуратурою України змінила «Правила внутрішнього розпорядку виправно-трудоустанов», відповідно до яких засудженим дозволялось носіння короткої зачіски, сорочок цивільного зразка та ін.

У 1992-1993 р.р. було прийнято ряд законів та постанов які сприяли поліпшенню комунально-побутових умов відбування покарань та покращення самих місць позбавлення волі.

У 1994 році Верховною Радою було прийнято Закон «Про внесення змін та доповнення в законодавчі акти України щодо врегулювання деяких питань, пов'язаних з умовами відбування покарань», відповідно до цього нормативного акту були дозволені короткострокові відпустки для жінок, які мають дітей віком до 3-х років, медичні консультації, збільшена кількість посилок та передач [2].

З метою подальшого реформування кримінально-виконавчої системи виконання покарань Указом Президента України від 22 квітня 1998 р. № 344/98 утворено Державний департамент України з питань виконання покарань, а

Указом від 31 липня 1998 р. № 827/98 затверджено Положення про Держдепартамент[3].

У січні 2001 р. були внесені суттєві зміни до ряду статей Виправно-трудоного кодексу України, які значно покращили умови відбування кримінальних покарань засуджених у тюрмах. Було введено обов'язкову середню освіту в установах виконання покарань, надана можливість засудженим звертатися до Уповноваженого з прав людини без перегляду листів, заяв і скарг представниками адміністрації [2].

Сьогодні вже не можна задовольнятися результатами, які досягнуті в цьому напрямку за останні роки. Об'єктивність вимагає пошуку нових шляхів, форм, методів вирішення проблем, які турбують суспільство. Новою, якісною ознакою сучасного стану світогляду прогресивної частини населення кожної країни є переймання пенітенціарної ідеї, тобто формування більш демократичної системи поглядів на злочинця як людину і невтомний пошук шляхів його повернення до правослухняного життя.

Процес побудови нової сучасної гуманної пенітенціарної системи на теренах України успішно триває. Перед керівництвом Міністерства юстиції України постають завдання щодо подальшого розвитку принципів та правової основи діяльності кримінально-виконавчої системи України, визначення її завдань, упорядкування її чисельності та організації діяльності, упорядкування правового статусу посадових і службових осіб органів і установ виконання покарань, визначення основних засад забезпечення правового та соціального захисту персоналу Державної пенітенціарної служби України.

Висновок. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що система виконання покарань України що зміни, які відбулися в системі виконання кримінальних покарань в 90-х роках дають можливість говорити про великий поштовх у відношенні виправлення і ресоціалізації кримінальних злочинців та покращення самої системи виконання кримінальних покарань, як для самих засуджених так і для працівників.

Заходи які були здійснені в подальшому дали змогу покращити, оптимізувати структуру кримінально-виконавчої системи, зробити її більш гнучкою, оперативною, дієвою, а також забезпечити реалізацію заходів, спрямованих на виправлення і ресоціалізацію засуджених та покращення системи виконання покарань.

Література

1. Бадира В. А., Денисов С. Ф., Денисова Т. А., Мінаєв М. М., Хашев В. Г. Кримінально - виконавче право: Навчальний посібник / За ред.. Т. А. Денисової. - К.: Істина, 2008. - 420 с.
2. Григор'єв О.М., Іваньков І.В., Іваньков О.І., Олійник О.І. Кримінально-виконавча система України: історія і сучасність. Навчальний посібник. За ред. В.В. Дрижака. Чернівці.: ЧЮК ДДУПВП, 2013. – 264 с.
3. Ігор Іваньков, Анатолій Чайковський. Історико- правовий аналіз діяльності органів і установ виконання покарань на території України (кінець 19- середина 20 сторіччя): Монографія., за заг. ред. докт. юрид. наук. проф. І. Г. Богатирьова.- Бровари: ХмЦНТЕІ, 2010,-208 с.

Шевцова Ольга Віталіївна
Академія ДПтС України
молодший науковий співробітник
науково-дослідного центру
з питань діяльності ДКВС України

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ НАСЛІДКИ СУДИМОСТІ

Статтею 3 Конституції України передбачено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Тому, утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка повинна бути гарантом належної реалізації передбачених Конституцією та законами прав і свобод людини та громадянина. В зв'язку з цим забезпечення законності та правопорядку в суспільстві, своєчасне попередження та припинення злочинів, їх швидке розкриття – одні з найважливіших завдань правоохоронних органів держави. Саме тому існування інституту судимості в кримінальному праві України сприяє всебічному виконанню вказаних завдань.

Судимість є завершальним етапом реалізації кримінальної відповідальності. Вчинення особою нового злочину під час її погашення свідчить про зневагу засудженого до факту осуду. Тому, протягом багатьох десятиліть питання правових наслідків судимості залишається предметом наукових дискусій. Не в останню чергу це пов'язано з неоднозначним вирішенням зазначеного питання у сфері законодавства та правозастосовної діяльності. Дослідження проблемних особливостей кримінально-виконавчих наслідків судимості, має особливе значення, оскільки на сьогодні в науці як кримінального права, так і кримінально-виконавчого права в порівнянні з загально-правовими і кримінально-правовими наслідками судимості, кримінально-виконавчим наслідкам судимості приділяється значно менше уваги.

Що стосується судимості, то окрім загально-правових та кримінально-правових наслідків судимості, аналіз чинного кримінально-виконавчого законодавства України дає нам підстави стверджувати про наявність й кримінально-виконавчих наслідків судимості особи, яка вчинила злочин та притягнена до кримінальної відповідальності з призначенням покарання.

Так, кримінально-виконавчі наслідки, як і загально-правові та кримінально-правові наслідки судимості, – це сукупність певних правових обмежень, передбачених відповідними нормами кримінально-виконавчого права та встановлених щодо осіб, які перебувають у стані судимості [2, с. 259].

Серед кримінально-виконавчих наслідків судимості можна виділити наступні:

1) визначення виду кримінально-виконавчої установи (ст. 86 КВК України);

2) встановлення обсягу впливу на засудженого з метою виправлення та його ресоціалізації (ст. 6 КВК України);

3) утримання, переміщення засуджених передбачає роздільне тримання, конвоювання осіб, які раніше притягувалися до кримінальної відповідальності та відбували кримінальне покарання окремо від інших (ст. 88, 92 КВК України);

4) позбавлення можливості бути залишеними у слідчому ізоляторі чи направленим у виправну колонію максимального рівня безпеки для роботи з господарського обслуговування (ст. 89 КВК України);

5) позбавлення можливості переведення до дільниці соціальної реабілітації (ст. 101 КВК України) [3].

Принагідно зауважити, що у часовому просторі кримінально-виконавчі наслідки збігаються з кримінально-правовими і мають місце з моменту набрання вироком законної сили, і до відбуття засудженим кримінального покарання. Проте, основною відмінністю є те, що кримінально-виконавчі наслідки мають місце лише при застосуванні покарання у вигляді арешту, обмеження та позбавлення волі на певний строк, тобто застосування покарання, що передбачає поміщення засудженого до кримінально-виконавчої установи. Ці наслідки відображаються на правовому становищі засудженого і мають місце у випадках, передбачених Кримінально-виконавчим кодексом України [4, с. 214].

Таким чином, кримінально-виконавчі наслідки судимості – це сукупність певних правових обмежень, передбачених відповідними нормами кримінально-виконавчого права та встановлених щодо осіб, які перебувають у стані судимості. В будь-якому випадку, судимість є негативним явищем, яке тягне за собою вищезазначені наслідки, внаслідок яких особа зазнає обмежень передбачених різними нормативно-правовими актами.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Митрофанов І. І. Кримінально-виконавчі наслідки судимості / І. І. Митрофанов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 258–264.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21.
4. Бойко О. Ю. Поняття судимості та її наслідки / О. Ю. Бойко // Право і суспільство. - 2014. - № 1.2. - С. 213-217.

Шестопапов Р.М.

*кандидат юридичних наук,
прокурор відділу нагляду за
додержанням законів
органами, які ведуть боротьбу з
організованою
злочинністю прокуратури
Дніпропетровської області,
м. Дніпро, Україна*

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ЗАПОРУКА ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

У даних тезах проводиться філософсько-правовий аналіз чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства з точки зору балансу захисту прав особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та захисту інтересів особи, суспільства, держави, яким завдано збитків

кримінальним правопорушенням. Пропонується неординарний підхід щодо потреби обмеження прав сторони захисту як пріоритетного напрямку в стратегії розвитку правової системи в умовах глобальної нестабільності, направлений на реальний захист і поновлення прав і свобод людини, суспільства, держави.

З огляду на практичні реалії сьогоденної глобальної нестабільності, зростання рівня злочинності (з урахуванням реального стану латентності окремих видів тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень), у т.ч. найбільш небезпечних її проявах як групова та організована, а також із корумпованими зв'язками, очевидною є проблема захисту і реального поновлення прав людини та інтересів держави, яким внаслідок злочинних дій завдано шкоди, та упередження таких фактів в подальшому як одного з елементів правоохоронного та правозахисного механізмів держави.

В попередніх дослідженнях висвітлено реальний стан уявної процесуальної рівності окремих учасників кримінального провадження [1], тому в цих тезах зацентруємо увагу на економічній складовій доцільності обмеження прав сторони захисту як пріоритетного напрямку в стратегії розвитку правової системи в умовах глобальної нестабільності.

Для порівняння, потерпілий, тобто фізична особа, якій в розумінні ч. 1 ст. 55 КПК України кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, має меншу кількість прав та більшу кількість обов'язків, ніж особа, яка безпосередньо завдала такої шкоди. Зокрема, якщо особі, середньомісячний дохід якої станом на теперішній час перевищує 3524 грн. (два розміри прожиткового мінімуму станом на травень 2018 року), завдано шкоди злочином, вона не має права на такі види юридичних послуг вторинної безоплатної правової допомоги у кримінальних провадженнях як здійснення представництва в судах та складення документів процесуального характеру. Натомість самому злочинцеві держава за рахунок державного бюджету гарантує безоплатну правову допомогу при затриманні, при обранні запобіжного заходу у виді тримання під вартою, при підозрі чи обвинуваченні особи у вчиненні особливо тяжкого кримінального правопорушення (у випадках, коли санкція статті закону про кримінальну відповідальність передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строк на 10 років). Проте, за цими сухими юридичними визначеннями суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу, закріпленими в пунктах 5, 6, 7 ч. 1 ст. 14 профільного Закону [2], і криється суть ганебної державної політики по забезпеченню гарантій на безоплатну правову допомогу особам-правопорушникам, які мають право за рахунок коштів громадян-платників податків, користуватися нею.

Так, особливо тяжкі кримінальні правопорушення в розумінні ст. 12 Кримінального Кодексу України логічно є найбільш суспільно небезпечними кримінально-караними діями, при інкримінуванні яких особі гарантовано забезпечується безоплатна правова допомога.

Особлива частина КК України налічує понад 80 різновидів особливо тяжких кримінальних правопорушень, у яких є обов'язковою участь захисника, і держава гарантовано забезпечує його участь зі свого бюджету в разі неможливості чи небажання (або в окремих випадках, навіть, всупереч волі

самого злочинця) мати свого захисника. Серед цих злочинів відзначимо і найбільш суспільно небезпечні діяння як умисне вбивство (ст. 115), захоплення заручників, вчинене щодо неповнолітнього або організованою групою (ч. 2 ст. 147), торгівля людьми, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою (ч. 3 ст. 149), зґвалтування, вчинене групою осіб, неповнолітньої чи неповнолітнього, малолітньої чи малолітнього, або яке спричинило особливо тяжкі наслідки (чч. 3, 4 ст. 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинене щодо малолітньої чи малолітнього, або якщо воно спричинило особливо тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 153), крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою (ч. 5 ст. 185), грабіж, вчинений в особливо великих розмірах або організованою групою (ч. 5 ст. 186), розбій, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, або спрямований на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах або вчинений організованою групою, або поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 187), вимагання, що завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах, або вчинене організованою групою, або поєднане із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 189), шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою (ч. 4 ст. 190), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою (ч. 5 ст. 191 КК України), умисне пошкодження об'єктів електроенергетики, що спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 194-1), створення злочинної організації (ч. 1 ст. 255), бандитизм (ст. 257), терористичний акт, що призвів до загибелі людини (ч. 3 ст. 258), створення терористичної групи чи терористичної організації (ч. 1 ст. 258-3), викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем, вчинені організованою групою (ч. 3 ст. 262), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів, якщо вони спричинили загибель людей (ч. 3 ст. 277), сутенерство або втягнення в заняття проституцією, вчинені організованою групою або щодо малолітнього (ч. 4 ст. 303), незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинені організованою групою (ч. 3 ст. 307), схиляння до вживання наркотичних засобів, вчинене щодо неповнолітнього (ч. 2 ст. 315), умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу або його близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків (ч. 3 ст. 345), умисне заподіяння судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ч. 3 ст. 377), посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400) та інші.

Для більшої наочності наведемо порівняння. Працевдатна особа, із сукупним доходом 3525 грн. (станом на травень 2018 року), та яка не підпадає під інші вразливі категорії громадян, визначені ст. 14 Закону України «Про

безоплатну правову допомогу», ставши жертвою розбійного нападу, поєднаного із заподіянням їй тяжкого тілесного ушкодження, не має права на безоплатну вторинну правову допомогу у виді захисту та складенні документів процесуального характеру, оскільки, на жаль, держава гарантує таку допомогу не жертві злочину, а тому, хто його скоїв (з моменту затримання та обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою). За таких обставин адвокат, діючи за призначенням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, виходячи, з позиції клієнта, та, відпрацьовуючи свій гонорар, під приводом надання послуг захисту і складення документів процесуального характеру буде вживати будь-яких заходів, направлених на «руйнування» матеріалів кримінального провадження, у т.ч. мінімізацію, або навіть недоведення участі свого клієнта у вчиненні злочину, пошук недоліків в роботі сторони обвинувачення, систематичному складанню та направленню скарг до різних інстанцій з метою створення умов для відволікання слідчого, процесуального керівника, представника оперативного підрозділу від їх роботи по встановленню об'єктивних обставин кримінального провадження. Натомість жертва даного розбійного нападу, перебуваючи на лікуванні та витрачаючи увесь свій середньомісячний дохід, що (в даному випадку аж на 1 грн. перевищує два розміри прожиткового мінімуму), оговтуючись від пережитого, вимушена за власний кошт оплачувати послуги представника, доводити наявність у неї майна, що стало об'єктом злочину та причетність конкретної особи до його скоєння. Як показує практика, послуги представника потерпілого у виді захисту і складення документів процесуального характеру, на жаль, є вкрай необхідними саме для того, щоб «процесуально примусити» слідчого чи прокурора виконувати свою роботу по вжиттю заходів щодо захисту особи від кримінального правопорушення, збору доказів причетності іншої особи до злочину та притягнення її до кримінальної відповідальності. Тому виникає логічне, але риторичне запитання: кого захищає держава – людину та її права від кримінально-караних посягань, чи того, хто посягає на них?! Але більш риторичним є запитання: для кого і для чого в 2017 році з видатків державного бюджету держава виділила 127 771 000 грн. на оплату послуг та відшкодування витрат адвокатів з надання безоплатної вторинної правової допомоги [3]?! Про яке завдання кримінального провадження, визначене в ст.2 КПК України щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень [4] та утопію державної гарантії, вказану в ч. 1 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя [2] може йти мова, коли злочинець має правові, фінансові та процесуальні переваги над жертвою злочину?!

З метою реального захисту особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень, їх реального поновлення в разі скоєння стосовно них злочинів, а також забезпечення належної правової поведінки учасників соціуму, недопущення вчинення учасниками суспільних відносин кримінальних правопорушень та їх превенції пропонуємо обмежити право на захист у вигляді безоплатної вторинної правової допомоги щодо обов'язкової участі захисника у кримінальних провадженнях щодо особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи, статевої свободи та статевої

недоторканності особи та проти власності, а також внести відповідні зміни до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», що автоматично потягне за собою внесення змін до Закону України «Про державний бюджет».

Література

1. Шестопапов Р.М. Окремі питання уявної рівності окремих учасників кримінального провадження. / Р.М. Шестопапов // Національна самосвідомість та правова культура в умовах європейської інтеграції: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 лютого 2017 року / Укл. Іваній О.М. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. – С. 71-74.
2. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/page2>
3. Розподіл видатків Державного бюджету України на 2017 рік : Додаток № 3 до Закону України «Про державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 № 1801-VIII [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19/page2>
4. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Щекотіхіна Дар'я Андріївна
*начальник кабінету кафедри
економіки та соціальних дисциплін
Академії Державної пенітенціарної
служби
м. Чернігів, Україна*

ПРОБАЦІЙНА СИСТЕМИ, ЯК ГУМАНІЗОВАНОЇ ЗАМІНИ В'ЯЗНИЦІ

Зародження такої молоді ланки як пробація перед усім зумовлено суттєвими соціальними і культурними тенденціями розвитку країн Західної Європи та Північної Америки. В вище названих країнах пенальні реформи почали базуватись на ідеях проявів гуманізму, поєднаних з висвітленими умовиводами щодо того, що в'язниці вже не можуть цілком виправити злочинців та повернути суспільству їх як повноцінних його членів[1, с.228].

Спираючись на дані висновки питання боротьби з девіантними, тобто такими які не відповідають нормам, що визначаються певним суспільством, проявами злочинності стали аналізуватись у термінах з опорою на досягнення покращених соціальних умов та створення дієвих соціальних структур для певних категорій населення[2, с.148].

Сама суть поняття «пробація» розглядається в аспекті «методу роботи їх злочинцями». Але слід звернути увагу, що пробація в своєму розумінні не є просто різновидом покарання, альтернативним ув'язненню, або ж особливим органом державного управління. Пробація являє собою систему, яка надає злочинцям можливість змінитись, відкинути все негативне, повернувшись до суспільства бажаним і потрібним елементом.

Замість того, щоб бути покараним, злочинець умовно звільняється під пильний та доброзичливий нагляд досвідченого соціального працівника, відомого як офіцер пробації, основна задача котрого полягає впродовж певного часу спостерігати і здійснювати нагляд за злочинцем, намагаючись змінити певні риси останніх.

Пробація як діяльність соціального працівника поєднує як елементи контролю так і сфокусована на індивідуальній роботі із засудженим, його супроводі та підтримці більше ніж на покаранні, що зумовлено її ресоціалізаційним спрямуванням.

В аспектах розвитку даної системи на теренах України, її мета, а відтак і цілі змінювали свою відносну структуру, відповідно до ієрархічності спрямованості розвитку соціалізаційних процесів суспільства та прагнення до впровадження ідей тотального гуманізму. На сьогоднішній час пробація як вид соціальної діяльності повинна досягти таких поставлених цілей:

1. Дати поштовх розвитку соціальної адекватності, впевненості у власному успіху, додати віри у власні сили.
2. Попередити потрапляння правопорушника у злочинне чи вкрай несприятливе середовище, що неминуче приведе його до в'язниці.
3. Сприяти правопорушнику у його трудовій діяльності, якщо необхідно, допомогти у його працевлаштуванні. Водночас слід пильнувати за його діями.
4. Забезпечити налагодження довірливих контактів з правопорушником та його ближчим оточенням, задля формування офіційного каналу надання порад та підтримки.
5. Намагатись сприяти розірванню одвічного ланцюга злочину і покарання.

Якщо спиратися на достовірні історичні джерела, які є найбільш вагомими законодавчими актами у сфері становлення пробації, то слід звернути увагу на британський закон від 1907 р. «Про пробацію злочинців» у якому зазначається, якщо будь-яка особа постала перед судом за скоєння злочину і вина її доведена у встановленому порядку, суд, беручи до уваги персональні характеристики, минуле, вік, стан здоров'я злочинця або нетяжкий характер скоєного злочину, може прийняти одне з наступних рішень: припинити провадження по справі або умовно звільнити злочинця, за умови, що злочинець буде добре себе поводити у суспільстві. Інакше він знову постане перед судом для винесення обвинувального вироку, але не пізніше трьох років після проголошення рішення суду про застосування умовного засудження.

На той час пробаціонер, а зараз правопорушник, що виступає суб'єктом пробації, відповідно до наведеного вище закону, мав низку зобов'язань. Він повинен був утримуватись від контактів із злочинцями чи іншими особами, які могли б спричинити на нього негативний вплив, а також не відвідувати небажані місця, утримуватись від вживання алкоголю, якщо злочин скоєно було через його зловживання чи під його впливом, та й взагалі вести чесне життя та працювати.

Офіцер пробації, згідно із законом 1907 р. мав також виконувати ряд певних зобов'язань, а саме: відвідувати осіб, які перебувають під його наглядом (частота таких візитів встановлювалась «апробаційним ордером», або частіше, якщо офіцер пробації вважав такі візити необхідністю), спостерігати за дотриманням пробаціонером своїх обов'язків, надавати суду інформацію щодо поведінки пробаціонера, надавати йому поради, бути дружнім до нього, докладати зусиль у пошуках роботи для пробаціонера.

В наш час законодавство нашої країни в тій чи іншій мірі ввїбрало в себе пережитки минулого, відібравши все те, що виявилось дієвим, те, що на його

думку має позитивний ретроспективний досвід. І якщо офіцер пробації вже починає виступати в ролі соціального працівника, покарання значною мірою втрачає каральну спрямованість.

Якщо провести аналіз передбачених Законом України «Про пробацію» права та обов'язки персоналу пробації, можна зазначити, що на теперішній час їх досить значний обсяг. Дані норми покликані забезпечити процес виконання завдань пробації, але при їх реалізації у працівників часто виникають проблеми різного характеру.

Однією з основних проблем з якими зустрічаються працівники пробації є матеріально-технічна (мале приміщення, якого після реформації та розширення штату стало катастрофічно не вистачати, через, що виникає дефіцит робочого місця, шум, відсутність можливості в нормальній обстановці прийняти засуджених). Поряд з даною проблемою працівники зіштовхуються з проблемою забезпечення електронною технікою (досить часто користуються працівники власними ноутбуками чи комп'ютерами тощо), а також те, що в основному персонал пробації становлять жінки – їх особиста безпека досить часто знаходиться в загрозовому становищі[3, с. 93].

Взагалі, пробацію можна розглядати як тією перехідною ланкою між суворою системою кримінально-виконавчого характеру, що функціонує на формально-юридичних засадах, та системою соціальної роботи, яка не може за своєю природою спиратись виключно на нормативно-правове регулювання. Саме у цьому полягає унікальність і необхідність пробації як концепції з відповідним філософським обґрунтуванням.

Література

1. Ягунов Д.В. Трансформація модуляції кримінального покарання: від законності до забезпечення (філософсько-правовий аналіз) / Д.В. Ягунов // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 49. – 380 с.
2. Збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Випуск шостий / За ред. Д.Ягунова. Зівст. сл. Д.Ягунова. Одеса: Видавництво «Фенікс», 2011. – 178 с.
3. Про пробацію: Закон України від 5 лютого 2015 №160 – VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – ст. 93. [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.

Яковініч В. В.

*студент 4 курсу 5 групи
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції
Національного юридичного
університету
ім. Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ ВІДМОВИ ПРОКУРОРА ВІД ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ В СУДІ

У разі, якщо в результаті судового розгляду прокурор дійде переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, він повинен відмовитися від підтримання публічного обвинувачення і викласти мотиви

відмови у своїй постанові, яка долучається до матеріалів кримінального провадження. [3]

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України прокурор у судовому засіданні зобов'язаний вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують обвинуваченого чи пом'якшують його відповідальність. У разі якщо він переконується, що пред'явлене особі обвинувачення, викладене в обвинувальному акті, не підтверджується, то прокурор відмовляється від підтримання обвинувачення. У такому випадку відмова від підтримання обвинувачення є не правом, а обов'язком прокурора. До переконання про неможливість подальшого підтримання публічного обвинувачення прокурор може дійти, як правило в завершальній стадії з'ясування обставин провадження та перевірки їх доказами.

Відмова прокурора від публічного обвинувачення це заява прокурора, звернена у вигляді постанови до суду, в якій він повністю або частково заперечує обґрунтованість обвинувачення і мотивує неможливість його підтримання щодо підсудного, фактично припиняючи, в цілому чи в якійсь частині, продовження обвинувальної діяльності проти даної особи.

В результаті відмови прокурора від публічного обвинувачення процесуальний статус потерпілого зазнає істотних змін. Іншим важливим моментом є забезпечення прав і законних інтересів потерпілого при відмові прокурора від державного обвинувачення, у разі якої, згідно із ч. 2 ст. 267 КПК України, потерпілий управі вимагати продовження розгляду справи і підтримувати обвинувачення. Загальне визначення цього інституту можна сформулювати так: «відмова прокурора від державного обвинувачення — це повне або часткове заперечення прокурором обґрунтованості державного обвинувачення, оформлене у вигляді мотивованої постанови, зверненої до суду, у результаті якого прокурор припиняє обвинувальну діяльність проти підсудного, а суд — закриває справу, якщо проти цього не заперечує потерпілий». [1]

Перед потерпілим постають певні проблеми як правового, так і організаційного характеру. Проблеми правового характеру виникають із невизначеності статусу потерпілого в результаті відмови прокурора від публічного обвинувачення. Щодо проблеми організаційного характеру, то вони обумовлюють фактичну неможливість реалізації на практиці тих прав, що надані потерпілому. Крім цього існують певні соціальнопсихологічні проблеми, що мають індивідуальний характер, зумовлені відмовою прокурора від підтримання публічного обвинувачення. Це призводить до вимушеної згоди потерпілих з цим рішенням прокурора, але водночас викликають розчарування і глибоке незадоволення дією правоохоронних органів і судової системи, підривають авторитет держави.

Шляхом вирішення даних проблем може слугувати закріплення обов'язку з'ясування позиції потерпілого щодо відмови прокурором і судом, надання йому часу, необхідного для підготовки до підтримання

обвинувачення, забезпечення потерпілого належною правовою допомогою, в тому числі безоплатною.

Також, якщо прокурор відмовився від підтримання публічного обвинувачення і припинив його фактичне здійснення, це означає, що він визнав відсутність будь-яких даних для порушення перед судом питання про необхідність засудження особи, притягнутої до кримінальної відповідальності. Тобто, підлягає відшкодуванню моральна і матеріальна шкода яка була завдана при необгрунтованому притягненні особи до кримінальної відповідальності. У зобов'язаннях про відшкодування збитків, заподіяних актами влади, діє презумпція, яка відображає владний характер діяльності, що зумовила шкідливий результат. Обов'язок відшкодувати збитки при необгрунтованому притягненні особи до кримінальної відповідальності настає незалежно від вини посадових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури та суду.[2]

Прокурору, виголошуючи постанову про відмову від підтримання публічного обвинувачення, крім мотивів відмови, доцільно було б і вказати на причини необгрунтованого притягнення особи до кримінальної відповідальності, навести пропозиції щодо їх усунення та вирішення. Такі вказівки потрібні тому, що, як показує практика, більшість постанов про закриття справ з реабілітуючих підстав та виправдувальних вироків виносяться через помилкову оцінку органами досудового слідства і прокурором зібраних матеріалів, неповноти слідства. Тому включення даного положення посприяє врегулюванню таких помилок в майбутньому та покращить роботу органів, що здійснюють досудове розслідування.[2]

Отже, проаналізувавши дані матеріали, можна дійти висновку, що до підтримання публічного обвинувачення і відмови від нього необхідні підходи, які б в усіх випадках забезпечили законність та справедливість судових рішень. Для вирішення проблем, що постають у зв'язку з цим, потрібно: покращити та врегулювати норми законодавства щодо даного питання; здійснювати заходи по підвищенню рівня захисту потерпілих та обвинувачених; покращити проведення дізнання та досудового слідства, задля здійснювання його на такому якісному рівні, який би давав усе менше підстав прокурору для відмови від підтримання публічного обвинувачення в суді.

Література

1. А. В. Лапкін «Роль прокурора в забезпеченні прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному судочинстві України»/Монографія/Харків/ «Право» /2012/ [Електронний ресурс]. – http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12470/1/Lapkin_mono_2012.pdf
2. В.Т. Маляренко, І.В. Вернидубов «Про відмову прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді та її правові наслідки» [Електронний ресурс]. – [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/4F2BD2C153EAF85BC2257AF4003A6D0F?OpenDocument](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/4F2BD2C153EAF85BC2257AF4003A6D0F?OpenDocument)
3. Кримінальний процесуальний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/4651-17>

Ярощук А. С.

*студентка 3 курсу 12 групи
Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
НЮУ ім. Ярослава Мудрого
м. Харків Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

У зв'язку з орієнтацією України на міжнародний досвід та європейські стандарти, вітчизняне законодавство зазнало чималих змін, які спрямовані на гуманізацію та демократизацію українського суспільства. Однією з прогресивних реформ стало введення до кримінального процесуального законодавства інституту угоди про визнання винуватості, який дає змогу відшукати взаємовигідний компроміс між швидким, повним і неупередженим дослідженням усіх обставин кримінального провадження і забезпеченням дотримання прав і законних інтересів учасників кримінального процесу.

Провадження на підставі угоди про визнання винуватості має свої особливості. Ініціатором укладення угоди про визнання винуватості може бути прокурор або підозрюваний чи обвинувачений. З цього випливає, що така угода може бути укладена як на стадії досудового розслідування, коли фігурує такий суб'єкт, як підозрюваний (а саме, з моменту повідомлення особі про підозру), так і на стадії судового розгляду, коли з'являється така процесуальна фігура, як обвинувачений. При чому кінцевим строком для укладення такої угоди є вихід суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. Тобто навіть якщо в своєму останньому слові обвинувачений оголосить про своє бажання укласти подібну угоду, йому не може бути відмовлено в такій ініціативі.

Щодо форми ініціативи сторін, то дане питання не регламентоване КПК України. Як і форма самої угоди. Однак ст. 471 КПК України передбачає, що в угоді зазначається дата її укладення та вона скріплюється підписами сторін. Таким чином, можемо зробити висновок, що дана угода вимагає додержання письмової форми.

Донедавна укладення такої угоди допускалось лише при завданні шкоди державним чи суспільним інтересам. Але після внесення змін від 16.03.2017 р. з'явилась можливість укладати угоду про визнання винуватості і у кримінальних провадженнях, за участі потерпілого, тобто при заподіянні шкоди правам і інтересам особи. На мою думку, це цілком виправдано, тим паче законом передбачено гарантію для потерпілих, яка полягає в тому, що така угода може бути укладена лише за надання ними на це письмової згоди прокурору. Але не дивлячись на розширення кола обставин, ч. 4 ст. 469 КПК України продовжує містити категоричний припис, «угода може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам», який суперечить подальшому викладенню статті. На мою думку, це є порушенням законодавчої техніки і потребує редагування.

Також хочемо звернути увагу на питання щодо суперечливості даного інституту засаді презумпції невинуватості, відповідь на яке дає ч. 6 ст. 469 КПК України. Відповідна стаття виступає однією з правових гарантій цього принципу і закріплює, що факт ініціювання угоди і будь-які твердження, що

були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості при недосягненні у підсумку переговорів згоди про укладення угоди. Будь-які відомості, які стали відомі слідчому, прокурору в ході проведення переговорів по примиренню або визнанню винуватості, не можуть бути використані як докази, що підтверджують винність особи, і на них не можна посилається у подальшому кримінальному провадженні.

Отже, даний інститут є важливим кроком на шляху до наближення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів. Однак законодавство не є досконалим і потребує внесення відповідних змін з метою підвищення ефективності правосуддя із забезпеченням прав людини.

СЕКЦІЯ 7

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Бідюк Дарина Анатоліївна,
Кондратчук Святослав Анатолійович**
*Студенти юридичного інституту
Національного авіаційного
університету
м. Кропивницький Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОГОВОРУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

Франчайзинг набув широкого поширення в Україні лише за останнє десятиріччя, але на даний момент кількість його застосування зростає. Він, по суті, є «орендою» відомої торгової марки і відпрацьованого процесу ведення бізнесу з дотриманням певних правил. Франчайзинг- це найоптимальніший спосіб вкладення капіталу для невеликих підприємств, з урахуванням витрат та ризиків. По-іншому франчайзинг можемо охарактеризувати як надання підприємством, що вже працює на ринку, прав користуватися добром, яке є його власністю, іншому підприємству.

Господарський Кодекс ототожнює поняття «франчайзинг» із «комерційною концесією» Відповідно до ст. 366 ГК України за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду[1, с.240].

Варто зазначити, що договір франчайзингу зародився ще у другій половині XIXст. в США. Тоді він ще не був закріплений на законодавчому рівні, а існував лише на практиці. Вперше його почала практикувати фірма швейних машинок Й. Зінгера. Це була більш-менш наближена форма до сучасного франчайзингу. Фірма стягувала з роздрібних продавців плату за те, що їм було надане право обслуговувати покупців, шляхом збуту цієї продукції. Кожному продавцю була виділена окрема територія для продажу[8, с.21].

Нині у США налічуються тисячі фірм, які практикують франчайзинг, адже це вигідно як для правоволодільця, так і для користувача. Наприклад, за даними Міжнародної асоціації франчайзингу за перші 10 років роботи правокористувачі отримують близько 300% інвестицій. Також франчайзингові компанії мають досить низький відсоток банкрутства, так як за перші три роки своє існування припиняють лише близько 10% таких компаній.

В Україну ця тенденція приходила поступово. Зазначимо, що у 2002 році в Україні функціонувало більш ніж 400 підприємств, в той час, як країни Європи вже добре освоїли цей напрямок. Наразі можна стверджувати про успішне освоєння договору франчайзингу українськими компаніями[3, с.34].

Та незважаючи на процвітання цієї галузі, існує багато факторів, які гальмували розвиток франчайзингу в Україні, завдяки чому вітчизняний ринок

дещо відстає у цьому плані. Перший і найголовніший фактор- недосконале закріплення на рівні законодавства чіткої процедури франчайзингових угод. Цивільний та Господарський кодекси, які регулюють договір комерційної концесії, сприймають його за аналог договору франчайзингу. Але на практиці франчайзери відмовляються використовувати договір комерційної концесії, так як не вважають його тотожним франчайзингу. Крім цього, у вітчизняних підприємців відсутній досвід роботи у рамках франчайзингу, за рахунок чого більшість з них не ризикують випробувати щось нове.

Аналізуючи український франчайзинг, можна зазначити, що він представлений здебільшого вітчизняними підприємцями. Відомі зарубіжні компанії, які практикують франчайзинг, створюють на території України власні підприємства, не застосовуючи даний договір. І це вони пояснюють недосконалістю вітчизняного законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності, відсутністю кваліфікованих керівників потенційних франчайзі, неготовністю вітчизняних підприємців чітко дотримуватись встановлених франчайзером вимог щодо якості тощо[3, с.53].

Отже, незважаючи на те, що договір франчайзингу- досить нове явище у вітчизняному законодавстві, він набуває дедалі ширшого поширення. Найактивніше вітчизняний франчайзинг розвивається у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Проблема застосування франчайзингу відбувається завдяки недостатньо чіткому законодавчому регулюванню цієї сфери. Зокрема, потрібно розмежувати поняття «договору комерційної концесії» та «договору франчайзингу», орієнтуючись на законодавства іноземних країн стосовно цього питання.

Література

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: від 16.01.2003, № 436-IV із змінами та доповненнями. // Законопроекти. / Упр. комп'ютериз. систем апарату Верховної Ради України. 2003. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
2. Каталог франшиз 2006. К.: UCMGroup LLC, 2005.
3. Зайцев І. Франчайзинг для франчайзників // Галицькі контракти. 2006. № 5. С. 34 - 39.
4. Забродин В. Региональная экспансия и франчайзинг как средство выхода на новый рынок // Торговое дело. 2005. № 6. С. 18 - 25.

Бондар Ю.А

к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
економіки, права та туризму
*Льотної академії Національного
авіаційного університету
м. Кропивницький Україна*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Однією з важливих умов підвищення ефективності й сталості підприємств за ринкових відносин є вдосконалення системи управління з урахуванням факторів забезпечення економічної безпеки. Процес формування

ринкової економіки в Україні супроводжується трансформацією форм і методів державного регулювання, децентралізацією та диверсифікацією виробництва, зміною умов господарювання й зростанням конкурентної боротьби між підприємствами, посиленням впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання, основною рисою якого є динамізм з ознаками невизначеності.

За таких обставин процес успішного функціонування й економічного розвитку підприємств багато в чому залежить від забезпечення їх економічної безпеки, ефективності управління. До факторів, що ускладнюють забезпечення економічної безпеки підприємств, відносять нестабільність економічної та політичної ситуації, недосконалість законодавчої бази, неефективне управління без урахування його корпоративного характеру.

Разом з тим нинішнє кризове становище значної частини підприємств, половина з яких декларують збитковість діяльності, значною мірою зумовлено не лише соціально-економічним становищем у країні та не сформованістю ринкових відносин, але й відсутністю сформованої корпоративної культури підприємств, недостатнім рівнем розробки науково-методологічних основ забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, не сформованістю понятійного апарату. Виникнення принципово нових проблем у діяльності підприємств, пов'язаних зі зниженням рівня їх економічної безпеки, зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо їх вирішення.

Для успішного вирішення завдання із забезпечення безпеки господарюючих суб'єктів необхідно мати чітке теоретичне уявлення про суть економічної безпеки підприємства, основні небезпеки і загрози, умови забезпечення економічної безпеки. Узагальнення досвіду показує, фактично корпоративна культура виступає правилами ведення бізнесу, прийняття управлінських рішень, делегування повноважень, удосконалення якості економічної безпеки господарюючого суб'єкта тощо.

Визначення економічної безпеки в сучасній науці має тлумачення у двох наукових напрямках. Фахівці в рамках першого напрямку економічну безпеку підприємств розглядають як захист від негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища [1]. Концепцією другого напрямку є розгляд економічної безпеки підприємства як гармонізації інтересів підприємства з інтересами взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища [2].

Умовами забезпечення економічної безпеки підприємства є легітимність усіх видів його діяльності, використання системного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства та відповідне ресурсне забезпечення. А система забезпечення економічної безпеки підприємства може розглядатися як впорядкована сукупність взаємодіючих елементів, сумарну дію яких спрямовано на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз. При цьому для кожного підприємства зовнішні і внутрішні загрози є індивідуальними, але з певними типовими рисами.

Разом з тим зазначені види загроз включають окремі елементи, які можуть бути використані практично стосовно будь-якого суб'єкта господарської діяльності. Так, до зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників можна віднести несприятливу зміну політичної системи; макроекономічні потрясіння; протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів і фірм, що

займаються промисловим шпигунством або шахрайством, а також правопорушення з боку корумпованих працівників контролюючих і правоохоронних органів.

До внутрішніх загроз належать дії або бездіяльність співробітників підприємства, що суперечать інтересам його діяльності, наслідком яких можуть бути завдання економічного збитку підприємству, порушення порядку використання технічних засобів, встановленого режиму збереження інформації, яка становить комерційну таємницю, підрив його ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у стосунках з реальними або потенційними партнерами тощо.

Системне управління у сфері забезпечення безпеки підприємств має бути дворівневим - загальнодержавне та корпоративне. Далі більш детально спинимося на системному управлінні у сфері забезпечення безпеки підприємств. Так, на рівні підприємницьких структур до числа проблем, які мають вирішуватися в процесі управління захистом бізнесу, мають бути розв'язані такі проблеми:

- у галузі економіки - зниження втрат від кримінальної конкуренції; зменшення витрат, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємництва; зміцнення іміджу фірми;

- у соціальній сфері - поліпшення морально-психологічного клімату в трудовому колективі, підвищення ступеня його згуртованості; зміцнення стереотипів цивілізованого бізнесу;

- в адміністративно-організаційній сфері - підвищення організованості; максимізація "організаційного ефекту"; підвищення трудової дисципліни;

- в інформаційній сфері - підвищення інформованості працівників фірми з питань забезпечення безпеки бізнесу від кримінальної конкуренції;

- полегшення збирання інформації, що має значення для захисту бізнесу; створення інформаційної бази в інтересах забезпечення економічної та інформаційної безпеки бізнесу;

- у правовій сфері - упорядкування відносин між фірмою й окремими працівниками, між фірмою й іншими організаціями - партнерами по бізнесу, між службою внутрішньої безпеки й правоохоронними органами, службами безпеки інших фірм.

Важливість постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Перелік завдань, що підлягають вирішенню при створенні системи забезпечення економічної безпеки підприємства, можна визначити таким чином:

- захист законних прав та інтересів підприємства;

- моніторинг стану зовнішнього середовища бізнесу;

- ідентифікація можливих загроз економічній безпеці підприємства і розробка превентивних заходів для попередження або зменшення виробничих, комерційних та інших ризиків;

- вивчення партнерів, клієнтів і конкурентів підприємства;

- захист конфіденційної інформації підприємства, що стосується всіх сторін його діяльності;

-підготовка і проведення акцій, що поліпшують імідж і підвищують ділову репутацію підприємства в очах партнерів і клієнтів, органів державної влади і місцевого самоврядування;

-організація аналітичної роботи із забезпечення безпеки підприємства. Захист комерційної таємниці.

До найбільш значущих функцій системи економічної безпеки підприємства належать такі: прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства та його персоналу, збереження майна та ін.

З огляду на це загальна схема організації економічної безпеки включає такі дії, які можуть проводитися послідовно або одночасно:

-загально стратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними ознаками;

-стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

-тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими: фінансовою; інтелектуальною та кадровою; техніко-технологічною; політико - правовою; інформаційною; екологічною; силовою;

-оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;

-загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Функціонування системи забезпечення економічної безпеки підприємства має ґрунтуватися на таких принципах: законності, адекватної відповідності можливим загрозам безпеці, компетентності, адаптивності, цілісності і системності.

Функціонування системи економічної безпеки підприємства має бути:

- безперервним - оскільки не завжди є можливість точно встановити час початку дії тієї або іншої загрози;

-плановим - діяльність із забезпечення безпеки організовується на основі єдиного задуму, викладеного в комплексній програмі і конкретних планах по окремих напрямках безпеки;

- централізованим - у рамках певного підприємства має забезпечуватися централізованість процесу забезпечення безпеки;

- цілеспрямованим - захищається те, що повинно захищатися на користь конкретної мети, а не все підряд;

- універсальним - заходи безпеки мають перекривати шляхи загроз незалежно від місця їх можливої дії, виникнення чи походження [1].

Отже, для забезпечення економічної безпеки підприємства характерна сукупність якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких є рівень економічної безпеки. Рівень економічної безпеки підприємства - це оцінка стану використання корпоративних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства та ефективності його діяльності. Функціональні складові економічної безпеки - це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, суттєво відмінних один від одного. Таким чином, економічна безпека підприємства є системою, що складається з кількох функціональних

складових, які для кожного конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети залежно від характеру діяльності, а отже - існуючих загроз.

Література

1. *Кашин А. В.* Экономическая безопасность предприятия: управленческие решения / А. В. Кашин. М., 2008. - 25 с.
2. *Косенко О.* Орієнтир на досконале корпоративне управління / О. Косенко // Цінні папери України. 2005. № 12. С. 10 - 11.
3. Проблемы управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: Монографія / О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, В.С. Сідак та ін. К., 2010.

Ковтун Галина Іванівна

*ст. викладач кафедри бізнес-економіки
та адміністрування
СумДПУ імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

В сучасних умовах загальносвітових тенденцій трансформації індустріального суспільства у постіндустріальне одним з важливих національних пріоритетів для розвинених країн світу є розвиток інформаційного суспільства. Науково-технічний прогрес сприяв виокремленню інформації як самостійного виробничого ресурсу, що відіграватиме визначальну роль у забезпеченні економічного зростання економіки країн в XXI столітті.

Право власності на інформацію має важливе практичне значення для економічного розвитку країни, адже інформаційна економіка передбачає виробництво знань, поширення інформації, створення комунікаційних систем, розвиток індустрії з переробки та передачі інформації, виробництво реклами та інформаційного сервісу, довідкове та бібліотечне обслуговування, розвиток галузей, пов'язаних з обслуговуванням банківської діяльності та страхуванням тощо.

Зміна ролі та функцій інформації як самостійного економічного ресурсу, товару та об'єкта виробництва й комерційної діяльності обумовили необхідність юридичного закріплення права власності на інформацію, що актуалізує наукові дослідження в цій сфері.

Інформація як об'єкт правового регулювання, що має специфічні риси й ознаки, потребує особливого правового регламентування. Проблеми створення та використання інформації учасниками економічних відносин є об'єктом дослідження таких вітчизняних учених, як Д. Біленська, Ю. Бурило, О. Кохановська, О. Курчин, В. Лопатін, А. Марущак, Є. Петров, М. Швець, М. Яременко тощо.

Дослідження щодо права власності на інформацію демонструють існування декількох наукових підходів, що свідчить про дискусійність даного питання в науковій літературі.

Перший підхід передбачає, що інформація не може бути об'єктом права власності або право власності на інформацію не відіграє ключову роль в характеристиці інформації як об'єкта правовідносин. Але роль і функції, які

інформація відіграє і в подальшому буде відігравати у функціонуванні та розвитку економіки, свідчить про недоцільність уникнення питання щодо чіткого визначення правового режиму інформації, мотивуючи це тим, що окремі його елементи важко вписуються у класичні правові конструкції.

Другий підхід виходить з положення, що право власності можна застосовувати тільки до певних видів інформації. Учені зазначають, що інформація постійно супроводжує процес життєдіяльності соціуму, при цьому, багато її видів не містять якостей, які б давали підстави для поширення на неї права власності. Існують також види інформації, які є суспільним надбанням або відображенням природних явищ і привласнити їх неможливо ні технічно, ні юридично. В той же час значна кількість інформації потребує високого рівня правового захисту, який можливо забезпечити застосувавши до неї режим права власності [7, с. 17].

Третій підхід ґрунтується на положенні, що право власності на інформацію виникає на підставі специфічних юридичних фактів з інформацією у реальних правовідносинах. Учені право особи на інформацію поділяють на майнові та особисті немайнові. Так, на думку А. Марущак, інформація може бути об'єктом права власності, характеризує інформацію, що здатна до матеріалізації (може бути використаною, стати товаром чи послугою на ринку). Особа може відмовитися від свого майнового права, за відплатним або безвідплатним договором може передати своє майнове право іншій особі, крім випадків, встановлених законом. Основними формами відчуження інформації є договори про купівлю-продаж інформаційної продукції, договори на передачу інформації, договори на надання інформаційних послуг, договори про створення інформаційної продукції тощо [3].

Четвертий підхід базується на висновку, що правомочність власника інформації часто носить номінальний характер. Так, фактичне володіння особою тією чи іншою інформацією не заважає іншим особам користуватися або розпоряджатися нею поза волею власника.

Учені стверджують що феномен інформації завдяки її розвитку має проблемний характер. Поняття інформації чітко ніким ще не визначено і через це не є загальноприйнятим. У науковій літературі існують три основні підходи щодо тлумачення категорії інформації: недетерміністський (акцентує увагу на відсутності чітких меж інформації як явища), техноцентричний (ототожнює інформацію з даними) і антропоцентричний (ототожнення інформації з відомостями чи фактами) [1].

Дослідники намагаються обґрунтувати приналежність інформації до об'єктів абсолютних цивільних прав, відносячи до них як комерційну, особисту, сімейну, державну, службову та професійну інформацію, так і відкриту інформацію, яка є відокремленою та організаційно-впорядкованою.

Аналізуючи інформацію як об'єкт права власності, не можна говорити про неї взагалі, не конкретно. Інформація визнається об'єктом цивільних прав у випадках, коли інформація про особи, предмети, факти, явища та процеси знаходить своє відображення на матеріальних об'єктах у вигляді символів, образів, сигналів чи технічних рішень. Однак, існує точка зору згідно з якою інформація в її певних організаційних формах повинна бути віднесена до об'єктів права власності. А що стосується інформації у вигляді інформаційних продуктів (організаційні форми – документи, книги, бази даних, ілюстрації,

фотографії, кіно- та відеофільми тощо), то вона повинна бути визнана предметом матеріального світу.

На думку науковців, дискусія щодо визначення інформації як певного виду майна обумовлена відсутністю у останньої таких характерних для речей якостей як число, міра та вага. Інформацію як таку неможливо виміряти числом або вагою, її може характеризувати тільки корисність та цінність інформації для конкретного виду споживачів.

Сутність інформації визначається у нормативно-законодавчих документах України:

– інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [5];

– інформація – це відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості [6];

– інформація – це відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб [4].

Отже, законодавці дотримуються єдиної сутнісної лінії у визначеннях, хоча сам зміст інформації спричиняє наукові дискусії та критичні зауваження правників.

Для чіткого визначення питання щодо належності інформації до складу майна суб'єктів господарювання слід розглянути положення Господарського кодексу України, що регулює відносини у сфері економічної діяльності. Згідно зі ст. 139 Господарського кодексу України, майном визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів [2]. Відтак, діюче законодавство, що регламентує правовий режим майна суб'єктів господарювання, не тільки не містить заборон щодо належності інформації до складу майна суб'єктів господарювання, а навпаки – має прями положення щодо такого віднесення.

Отже, у вітчизняному законодавстві закладено основи права власності на інформацію. Але, незважаючи на відсутність єдиного підходу щодо визнання інформації об'єктом речових прав, існує чітке підтвердження того, що інформація входить до складу майна суб'єктів господарювання з розповсюдженням на неї відповідних правових режимів, включаючи режим права власності. Відсутність чіткого нормативного закріплення інформації в системі товарних відносин свідчить про те, що вітчизняне законодавство відстає від розвитку інформаційної економіки, оскільки на практиці інформація давно знаходиться в економічному обороті та є предметом цивільно-правових угод.

Література

1. Біленська Д. О. Визначення інформації в концепції антропоцентричного підходу / Д. О. Біленська // Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. [Електронний ресурс]. –URL : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbimik/2.2013/33.pdf.

2. Господарський кодекс України [Текст] : Кодекс України // Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 462.
3. Марущак А. І. Цивільні права на інформацію / А. І. Марущак // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2009. № 3. С. 33-36.
4. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.
7. Яременко О. І. Інформація як об'єкт права власності в Україні / О. І. Яременко // Правова інформатика. 2008. № 4(20). С. 15–22.

Костюкова І. О

*Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
м. Суми Україна*

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В Україні міграційні процеси по-різному впливають на її демографічний розвиток, участь у міжнародному поділі праці, вихід на європейський та світовий ринки, соціальну та національну безпеку. Нині ця обставина набуває особливої актуальності, оскільки Україна у червні 2014 року підписала Угоду про асоціацію з ЄС.

Сьогодні основне стратегічне завдання полягає в збереженні державного суверенітету, територіальної цілісності України й інтеграції до європейського економічного та міграційного простору, забезпеченні наблизених до світових стандартів якості та тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян.

Як відомо, до основних причин зовнішніх міграцій населення належать: 1) збройні конфлікти; 2) переслідування за етнічною ознакою; 3) порушення прав людини; 4) економічні труднощі; 5) екологічні катастрофи; 6) неспроможність урядів налагодити гідний рівень життя [5].

Офіційно станом на початок 2013 року у країнах–реципієнтах мешкає понад 1 млн. громадян України – трудових мігрантів, тис. осіб: в Італії – 208,8; Німеччині – 159,3; Росії – 126,4; Чехії – 116,4; Ізраїлі – 97,6; Іспанії – 77,2; США – 59,9; Греції – 50,1; Португалії – 48,0; Канаді – 43,0. За даними Міжнародної організації праці, у 2012 році кількість українських трудових мігрантів склала майже 6 млн. осіб, з них близько 50 % – молодь у віці до 35 років. За інформацією Державної міграційної служби України у 2016 році спостерігався пік кількості перетинів громадянами України державного кордону за всю історію незалежної України – 25.2 млн. разів, в той час як у 2015 році – 23.4 млн. разів, у 2014 році – 22.6 млн. разів та у 2013 році 24 млн. разів. Географія поїздок громадян України за кордон з 2013 року перемістилася від країн-республік колишнього СРСР до країн-членів ЄС. За даними представництва Євросоюзу в Україні, за перший місяць функціонування безвізового режиму між Україною та ЄС ним скористалися майже 100 тис.

українців. За інформацією Державної міграційної служби України на початок липня 2017 р. видано 4 млн. 50 тис. біометричних паспортів, до кінця року планується оформити 2,4 млн таких документів.⁶ Таким чином, безвізовим режимом з Європою уже користуються численні українці, а невдовзі таку можливість матимуть понад 6 млн громадян. Ї до набуття безвізового режиму міжнародна мобільність населення у напрямку Євросоюзу була доволі високою і стабільно зростала. За даними соціологів, упродовж останніх двох років кожний десятий дорослий українець принаймні один раз відвідував країни ЄС. Причому третина з них виїжджали до Європи три або й більше разів. Основною метою подорожуючих був відпочинок (28%), з метою працевлаштування виїжджали 18%. Найчастіше подорожували до ЄС мешканці Західної України (19% дорослого населення) [2].

Незважаючи на те, що рівень смертності в Україні постійно зменшується, рівень народжуваності не в змозі його покрити, тому щороку в Україні спостерігається збільшення рівня природного убування населення.

Заходи міграційної політики полягають у тому, щоб спираючись на наявні науково-технічні та організаційно-фінансові засоби добитися упорядкування міграційного простору і взяти під дієвий державний контроль ті міграційні процеси, що у ньому відбуваються. Серед цих основних завдань і заходів у сучасних умовах є такі: 1) скорочення масштабів нелегальної трудової міграції за межі країни; 2) забезпечення соціальної захищеності українських трудових мігрантів за кордоном; 3) забезпечення зворотності зовнішніх трудових поїздок; 4) якнайширше залучення коштів від закордонної трудової міграції в економіку України; 5) запобігання зниженню кваліфікації високоосвічених спеціалістів внаслідок виконання ними за кордоном низькокваліфікованих робіт; 6) недопущення нелегальної міграції, передусім – транзиту нелегальних мігрантів через територію України; 7) сприяння поверненню в Україну етнічних українців та представників раніше депортованих народів [4].

Вирішальна роль у регулюванні трудових міграційних процесів як загалом в Україні, так і в її регіонах належить управлінню соціально-економічними факторами, тобто такими умовами життя і трудової діяльності, які можуть змінюватися в результаті перерозподілу капітальних вкладень, фонду заробітної плати, суспільних форм споживання.

Отже, міграційна політика держави має передбачати систему правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів, а також інформаційне забезпечення урядовими структурами та громадськими організаціями і об'єднаннями упорядкування міграційного простору, запровадження безвізового режиму громадян України з країнами ЄС, регулювання міграційного руху населення з позицій національних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури. Режим та заходи міграційної політики держави мають досить ретельно відстежувати міграційні процеси, сучасні тенденції й явища, оперативно реагувати на зміни та контролювати їх з метою підпорядкування загальнонаціональним і регіональним інтересам, особистим потребам мігрантів та в цілому сприяти забезпеченню національної безпеки України [1; 3].

Однак, допоки країна залишається донором населення, засобами державної міграційної політики необхідно забезпечити законні та впорядковані міграційні переміщення, захистити права мігрантів, використати переваги та мінімізувати негативні наслідки міграції.

Література

1. Дацко О.І. Вплив міжнародної міграції на посилення загроз економічній безпеці держави. // Проблеми зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав: матеріали засідання круглого столу / Члени редколегії: М.І. Флейчук, У.В. Щурко, Н.І. Черкас, О.Б. Василиця. Львів : Сполом, 2014. С. 25–29.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – URL : www.ukrstat.gov.ua
3. Лібанова Є. Вплив зовнішньої міграції на соціально-економічний розвиток України // Економіка України. 1993. № 8. С. 76–80.
4. Прибиткова І.М. Сучасні міграційні процеси в Україні // Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України. – К. : Європа без бар'єрів, 2011. С. 9–30
5. Романюк М.Д. Міграційні загрози національної безпеки України: сучасні виклики, проблеми подолання / М.Д. Романюк // Демографічні проблеми та тенденції. – 2015 - № 3 . С. 99-111.

Кудріна Ольга Юріївна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бізнес-економіки та
адміністрування*

*Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренкам. Суми
Україна*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

На сучасному етапі розвитку економіки України все виразніше і гостріше виявляються диспропорції у розподілі суспільного продукту серед різних верств населення. Дані протиріччя неминуче призводять до загострення конфліктів між соціальними групами.

Локалізація та усунення зазначених конфліктів в умовах фінансової кризи неможливі без посилення відповідальності великого капіталу перед суспільством, у тому числі шляхом розподілу між державою і великим бізнесом додаткових соціальних навантажень, викликаних кризовими економічними процесами. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває вирішення завдання з формування пакетів соціальних програм у діяльності промислових підприємств. Цю поставлену мету капітал може досягти лише за умови усвідомлення свого місця в системі суспільних відносин, відмови від домінанти превалювання власних інтересів над інтересами держави і суспільства, прийняття на себе частини відповідальності за ті деструктивні процеси, які вже давно стали невід'ємними атрибутами української економіки. Питань соціальної відповідальності великого приватного капіталу чимало приділяється уваги як у роботах вчених-економістів, так і в роботах політиків і безпосередньо самих підприємців.

Розмірковуючи над природою, наслідками, варіаціями, тенденціями поширення проблем формування стратегії розвитку великого капіталу, можна виокремити декілька цікавих, як на наш погляд, висновків.

1. Якщо вести мову про загальнотеоретичні й прикладні проблеми формування стратегії розвитку промислового потенціалу регіону, то логічно можна дійти висновку про відсутність об'єктивного, чітко окресленого переліку проблем, з огляду на які можна було б упевнено стверджувати, що саме ці проблеми винні в існуванні поточної фінансової кризи.

За таких обставин будь-яка наукова точка зору в плані виділення власних, авторських причин і проблем і зі стратегією, й щодо детермінант кризи, і відносно загальних проблем економіки мають право на існування.

Зважаючи на указаний посил, в даному підрозділі ми виокремили чотири групи проблем, котрі, на наш огляд, являють собою блоки, загального порядку проблеми, що найбільш потужно реалізуючи свій негативний потенціал, утворюють стан кризи, в тому числі кризи промисловості.

Серед групи нагальних проблем формування стратегії розвитку промислового потенціалу регіону вважаємо доречним виділити проблему, яка впливає із діяльності промислових підприємств – це проблема формування стратегічних планів функціонування промислових підприємств.

Якщо задати запитання різним керівникам промислових підприємств стосовно стратегії подальшого розвитку їхніх підприємств, то, як це не парадоксально, відповіді будуть найрізноманітнішими.

При цьому, не зважаючи на варіативність висловлювань, їхній сенс буде майже однаковим: стратегія одна – більше продати продукції та одержати більших обсягів доходів.

Безсумнівно, подекуди це – логічно обґрунтована мета будь-якого бізнесу. Однак вона принципово відрізняється від категорії стратегії розвитку підприємства. Порівнювати ціль збільшення обсягів продажу й стратегію розвитку промислового підприємства – все одно, що аналізувати ефективність сіножаття ручним способом за допомогою серпа та сіножаття із використанням комбайну.

На жаль, деякі наші «бізнесмени» від промисловості мислять певною мірою примітивно, не розуміючи закономірностей й тенденцій функціонування промислових підприємств саме як бізнесу у часовому форматі. У кращому випадку, на прохання надати стратегічний план розвитку підприємства Вам нададуть компільований із різних джерел з мережі Internet варіант бізнес-плану.

Новий час, нові реалії, нова економіка вимагають нового мислення. Ми ж іноді, з позицій зору закордонних промисловців, так би мовити, в плані стратегічного планування перебуваємо в «кам'яному столітті».

2. Існує і інший перекик стратегічного розвитку промисловості, в тому числі і регіональної – механічне запозичення зарубіжних напрацювань й штучне їхнє прилаштування до вітчизняних реалій.

Чесно кажучи, іноді викликає не просто посмішку, проте навіть сарказм спроби запроторити в українську економіку моделі й інструменти господарювання із зарубіжних економічних систем.

При цьому, нерідко копіювання закордонних програм відбувається лише з однією метою – запозичити зовнішні фінансові ресурси саме заради

реалізації цих же програм. Тому велика частина масштабних, гучно анонсованих промислових проєктів (які представляються як стратегічно важливі для України) на практиці залишаються лише «випущеним паром».

Маємо ще одне підтвердження логіки в нашій позиції – навчені працювати у комфортних західних умовах, закордонні бізнесмени часто виявляються неготовими налагодити продуктивну бізнесову модель в Україні, не зважаючи на ефективне її функціонування за рубежом. Кожне зерно, образно кажучи, може дати сходження лише в комфортному для нього середовищі. Тому українська промисловість має опрацювати свій власний шлях становлення та розвитку. Безумовно, світовий досвід господарювання потрібно переймати, проте лише в тій частині, яка допомогла б уникнути проблем і провалів, котрих пройшли передові промислові країни світу.

3. Вважаємо, що одна із глобальних цілей промислового розвитку повинна полягати в створенні стану конкурентоспроможності вітчизняних підприємств по відношенню до зарубіжних підприємств – аналогів, стосовно конкурентів. Причому формування пулу конкурентних переваг вітчизняних промислових підприємств потрібно розпочинати зі збутової діяльності. Налагодження зазначених конкурентних переваг на рівні збутової діяльності підприємства автоматично видозмінить якість внутрішньої діяльності підприємства, внутрішньо-організаційні процеси всередині підприємства, стимулює ініціативу на рівні персоналу середньої та нижчої ланок, надасть поштовх для впровадження інновацій й раціоналізації.

Доречно відмітити, що саме такий механізм розвитку промислових підприємств надав шаленого розвитку промисловості КНР та країн Південно-Східної Азії (Південна Корея, Сінгапур, Малайзія, Гонконг).

4. Однією із найгостріших, конче потрібних до вирішення проблем розвитку промислового потенціалу регіону, вважаємо, має стати розв'язання дилеми соціальної безвідповідальності (в сенсі соціальних зобов'язань) великого капіталу в умовах фінансово-економічної кризи.

5. Якщо в розвинутих країнах світу з огляду на економічні негаразди, соціальну напруженість, політичну нестабільність бюрократичний апарат та бізнес-кола разом із суспільством приймають на себе удари кризи – відмова чиновників від надбавок, премій, привілеїв, збільшення соціальних відрахувань представниками великого бізнесу, ініціювання масштабних гуманітарних проєктів тощо, – то в українських реаліях така практика не має повселюдного поширення. Інтелігенція й чиновницький апарат від великого бізнесу здебільшого прагнуть перекласти відповідальність за соціальну сферу на державу.

Куровська Анастасія Валентинівна
студентка ННІ права УДФС України
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Зміни, що сталися протягом останніх років в економіці та фінансових відносинах України, впровадження нових принципів господарювання на основі ринкових відносин, розвиток ділової ініціативи і підприємництва потребують

докорінної перебудови управлінських функцій держави, у тому числі контрольних. Питання реформування системи державного фінансовою контролю є актуальним і, виходячи з реальної дійсності, конкретного змісту діяльності підприємств і загальної системи контролю варто дослідити сутність та шляхи реформування державного фінансового контролю.

На сьогодні державний фінансовий контроль є однією із найважливіших функцій державного управління, значення якої дедалі зростає. Тому розбудова цілісної системи фінансового контролю є важливим кроком у забезпеченні функціонування системи державної влади й викликає особливе зацікавлення як у теоретичному, так і в практичному плані. Від ефективності його функціонування значною мірою залежить стан фінансової системи держави в цілому. Саме тому, своєчасне виявлення та усунення недоліків, вдосконалення та реформування державного фінансового контролю в нашій державі набувають особливої актуальності та важливості.

У загальноприйнятному розумінні контроль являє собою один із видів фінансової діяльності держави з перевірки суб'єктів господарювання всіх форм власності шляхом застосування встановлених чинним законодавством методів контрольної діяльності для виявлення недоліків у фінансовій звітності підприємств, установ, організацій в процесі створення, розподілу, використання грошових фондів. Він дає можливість усвідомити результати виконаної роботи, своєчасно попередити й усунути недоліки та прорахунки. Отже, контроль передбачає наявність підконтрольного та контролюючого суб'єктів, об'єкта контролю, а також встановлений у нормативно-правових актах порядок здійснення контролю [1, с. 209].

В Україні контроль здійснюється в зовнішній та внутрішній сферах, які мають істотні відмінності в суб'єктах, об'єктах і результатах діяльності. Традиційно суб'єктами внутрішнього державного фінансового контролю є органи виконавчої влади, наділені відповідними контрольними повноваженнями. Органи, перед якими стоять завдання щодо здійснення зовнішнього державного фінансового контролю, і які наділені відповідними повноваженнями, – це державні органи, що здійснюють державний аудит органів виконавчої влади, але не входять в систему виконавчої влади. Зазвичай такі органи створюються законодавчими органами і є для них, і всього населення альтернативними джерелами інформації про діяльність виконавчої влади [2, с. 223].

Протягом останніх років у системі державного фінансового контролю в Україні починають з'являтися проблеми нормативно-правового, організаційно-технічного, інформаційного та кадрового характеру, які у своїй сукупності призводять до зниження ефективності та об'єктивності проведення державного фінансового контролю, нераціонального управління державним майном і використання бюджетних ресурсів. Все це вказує на необхідність пошуку шляхів удосконалення державного фінансового контролю, враховуючи як особливості національної економіки, так і позитивний зарубіжний досвід у цій сфері фінансових відносин. На сучасному етапі система державного фінансового контролю в Україні не забезпечує належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни через низку проблем, які притаманні державному фінансовому контролю.

Аналіз практики роботи зарубіжних рахункових палат свідчить, що органи державного аудиту розвивалися паралельно з парламентами, а не відокремлювалися від них. Нормативно-правові акти засвідчують, що органи державного аудиту створюються парламентом і підзвітні йому, проте це не означає, що вони здійснюють парламентський контроль і виконують повноваження парламенту. Нині в Україні не розроблена єдина концепція державного фінансового контролю, не кажучи вже про методологічні, правові та організаційні питання. Окремі види зовнішнього контролю тільки почали формуватися. Наразі побудова державного фінансового контролю, відповідно до вимог стосовно сприяння боротьбі з корупцією, пов'язана з подоланням багатьох проблем, які вимагають швидкого розв'язання [3, с. 35].

Для удосконалення державного фінансового контролю, підвищення рівня ефективності його здійснення необхідно забезпечити:

- розробку єдиних концептуальних засад організації державного фінансового контролю, стандартизацію форм і методів контрольної діяльності;
- прийняття стандартів здійснення державного фінансового контролю для створення дієвого механізму протидії правопорушенням і зловживанням у сфері використання бюджетних коштів, державного та комунального майна;
- оптимізацію організаційної структури, уточнення і розмежування функцій органів державного фінансового контролю;
- дотримання міжнародних принципів фінансового контролю на державному та регіональному рівнях, адаптація системи державного фінансового контролю до європейських вимог;
- впровадження превентивних форм державного фінансового контролю в роботу контролюючих суб'єктів;
- удосконалення кадрового забезпечення системи державного фінансового контролю (підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до нових кваліфікаційних вимог та методик);
- покращання матеріально-технічного, наукового та інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування системи державного фінансового контролю;
- організацію роботи внутрішнього аудиту в бюджетних установах та організаціях, в органах місцевої виконавчої влади;
- посилення відповідальності керівників на всіх рівнях управління та чітко встановити її межі в законодавстві;
- створення єдиної автоматизованої інформаційно-аналітичної бази у сфері державного фінансового контролю з можливістю використання її і на місцевому рівні [4, с. 34].

Слід зазначити, що державний фінансовий контроль повинен контролювати не тільки норму, а й встановлювати крайні межі, за якими настають незворотні наслідки у розвитку суспільства. Саме в цьому полягає його відмінність від контролю, який здійснюється такими органами, як, наприклад, контрольно-ревізійні служби міністерств і відомств, фіскальними структурами, які обслуговують інтереси виконавчої влади, підзвітні їй та обслуговують її інтереси. Вони вбудовані в систему управління конкретних відомств і завжди керуватимуться відомчими принципами. Надалі завдання контрольних органів полягає в тому, щоб відстежувати зміни, що відбуваються, в динаміці, використовуючи певні критерії, що можуть бути

встановлені за допомогою методів математичного моделювання. Головне в їх діяльності – визначення критичних меж стійкості системотворчих інститутів суспільства: бюджету, безпеки, інформаційних ресурсів, екології та здійснення моніторингу поточного стану відносно виявлених критичних меж стійкості [5, с. 138].

Отже, система державного фінансового контролю в Україні має ряд проблем та недоліків, які роблять її неефективною, затратною та непрозорою. На сьогодні не створено достатнього правового, інформаційного, організаційного, комунікативного, методологічного та кадрового забезпечення для здійснення державного фінансового контролю. Це все негативно впливає на рівень довіри населення до влади, на розвиток фінансово-бюджетних відносин в Україні, гальмуючи ряд трансформацій у цій сфері. Вирішити проблеми та подолати недоліки організації та функціонування державного фінансового контролю в Україні можливо шляхом послідовної реалізації заходів, спрямованих на побудову сучасної моделі державного фінансового контролю, яка б відповідала потребам національної економіки та вимогам Європейського Союзу.

Література

1. Федоров С. Є. Фінансовий контроль як абстрактна категорія фінансового права / С. Є. Федоров // Порівняльне-аналітичне право 2017. №4. С.207-211.
2. Виговська Н. Г. Місце зовнішнього фінансового контролю у національній контрольній системі України / Н.Г. Виговська // ВІСНИК ЖДТУ 2016. №4. С.219-228.
3. Романів Є. М., Долбнєва Д. В. Необхідність та напрямки удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні як вимога сьогодення/ Є. М. Романів, Д. В. Долбнєва // Scientific Journal «ScienceRise» 2016. №2. С.35-38.
4. Есманов О. М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні / О. М. Есманов // Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 32–34.
5. Петренко П. С. Щодо удосконалення системи державного фінансового контролю для побудови ефективної держави/ П. С. Петренко // Економіка і прогнозування 2016. № 4. С. 132–142.

Кущик А. В.

студент 5 курсу 051 групи

СумДПУ імені А.С.Макаренка

м. Суми, Україна

ІТ-СЕКТОР УКРАЇНИ ЯК КЛЮЧОВА ГАЛУЗЬ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна економіка України перебуває у кризовій ситуації, оскільки після розпаду СРСР влада не змогла вибудувати загальноприйнятту в усьому світі ринкову економіку. Таке становище зумовлене тим, що не було вироблено правильної стратегії дій щодо переходу від планової до ринкової економіки, не було створено адекватної законодавчої бази, а також Україна зіштовхнулася з кризами 2008 р. та 2014 р., які порушили стабільність економіки, яка і так була слабкою.

На сьогодні в Україні виокремилися 3 найбільш прибуткові галузі від експорту товарів та послуг – це агросектор, металургія та ІТ-сектор, які приносять у нашу країну значний прибуток.

Найбільш перспективним вважається ІТ-сектор, адже у сучасному світі розвиток інформаційних технологій набирає усе більших обертів ІТ-сфера яка тісно та динамічно інтегрується з усіма галузями світової економіки, безпосередньо впливаючи на загальне зростання економічних та соціальних показників підприємств і організацій.

Розуміння важливості інформаційних технологій для формування стійких конкурентних позицій організацій, розвитку усіх напрямів діяльності, покращення якості товарів та послуг тощо, призводить до стійкого попиту на ці технології. У такий спосіб відбувається взаємний вплив ІТ-сфери та інших економічних галузей у зовнішньому середовищі та транснаціональному масштабі [3, с. 456].

Проблему функціонування сфери інформаційних технологій та її впливу на економіку України неодноразово розглядали такі дослідники, як О. Бабанін, С. Войтко, А. Маслов, Л. Федулова, А. Чухно та ін. Однак систематичних досліджень, які стосуються важливості ІТ-сфери та її перспектив розвитку, недостатньо.

ІТ-сфера має особливо важливе значення для України, адже на фоні загальної економічної та політичної кризи, вона здатна згладити ці явища за допомогою стрімкого розвитку, а також забезпечення функціонування багатьох суміжних галузей.

За даними міжнародних організацій, «Україна у 2014 р. займала четверте місце у світі за кількістю сертифікованих ІТ-спеціалістів (після США, Індії, Росії), а також входила до основних тридцяти місць розташування для передавання замовлень на розроблення програмного забезпечення. Крім того, у 2014 р. Україна посіла 41-ше місце в міжнародному рейтингу компанії А. Т. Кеарнеу найпривабливіших країн у сфері аутсорсингу (вибірка охоплює 51 державу). Це, своєю чергою, свідчить про значний потенціал зростання для галузі» [1, с. 4].

Головні переваги ІТ-сфери полягають у тому, що «для збільшення обсягів виробництва не потрібні значні інвестиції в основні засоби також немає потреби географічної привязки оскільки головні активи тут – людський фактор, вільний рух капіталу, а також грамотно побудована маркетингова стратегія» [1, с. 4].

Саме ІТ-сектор може дати Україні швидкий ріст ВВП, забезпечити економічний стрибок, що, в свою чергу, може підвищити конкурентоспроможну економіку України в період глобалізації.

Основною стратегічною метою розвитку інформаційного суспільства в Україні є прискорення розробки та впровадження новітніх інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя, зокрема в економіку України, що дасть змогу підвищити продуктивність праці в усіх сферах економіки, ступінь розвитку інформаційної інфраструктури, збільшити частку наукомісткої продукції, сприяти якості та доступності послуг освіти, науки, культури, охорони здоров'я за рахунок впровадження інформаційних технологій, розширити можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних електронних ресурсів, створити нові робочі місця в суміжних галузях (1 програміст забезпечує від 3 до 4 робочих місць), покращити умови роботи і життя людини.

Позитивною стороною розвитку ІТ-сектора є створення середнього класу. Завдяки високій заробітній платі саме програмісти та інженери в нашій країні починають займати цю нішу, тим самим закладають основи стабільного розвитку країни.

З моменту проголошення незалежності України і розпочався розвиток ІТ-сектора. Ця галузь була створена з нуля, а не перейшла у спадок від СРСР, як металургія і фабрики. Завдяки цьому створюється та розвивається якісний, прозорий бізнес, який стає візитівкою України для інвесторів.

За статистичними даними, на 2017 рік обсяг експортної ІТ-індустрії становив 3,6 млрд. доларів США, надходження до бюджету становило 16,7 млрд грн, а це – 3,4% ВВП країни. Було працевлаштовано близько 90 000 фахівців. А отже, рівень доходу ІТ-галузі за 2017 рік зріс на 10% у порівнянні з 2016-м.

Втім, результати могли б бути й кращими. Галузі заважають розвиватися проблеми, які неодноразово обговорювалися на рівні бізнесу та влади. Такими проблемами передусім є відсутність передбачуваного та послідовного оподаткування, низький рівень захисту прав інтелектуальної власності, непослідовний захист від невідповідної практики державних органів та захист прав інвесторів, неструктуроване просування українських ІТ й креативних галузей за кордоном і нерозвинені ринки фінансових та венчурних інвестицій.

ІТ-сектор України націлений переважно на експорт, але ця продукція здебільшого сировинна, тому наша держава втрачає можливість заробляти на продукції з високою доданою вартістю. Не можна забувати про те, що Україна втрачає власних спеціалістів, які виїждять закордон (переважно у США та Європу). Ці показники є наслідком політики влади до бізнесу, яка повинна гарантувати роботу та забезпечувати стрімкий розвиток ІТ-компаній.

Цікаво, що український бізнес націлений до 2020 року вийти в лідери в галузі ІТ-аутсорсингу. Новий проект, який передбачає створення 100 тис. робочих місць у цій сфері, запускає український уряд разом із представниками ІТ-компаній. Очікується отримання доходів більше ніж 10 млрд. доларів від експорту ІТ-послуг у США і ЄС, а також 1 млрд. доларів інвестицій у розширення і модернізацію 7 освітньої системи [2, с. 65].

Отже, ІТ-галузь є дуже перспективним напрямом для інвестицій та розвитку в Україні, що дає поштовх для розвитку економіки, роблячи її конкурентоспроможною та кризостійкою. Сподіваємося, що буде вироблена оптимальна стратегія щодо розвитку цієї галузі у нашій країні.

Література

1. Винничук Р. О., Склярчук Т. В. Особливості розвитку ІТ-ринку в Україні: стан та тенденції // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика. 2015. С. 3-8.
2. Ганущак-Єфіменко Л. М. Особливості розвитку підприємництва в ІТ-сфері України // Економіка та управління національним господарством. 2016. С. 55-67.
3. Дьомкіна О. В. Ризики при інвестиціях у розвиток персоналу сфери інформаційних технологій // Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. 2015. С. 454-461.

Наконечний В. В.

*студент 2 року навчання за ОР «Магістр»
юридичного факультету Київського
національного університету імені Т.Г.
Шевченка*

ЗАСТОСУВАННЯ РЕЖИМУ «СПРАВЕДЛИВЕ ТА РІВНЕ СТАВЛЕННЯ» ЗА ДВОСТОРОННІМИ ДОГОВОРАМИ ПРО СПРИЯННЯ ТА ЗАХИСТ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНВЕТОРІВ У ПОДАТКОВИХ СПОРАХ

У рейтингу «Doing Business 2018» Україна посіла 76 місце серед 190 країн світу. Це означає, що іноземні інвестори в Україні, замість сприяння та захисту своїх інвестицій, часто страждають від незаконних та свавільних дій органів державної влади. Особливо болісними для інвесторів є несправедливі податкові нарахування, безпідставне позбавлення інвестора права використовувати сприятливі митні режими, застосування санкцій за порушення правил розрахунків в іноземній валюті у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Недосконала система правосуддя в Україні часто не дозволяє іноземному інвестору відновити свої порушені права у сфері фінансів через звернення з позовами до національних адміністративних судів. У великих справах, що можуть мати значний фінансовий, регуляторний або політичний вплив в Україні, судді, зазвичай, вирішують справи на користь держави, побоюючись втрати лояльності держави чи погіршити свої кар'єрні перспективи. Більше того, судді для вирішення спорів, зазвичай, застосовують норми національного права, навіть якщо такі норми є несправедливими чи дискримінаційними по відношенню до іноземного інвестора [4]. Тому іноземні інвестори шукають більш ефективні інструменти, які можуть забезпечити дотримання державними органами норм фінансового (податкового, митного, валютного тощо) права. Такі інструменти передбачені міжнародними договорами про сприяння та захист інвестицій. Застосування правових режимів захисту інвестицій за міжнародними договорами про сприяння та захист інвестицій у податкових спорах є недослідженою темою в Україні, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Як зазначає Професор Шроєр у своїй статті «Fair & Equitable Treatment» сьогодні інвестиційні позови, в яких інвестори заявляють про порушення стандарту «справедливе та рівне ставлення» стали повсякденною справою. Важко віднайти інвестиційний спір, в якому інвестор не заявляв би про порушення стандарту «справедливе та рівне ставлення». [5]

Порушенням режиму «справедливе та рівне ставлення» є:

- порушення легітимних очікувань інвестора;
- відмова у правосудді (denial of justice), найчастіше застосовується щодо дій національних судів, але може також застосовуватись до дій будь-яких державних органів і в такому тлумаченні наближається до відмови у належному процесі;
- відмова у належному процесі (denial due process);
- свавільні дії чи заходи;
- дискримінація.

У справі *Cargill, Incorporated v. United Mexican States* (№ ARB(AF)/05/2) *Cargill*, як інвестор із США, на початку 90-х років минулого століття створив у Мексиці компанію для продажу та дистрибуції свого сиропу з високим вмістом фруктози, в

основному, виробникам безалкогольних напоїв. Прибутки дочірньої компанії Cargill de Mexico постійно зростали до початку 2000-х.

На початку 2000-х років у Мексиці виникла кризова ситуація із забезпеченням населення цукром. Урядом Мексики було прийняте рішення стимулювати національного виробника цукру із цукрової тростини.

У 2001 році для цього були вжиті такі заходи:

- Законодавчий орган Мексики ввів спеціальний податок у розмірі 20% на імпорт та всі операції з продажу в середині Мексики безалкогольних напоїв, що містять підсолоджувачі, відмінні від тростинового цукру, тобто сиропи з високим вмістом фруктози. Сироп виробництва Cargill, Incorporated підпадав під дію цього спеціального податку.

- В той же день вищим органом виконавчої влади було прийняте рішення, що імпорт сиропів з високим вмістом фруктози, виготовлених у США, можливий лише після отримання спеціального дозволу від Міністерства економіки Мексики.

Такий податок мав дискримінаційний ефект, тому що сиропи з високим вмістом фруктози виготовлялися, виключно у США або компаніями, власниками яких були материнські компанії із США. В той же час, виробництво тростинового цукру було повністю зосереджено в руках мексиканських приватних або державних компаній.

Cargill, Incorporated подав інвестиційний спір проти Мексики та вимагав компенсації збитків у розмірі 123,8 мільйонів доларів США.

ICSID визначив, що мало місце порушення режиму «справедливе та рівне ставлення». [2]

У справі Occidental Exploration and Production Company v. The Republic of Ecuador (№ UN3467) LCIA Occidental, компанія, створена та зареєстрована за законодавством Штату Каліфорнія, США, заявляла про порушення Еквадором режиму «справедливе та рівне ставлення» та застосування до компанії завідомо неправомірних, необґрунтованих та дискримінаційних заходів, через відмову Еквадору здійснити бюджетне відшкодування з податку на додану вартість, а також вимоги Еквадору повернути кошти, які були попередньо отримані компанією Occidental в якості бюджетного відшкодування з податку на додану вартість. Еквадор, на думку трибуналу, не зміг забезпечити стабільного середовища для інвестиції, в якому Держава діє послідовно та однозначно, прозоро по відношенню до інвестора, тобто так, щоб іноземний інвестор завчасно знав про зміну правил та законодавства, так само як і мету таких змін, політик, адміністративної практики, щоб могли планувати свої інвестицію у відповідності до законодавства приймаючої держави. [3]

Іноземний інвестор також може спробувати виграти адміністративну справу про оскарження податкового повідомлення-рішення, посилаючись на норми двостороннього міжнародного договору про сприяння та захист інвестицій. 08 вересня 2009 року Верховний Суд України прийняв рішення у справі за позовом ЗАТ з іноземною інвестицією «Запорізький автомобілебудівний завод» до податкового органу про скасування податкового повідомлення-рішення № 0000480802/0. Верховний Суд України скасував рішення касаційного суду на користь податкового органу та направив справу на новий касаційний розгляд, посилаючись на порушення податковим органом режиму «справедливе та рівне ставлення»:

«Скасуванням преференцій з оподаткування податком на прибуток, якими користувався позивач, фактично змінено умови здійснення виробничої діяльності підприємства з іноземними інвестиціями і порушено гарантії та захист здійснення інвестиційної діяльності.

Між Урядом України та Швейцарською Конфедерацією підписано Угоду про сприяння та взаємний захист інвестицій, ратифіковану відповідним Законом України від 15 листопада 1996 року № 509/96.

Зазначена Угода є частиною національного законодавства відповідно до вимог статті 9 Конституції України про чинність міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Відповідно до статті 4 Угоди кожна Договірна Сторона захищає на своїй території інвестиції, внесені згідно з законами та встановленими правилами інвесторів іншої Договірної Сторони. Разом із цим, вони мають забезпечувати справедливе та неупереджене ставлення на своїй території до інвестиційних програм іншої Договірної Сторони». [1]

Отже, застосування режиму «справедливе та рівне ставлення» за двосторонніми договорами про сприяння та захист інвестицій для захисту прав інвесторів у податкових спорах є ефективним способом захисту порушених прав у сфері податків у міжнародних арбітражах. Застосування режиму «справедливе та рівне ставлення» також має значні перспективи для здійснення позитивного впливу на судову практику в Україні.

Література

1. Постанова Верховного Суду України від 08 вересня 2009 року у справі № 21-982во09 [Електронний ресурс] – URL : <http://reyestr.court.gov.ua/review/5363721#>
2. Рішення Міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних спорів у справі Cargill, Incorporated v. United Mexican States (№ ARB(AF)/05/2) від 18 вересня 2009 року [Електронний ресурс] – URL: https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0133_0.pdf
3. Рішення Лондонського Міжнародного Третейського суду у справі Occidental Exploration and Production Company v. The Republic of Ecuador (№ UN3467) від 01 липня 2004 року [Електронний ресурс] – URL : <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0571.pdf>
4. Marchenko O. Negotiations and pre-arbitration settlement in investor-state disputes from a Ukrainian perspective [Електронний ресурс] / O. Marchenko, M. Yurlov // Global Arbitration Review - Arbitration News, Features and Reviews. – 2017. –URL : <https://globalarbitrationreview.com/benchmarking/the-european-arbitration-review-2018/1149062/ukraine>
5. Schreuer C. Fair & Equitable Treatment [Електронний ресурс] / Christoph Schreuer // British Institute of International and Comparative Law. – 2005. –URL : https://www.biicl.org/files/933_fair_equitable_talk_sep05_-_schreuer.doc

Подлісник І. С.

студент 3 курсу 2 групи

Одеського національного

університету імені І. І. Мечникова

М. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПЕСТИЦИДІВ ТА АГРОХІМІКАТІВ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, коли в українській державі відбуваються стрімкі економічні зміни у зв'язку з євроінтеграційною вмотивованістю, можна спостерігати явища, котрі раніше вважалися недоречними та яким відводилася пасивна роль у суспільних відносинах. Передусім, маються на увазі ті

правовідносини, що склалися в аграрному праві, і з приводу яких на сучасних етапах розвитку агробізнесу виникає багато проблем їх правового регулювання, а саме – забезпечення безпеки щодо використання та утилізації пестицидів та агрохімікатів.

Варто зазначити, що динаміка економічного зростання України показує фактичне розширення частки виробництва сільськогосподарської продукції серед інших галузей економіки нашої держави. З цього приводу О. Г. Мінькока, А. В. Калініченко зазначають, що, починаючи з 2011 року було здійснено сертифікацію 122 підприємства, що виробляють органічну сільськогосподарську продукцію, далі у 2013 року їх кількість становила 127, на початку 2014 року в Україні вже були задіяні майже 200 сертифікованих органічних підприємств, а вже станом на вересень 2016 року – налічується 300 підприємств, що здійснюють виробництво даної категорії продукції [1, с. 79].

Успішне функціонування агропромислового комплексу України багато у чому завдячує саме галузі рослинництва, яка на відміну від тваринництва має певні переваги:

- триваліше зберігання у певних умовах;
- просте транспортування на далекі відстані;
- родовий характер речі.

Однак, хоч даний вид діяльності й несе в собі певну фінансову привабливість, проте він, у зв'язку з окремими факторами, є й одним із найбільш ризикованих видів підприємництва. Це пов'язано із великою кількістю правових ризиків, що зустрічаються на шляху діяльності сільськогосподарських підприємств у зв'язку із застосуванням хімічної обробки угідь.

Даною проблематикою займалися такі відомі науковці як М. І. Козирь, О. М. Козирь, О. С. Колбасов, Ю. С. Шемшученко, М. М. Бринчук, Н. А. Мельников, А. К. Голіченков.

Говорячи про підвищену ймовірність ризикованості, слід мати на увазі, що даний аспект – не перебільшення. Воно закріплено нормами чинного екологічного законодавства України. У першу чергу це пов'язано з положеннями пункту 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 808 «Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку», відповідно до яких виробництво разом із зберіганням речовин, що призначені для захисту рослин, регуляції їх росту та розвитку, а також мінеральних добрив є екологічно небезпечним видом діяльності [2].

Посилаючись на інше джерело аграрного права, а саме Законом України «Про пестициди і агрохімікати» (далі – Закон) від 2 березня 1995 року, стаття 1 надає легальне визначення терміну «пестициди» та «агрохімікати». У першому випадку це «токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкоди матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної, чагарникової рослинності, засмічуючих видів риби [3].

Агрохімікати ж визначені Законом як органічні, мінеральні і бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що

застосовуються для підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості рослинницької продукції [3].

Тобто, пестициди – це ті хімічні речовини, що використовуються для боротьби зі шкідниками. Агрохімікати, суті є біологічно- або хімічно- активними добривами, які застосовуються для підвищення родючості ґрунтів та врожайності сільськогосподарських культур.

Слід зазначити, що на момент до 28 червня 2015 року господарська діяльність у сфері торгівлі пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин) регулювалася Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17 липня 2013 року № 439. Проте, Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року, ліцензування такого виду господарської діяльності, як торгівля пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин), не передбачено [4;5].

Стосовно вище сказаного окремо необхідно зосередити увагу на тому, що до сьогоднішнього дня дані речовини залишаються юридично необізнаними і цим самим є сумнівним предметом у відносинах з безпечного використання земельних угідь, породжуючи певні колізії, – зокрема у сенсі свого цільового призначення та позитивного характеру дії на навколишнє середовище з позицій Постанови Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 808 «Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» [2].

З цього приводу виникає правомірне запитання: чому для пестицидів і агрохімікатів, як таких, не передбачені ліцензаційні гарантії щодо їх фактичного застосування у сільському господарстві та (або) виробництві сільськогосподарської органічної продукції?

Аналізуючи наведене вище, слід резюмувати, що торгівля пестицидами, агрохімікатами та іншими похідними від них речовинами (матеріалами) має здійснюватися на підставі ліцензії. Це, на нашу думку, по-перше, суттєво пожвавить обіг даних видів товару; по-друге, суттєво мінімізує ризик недобросовісного тіньового розповсюдження даних шкідливих речовин, які створюють потенційну небезпеку здоров'ю людей, шляхом встановлення більш жорстких правил щодо їх продажу. Як результат, це покращить загальні умови для більш ефективного, зручного та безпечного ведення органічного сільського господарства.

Література

1. Мінькока О. Г. Тенденції розвитку органічного агровиробництва в Україні [Текст] / О. Г. Мінькока, А. В. Калініченко, О. А. Галич // Актуальні проблеми економіки. 2016. - №1. С. 76-82. Бібліогр.: с.81-82.
2. Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 808 [Електронний ресурс]. –URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808-2013-%D0%BF>. - Назва з екрану.
3. Про пестициди і агрохімікати : Закон України від 02.03.1995 р. № 86/95-ВР [Текст] // Верховна Рада України / Відомості Верховної Ради України. 1995. - № 14. Ст. 91.
4. Коваленко Т. Правове регулювання поведінки із пестицидами та агрохімікатами [Електронний ресурс] // URL : <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/4513-pravove-regulivannia-iz-pestytsydami-ta-agrokhimikatamy.html>. - Назва з екрану.

5. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України / Відомості Верховної Ради України. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19>. - Назва з екрану.

Радько Є.Б.

студент -магістр

*Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

СОЦІАЛЬНО - ДЕМОГРАФІЧНА ПОЛІТИКА В РАМКАХ МІЖНАРОДНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Однією з актуальних проблем сучасного українського суспільства є демографічна. Три основні процеси зумовлюють демографічний розвиток країни: народжуваність, смертність і демографічний рух населення. Аналіз демографічної ситуації України за останні роки говорить про погіршення показників природного відтворення і механічного руху населення майже всіх регіонів України, про негативну динаміку народжуваності, смертності, сальдо міграції. На сучасному етапі смертність трохи знизилася, але зберігає тенденцію до подальшого збільшення. Народжуваність лише в останні чотири роки збільшилася, але це не змінює негативного природного приросту. Ситуація ускладнюється негативним сальдо міграції, показники якого значно коливаються, але зберігають негативну динаміку. [1]

До 2050 року населення України скоротиться до 34,8 мільйона чоловік. Такі результати прогнозних розрахунків, проведених Інститутом демографії та соціальних досліджень НАНУ.

Багато вчених першопричину демографічної кризи бачать у радикальних економічних і політичних змінах суспільства. Майже аксіомою вважається, що зниження народжуваності в країні викликано падінням рівня і якості життя. Відомий польський соціолог П. Штомпка стверджує, що постсоціалістичні країни зіткнулися з проблемою негативних, дисфункціональних наслідків широких соціальних перетворень. Один з виділених П. Штомпка видів травм - біологічна або демографічна травма. [2]

За кількістю жителів Україна посідає сьоме місце серед всіх європейських країн після Росії, Туреччини, Великобританії, Франції та Італії.

Значне зниження в останні десятиліття народжуваності як основного процесу, що визначає специфіку відтворення населення в Україні - об'єктивна закономірна тенденція переходу до європейського типу шлюбних відносин. Якщо західний світ переходив до режиму демографічної зрілості поступово, то нашу особливість є прискорена траєкторія такого переходу.

Ще одна проблема України, раніше властива лише розвиненим країнам, - старіння населення. Дослідники говорять сьогодні про «геронтологічної революції» - революції старих. В Україні процес старіння населення має свою особливість. З одного боку, як і на Заході, він обумовлений спадом народжуваності. З іншого - підвищенням смертності в працездатному віці. За

даними статистики, вірогідність померти в працездатному віці для українських чоловіків в 1,5 рази вище, ніж для європейських. [3]

Експерти соціальної політики оцінюють сучасний ринок праці як депресивний. Головна причина - якісна невідповідність пропозиції робочої сили попиту.

Чи може Україна в виправленні демографічної ситуації зробити ставку на мігрантів? В незалежну Україну поки не поспішають повернутися співвітчизники з Канади, США або Австралії. В країну рвуться люди зовсім не слов'янської зовнішності з Азії та Африки, осідаючи в основному у великих містах. На одного легального мігранта припадає кілька нелегальних. У Києві вже є ймовірність появи етнічних кварталів, в яких поселяються люди однієї національності, які живуть за своїми законами, далеко не завжди збігається з законами нашої країни. У 2000 році в українських в'язницях утримувалося 145 іноземних ув'язнених з 39 країн. [4]

Влада боїться появи «чорних» і «жовтих» кварталів ще й тому, що з них потім починають всіма способами виживати представників інших національностей. Наприклад, в створилися етнічних громадах мусульман в Європі або китайців і японців в США змішаних шлюбів практично немає навіть серед третього покоління іммігрантів. У той же час в США, де масовий приплив іммігрантів йде більше 200 років, вихідці з інших країн по суті «годуєть країну»: в самій активній соціальній групі - від 25 до 54 років їх 59%. [5]

У зв'язку з цим, іммігранти можуть як збагатити країну, в тому числі і в демографічному плані, так і зруйнувати її. Україні доведеться ще зіткнутися з цією нелегкою проблемою. Мігранти, готові працювати за копійки, зменшують вартість робочої сили і самих українців. Безконфліктно Україна може приймати тільки мігрантів зі слов'янських країн, так як, за твердженням державників, ми є державою, близьким до мононаціональним, на відміну від США - мультикультурної країни.

Таким чином, демографічна ситуація в Україні характеризується наступними кризовими явищами: значне зниження народжуваності, проблема старіння працездатного населення, збільшення рівня безробіття та ін. Дані явища вимагають розробки оптимальної державної демографічної політики, яка передбачала б цілісну систему заходів економічного, правового, соціального, освітнього, культурного, інформаційно - пропагандистського характеру і була спрямована на зменшення смертності, підвищення народжуваності, реабілітацію та відновлення генофонду населення України.

Література

1. Витте Л. Европейская социальная модель и социальная сплоченность: Какую роль играет ЕС? // Европейская политика. 2004. № 12.
2. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. К. : Либідь, 1996. 210 с.
3. Гегель Г.В.Ф. Філософія права. М. : Мысль, 1990. 524 с.
4. Геєць В.М. Наслідки демографічних викликів для економічного зростання в Україні // Демографія та соціальна економіка. 2011. № 1(15). С. 3–23.
5. Герасименко Г.В. Концепція соціальної держави: еволюція наукових поглядів і сучасні виклики // Вісник ХНУ. Серія «Економічні науки». 2012. № 3. Т. 1. С. 202–205.

Золотарьова А.П.,
студентка 5 курсу 6 групи,
Господарсько-правового факультету
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків Україна

ОБГРУНТОВАНІСТЬ І СПРАВЕДЛИВІСТЬ СТАВОК ПОДАТКУ ПІДПРИЄМЦІВ

Податкова система є одним із найважливіших чинників системи державного управління, адже оподаткування підприємств є інструментом регулювання економіки країни. Однак варто зазначити, що вплив податкових важелів на економіку потребує чіткої спланованості, системності та прогнозованості рішень. Потрібно враховувати, що надмірне податкове навантаження є негативним чинником державної податкової політики, яке відповідним чином впливає на розвиток національної економіки, стримує ділову активність суб'єктів господарювання, уповільнює зростання валового внутрішнього продукту є однією із причин виникнення кризових явищ у суспільстві.

Найхарактернішими рисами кризових явищ є різкий спад виробництва валового внутрішнього продукту і національного доходу, що відбувся в Україні за останні роки, зменшення обсягів промислового виробництва, криза платежів, збереження і загострення збитковості багатьох виробничих структур при відсутності створення нових конкурентоспроможних виробництв. Податкове законодавство України нині громіздке і досить складне, вимагає значної кількості часу на оформлення податкової документації (за «Paying Taxes 2015» – 350 год. на рік). Незалежні міжнародні організації ставлять Україну на 107-ме місце в світі за критерієм «Оподаткування» в рейтингу «Doing business-2015», 163-є місце в світі за критерієм «Податкове навантаження, % ВВП», 170-е місце в світі за рівнем державних витрат у ВВП, одне із перших місць за величиною податкового навантаження, складності оформлення податкової документації та кількості робочого часу, потрібного для її оформлення [1].

Податки лягли непомірним тягарем на суб'єктів господарювання. Податкова система виявилася неадекватною існуючим економічним умовам. [2] Зараз в цілому розмір ставки податки на прибуток залежить від виду діяльності, а також попадання підприємства під певні критерії. Згідно зі статтю 136.1 Податкового кодексу України- базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків. Однак залежно від виду діяльності вона може досягати 30 відсотків.[3]

Природною реакцією підприємств на це є ухилення від оподаткування і перехід у "тіньову" економіку. Відповідно звужується база оподаткування офіційної частки економіки. В Україні необхідно проводити детінізацію бізнесу, а також обмежити вплив монополій на економіку України. Про це під час "Діалогу влади та бізнесу" зазначив прем'єр-міністр України Володимир Гройсман. [4]

Отже, можливість поповнити бюджет за рахунок збільшення оподаткування зменшує зацікавленість в продуктивній діяльності. Відзначено,

що до певної межі оподаткування у платника (підприємця або робітника) існує зацікавленість у діяльності, після досягнення цієї межі така зацікавленість зменшується і зникає (ефект кривої Лаффера). Результатом такого зменшення стає скорочення власне податкових надходжень. Цей ефект був охарактеризований американським економістом Артуром Лаффером і увійшов в економічну науку під назвою крива Лаффера (рис. 1).

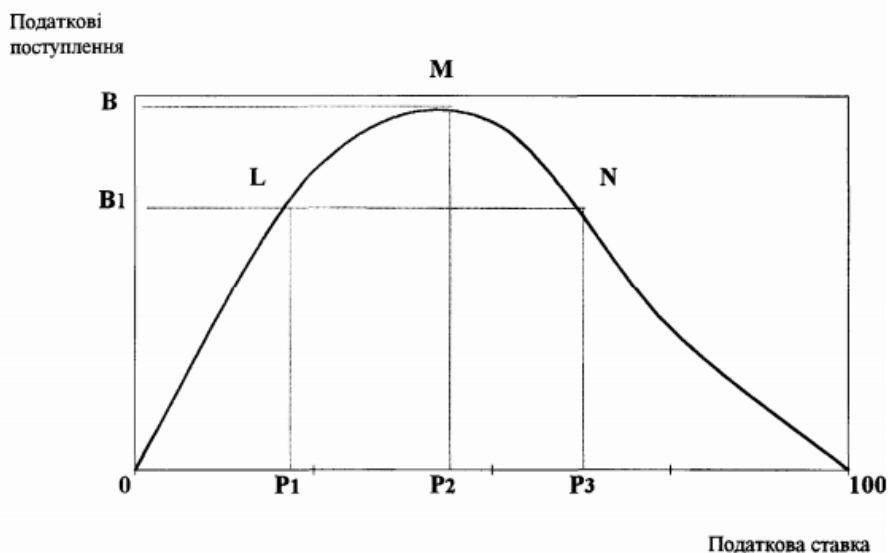

Рис. 1. Крива Лаффера

Основна ідея полягає у тому, що у міру зростання ставки податку від 0 до 100 податкові надходження будуть зростати від 0 до деякого максимального значення (M), а потім знизяться до нуля. Податкові надходження падають після деякої точки, тому що більш високі ставки податків стримують економічну активність а, отже, податкова база (національний випуск і дохід) скорочуються. Це видно у крайній точці, коли ставка податку становить 100 %. Податкові надходження тут знижуються до нуля, тому що 100%-на ставка податку має характер конфіскації і зупиняє виробництво. А, отже, 100 %-ий податок до податкової бази, що дорівнює нулю, приносить нульовий податковий дохід. У точці L кривої Лаффера зниження ставки податку призведе до зменшення податкових надходжень. Однак зниження ставки податку від точки N приведе до збільшення податкових надходжень, але тільки до точки M. Після зниження податкової ставки після точки M податкові надходження будуть зменшуватись. На кривій Лаффера видно, що обсяг податкових надходжень у точках L і N однаковий, не дивлячись на те, що податкові ставки у точках L і N різні, причому $P1 < P2 < P3$. Таким чином, знаходячись у точці N, можна перейти в точку L без зменшення податкових надходжень. При цьому зменшиться податкова ставка, яка буде стимулювати економічне зростання. Якщо ж перейти з точки N у точку M, податкові надходження навіть збільшаться при деякому зменшенні податкової ставки.[5]

На нашу думку, податкова система України сьогодні значною мірою не відповідає інтересам суспільства. Із звуженням бази оподаткування офіційної економіки посилюється податковий тиск на підприємства, які ще намагаються втриматись на поверхні. Зрештою, і ці підприємства поступово згортають свою

діяльність. У результаті через високе оподаткування скорочуються надходження до бюджетів, що, своєю чергою, не задовольняє рівень державного споживання. Практичне використання системи показників фіскальної ефективності податків на рівні держави передбачає переорієнтацію держави на інтенсивний шлях розвитку і досягнення більш високого рівня ефективності в динаміці; вивчення резервів подальшого вдосконалення фінансово-господарської діяльності підприємств на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, вдосконалення технології та покращення організації виробництва; створення дієвого механізму підвищення ефективності управління у сфері оподаткування. Визначення оптимального рівня податкового навантаження – досить складна проблема, яка лише загострюється в умовах реформування фінансової системи України. Тому наша держава потребує залучення зарубіжного досвіду у галузі визначення ставок податку суб'єктам підприємницької діяльності.

Література

1. Геращенко О. Doing business in Ukraine. Оподаткування [Електронний ресурс] / О. Геращенко. – URL : <http://www.segodnya.ua/opinion/oleksiygeraschenkoco/doing-business-in-ukraine-opodatkuvannya671109.html>.
2. Негрич І. КРИВА ЛАФФЕРА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА [Електронний ресурс] / І. Негрич, В. Орлова, // Львівський політехнічний університет. 2001.URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/9660/1/81.pdf>.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Красоха А. Гройсман пообіцяв вивести бізнес із тіні та мінімізувати вплив монополій [Електронний ресурс] / Ася Красоха // УНН. 2018. URL : <http://www.unn.com.ua/uk/news/1719637-groysman-poobitsyav-vivesti-biznes-iz-tini-ta-minimizuvati-vpliv-monopoliy>.
5. Другов О. МОДЕЛІ ВПЛИВУ ПОДАТКІВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / О. Другов, О. Гірна // Державні фінанси та фіскальна політика. 2013. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/10044/1/%D0%94%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E..pdf>.

Шпортюк О.М.

*аспірант кафедри соціальної роботи
Національного університету «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка
старший науковий співробітник
науково-дослідного центру з питань
діяльності органів та установ ДКВС України
Академія Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

НА ШЛЯХУ СТВОРЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Реформаційні процеси у системі юстиції України, вимагають гуманного і справедливого підходу до призначення та виконання кримінальних покарань і орієнтовані на європейські стандарти захисту прав і свобод людини та передбачають особливе ставлення до певних категорій осіб. Особливої уваги у міжнародних та вітчизняних експертів викликають неповнолітні, як вразлива

категорія осіб, які в силу психологічних та фізіологічних особливостей потребують максимально уважного ставлення при притягненні до відповідальності, при проведенні процесуальних слідчих дій, при визначенні ступеню винуватості та міри відповідальності а також під час процедури призначення та виконання покарання. Діти є тією частиною громадянського суспільства, від характеру соціалізації, виховання і освіти якої прямо залежить майбутнє будь-якого суспільства та його державності. Тому саме ця категорія потребує особливого підходу, знань та навиків при відправленні правосуддя та виконанні покарань.

27-а спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН, яка ухвалила Декларацію та План дій “Світ, придатний для життя дітей” (10 травня 2002 р.), як один із заходів захисту прав дітей зазначила необхідність створення систем відправлення правосуддя, спеціально призначених для дітей, з урахуванням принципів виправного правосуддя для того, щоб повною мірою захищати права дітей і залучати для цієї мети спеціально підготовлений персонал, який сприяв би реінтеграції дітей у життя суспільства [4].

Ще в 2011 році, виконуючи взяті на себе міжнародні зобов'язання, у частині забезпечення дітям особливого піклування та допомоги з боку держави, а також з огляду на рівень дитячої злочинності Указом Президента було схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції неповнолітніх (далі – Концепція). В даній Концепції було передбачено ряд заходів, які повинні були забезпечити дотримання прав та інтересів неповнолітніх порушників закону під час здійснення дізнання, слідства, під час судового розгляду, при виконанні покарань та подальшій реабілітації та реінтеграції в суспільство. Передбачалось упровадження процедури медіації; розроблення корекційних, освітньо-інформаційних та психолого-педагогічних програм для неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом, враховуючи їх вікові, соціально-психологічні, психофізичні та інші особливості; створення ювенальної пробації. Одним із шляхів реалізації даної Концепції було створення єдиної системи взаємодії та адміністрування діяльності органів, що працюють з дітьми. Прийняття даної Концепції стало першим кроком до створення ювенальної юстиції.

Звертаючись до багаторічного зарубіжного досвіду можемо констатувати, що завдання протидії правопорушенням дітей, щодо проведення з ними соціально-виховної роботи, захист прав дитини покладається на особливу систему державних та недержавних органів – ювенальну юстицію. Термін «ювенальна юстиція» походить з римського права: дитинство/ молодість (від лат. *juvenalis* – юний, молодий) та юстиція (від лат. *justitia* – справедливість, правосуддя). Отже, в буквальному перекладі термін „ювенальна юстиція” означає правосуддя (у більш широкому розумінні – здійснення справедливості) щодо дітей та молоді.

Питання створення ювенальної юстиції є досить суперечним як за кордоном так і в Україні та викликає багато дискусій серед науковців, практиків, громадських діячів: одні стверджують, що даний факт призведе, до того що державні органи та установи зможуть відбирати дітей у малозабезпечених та не благополучних сімей, інші навпаки, наголошують на необхідності створення ювенальної юстиції з метою встановлення та забезпечення особливих процедур поведіння з дітьми, які перебувають у конфлікті з законом. Та більшість з них схильється до необхідності створення відповідної системи задля захисту прав та інтересів неповнолітніх.

Сучасна ювенальна юстиція є складною структурою, яка включає особливе коло осіб (діти та молодь), на яких поширюється дія даної системи;

спеціальні заходи соціального та юридичного впливу на них, також і заходи кримінально-правового реагування; особливі процедурні норми, що регламентують процес провадження у справах, учасниками яких є діти та молодь; спеціалізовані ювенальні суди (судові склади); установи виконання покарань та некаральних примусових заходів; державні установи та установи місцевого самоврядування, а також громадські організації, які здійснюють профілактику ювенальної делінквентності, сприяють справі захисту прав та реінтеграції дітей та молоді, які перебувають у конфлікті із законом [1. С. 43]

Отже, можна стверджувати що ювенальна юстиція складається з низки державних та недержавних установ та організацій, діяльність яких спрямована на протидію правопорушенням дітей та молоді, захист їх від несприятливих наслідків правопорушень та повернення їх до суспільного життя.

З метою прийняття планомірних та узгоджених рішень, що відповідають інтересам дитини, 24 травня 2017 року Постановою Кабінету Міністрів України створено Міжвідомчу координаційну раду з питань правосуддя щодо неповнолітніх (далі – МКР). Це тимчасовий дорадчий орган завданням якого є створення міжінституційної платформи для системного обговорення та вирішення проблемних питань розвитку правосуддя щодо неповнолітніх. Головою МКР є Перший заступник Міністра юстиції, а до її складу входять: представники Міністерства молоді та спорту; Міністерства освіти і науки; Міністерства внутрішніх справ; Голови Національної поліції, а також Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Уповноважений Президента України з прав дитини, представник Генеральної прокуратури України; представники міжнародних організацій та громадських об'єднань. Даний орган повинен забезпечувати координацію державних та недержавних органів та установ щодо забезпечення інтересів неповнолітніх, які вчинили кримінальне правопорушення, стали жертвами або свідками злочину. Важлива роль в його діяльності приділяється імплементації та сприянню використання позитивного досвіду інших країн, особливо стосовно правосуддя неповнолітніх. підготовка пропозицій щодо створення єдиної системи взаємодії органів, що працюють з дітьми. МКР відповідно до покладених на неї завдань: розробляє та реалізує стратегію трирівневого попередження підліткової злочинності 1)дітей загалом, 2)дітей, що належать до груп ризику, 3) дітей, що вчинили злочини; бере участь у проведенні досліджень та впровадженні міжнародних стандартів та практик у сфері правосуддя щодо неповнолітніх; бере участь у реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні; бере участь у розробленні альтернативних позбавленню волі видів покарань (громадські роботи, виправні роботи, інше) для неповнолітніх; розробляє та бере участь у виконанні програм відновного правосуддя для дітей, які перебувають у конфлікті з законом.

На сьогоднішній день низку заходів передбачених Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх виконано. Створено управління ювенальної превенції, діяльність якого спрямована на профілактику правопорушень у підлітковому середовищі та притягнення до відповідальності осіб, які скоїли адміністративні правопорушення; відкриваються центри ювенальної пробації в областях, де проводять соціально-виховну роботу з неповнолітніми, які засуджені до покарань не пов'язаних з позбавленням волі;

розроблено та затверджено методики та інструменти роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом; внесено ряд змін до законодавчих та нормативних актів щодо забезпечення прав неповнолітніх. І хоча Концепція розвитку кримінальної юстиції затверджувалась на 2011-2016 роки і на сьогоднішній день частина передбачених в ній завдань щодо створення та розвитку ювенальної юстиції не виконані та є досить важливими для забезпечення прав та законних інтересів неповнолітніх правопорушників закону. Першочерговим завданням у створенні системи органів та установ ювенальної юстиції є створення спеціалізованого суду для розгляду справ неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом. Серед суддівського корпусу неодноразово підкреслювалась позиція щодо необхідності створення спеціалізованих ювенальних судів, які б розглядали справи вчинені неповнолітніми (у тому числі й за наявності дорослих співучасників); адміністративні правопорушення неповнолітніх; жорстоке поводження з дітьми та невиконання обов'язків стосовно дитини; правопорушення, від яких постраждалою стороною є дитина та цивільні справи, де стороною є дитина. За визначенням В.Ткачова, «ювенальна юстиція – система захисту прав свобод та законних інтересів неповнолітніх що об'єднує навколо спеціалізованого суду у справах неповнолітніх різні спеціалізовані служби правоохоронних органів а також органи та установи системи профілактики бездоглядності та правопорушень неповнолітніх, громадські правозахисні організації» [5].

Одним із наступних кроків у формуванні та розвитку ювенальної юстиції в Україні можна вважати розроблення проекту Національної стратегії реформування системи юстиції щодо неповнолітніх на період до 2020 року (далі – Стратегія). Даний проект було розроблено в рамках діяльності МКР Міністерством юстиції України, у співпраці з експертами Проектного офісу з питань пробації. Цей документ повинен окреслити напрямки змін в державній політиці, законодавстві, взаємодії державних органів та служб, які працюють з дітьми, які перебувають у конфлікті з законом задля захисту їх прав та інтересів.

Отже, можна стверджувати, що вектор державної політики в сфері створення, розвитку та реформування ювенальної юстиції планомірно просувається вперед. Суспільство зацікавлене у створенні ефективних механізмів забезпечення правосуддя щодо неповнолітніх. Дані механізми повинні бути спрямовані на зміцнення відповідальності держави і суспільства за розвиток дітей, підвищення рівня їх соціального та правового захисту, зниження рівня злочинності серед неповнолітніх, перевиховання та ресоціалізації неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом.

Однак одним із головних та необхідних кроків створення або реформування будь якої системи є підготовка кваліфікованого персоналу, який буде ефективно виконувати свої функції у новоствореній або зміненій системі. Фахівці в галузі права, педагогіки, психології розробили алгоритм створення та запровадження ювенальної юстиції до національної правової системи. І одним із необхідних етапів є підготовка спеціалістів для роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті з законом. В органах та установах, які входять до системи ювенальної юстиції повинен працювати персонал, який володіє необхідним об'ємом знань та навичок, у відповідній галузі та володіти

інформацією щодо вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших ін.. особливостей неповнолітніх правопорушників; необхідними підходами, методами та прийомами виховання; мати досвід спілкування з асоціальними підлітками. Підсумовуючи викладене можемо стверджувати, що одним із основних заходів на шляху ефективного розвитку та функціонування ювенальної юстиції є кадрове забезпечення: підготовка, перепідготовка, та підвищення кваліфікації спеціалістів, які працюють з неповнолітніми порушниками закону. Тому, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які готують фахівців для роботи в органах та установах, які належать до системи ювенальної юстиції, повинні включати в освітній процес навчальні програми підготовки фахівців для роботи з вразливими категоріями осіб, а саме з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом.

Література

1. Ведерникова О.Н. Современные тенденции развития ювенальной юстиции за рубежом. Российская юстиция. 2005. № 3. С. 43.
2. Гусев А. І, Костова Ю. Б., Крестовська Н. М., Семікоп Т. Є. Ювенальна юстиція: навчальний посібник/ за заг. ред. Крестовської Н. М. Одеса: ОЮІ, ХНУВС , 2006. 155 с.
3. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх: схвал. Указом Президента України від 24.05.2011 р. № 597/2011 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/597/2011> (дата звернення: 20.04.2018).
4. Мир, пригодный для жизни детей. Декларация и план действий: Приняты резолюцией S-27/2 специальной сессии Генеральной Ассамблеи ООН 10.05.2002 г. URL: http://www.antax.ru/doc/articles/deklaracij_plan.htm (дата звернення: 20.04.2018).
5. Ткачев В. В. Ростовской области создается региональная модель ювенальной юстиции./ Российская юстиция. 2002. №2. С. 25.

СЕКЦІЯ 8

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ АСПЕКТИ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Шумейко З.Є.

к.пед.н.

Доцент кафедри педагогіки
та гуманітарних дисциплін

Академії Державної
пенітенціарної служби

Паламарчук В.М.

курсант 123 навч. групи

Академії ДПтС

м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ МАТВІЯ НОМИСА: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах інтеграції до європейського співтовариства актуалізується необхідність реформування різних галузей суспільного життя, зокрема: адміністративно-територіального ладу, системи самоврядування, освіти, охорони здоров'я, судочинства тощо. З цією метою необхідно вивчити досвід попередніх поколінь, дослідити кращі традиції інших країн і проаналізувати сучасний стан розвитку зазначених сфер. У цьому контексті важливим джерелом стають праці громадських і політичних діячів, науковців, митців попередніх епох, які власною практичною діяльністю і теоретичними ідеями сприяли розвитку української наукової думки. До таких діячів, на нашу думку, належить Матвій Номис (1823–1901), письменник, етнограф, фольклорист, педагог, мовознавець, громадський діяч.

У процесі дослідження використано широкий комплекс писемних джерел, у якому можна умовно виділити кілька груп. До першої групи належать наукові і творчі матеріали Матвія Номиса з етнографії, фольклористики, педагогіки, краєзнавства, статистики, літератури, мовознавства, а також літературні праці. Статті «Де-що про українське писання і про словосбір К. Шейковського», «Замітки про збірослов К. Шейковського» є основою для аналізу поглядів митця на проблему реформування української мови; «Крашанки в старовину», «Обряд «вывода новобрачной» в Подолии» дають змогу схарактеризувати етнографічну діяльність письменника; «Запрошення до співробітництва зі складання збірки прислів'їв», «Оголошення про вихід збірки» є матеріалами для дослідження процесу впорядкування паремійного матеріалу; «Замітки до ювілейної з нагоди двадцятип'ятиріччя Лубенської гімназії записки» і рецензія на неї є джерелом до вивчення організаційно-адміністративної і педагогічної діяльності Матвія Номиса.

Літературна спадщина письменника вирізняється не кількістю, а рівнем знання побуту і звичаїв народу, глибиною відтворення внутрішнього світу простої людини. Особливого значення набувають художні твори Матвія Номиса «Дід Мина і баба Минаха», «Тітка Настя», «Як збідніли Оболонські»,

«Уривки з автобіографії Василя Петровича Белокопитенка», «Оповідання про поїздку запорожців у Петербург», «Різдвяні святки», «Ранок у світлий празник». Результатом роботи колективу фольклористів стала збірка паремійного матеріалу Матвія Номиса «Українські прислів'я, приказки і таке інше», яка дає змогу схарактеризувати світогляд, матеріальну і духовну культуру українців [3].

До другої групи входять документальні, зокрема діловодні матеріали: атестат про закінчення Полтавської гімназії; справа про відрахування з університету та встановлення «секретного» нагляду; документи про закінчення Київського університету та призначення вчителем Ніжинської гімназії; затвердження на службі; призначення Матвія Симонова на посаду директора Лубенської гімназії, створення в Лубнах земської школи, звільнення з посади директора Лубенської гімназії, офіційне листування, звіти та доповіді офіційних державних органів і установ, довідкові і статистичні матеріали.

Третя група писемних джерел представлена нарративним комплексом джерел, пов'язаних із життям і діяльністю Матвія Номиса; він характеризується жанрово-видовим різноманіттям і представлений особовими матеріалами, науковими й літературними пам'ятками. Передусім це мемуари і записи Матвія Номиса, спогади його рідних і близьких, мемуари колег і сучасників. Варто зазначити, що цей різновид джерел позначений значним рівнем суб'єктивізму, тому ставитись до нього потрібно критично, у процесі дослідження треба враховувати особливості світогляду, життєвої позиції автора. Більшою достовірністю характеризуються щоденникові записи і записні книжки О. Кістяківського, П. Куліша, М. Білозерського, які дають змогу дослідити окремі моменти життя та діяльності Матвія Номиса. Автобіографічні матеріали допомагають проаналізувати процес формування світогляду діяча, особливості родинного виховання в сім'ї Симонових, етапи здобуття освіти.

Окремий блок нарративних джерел складає приватне листування; воно дає змогу дослідити діяльність Матвія Номиса у взаємодії з соціальним середовищем. До цієї підгрупи належить родинне листування Матвія Номиса: з дружиною, доньками, П. Кулішем та Ганною Барвінок, з друзями, колегами та однодумцями. Сформувані уявлення про роль і значення наукової і творчої діяльності Матвія Номиса допомагають некрологи.

Аналіз вище описаних архівних документів дав змогу дослідити літературну, громадсько-просвітницьку та педагогічну діяльність Матвія Номиса, проаналізувати формування світогляду й наукових поглядів педагога.

У процесі дослідження було використано періодичні видання другої половини XIX – поч. XX ст., як-от: «Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка», «Життя і революція», «Київська старовина», «Київське слово», «Книжковий вісник», «Літературно-науковий вісник», «Основа», «Петербурзькі губернські відомості», «Руська бесіда», «Санкт-Петербурзькі відомості», «Україна», «Херсонські губернські відомості», «Чернігівський листок». Ці періодичні видання містять матеріали, що вирізняються тематичною та жанровою різноманітністю: науково-популярні статті, рецензії на праці Матвія Номиса, некрологи, замітки, листи до редактора.

Детальний аналіз історіографії дослідження дав змогу на основі тематичного і хронологічного підходів виокремити кілька груп наукової літератури, присвяченої життю і діяльності Матвія Номиса. До першої групи належать праці сучасників діяча, поштовхом до появи яких став вихід збірки

паремійного матеріалу «Українські прислів'я, приказки і таке інше» [3], яка сприяла підвищенню авторитету фольклориста серед громадськості.

Діяльність Матвія Номиса як письменника, етнографа, пареміолога в другій половині XIX – на початку XX ст. характеризували М. Возняк, М. Грушевський, С. Єфремов, М. Зеров, М. Петров, О. Пипін, М. Сумцов, І. Франко. Їхні оцінки заклали основи і визначили загальні тенденції дослідження наукової і мистецької спадщини Матвія Номиса на найближчий період. Найбільше уваги всі ці дослідники приділяли збірці «Українські приказки, прислів'я і таке інше», яка вважається найбільшим досягненням педагога в галузі фольклористики.

Водночас, деякі вчені аналізували й окремі аспекти художніх творів митця. Зокрема, С. Єфремов у статті «Жертви нашого лихоліття», вивчаючи творчу спадщину Матвія Номиса та Степана Носа, називав їх жертвами русифікаторської політики імперської Росії, наголошував, що вони були насамперед етнографами і це позначилося на їхніх літературних текстах.

М. Зеров у курсі лекцій «Українське письменство XIX ст.» назвав Матвія Номиса «найстаршим з письменників-етнографів», проте водночас «найменш обдарованим і найменш продуктивним»; він вважав, що оповідання митця «насичені етнографічними подробицями, розвиваються повільно, в характеристиках дійових осіб підкреслено елементи старосвітчини» [1, с. 236–239]. Така оцінка літературознавця через відсутність заперечень стала традиційною. Активізація дослідження творчої спадщини Матвія Номиса була пов'язана з його смертю у 1901 р.: позитивну оцінку діяльності митця було подано в низці некрологів, що були надруковані в періодичних виданнях.

Із часу встановлення більшовицької влади настає тривала перерва у вивченні фольклористичної діяльності Матвія Номиса: у радянський період спадщина багатьох дореволюційних громадсько-культурних діячів та науковців замовчувалася або висвітлювалася тенденційно. Радянські літературознавці (І. Денисюк, І. Михайлин, С. Мишанич, Р. Міщук), згадуючи про художні твори Матвія Номиса в контексті досліджень вітчизняної літератури XIX ст., критикували їх за етнографізм і повільний розвиток дії, таким чином продовжуючи традицію, започатковану М. Зеровим.

Із кінця 50-х рр. XX ст. посилився інтерес до фольклористики, з'явилася велика кількість загальних робіт із української етнографії та її історії, однак у цих дослідженнях спеціально не вивчалася діяльність Матвія Номиса, а лише згадувалося його ім'я як упорядника збірки паремійного матеріалу. Серед дослідників цього часу, які більш детально студіювали творчу спадщину вченого, зазначимо О. Коцюбу, П. Попова, М. Сиваченка, Л. Скрипник. Вони з'ясовували внесок Матвія Номиса і О. Марковича у процес підготовки і видання збірки, досліджували окремі групи паремії з позицій фольклористики, аналізували місце і роль паремійного фонду.

Значну увагу фольклористичній діяльності Матвія Номиса приділив М. Пазяк. У 1984 р. з'явилася його монографія «Українські прислів'я та приказки», яка й на сьогодні залишається найбільш цілісним дослідженням збірки. Автор приділив багато уваги історії її видання, наголосивши на великій ролі, яку вона відіграла в розвитку слов'янських культур: «це звід усього українського паремійного матеріалу, підсумок того, що було зроблено в галузі пареміографії на Україні до нього» [2, с. 31].

Найбільш детально збірка «Українські прислів'я, приказки і таке інше» була проаналізована діаспорними вченими, серед яких – Н. Кононенко-Мойл, П. Одарченко (досліджував історію створення, внесок Матвія Номиса й Опанаса Марковича, зробив огляд тематики окремих розділів), Б. Струмінський (звернув увагу на недоліки збірки, зокрема на недостатнє залучення західноукраїнського матеріалу), Ю. Шевельов. Цими ученими вперше зроблено спробу перейти до досліджень узагальнювального характеру, проаналізувати особливості окремих аспектів духовної культури українського народу.

З 90-х р. ХХ ст. спостерігається чергове підвищення інтересу до творчості Матвія Номиса. Зазначимо, що до цього часу основним предметом дослідження була діяльність митця у сфері фольклористики і художньої літератури, усі інші галузі, зокрема й педагогічна, залишалися поза увагою вчених. На сучасному етапі ж науковці акцентують на адміністративній, господарчій, краєзнавчій, педагогічній діяльності персоналії.

Отже, огляд наукової літератури про життєвий і творчий шлях Матвія Номиса засвідчив, що вона не дає змогу сформувати цілісне уявлення про його життя і творчість, окремі сторінки яких на сучасному етапі потребують ґрунтовного систематичного дослідження.

Література

1. Зеров М. Українське письменництво ХІХ ст. Лекції з історії української літератури : тв. в 2 т. Київ : Либідь, 1990. Т. 2. 376 с.
2. Пазяк М. Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії. Київ : Наукова думка, 1984. 204 с.
3. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Збірники Опанаса Марковича і других. Впорядкував і видав Матвій Номис. Київ : «Либідь», 1993. 765 с.

СЕКЦІЯ 9

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Закутайло Денис Іванович
*викладач кафедри туризму та готельно-ресторанного сервісу
СумДПУ ім. А.С.Макаренка
м. Суми, Україна*

ПРАВОВІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ТУРИСТСЬКИХ ПОДОРОЖЕЙ

Останнім часом людей приваблюють подорожі у вільний час. Особливо у гірській місцевості або поблизу моря. В гірських районах потрібно турбуватися про безпечне проходження маршруту групі туристів.

Туризм - тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Турист - особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

Місце надання туристичних послуг - країна, на території якої безпосередньо надаються туристичні послуги.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень вживають заходів, спрямованих на:

Забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля при здійсненні туристичних подорожей, захист громадян України за її межами;

Забезпечення особистої безпеки туристів, збереженість їх майна, незавдання шкоди довкіллю;

Інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування;

Надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації;

Забезпечення туристам (екскурсантам) можливості безперешкодного одержання медичної, правової та інших видів невідкладної допомоги, доступу до засобів зв'язку;

Заборонення використання туризму з метою незаконної міграції, сексуальної, трудової та інших видів експлуатації громадян;

Охорону туристичних ресурсів України, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

Забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій тощо.

З метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності, здійснюючи відповідний вид діяльності, зобов'язані:

Інформувати туристів про можливі небезпеки під час подорожі, необхідність виконання загальнообов'язкових вимог та запобіжних чи попереджувальних заходів (медичних щеплень тощо);

Створювати безпечні умови в місцях надання туристичних послуг, забезпечувати належне облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій тощо;

Забезпечувати спеціальні вимоги безпеки під час надання туристичних послуг з підвищеним ризиком (гірський, лижний, велосипедний, водний, мотоциклетний, пішохідний туризм, спелеотуризм тощо);

Забезпечувати туристів кваліфікованими фахівцями туристичного супроводу, спеціальним спорядженням та інвентарем;

Забезпечувати навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм, попередження нещасних випадків та надання першої медичної допомоги;

Забезпечувати надання оперативної допомоги особам, які постраждали під час подорожі, транспортування потерпілих;

Оперативно інформувати органи місцевої влади та відповідальних осіб про надзвичайні ситуації, в яких опинилися туристи, подавати відомості про зниклих осіб.

Для безпечного проходження нитки маршруту туристського спортивного походу групою, потрібно, підготувати пакет документів для реєстрації у місцевій Маршрутно-кваліфікаційній комісії (МКК). По прибуттю туристської групи в район проходження походу потрібно зареєструватися у Контрольно-рятувальній службі (КРС). Після виходу на маршрут повідомити чергового Контрольно-рятувальної служби про те, що група вийшла на маршрут, також повідомити в МКК де реєструвалися. По закінченню походу знову повторити операцію. тільки повідомити в КРС та МКК про закінчення походу.

Особи, які організують експлуатацію туристичних ресурсів, зобов'язані забезпечувати виконання вимог щодо охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також вживати заходів щодо забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки.

Надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, здійснюється спеціалізованими державними, комунальними та приватними службами, а також рятувальними командами, що утворюються відповідно до законодавства. В КРС черговий надасть вам телефон по якому дзвонити в екстрених ситуаціях.

Організація рятувальних команд і порядок здійснення рятувальних заходів визначаються Кабінетом Міністрів України.

Держава забезпечує захист законних прав та інтересів іноземних туристів відповідно до законодавства та міжнародних договорів України.

На мою думку потрібно покращувати структури які відповідають за безпеку туристів під час проходження туристичних маршрутів, екскурсантів, соло туристів і т.д. Обладнувати туристичні маршрути з місцями ночівлі,

більше маркованих троп в гірській місцевості, обладнати та прибирати смітники на туристичних маршрутах.

Література

1. Колотуха О.В. Організація туристсько-спортивною діяльністю в Україні / О.В. Колотуха // Матеріали III науково практичної конференції. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України. м. Кропивницький, 2017. С. 156-165.
2. Закон України про туризм. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>

Ісаєва О. О.

аспірантка

СумДПУ імені А.С.Макаренка

м. Суми, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИЗМІ

Закон України «Про туризм» редакції N124-VIII (124-19) від 15 січня 2015 р. здійснює чіткий поділ суб'єктів туристської діяльності. Окремо виділено туристичних операторів та туристичних агентів, визначено організаційні форми туризму. Вивчення нормативно-правових аспектів організації та проведення туристської діяльності є гарантією успішного започаткування та ведення туристського бізнесу у відповідності з вимогами вище вказаного закону [2].

Класифікатор професій зі змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 листопада 2017 року N1744 не виділяє професію «аніматор у туризмі» [3]. Тому виникає необхідність визначення поняття даної професії, обов'язків та прав професіонала, що проводить анімаційну діяльність у даній галузі.

Актуальність дослідження полягає у проблематиці визначення правових норм, що регулюють професійну діяльність аніматорів туристської галузі.

Вирішенням проблеми пов'язаної з аспектами організації туроператорської та турагентської діяльності займались науковці Данканич Т.П., Худо В.В., Матвієнко А.Т., Федорченко В.К., Кифяк В.Ф та інші. Але робіт щодо аналізу нормативно-правової бази, що регулює роботу професійної діяльності аніматорів знайдено не було.

Метою дослідження є розкриття правових аспектів здійснення професійної діяльності аніматорів у відповідності із законодавством України.

Згідно з 5 статтею ЗУ «Про туризм» учасниками відносин, що виникають при здійсненні туристської діяльності, є юридичні та фізичні особи, які створюють туристський продукт, надають туристські послуги чи здійснюють посередницьку діяльність із надання характерних та супутніх послуг [2].

Суб'єктами туристської діяльності є:

- туристичні оператори
- туристичні агенти
- інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення, харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг; гіді-перекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці туристичного супроводу

- фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо.

Згідно статті 24 ЗУ «Про туризм» суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані залучати до надання туристичних послуг осіб, які відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам [2].

Перелік посад фахівців туристичного супроводу та кваліфікаційні вимоги до них визначаються Класифікатором професій та Положенням про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу [3;4].

Як згадувалось вище, окремо посада «аніматор» не виділена. За визначенням Байлик С. І., аніматор – це масовик-витівник у сфері гостинності, що займається організацією культурно-масових заходів, розвагою гостей і дозвіллям відпочиваючих [1]. Вся анімація в туризмі поділяється на рекреаційну, туристську та готельну. Це пов'язано з різноманіттям існуючих форм і програм анімаційної діяльності. Опираючись на визначення, можна виділити спеціалістів (згідно аналізу Класифікатора професій), кваліфікація яких може включати в себе можливість здійснення анімаційної діяльності:

- інструктор-методист з туризму,
- інструктор оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму),
- фахівець з туристичного обслуговування,
- фахівець із організації дозвілля,
- фахівець із спеціалізованого обслуговування в туризмі.

Відповідно до статті 26 ЗУ «Про туризм», підготовка окремих категорій фахівців туристичного супроводу (гідів-перекладачів, екскурсиводів, спортивних інструкторів, провідників тощо), які не потребують здобуття громадянами професійно-технічної або вищої освіти із здобуттям кваліфікації за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, може здійснюватися у встановленому порядку юридичними чи фізичними особами. Але в той же час стаття 30 наголошує, що залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам є порушеннями законодавства в галузі туризму. Хоча ніде в законодавстві чітко не окреслюється сфера діяльності аніматора та кваліфікаційні вимоги до нього. Тому аніматор, при виникненні конфліктної ситуації не зможе довести свою правоту, оскаржити рішення роботодавця, щодо своїх професійних навичок. І в той же час роботодавець може зіткнутись з проблемою при прийомі на роботу спеціаліста, так як зазвичай кваліфікацію підтверджують відповідними дипломами про освітньо-кваліфікаційний рівень або сертифікатами (дипломами) про підвищення кваліфікації.

Проте необхідно зазначити, що майнові відносини в галузі туризму регулюються статтею 2 ЗУ «Про туризм». Там наголошено, що вони засновані на рівності, автономії волі і майновій самостійності їх учасників, регулюються Цивільним та Господарським кодексами України з урахуванням особливостей, встановлених ЗУ «Про туризм». Аналіз даних Кодексів доводить, що при умові складання договорів щодо трудових відносин аніматор та роботодавець повинні уникнути негативних наслідків деяких невизначених питань у законодавстві. Також, необхідно пам'ятати, що будь-які трудові відносини регулюються Законом

України "Про охорону праці" і Кодексом законів про працю України і підкріплюються Інструктажами з охорони праці.

Якщо проаналізувати Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу, то зрозуміло, що аніматори підпадають під ці вимоги.

У пункті 2.1 сказано, що дозвіл, на право здійснення туристичного супроводу отриманий особою є офіційним документом, який підтверджує кваліфікацію фахівця туристичного супроводу і дає право на надання відповідних послуг. А пункт 2.2 наголошує, що фахівці повинні обов'язково отримувати дозвіл. Кваліфікаційні вимоги дане положення передбачає лише для екскурсіводів та гідів-перекладачів.

Всі ці фактори викликають труднощі в тому числі при підготовці фахівців анімаційної діяльності у навчальних закладах. Існує безліч навчальних програм, що включають в себе розділ «Анімація». Але вони носять загальний характер і готують широкопрофільних спеціалістів, які мають лише базові знання та навички за напрямком анімаційної діяльності.

Законодавство України ставить чіткі вимоги щодо галузі туризму. Це забезпечує успішне ведення туристського бізнесу та захищає права як підприємців, так і споживачів туристського продукту.

Вимоги щодо підготовки фахівців з туризму, які спеціалізуються на анімаційній діяльності, не озвучені. Це викликає труднощі не тільки при підготовці спеціалістів цього вузького профілю у навчальних закладах, але й у роботодавців.

Аналіз наукових праць та нормативно-правових документів у даному дослідженні доводить, що необхідно дослідити питання щодо кваліфікаційних вимог до аніматорів; розробити методичні матеріали, що дозволять готувати кваліфіковані та конкурентоспроможні кадри; розробити нормативні акти, які будуть регулювати роботу аніматорів туристської галузі на державному рівні.

Література

1. Байлик С. І. Організація анімаційних послуг в туризмі : навч. посіб. / С. І. Байлик, О. М. Кравець. Харків : ХНАМГ, 2008. 197 с.
2. Закон України «Про туризм» редакції N124-VIII (124-19) від 15.01.2015 р. ВР.
3. Класифікатор професій зі змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30.11.2017р. N1744
4. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу від 25.10.2007 р

Немчунова Анастасія Володимирівна
студентка 3 курсу заочної форми навчання
СумДПУ імені А.С.Макаренкам. Суми
Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Гостинність – це одне з понять цивілізації, яке завдяки прогресу і часу перетворилося на потужну індустрію, у якій працюють мільйони професіоналів, створюючи усе найкраще споживачам послуг. Індустрія гостинності включає в себе різні сфери діяльності людей - туризм, розваги,

відпочинок, готельний та ресторанний бізнес, громадське харчування, екскурсійну діяльність, організацію виставок і проведення різних наукових конференцій [1].

Індустрія гостинності складається з готелів та організацій, які випускають товари і надають послуги, що тісно пов'язані з готельним бізнесом:

- транспортні підприємства;
- екскурсійні бюро;
- підприємства з виробництва сувенірів;
- інформаційні та рекламні служби;
- навчальні заклади готельно-господарського профілю;
- готелі;
- науково-дослідні та проектні організації готельно-господарського профілю;
- підприємства харчування, зокрема ресторанного господарства;
- підприємства з виробництва готельно-господарських товарів, які необхідні туристу тощо.

Індустрія гостинності також надає інші послуги, які мають попит у туристів. Туроператори зі всього різноманіття формують пакет готельних продуктів, який володіє ціннішими споживчими властивостями, ніж кожний готельний продукт, взятий окремо.

Індустрія гостинності має такі специфічні властивості:

- наявність циклічності та сезонності у готельному бізнесі;
- орієнтація на індустрію гостинності і ресурси при визначенні місця розміщення готелів;
- суворі вимоги до ступеня формування туристичної інфраструктури та інформаційних мереж.

Останніми роками готельний ринок характеризується зростанням пропозиції при одночасному скороченні попиту на готельні послуги, що призводить до посилення конкуренції. Одним з основних напрямів формування стратегічних конкурентних переваг у готельному бізнесі є надання послуг більш високої якості в порівнянні з конкуруючими аналогами. Ключовим тут є надання таких готельних послуг, які задовольняли б і навіть перевершували очікування постояльців [2].

У сучасних умовах господарювання особливого значення набуває правове регулювання господарської діяльності в готельному господарстві, що складається із сукупності законодавчих і нормативно-технічних актів, які є складовою національної правової системи. Державна політика щодо розвитку готельного господарства як основної складової туристичної галузі та сфери послуг спрямована на поліпшення якісних критеріїв його функціонування [3, с. 448].

Правове поле координації функціонування підприємств готельного господарства регулюється такими правовими актами: Закон України «Про туризм» визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав

при здійсненні туристичних подорожей, встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України; Закон України «Про стандартизацію» встановлює правові та організаційні засади стандартизації в Україні і спрямований на забезпечення єдиної технічної політики у цій сфері; Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності; Закон України «Про захист прав споживачів» регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів; згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) встановлюються категорії готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)»; відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Правил визначення вартості робіт з підтвердження відповідності» у законодавчо регульованій сфері встановлюються правила визначення вартості робіт з підтвердження відповідності конкретного виду продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довкіллям, персоналом встановлюється призначеним органом з оцінки відповідності згідно з цими Правилами та затверджується їх керівником; відповідно до Постанови КМУ «Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) регулюються питання надання юридичними та фізичними особами послуг з тимчасового розміщення (проживання)»; згідно з Розпорядженням КМУ

«Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму» регламентуються заходи на виконання Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 [4].

Правове забезпечення індустрії гостинності полягає у використанні засобів і форм юридичного впливу на персонал з метою досягнення ефективної діяльності готелю. Основні завдання правового забезпечення: правове регулювання трудових відносин, що складаються між роботодавцем і найманим робітником; захист прав і законних інтересів працівників, що впливають із трудових відносин; дотримання, виконання і застосування норм діючого законодавства у сфері праці, трудових відносин; розробка і затвердження локальних нормативних актів організаційного, організаційно-розпорядницького та економічного характеру; підготовка пропозицій про зміну діючих або скасування застарілих і тих, що фактично втратили силу, нормативних актів, виданих у готелі з трудових та кадрових питань.

Головним підрозділом з проведення правової роботи є юридичний відділ. Керівними документами у проведенні цієї роботи є правові норми централізованого або локального характеру. До актів централізованого характеру належать Кодекс законів про працю, постанови уряду, акти державних міністерств та відомств. До актів локального регулювання

правовідносин належать накази керівників, положення про підрозділи, посадові інструкції та інші внутрішні документи. Основними завданнями юридичного відділу в цій сфері є: а) розробка проектів нормативних актів організації; б) правова експертиза нормативних актів, розроблених у системі управління персоналом, на відповідність вимогам законодавства та їхнє візування; в) організація систематичного обліку і зберігання законодавчих і нормативних актів, що надходять у готель і видаються ним; г) інформування підрозділів і служб про чинне законодавство про працю; д) роз'яснення діючого трудового законодавства і порядок його застосування.

До системи нормативних актів про працю входять угоди генеральні, галузеві (тарифні), спеціальні (регіональні), колективні договори та інші правові акти, що застосовуються безпосередньо в готелі, Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг від 16.03.2004 року за №19. У своїй діяльності готелі керуються чинним законодавством України та цими Правилами. Ці Правила регламентують основні вимоги щодо користування готелями та аналогічними засобами розміщення усіх форм власності, що здійснюють діяльність на території України у сфері надання послуг розміщення (готельних послуг) споживачам, і регулюють відносини між споживачами (фізичними особами, які проживають у готелях або мають намір скористатися готельними послугами) та готелями, виконавцями цих послуг.

Категорія готелю встановлюється відповідно до чинного законодавства України. Використання «зірок» як знака відповідності готелю певній категорії без підтвердження її у встановленому чинним законодавством порядку забороняється. Посадові особи, які безпосередньо здійснюють керівництво готелем та його персоналом, повинні мати вищу фахову освіту або вищу освіту та спеціальну професійну підготовку чи стаж керівної роботи у сфері надання готельних послуг не менш трьох років. Режим роботи готелю цілодобовий. Персонал, який бере безпосередню участь у прийманні та обслуговуванні споживачів, повинен мати відповідну професійну підготовку, володіти іноземними мовами в необхідному обсязі в залежності від категорії готелю, дотримуватись правил службового етикету: бути ввічливим, люб'язним, мати охайний вигляд. Персонал, який бере безпосередню участь у прийманні та обслуговуванні споживачів, повинен проходити медичне обстеження, результати якого відображаються в особових медичних книжках. Особова медична книжка пред'являється для контролю на вимогу представників установ державної санітарно-епідеміологічної служби. У готелі повинні використовуватись мийні засоби, що дозволені Міністерством охорони здоров'я України та мають сертифікат відповідності. Матеріально-технічне оснащення та мінімальний перелік послуг, що надаються готелем, повинні відповідати вимогам, установленим стандартами та іншими нормативно-правовими документами для категорії одна «зірка». Готель повинен мати внутрішні правила проживання у готелі, які не суперечать цим Правилам, а також книгу відгуків та пропозицій [5].

Література

1. Електронний ресурс: <http://library.kr.ua/bookexhibit/den.html> Індустрія гостинності
2. Електронний ресурс : Організація готельно-ресторанного обслуговування. Особливості індустрії гостинності http://pidruchniki.com/1056112760340/turizm/osoblivosti_industriyi_gostinnosti

3. Электронный ресурс : <http://tourism-book.com/pbooks/book-58/ua/chapter-2126/>
Бойко М.Г., Гопкало Л.М. Організація готельного господарства: Підручник. К.: Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 448 с.. 1.6. Нормативно-правове регулювання діяльності підприємств готельного господарства України
4. Электронный ресурс : Нормативно-правові акти в сфері готельних послуг
http://www.semesta.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=24&Itemid=26
5. Электронный ресурс : http://turizmoznanie.org.ua/pravove_roboty_gotelu.html
Правове забезпечення роботи готелю

Лозовой В. Н.

*студент 4 курса специальности «Туризм»
СумГПУ имени А.С. Макаренка
г. Сумы, Украина*

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНДУСТРИИ ГОСТЕПРИИМСТВА

В настоящее время экономическую безопасность в индустрии гостеприимства необходимо рассматривать на нескольких уровнях, которые характеризуются системой взаимосвязанных и взаимообусловленных элементов, таких как:

- экономическая безопасность потребителя услуг индустрии гостеприимства (гарантия защиты жизненных интересов туриста и обеспечение социально-экономической защиты, информирование туристов о регионах с повышенной опасностью возникновения чрезвычайных ситуаций, страхование путешественников и т.д.);

- экономическая безопасность предприятий индустрии гостеприимства (показатели эффективности использования ресурсов – финансовых, материальных, интеллектуальных, политико-правовых, кадровых);

- экономическая безопасность индустрии гостеприимства (совокупность текущего состояния гостиничного хозяйства, транспорта, объектов питания, предприятий сферы развлечений, спорта, предприятий познавательного, делового, лечебно-оздоровительного плана, организаций, предоставляющих экскурсионные и туристские услуги);

- экономическая безопасность региона, предоставляющего услуги индустрии гостеприимства (совокупность состояния социально-экономических, географических, политических, информационных, эколого-социальных, технологических, техногенных факторов. отражающих стабильность региона в предоставлении услуг индустрии гостеприимства);

- экономическая безопасность страны (это показатели ВВП, уровня и качества жизни населения, темпов инфляции, уровня безработицы и государственного долга, структуры экономики, технического состояния производства, его конкурентоспособности, объем туристских потоков и т.д.) [3].

В структуре обеспечения экономической безопасности в индустрии гостеприимства необходимо учитывать влияние таких факторов как:

- информационная безопасность – система защиты информационных программ от внутренних и внешних угроз, усложняющих процесс эффективного использования информационных ресурсов;

- экологическая безопасность – совокупность мер природоохранной политики, касающейся экологизации экономики, экологическая экспертиза и аудит, экологическая безопасность туристской деятельности, общества и страны в целом;

- техногенная и технологическая безопасность – влияние и вероятность возникновения техногенных катастроф, увеличение электромагнитных полей (скопление линий электропередач, электрических машин), способствующих ухудшению состояния природной среды.

Экономическая безопасность в индустрии гостеприимства характеризуется безопасностью объектов и субъектов [1].

Объектами экономической безопасности являются:

- трудовые ресурсы (трудоспособное население, обеспечивающие реализацию услуг);

- основные производственные и оборотные фонды предприятий индустрии гостеприимства;

- финансовые ресурсы индустрии гостеприимства;

- производственно-хозяйственные структуры индустрии гостеприимства;

- предприятия индустрии гостеприимства;

- объекты недвижимости предприятий индустрии гостеприимства;

- туристские регионы;

- общество;

- потребители услуг индустрии гостеприимства.

Субъектами экономической безопасности могут выступать:

- потребители услуг индустрии гостеприимства;

- производители, продавцы товаров, работ и услуг;

- страховые компании в сфере услуг;

- банковские организации, таможенные и налоговые службы;

- профильные министерства и ведомства, комитеты и комиссии.

В индустрии гостеприимства следует обеспечить безопасность в следующих видах деятельности:

- внешнеэкономическая деятельность;

- внутренняя экономическая деятельность;

- информационная деятельность;

- эколого-демографическая деятельность;

- промышленно-продовольственная деятельность;

- производственно-техническая и др. виды деятельности.

На основании определения видов экономической безопасности следует различать макроэкономические индикаторы экономической безопасности:

1. Уровень и качество жизни в расчете на душу населения:

- номинальный и реальный ВВП;

- собственный располагаемый доход;

- средняя заработная плата и доля заработной платы в ВВП;

- потребительские расходы;

- собственные сбережения;

- индекс дифференциации и концентрации доходов;

- социально-экономический прожиточный уровень;

- степень бедности.

2. Уровень инфляции (оптовые и закупочные цены товаров, работ, услуг).

3. Уровень безработицы (%).

4. Экономический рост (темпы роста и прироста ВВП, % в год, индекс дефлятор ВВП, % в год);

5. Темпы роста производства товаров по отраслям.

6. Темпы роста производства продукции промышленности.

7. Уровень цен товаров (работ и услуг).

8. Развитие рыночных структур.

9. Динамика разгосударствления и приватизации государственных и муниципальных предприятий.

10. Дефицит или профицит бюджета.

11. Влияние теневой экономики и прочее.

Обеспечение безопасности предприятий индустрии гостеприимства предполагает своевременное прогнозирование, выявление внешних и внутренних угроз экономической безопасности, повышение уровня конкурентоспособности предприятий, предоставляющих услуги, поддержание обслуживаемых отраслей, являющихся фундаментом развития индустрии гостеприимства, государственная поддержка инвестиционной активности и инновационной деятельности [2].

Литература

1. Безопасность стоит записи в гостевом журнале [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kiev-security.org.ua/box/3/21.shtml>

2. Безпека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Безпека>

3. Концепция безопасности современной гостиницы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sec4all.net/hotel-secur.html>

Федусь Д. А.

студент 4 курса специальности «Туризм»

СумГПУ имени А.С.Макаренка

г. Сумы, Украина

СТРАХУВАННЯ ЯК ЗАСІБ БЕЗПЕКИ В ТУРИЗМІ

На сьогодні, страхування є важливою складовою туристської подорожі, оскільки під час її здійснення існують ризики виникнення різноманітних форс-мажорних обставин, що можуть мати негативний вплив на перебіг мандрівки та якість відпочинку. За статистикою у середньому, страхові випадки відбуваються майже з кожним сотим туристом [5].

Страхова діяльність в Україні регулюється Законами України «Про туризм», «Про страхування», «Про захист прав споживачів», іншими нормативно-правовими документами. Закон України «Про страхування» безпосередньо регулює відносини у сфері страхування на ринку страхових послуг, а також сприяє посиленню страхового захисту майнових інтересів громадян (туристів), туристських підприємств та їх працівників.

Закон України «Про страхування» визначає термін «страхування» як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян чи юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів,

що формуються шляхом сплати фізичними або юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) [2].

Вітчизняний вчений В.Ф. Кифяк зазначає, що страхування в туризмі – це система відносин між страховою компанією і туристом стосовно захисту його життя, здоров'я та майнових інтересів при настанні страхових випадків [3].

В українському законодавстві визначаються поняття страховик та страхувальник. Страховики – це юридичні особи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств, або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом, а також які отримали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страховики можуть здійснювати страхову діяльність через посередників – страхових агентів, страхових брокерів.

Страховальниками визнаються юридичні особи та дієздатні громадяни, які уклали зі страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до Закону України [2].

Страхування може бути: добровільним і обов'язковим; індивідуальним, або груповим [4].

Добровільне страхування – здійснюється на підставі договору між туристською фірмою (чи страховою компанією) і туристами, які виїжджають за кордон.

Згідно із Законом України «Про туризм», медичне страхування туристів та страхування від нещасного випадку є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристської діяльності на основі угод зі страховиками. Обов'язковим також для в'їзних туристів є страхування, якщо цього вимагає закон країни перебування. Медичне страхування при в'їзді в деякі країни є неодмінною умовою отримання візи і, таким чином, також стає обов'язковим.

Але буває так, коли віза не потрібна, а страховку попросять надати при перетині кордону. Щоб не виникло непорозумінь, інформацію про необхідність оформлення страховки потрібно дізнаватися у туроператора, або у консульстві обраної для відвідування країни. Кожна країна встановлює свої правила щодо страховки, які зазначаються у переліку документів, необхідних для отримання візи. Наприклад, обов'язковість медичного страхування туристів передбачене при в'їзді до таких країн як Франція, Німеччина, Великобританія, Австрія, Швеція, Швейцарія, Бельгія, Греція, Іспанія, Сполучені Штати Америки, Південно-Африканська Республіка та інших.

Страхування є основною формою забезпечення безпеки туристів у країні (або місці) тимчасового перебування. Слід зазначити, що в Україні немає окремого виду ліцензій на здійснення туристського страхування. Страхові компанії отримують ліцензії на основі розроблених правил страхування медичних витрат і нещасного випадку.

Страховий захист починає діяти в момент перетину туристом кордону своєї країни та закінчується, коли турист повертається, а поліс туристського страхування діє виключно в регіоні, зазначеному в ньому [5]. Туристські фірми включають страховий поліс у турпакет разом із ваучером, візою та квитками. Страхова компанія, крім полісу, видає туристу спеціально розроблену пам'ятку, в якій зазначено порядок дій при настанні страхового випадку, а також адреси і телефони центрів, що надають допомогу в різних країнах світу.

Особливо відповідально туристські фірми повинні ставитися до медичного страхування туристів-екстремалів, які надають перевагу активному відпочинку на гірськолижних курортах, рафтингу, альпінізму, скелелазінню, дайвінгу тощо. Менеджери повинні пропонувати програму страхування, що включає необхідний

мінімум страхових послуг, із суттєвим страховим покриттям. Наразі в абсолютної більшості українських страхових компаній немає тарифікації повного списку ризиків, що виникають при занятті екстремальними видами спорту [1].

За статистикою більшу частину страхових випадків складають гострі респіраторні захворювання, травматизм, захворювання шлунково-кишкового тракту, зубний біль.

Виплата компенсації туристу при настанні страхового випадку здійснюється на підставі договорів. Договір страхування – це угода між турфірмою-страхувальником і страховою компанією про те, що вона зобов'язується при настанні страхового випадку надати невідкладну допомогу туристу. Мінімальний термін дії договору – один день, максимальний – один рік [4].

Отже, безпеці туристських подорожей повинна приділятися належна увага з боку суб'єктів туристського бізнесу, державних контролюючих органів і безпосередньо самих подорожуючих. Страхування у туризмі є вагомим засобом, що гарантує компенсацію у вигляді фінансових відшкодувань при настанні страхових випадків, які виникають під час подорожі.

Література

1. Безпека в туризмі [курс лекцій] / В. М. Зігунов. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – С.85 – 106.
2. Закон України «Про страхування», №[86/96-ВР](#) від 07.03.1996 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/85/96-вр
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб./ В.Ф.Кифяк.– Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
4. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич – К. : Знання, 2008. – С. 299 – 305.
5. Приказюк Н. В. Тенденції й перспективи розвитку страхування подорожуючих за кордон / Н. В. Приказюк, Г. Ю. Тлуста // Фінанси України. – 2011. – № 10 (191). – С. 93 – 103.

СЕКЦІЯ 10

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ

*Бачинська Т. П.,
студентка 5-го курсу, фінансово-
правового факультету Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ПОШИРЕННЯ ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ПОГЛЯДІВ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ:

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Враховуючи світову тенденцію до росту злочинності в соціальних мережах, все більшої актуальності набувають питання запобігання проявам злочинної поведінки у віртуальному середовищі. Це стосується і такого негативного явища, як екстремізм.

Поняття «екстремізм» розглядають як прихильність до крайніх поглядів і дій (як правило, політичних) [3]. Кримінологія вказує на те, що кримінальний екстремізм є соціально небезпечною діяльністю, яка виражається в злочинах, мотивованих політичною, ідеологічною, расовою, етнічною або релігійною ненавистю та ворожнечею до певної соціальної групи [4, с. 5908].

На сьогоднішній день масштаби поширення екстремістських поглядів та ідей через Інтернет вражають, що зумовлено широким доступом до інформації у цій мережі. Так, наприклад, члени військової кампанії ІГІЛ ведуть трансляції бойових дій в Twitter, викладають знімки своїх жертв в Instagram і оперативно повідомляють новини своїм прихильникам в Facebook. Звісно, адміністрація соціальних мереж поступово почала блокувати пов'язані з ІГІЛ сторінки, однак бойовики знайшли нові шляхи спілкування з послідовниками. Нещодавно на форумах джихадистів з'явилися заклики до прихильників «Ісламської держави» переходити в «зручну» і «вільну» соціальну мережу - «ВКонтакте». Очевидно, що блокування і заборона окремих груп в мережах не дає гарантії того, що вони не появляться знову тільки ж під іншим іменем. Крім того, захищені паролями веб-сайти значно ускладнюють вчасне виявлення, відстеження та нейтралізацію правоохоронними органами протиправної діяльності екстремістів.

Небезпечність цього явища зумовлена і тим що найактивнішим користувачем віртуальних мереж є молодь, яка на жаль, часто розцінює Інтернет як єдине правдиве джерело інформації [1, с. 74]. Боротьбу з екстремістами ускладнює анонімність комунікації в мережі Інтернет, невизначеність кола осіб які відкликаються на такі заклики.

Чимало осіб, які вільно та безвідповідально поширюють інформацію в Інтернеті, виправдовують свої дії конституційним правом на свободу думки і слова, міжнародними стандартами у цій сфері, а також законодавством, яке регулює функціонування друкованих засобів масової інформації та роботу журналістів.

Дійсно інколи без спеціальної експертизи дуже важко чітко визначити правовий статус інформації, поширюваної як у друкованому, так і в

електронному вигляді, адже не всі матеріали та висловлювання мають відвертий екстремістський, расистський, ксенофобський, дискримінаційний або антидержавний зміст [2, с. 62].

Таким чином існує ризик завдання шкоди реалізації прав і свобод людини, зокрема права на недоторканність приватного життя та свободи вираження поглядів, асоціації та релігії чи переконань.

Не існує й універсального, закріпленого у законодавстві визначення екстремізму, не встановлено відповідальності за діяння, які підпадають під його ознаки. Основною проблемою, яка виникає при цьому, є відсутність чіткого розуміння відмінності понять "тероризм" та "екстремізм". Екстремізм як явище передує тероризму; це його головна рушійна сила, тоді як тероризм є продовженням екстремізму, його наступним кроком [4, с. 5910].

У травні 2016 року заходом протидії екстремізму стало підписання Facebook, Microsoft, Twitter та YouTube кодексу корпоративної етики, підтриманого ЄС, за яким вище перелічені соціальні мережі пообіцяли покращити способи боротьби з екстремістськими матеріалами. З метою протидії екстремістській діяльності в Європі з 1 липня 2015 року започатковано функціонування спеціального підрозділу – Інтернет-реферального відділу Європейського Союзу (European Union Internet Referral Unit). Наразі існують онлайн програми CVE, які розроблені таким чином, щоб блокувати та фільтрувати вміст віртуальної інформації. Передбачається створення веб-сканера під назвою "Екстрактор мереж тероризму та екстремізму" (TENE), призначеного для збору інформації про екстремістські дії в Інтернеті.

В Україні інформаційна діяльність в Інтернеті довгий час не мала належного нормативно-правового регулювання. Важливим кроком стало прийняття Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» який набере чинності 9 травня 2018 року, а також створення 5 жовтня 2015 року кіберполіції. Однак цього ще не достатньо щоб виграти війну проти екстремістських кіберспільнот.

З огляду на це необхідними заходами протидії є:

1) нормативно - правове закріплення визначення екстремізму, встановлення відповідальності з метою невідворотності покарання за практичну реалізацію екстремістської ідеології та внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України;

2) міжнародна співпраця - обмін досвідом між відповідними державними органами різних країн;

3) створення дієвого механізму державного контролю за контентом у соціальних мережах: постійний моніторинг веб-сайтів, обов'язкова верифікація усіх сторінок і акаунтів у соціальних мережах;

4) розроблення моделі державно-суспільного контролю за контентом екстремістського спрямування: співпраця держави з громадськими і релігійними об'єднаннями, організаціями, громадянами;

5) запровадження системи громадського контролю;

6) здійснення профілактичної діяльності по запобіганню екстремізму з метою зменшення підтримки екстремістської діяльності серед населення, удосконалення соціальної політики, особливо в сферах освіти, зайнятості та інтеграції; введення до навчальних планів підготовки всіх фахівців із вищою освітою обов'язкової (нормативної) навчальної дисципліни "Соціально-

психологічні основи інформаційної безпеки» [2,с.63]; підвищення інтелектуального рівня населення, патріотичне виховання молоді; проведення тренінгів у школах які б виховували толерантне ставлення до представників інших культур, націй, релігійних конфесій; введення в освіту п'яти основних методик контролювання емоцій: "зосередженого дихання", "уважного та активного слухання", "сканування тіла", "як я" та "любляча доброта» [5, с. 23];

Враховуючи зарубіжний досвід такої країни як Естонія, доцільним видається створення національної аналогії естонським «веб-констеблістам» - працівникам поліції у соціальних мережах, основна увага яких зосереджена на спілкуванні з уразливою молоддю.

Разом із стрімким розвитком суспільства та технологій з'являються нові, раніше не відомі способи досягнення злочинних намірів, наприклад з використанням мережі Інтернет. Сьогодні ж кіберзлочини не є новим явищем, однак ефективного механізму їх протидії так і не розроблено. Вихід екстремістських поглядів у мережу інтернет став однією з головних загроз безпечному існуванню людини, суспільства та держави у XXI ст., а інформаційний простір залишився без належного захисту. Подолання екстремізму репресивними заходами не дає ефективного результату (У період з 2001 по 2017 рік лише один уряд Сполучених Штатів витратив близько \$ 1,78 трлн на боротьбу з тероризмом), а тому необхідно вживати профілактичні заходи, що сприятимуть значному зниженню онлайн діяльності екстремістів.

Література

1. Галицький І. Екстремізм в соціальних мережах: організаційно-правові заходи протидії // Альманах міжнародного права. 2014. Вип. 4. С. 74-83.
2. Ірха Ю.Б. Використання екстремістами мережі інтернет: правові проблеми виявлення та протидії в Україні // Інформація і право. Вип.№ 3(15). 2015. С 56-65.
3. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений/ Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. 4-е изд., дополненное.- М.: Азбуковник, 1999. 944 с.
4. Diana B. Baisagatovaa , Saken T. Kemelbekovb , Diana A. Smagulovaa and Aigul S. Kozhamberdiyevaa: Correlation of concepts "extremism" and "terrorism" in countering the financing of terrorism and extremism. –International journal of environmental & science education 2016, Vol. 11, No. 13, 5903-5915
5. Marilee Bresciani Ludvik, Philippe Goldin: Preventing Violent Extremism Through Education: Five Steps to Consider for Cultivating Emotion Regulation. US-China Education Review B, January 2017, Vol. 7, No. 1, 23-31.

Житний Олександр Олександрович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінально-
правових дисциплін юридичного
факультету Харківського
національного університету імені В. Н.
Каразіна, м. Харків, Україна

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ТРАДИЦІЇ, НОВАЦІЇ, СУЧАСНІСТЬ)

Сучасна Україна впевнено стала на шлях розвитку громадянського суспільства й побудови правової держави згідно із прогресивними світовими

стандартами. Тому розвиток всієї сучасної вітчизняної юридичної науки в новому тисячолітті відбувається під гаслом всебічної поваги до прав, свобод, законних інтересів людини й громадянина. При цьому необхідно прагнути до забезпечення гармонії між верховенством права і захистом прав людини як у сфері правозастосування, так й у сфері правотворення. У зв'язку із цим в освітньому процесі вищих навчальних закладів юридичного профілю ідея забезпечення правового захисту цих основоположних цінностей має обійняти провідне місце. Її реалізація залежить від виховання майбутніх українських правників (потенційних правоохоронців і суддів, адвокатів і правозахисників) у дусі грамотного, принципового й професійного ставлення до закону про кримінальну відповідальність, використання його в практичній діяльності не як інструменту репресії, а як засобу захисту держави, суспільства, прав і законних інтересів кожного конкретного громадянина.

Навряд чи завдання й цілі вивчення дисциплін кримінально-правового циклу й суміжних навчальних дисциплін (кримінального й кримінально-виконавчого права, криміналістики, міжнародного й порівняльного кримінального права, кримінології, різноманітних спецкурсів, предметом яких є питання кваліфікації злочинів, застосування кримінального закону тощо) значно змінились. Як і раніше, викладання цих дисциплін залишається системою прийомів, принципів та способів вивчення найбільш ефективних соціально-правових засобів боротьби зі злочинністю. Як і раніше, при цьому має домінувати прикладний напрям, орієнтований на точне засвоєння та адекватне практичне застосування діючих законів, їх окремих норм і положень. Водночас, при цьому така діяльність не лише має базуватись на традиційних уявленнях про злочинність та засоби протидії їй, а й враховувати сучасні тенденції розвитку кримінально-правової доктрини, змін у «кримінальній картині світу». Так, у галузі кримінального права такими тенденціями є поступова гуманізація кримінальної відповідальності за окремі види злочинів, зближення кримінально-правових систем сучасності, проникнення принципів і норм міжнародного права у національне кримінальне законодавство, спеціалізація підстав кримінальної відповідальності, диверсифікація кримінально-правових наслідків вчинення злочину. Деякі специфічні тенденції є характерними для встановлення підстав кримінальної відповідальності за злочини, які відносять до т.зв. «нової злочинності» (це організована транснаціональна злочинність, міжнародний тероризм, злочини у сфері масових комунікацій, незаконний транскордонний обіг наркотиків, торгівля людьми, легалізація коштів, отриманих злочинним шляхом, внутрішня й міжнародна корупція тощо). Безумовно, ці тенденції вимагають по-новому поглянути на змістовне наповнення окремих навчальних тем, які в сукупності й системі утворюють змістовне наповнення кримінально-правового навчального циклу. Не слід забувати, що інтеграційні процеси, до яких Україна долучається в ході активного політико-правового розвитку, впливають і на внутрішнє право, до якого проникають положення, джерелами яких є міжнародно-правові норми й звичаї. Оскільки ж правова система України залишається відносно самостійною щодо міжнародної, важливого значення набуває їх взаємодія, узгодження окремих галузей вітчизняного законодавства з міжнародними правовими нормами. Зокрема, для сучасного кримінального права України значно актуалізувалися питання зближення з міжнародними стандартами антикримінальної діяльності, відображення у вітчизняному кримінальному

законодавстві відповідних міжнародних зобов'язань держави. Їх осмислення є одним з важливих завдань вітчизняної юридичної науки та освіти (зокрема, й кримінально-правової). Опанування зазначеної проблематики може бути забезпечене виключно на основі міждисциплінарного підходу, міжгалузевих дискурсів, значного розширення світогляду майбутніх юристів, в тому числі їх знайомства із практикою міжнародних і європейських судових інституцій.

Вітчизняне кримінальне законодавство, на жаль, сьогодні не можна визнати стабільним. Різні положення Кримінального кодексу України піддавалися змінам сотні разів (за шістнадцять років до нього внесено сімсот п'ятдесят змін, деякі норми змінювалися до десяти разів, близько половини тих статей, які були в цьому законі на час його ухвалення, зазнали змін і доповнень). У зв'язку із цим при викладанні дисциплін кримінально-правового циклу особливо актуальним завданням є постійний моніторинг стану законодавства, адекватне відображення законодавчих новел в навчальному матеріалі, оперативна, зрозуміла для студента (магістра, аспіранта) інтерпретація напрямків еволюції кримінального права. Слід усвідомлювати, що саме випускники вишів понесуть до практичних підрозділів (місцевих й обласних відділів поліції, до адвокатських об'єднань й правозахисних організацій, до судів різних рівнів, до відділів прокуратури, до органів влади й місцевого самоврядування тощо) розуміння змісту того чи іншого сучасного кримінально-правового інституту, сучасне розуміння кримінального правопорушення і сучасні парадигми правових наслідків його вчинення. Так, сьогодні перебуває на завершальній стадії впровадження законодавства про кримінальні проступки. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII передбачає, що з 11.01.2019 р. Загальна частина Кримінального кодексу України буде доповнена розділом XIII-1 «Обмежувальні заходи». Зміни й доповнення торкнуться багатьох статей Загальної й Особливої частин цього кодексу. Зазнають змін й положення Кримінального процесуального кодексу України. Ці досить значні за обсягом новели кримінального й кримінального процесуального законодавства із випередженням мають опрацьовуватися фахівцями, які забезпечують викладання дисциплін кримінально-правового циклу з метою відображення відповідних положень в навчальному контенті (лекційному матеріалі, завданнях до аудиторної й індивідуальної роботи студентів, магістрантів, аспірантів). У цьому зв'язку особливо важливою є участь представників начальсько-методичного корпусу правознавців в розробці й фаховій оцінці проектів змін до законодавства про кримінальну відповідальність.

Окремо слід відзначити, що на підвищення якості професійних знань суб'єктів навчання мають бути спрямовані й результати наукових досліджень, які проводяться навчальними підрозділами відповідних навчальних закладів. Впровадження отриманого наукового результату в практику боротьби зі злочинністю та оновлення, удосконалення того наукового «продукту», який було впроваджено в цю діяльність у попередні періоди, забезпечує інноваційний розвиток відомчої кримінально-правової науки та забезпечує вдосконалення технологій, методів і методик боротьби зі злочинністю.

Результати наукових досліджень, виконаних фахівцями, які обіймають посади науково-педагогічних працівників на відповідних кафедрах, мають поширюватись у вигляді наукових публікацій у фахових наукових виданнях України та зарубіжних держав, рекомендацій щодо вдосконалення законодавства кримінально-правового циклу. Має стати правилом публікація результатів значних за обсягом наукових досліджень (кандидатських, докторських дисертацій) у вигляді монографій.

У процесі підготовки правознавців, які безпосередньо здійснюють забезпечення правопорядку в країні, виявлення злочинів, притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що їх вчинили, важливе значення обіймає вивчення кримінально-правових дисциплін – кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права та спецкурсів із зазначених дисциплін. Ефективність підготовки, особливо в умовах постійних змін законодавства (що спостерігається сьогодні), багато в чому залежить від методології викладання, яка покликана сприяти повноцінному засвоєнню теоретичного матеріалу – основі успішної практичної діяльності. На особливу увагу заслуговують практично-орієнтовані форми роботи при викладанні дисциплін кримінально-правового циклу у вигляді різноманітних форм активної групової підготовки у професійному та комунікативному аспектах. Внаслідок цього відбувається перехід від пояснювально-ілюстративних до інтерактивних методів навчання, які пробуджують інтерес до знань, до навчання, підвищують ефективність навчання не за рахунок збільшення обсягу інформації, а шляхом її поглиблення та швидкості засвоєння. Це такі, по-новому прочитані та адаптовані до сучасних реалій методи, як: аналіз помилок, колізій, казусів; аудіовізуальний метод навчання; брейнстормінг («мозковий штурм»); дискусія із запрошенням фахівців; ділова (рольова) гра; метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод проектів; моделювання; проблемний (проблемно-пошуковий) метод; публічний виступ; робота в малих групах; тренінги індивідуальні та групові (як окремих, так і комплексних навичок) тощо.

Крупко Яна Михайлівна
*кандидат юридичних наук,
лейтенант внутрішньої служби,
начальник аспірантури
Академії Державної пенітенціарної
служби, м. Чернігів, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ВПРОВАДЖЕННЯМ ЗДОБУТКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ В ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ

Впровадження здобутків психологічної науки в педагогічну практику – реальна передумова реформування вищої освіти в Україні яка повинна базуватись на принципах гуманізму, демократизму, незалежності навчального процесу, спрямованості на професійне зростання майбутнього фахівця з дипломом кваліфікаційного працівника.

Сьогодні управління системою освіти продовжує мати ряд недоліків. Науково нестабільні, необґрунтовані, безсистемні, політично заангажовані так звані освітні реформи стримують та пригнічують творчість, ініціативу

науково-педагогічних працівників. Немає послідовності в управлінських рішеннях, що порушує закономірний процес становлення і розвитку особистості того, хто навчається.

Корупція в політиці, науці і культурі спричинила деградацію цінностей освіти та інтелектуального потенціалу. Дипломований фахівець із вищою освітою у переважній більшості має низький соціальний статус, його високий освітньо-культурний рівень не є визначальним фактором професійної самореалізації та кар'єрного зростання. Нажаль публічна неосвіченість та неграмотність не є перешкодою на шляху до політичного олімпу.

Вдалою реформу можна вважати лише тоді, коли їй сприятиме громадськість. Сьогодні влада повинна розробити зміни та пояснити громадянам, як ці реформи необхідні та дати гарантії щодо результату їх успішної реалізації. Реалізація та впровадження програми реформ не повинна здійснюватися за допомогою адміністративно-чиновницького тиску, без урахування жодних обставин та інтересів. Як правило, реформаторські зусилля гальмувалися неефективним та нераціональним використанням коштів бюджету й корупцією. Такий процес, як корупція на даному етапі залишається універсальним та традиційним поясненням постійних невдач у реформуванні будь-якої сфери нашої країни [1, с. 121].

Будь-які реформи можна ввести у сферу державного управління. У разі, коли розвиток не спостерігається, добробут громадян не зростає, такі реформи можна вважати нерезультативними та неефективними. При здійсненні реформ місцевих бюджетів виділяють такі фактори, що перешкоджають даному процесу: відсутня соціальна база таких реформ; відсутній чіткий механізм їх реалізації; зовнішній вплив на впровадження реформ; відсутні чіткі та кількісні обмеження в пріоритетах щодо реалізації реформ; високий рівень корупції, який зводить нанівець усі намагання.

Сучасний ринок праці надає переваги конкурентоспроможному фахівцю, який буде відповідати наступним вимогам: впевненість у собі, ґрунтовні професійні знання і вміння, готовність ефективно працювати в команді, високий рівень самоорганізації, розвинуті організаторські, комунікативні і творчі здібності, знання державної та іноземної мови, уміння користуватися сучасними інформаційними технологіями. Високий рівень правової, моральної, екологічної та психологічної культури є не останні якості конкурентоспроможного фахівця.

Мета освіти сьогодні – виховання в молоді довіри до динамічних знань, формування вміння вчитися і переучуватися, усвідомлювати потребу в розвитку свого творчого потенціалу. Особливе значення має поєднання у змісті вищої освіти передових надбань світового досвіду та національної культури, врахування перспектив європейської інтеграції України та її національних інтересів.

Проблема формування особистості сьогодні є найважливішою педагогічною проблемою, що потребує серйозного вивчення й вирішення. Її актуальність обумовлена потребою суспільства, що зростає, у творчій особистості фахівця; його фундаментальною грамотністю; а також безупинно розвиваючою особистісною світоглядною якістю; недостатньою теоретичною й практичною розробленістю системи формування конкурентоздатності

майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Література

1. Крупко Я.М. Правові засади розподілу коштів між бюджетами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08 / Київський Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2016. 185 с.

Сморжевський О. С.

*слухач 351 групи юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної Служби, м. Чернігів, Україна*

ПОТРЕБА В НОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ (АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ)

Розвиток суспільства за останнє десятиліття вражає своїми темпами. Науково-технічний прогрес вимагає швидкого пристосування до новітніх технологій, які заповнюють наше життя. Беззаперечно вони знаходять своє відображення і в освітніх процесах країни, що вимагає певного законодавчого врегулювання для розробки чітких алгоритмів діяльності учасників навчання й виховання. Зазвичай державі важко встигати за таким стрімким розвитком, що й відображається на якості нормативно-правових актів, які приймаються. Ось чому бажано проаналізувати стан сучасного законодавства України й визначити перспективи його розвитку у сфері інформаційних та освітніх технологій.

Вважаємо за необхідне насамперед визначити поняття й види освітніх та інформаційних технологій. Взагалі поняття «технологія» визначає методи за допомогою яких здійснюється досягнення певної мети. Щодо освітніх технологій, то існує багато точок зору вчених щодо трактування даного поняття. На нашу думку, «освітня технологія» – це сукупність методів освітньої діяльності, що передбачають послідовність певних дій та визначають основні напрямки оптимізації навчання й виховання для найбільш ефективного досягнення мети освітнього процесу. Поряд із поняттям «інформаційні технології» в освіті застосовують більш ширше – «інформаційно-комунікативні технології», під яким розуміється сукупність засобів, пов'язаних зі створенням, збереженням, передачею, обробкою й управлінням інформації [1, с. 119].

Освітні технології включають в себе педагогічні, навчальні, виховні технології та технології управління. Всі ці елементи дозволяють застосовувати різні підходи в техніці реалізації навчального процесу, проте головною ланкою залишається взаємодія викладача й студента, а відповідні технології визначають певну модель, за якою викладач здійснює свою діяльність для досягнення поставлених завдань. На перший погляд названі складові можуть здаватися тотожними, проте освітні технології визначають стратегію освіти, педагогічні – алгоритм реалізації даної стратегії, навчальні описують способи опанування новими знаннями, а виховні – формування свідомості студента. Технології управління реалізують керування навчальним процесом. Аналізуючи праці провідних фахівців у цій галузі можна зробити висновок, що найбільш поширеною є класифікація за критерієм їх змісту та способу передачі інформації. Насамперед, дослідники виділяють: особистісно-

орієнтовані технології впливу на особистість, інтерактивні технології навчання та викладання, інформаційно-комунікативні технології навчання та викладання, технологію навчальних проєктів, інтегровану розвивальну технологію та модульно-рейтингову технологію [2, с. 36] Важливу роль відіграють інформаційно-комунікативні технології, які значно спрощують та покращують процес взаємодії учасників навчального процесу при їх належному втіленні. Використання можливостей мережі Інтернет та комп'ютера підвищує зацікавленість студентів до навчання, а також сприяє більш ефективному застосуванню новітніх освітніх технологій.

Аналізуючи законодавство України в галузі освіти, передусім Закон України «Про вищу освіту» та Закон України «Про освіту», можна сказати, що поняття та основні елементи освітніх технологій не визначено. Натомість є розділи та положення, які могли б включити в себе це поняття. Наприклад, розділ IX «Організація освітнього процесу» Закону України «Про вищу освіту», де визначено поняття освітнього процесу, форми навчання, а також форми організації освітнього процесу [3]. В Законі України «Про освіту» є положення, які визначають поняття освітньої програми та стандарти освіти [4]. На нашу думку, освітні технології є підґрунтям, що сприяє підвищенню якості освіти. Ось чому бажано доповнити чинне законодавство положеннями, які б визначали поняття освітніх технологій та їх основні види, що є актуальним сьогодні, оскільки б це забезпечило більш якісне досягнення викладачами реалізації мети навчання.

Враховуючи вище викладене, можна дійти таких висновків. Освітні та інформаційні технології є важливим елементом навчального процесу та основою для визначення найбільш ефективних методів взаємодії викладача й студента для формування нових підходів до навчання й виховання, що може кардинально змінити напрямки освіти та суттєво прискорити реформування освітньої галузі, з метою наближення до європейської спільноти й досягнення кращих світових стандартів. На нашу думку, доцільно було б розробити відповідні положення, що вдосконалять вітчизняну нормативну базу у сфері освітніх та інформаційних технологій на законодавчому рівні та підготувати відповідні методичні рекомендації, що визначили б чіткий алгоритм реалізації даних понять на практиці й допомогли викладачам у роботі.

Література

1. Любович А. А., Єсіна О. Г. Сучасні інформаційні технології в освіті. /Любович А. А., Єсіна О. Г. //Інформатика та інформаційні технології: студентська наукова конференція (м. Одеса, 20 квітня 2015р.). Одеса,2015. С. 118-120.
2. Кошечко Н. В. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. / Кошечко Н. //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.—К., 2015. №1.— С. 35-38.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014р. № 1556-VII. Дата оновлення: 01.01.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 20.04.2018)
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>(дата звернення 20.04.2018)

СЕКЦІЯ 11

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В КРАЇНАХ СВІТУ

Андрійцьо А.М.

студент 5 курсу 2 групи

Національного

юридичного

університету

імені Ярослава Мудрого

Харків, Україна

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО МІГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Міграційна політика в європейських країнах є важливим чинником забезпечення національної безпеки держав Європейського Союзу. Адже саме від виваженої міграційної політики залежить політична, економічна та соціальна стабільність у суспільстві і саме на основі соціально-економічних показників розвитку країни можна оцінювати силу чи слабкість окремої держави як європейської спільноти зокрема, так і світу загалом. У зв'язку із активізацією міграційних процесів та впливом біженців у Європу загострюються проблеми, пов'язані із подальшим соціально-економічним розвитком держав та стабільністю їх політичних систем.

Після «арабської весни» та руйнування державних устоїв в Лівії, Сирії, Іраку, створення ІДІЛ почався неконтрольований приплив мігрантів в країни ЄС. Так, у 2014 році майже 500 тисяч іноземців подало клопотання про надання притулку в країнах ЄС [3, с. 16].

Основу міграційного законодавства в Європейському Союзі складають: Шенгенські угоди («Про відміну паспортного митного контролю між країнами Європейського Союзу», 1985, 1990 рр.), Дублінська конвенція (1990 р.), договори: Маастрихтський (1992 р.), Амстердамський (1997 р.), Лісабонський (2009 р.) та ін. Комплексним нормативом, який регламентує правовий режим перетину кордонів ЄС, є Шенгенський кодекс про кордони, укладений у 2006 р. Процедурні питання видачі віз регламентують Шенгенська конвенція 1990 р., Шенгенський візовий кодекс 1999 р. Важливим документом, що регулює міграцію з третіх країн, є Директива Ради 2004 р. про дозвіл на перебування, який видається громадянам країн, що не є членами ЄС, які стали жертвами торгівлі людьми або об'єктами дій, що сприяють нелегальній імміграції, і які співпрацюють із компетентними органами. Окрім правового визначення нелегальних форм міграції, даний документ установлює процедурні норми дозвільної системи перебування у межах ЄС. У ньому містяться положення, які регламентують шестимісячний мінімальний термін дозволу на перебування, впродовж якого особа має право на доступ до ринку праці, навчання, системи соціального забезпечення, програм інтеграції тощо [1, с. 55].

Але задля вирішення проблем нелегальної міграції Європейський Союз вимушений був використовувати нові правові механізми, адже в рамках наявного законодавства вирішити проблему міграції було неможливо.

Зокрема, Європейський Союз застосував ч. 3 ст. 78 Лісабонського договору Ця стаття передбачає, що у випадку, якщо один чи більше членів ЄС зіштовхнулися з надзвичайною ситуацією, пов'язаною з напливом громадян третіх країн, Європейська рада за пропозицією Європейської комісії може прийняти запобіжні заходи. ЄС розробив принцип квотного розподілу мігрантів (хоча саме слово «квоти» після його використання в European Agenda on Migration зникло — очевидно, щоб не дратувати виборців) виходячи з таких показників:

- кількість населення країни-члена (40%),
- сукупний розмір ВВП (40%),
- кількість звернень за отриманням статусу біженця протягом 2010-2014 року (10%),
- показник безробіття (10%) [4].

Також між Європейським Союзом та Туреччиною було підписано угоду з питання розміщення біженців, яка набула чинності 20 березня 2016 року. У документі відзначені шляхи закриття морського маршруту через Егейське море - між Туреччиною й Грецією - для мігрантів і організаторів нелегальної переправи. Відповідно до вищезазначеної угоди в обмін на кожного сирійського мігранта, повернутого в Туреччину із Греції, інший сирійський біженець має бути розміщений в одній із країн Європейського Союзу. Розміщення мігрантів у ЄС має відбуватися згідно з принципом ООН про першочергову допомогу найбільш уразливим верствам населення. Туреччина, у свою чергу, взяла на себе зобов'язання закрити морську переправу та сухопутні шляхи для нелегальної міграції. Євросоюз, у свою чергу, сприятиме ослабленню візового режиму для громадян Туреччини та надає додаткові кошти для реалізації вказаної угоди [2, с. 215].

Можна зробити висновки, що впродовж останніх років Європейський Союз зіштовхнувся з серйозною проблемою напливу нелегальних мігрантів і внаслідок чого, змушений був застосовувати нові правові механізми. На нашу думку, така міграційна політика дала позитивний результат, адже згідно офіційної інформації ООН кількість нелегальних мігрантів у 2017 році зменшилась у 10 разів у порівнянні з 2015 роком [5].

Література

1. Пак Н. А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми і перспективи / Н. А. Пак. // Вісник Харківського Національного університету імені В.Н. Каразіна. 2017. С. 54–57.
2. Чуєнко В. "Європейська криза біженців" як найактуальніша проблема Європейського Союзу / В. Чуєнко. // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2016. – С. 212–216.
3. Міграційна політика ЄС: стан, виклики та перспективи : наук.- практич. симпозиум, присвяч. 15-річчю міжнар. дня мігранта та 25-річчю міжнар. конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та їх сімей (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.) // Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Електрон. текст. дані. Одеса : Фенікс, 2015. 105 с. URL: <http://iele.bazick.com/projectdevelopment/odessa-tempus-center>; eurolaw.org.ua
4. Солодько А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики / А. Солодько, А. Фітисова // Cedos. – 2016. – URL: <https://cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>

5. Мигранты стали меньше рваться в Европу // Сегодня. – 2017. URL: <https://www.segodnya.ua/world/europe/migranty-stali-menshe-rvatsya-v-evropu-1102810.html>.

Бардакова Ю. О.

Студентка 5 курсу 051 групи

ННІ ІФ СумГДУ імені А.С.Макаренка

м. Суми, Україна

ІНСТИТУТИ СПІВПРАЦІ, ПАРТНЕРСТВА ТА ДІАЛОГУ АЛЬЯНСУ НАТО ТА КРАЇН - ПАРТНЕРІВ

Зміна геополітичної обстановки у світі на початку 1990-х років, посилення контактів і бажання НАТО вдосконалювати свою співпрацю з країнами Центрально-Східної Європи й іншими державами зумовили виникнення нових інституцій, які почали займатися питаннями співпраці, партнерства та діалогу, розвиваючи політичний діалог і співпрацю з широкого кола питань [3, с. 9].

Різні форми партнерства допомагають створити євроатлантичну культуру безпеки, яка характеризується рішучим прагненням використовувати міжнародну співпрацю для розв'язання важливих завдань безпеки як усередині, так і поза межами Альянсу. Нині діє чотири таких інституції, діяльність яких спрямована на посилення співпраці, партнерства та діалогу між НАТО і країнами, що не є членами НАТО, але бажають співробітничати з Альянсом. Це Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП), Рада НАТО – Росія (ПСР), Комісія НАТО – Україна (КУН) та Група середземноморської співпраці (ГСС), або Середземноморський діалог.

Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП) була створена у 1997 р. на заміну Раді північноатлантичної співпраці (РПАС), яка виникла в грудні 1991 р. внаслідок прийнятої в листопаді 1991 р. Римської декларації про переведення відносин між НАТО і країнами Центрально- Східної Європи на міцнішу інституційну основу. Рада північноатлантичної співпраці була першою офіційною інституційною структурою з розвитку нових відносин і функціонувала як форум, покликаний об'єднати НАТО та її нових партнерів для обговорення спільних питань [1, с. 62].

Консультації в рамках РПАС спочатку були зосереджені на спадщині холодної війни і проводилися на багатосторонній основі та політичному діалозі, що не давало змоги країнам-партнерам розвивати індивідуальні відносини співпраці з НАТО, які були б пристосовані до їх конкретних ситуацій і потреб. Ситуація змінилась у 1994 р., коли було започатковано програму «Партнерство заради миру» (ПЗМ).

Основою програми ПЗМ є партнерство, яке формується на індивідуальній основі між кожною країною-партнером і НАТО. пристосоване до індивідуальних потреб та здійснюється спільно на такому рівні й такими темпами, які обирають для себе уряди країн-учасниць. Інструменти програми ПЗМ забезпечують рамки для двосторонніх і багатосторонніх дій, надаючи країнам- партнерам можливість брати участь в ефективних програмах, які відповідають суті їхньої співпраці з НАТО [2, с. 30].

Головним робочим органом, який відповідає за питання ПЗМ, є Політико-військовий керівний комітет Партнерства заради миру (PMSC). Він проводить засідання в різних форматах або тільки за участю членів Альянсу, або за участю членів НАТО і партнерів. Існує також Центр координації партнерства (PCC), який розміщений у м Монс (Бельгія) поряд зі штаб-квартирою Верховного головнокомандувача сил НАТО в Європі (SHAPE). Його завданням є координація спільних військових заходів у межах ПЗМ, а також здійснення військового планування, необхідного для втілення військових аспектів Робочої програми партнерства, особливо у галузі військових навчань та відповідних заходів у таких сферах, як підтримка миру, гуманітарні операції і пошуково-рятувальні роботи. ПЗМ є великою програмою практичної двосторонньої співпраці між НАТО й окремими країнами-партнерами, і вона стала суттєвим кроком уперед у процесі співробітництва. Протягом наступних трьох років вона була підсилена створенням Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП). У процесі партнерства вдалося досягти значних результатів, а РЄАП і програма ПЗМ стали ключовими елементами архітектури євроатлантичної безпеки [1, с. 64].

РЄАП нині об'єднує 49 країн, з яких 26 - це країни-члени НАТО і 20 - країни-партнери Європи й Азії. Країнами-партнерами НАТО є Австрія. Азербайджан. Албанія. Білорусь, Вірменія. Грузія. Ірландія. Казахстан. Киргизька Республіка, Македонія. Молдова. Росія. Таджикистан. Туркменістан, Фінляндія, Хорватія. Узбекистан, Україна, Швеція і Швейцарія. Ще три колишні югославські республіки Боснія і Герцеговина, Сербія та Чорногорія також виявили своє бажання приєднатися до Партнерства заради миру. НАТО всіляко підтримувала цю ініціативу, проте визначила ряд умов для приєднання цих країн до програми, серед яких - цілковита співпраця з Міжнародним трибуналом із питань колишньої Югославії, зокрема затримання і передача Трибуналу осіб, яких звинувачують у воєнних злочинах.

Заходи в межах РЄАП доповнюють програми Партнерства заради миру і ґрунтуються на дворічному плані дій. На додаток до короткотермінових консультацій у РЄАП із питань поточної політики й безпеки, ведуться довгострокові консультації і співпраця в різних сферах. Серед них – урегулювання криз, регіональні питання, контроль за озброєннями, міжнародний тероризм, підтримка миру, питання оборонної економіки, цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій, наука й екологія та ін.

Більшість країн-партнерів повинні надіслати свої дипломатичні місії до штаб-квартири НАТО в Брюсселі, які працюють над розширенням контактів між НАТО і країнами-партнерами та посиленням ефективності й результативності співпраці. Засідання РЄАП проводяться щомісяця на рівні послів, щороку – на рівні міністрів закордонних справ і міністрів оборони та начальників Генеральних штабів, а також час від часу – на рівні самітів під час якоїсь виняткової події. На додаток до регулярних пленарних засідань на рівні міністрів, послів та на робочому рівні Базовий документ 1997 р. дає змогу партнерам установлювати прямі політичні відносини з Альянсом як на індивідуальній основі, так і в складі підгруп РЄАП.

За внутрішньою термінологією НАТО це визначається формулою. члени Альянсу (зараз 27) плюс один та плюс «н». Із 2005 р. започатковано проведення нового форуму РЄАП високого рівня з питань безпеки, який проводиться щорічно на рівні вищих урядових осіб, парламентарів, осіб, що впливають на формування громадської думки та представників громадянського суспільства з метою неформального обговорення важливих питань безпеки.

Політичні дискусії та практична співпраця у межах РЄАП дають змогу об'єднати зусилля 49 держав, сприяють реформуванню військ і відповідних оборонних інституцій та підвищенню рівня освіти і підготовки фахівців із країн РЄАП у закладах держав-членів Альянсу та країн-партнерів

На розвиток партнерства і співпраці значною мірою вплинула необхідність трансформації самого Альянсу. Тому на самітах НАТО у Вашингтоні у 1999 р., у Празі в 2002 р., у Стамбулі у 2004 р. і в Ризі у 2006 р. було прийнято нові ініціативи з поглиблення та посилення співпраці між країнами-членами Альянсу й партнерами.

Після закінчення «холодної війни» НАТО почало надавати особливе значення розвитку конструктивних відносин із Російською Федерацією. З 1991 р. НАТО і Росія спільно працюють над різноманітними питаннями безпеки й оборони, незважаючи на певні розходження в позиціях щодо окремих питань.

Важливою інституцією співпраці з НАТО, в рамках якої наша держава може розвивати свої відносини з Альянсом, є Комісія Україна – НАТО (КУН), створення якої стало наслідком розширення контактів і співпраці у сфері безпеки між Україною та НАТО.

Розвиток відносин НАТО з Україною був започаткований восени 1991 р. Після здобуття незалежності в 1991 р. Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва і залишалась активною учасницею протягом усієї історії існування цієї структури. Період поступового налагодження зв'язків, без залучення механізмів взаємних зобов'язань, тривав до 1994 р. У 1994 р. Україна першою серед країн СНД приєдналася до програми «Партнерство заради миру» і була серед засновників Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП), яка замінила РПАС у травні 1997 р.

У 1995 р. відкрито українські офіси зв'язку у штаб-квартирі НАТО та Координаційного центру партнерства НАТО, а з 1996 р. при НАТО діє Місія України як самостійна закордонна установа України зі статусом представництва при міжнародній організації. З 1995 р. почалось укладання щорічних індивідуальних програм партнерства між Україною та НАТО, спрямованих на нарощування можливостей координації між збройними силами України і НАТО. У межах Індивідуальних програм партнерства щороку планувалося декілька сотень заходів (навчання, візити, курси тощо).

Головною подією відносин між Україною та НАТО стало підписання в Мадриді 9 липня 1997 р. Президентом України та лідерами держав - членів НАТО «Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО». У цій Хартії країни-члени НАТО підтвердили свою підтримку суверенітету й незалежності України, а також її територіальної цілісності, демократичного розвитку, економічного процвітання та статусу без'ядерної держави. Вони також

морально підтримали гарантії безпеки, які отримала Україна від усіх п'ятьох ядерних держав-учасниць Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як без'ядерна держава-учасниця цього договору. Підписання Хартії започаткувало створення механізму консультацій у випадку прямої загрози територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці України.

Згідно з положеннями «Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО», було започаткування Комісії Україна – НАТО (КУН). Комісія покликана полегшувати процес регулярних консультацій і обговорень із питань безпеки. Вона оцінює хід виконання Хартії та обговорює шляхи поліпшення і подальшого розвитку співпраці між НАТО й Україною.

Комісія скликається на рівні Північноатлантичної ради не менше двох разів на рік на засадах рівноправного партнерства. Вона може збиратися на рівні: послів (Україну представляє глава Місії України при НАТО); міністрів закордонних справ; міністрів оборони. Також комісія може засідати на рівні глав держав і урядів на періодичних самітах. Це підтримує високий рівень діалогу.

Комісія Україна – НАТО засідає під головуванням Генерального секретаря НАТО. Безпосередню або опосередковану підтримку роботі Комісії надають численні відділи та бюро Міжнародного секретаріату і Міжнародного військового штабу НАТО. Також надається кадрова підтримка персоналом як із НАТО, так і з України. Усі рішення Комісії ухвалюються на основі консенсусу.

Нині основою відносин між НАТО та Україною залишається План дій Україна – НАТО, який був затверджений на засіданні КУН на рівні міністрів закордонних справ у листопаді 2002 р. План дій ґрунтується на Хартії і його метою є чітке визначення цілей і пріоритетів України на шляху до цілковитої інтеграції в євроатлантичні структури безпеки та забезпечення стратегічних рамок для поточної і майбутньої співпраці.

У рамках Комісії Україна – НАТО з метою підтримки досягнень цілей Плану дій узгоджуються щорічні Цільові плани. Україна сама визначає, в яких заходах вона прагне брати участь спільно з НАТО, а також, що вона бажає робити самостійно.

КУН контролює виконання цих планів. Засідання з оцінки виконання планів відбувається двічі на рік, а раз на рік готується звіт про результати діяльності. Робота КУН значно активізувалася після того, як уряд України в червні 2005 р. офіційно презентував перший документ для обговорення щодо прагнення України вступити до НАТО. Інтенсивний діалог щодо прагнення України вступити в НАТО продовжується й зараз у рамках Комісії Україна - НАТО.

Література

1. Андресюк Б. П. Логіка зближення - це взаєморозуміння і рух назустріч // Б. П. Андресюк. Віче. 2002, № 12. С. 62-64.
2. Балицький В. Украина и НАТО: сотрудничество или членство? // Віктор Балицький. – Екон. Часоп, XXI. 2005. № 3 – 4. С. 30 – 31.
3. Боецький Т. Доцільність вступу України до НАТО // Тарас Боецький. – Екон. часоп – XXI. 2006, № 9 – 10. С. 8 – 9.
4. Мовчан М. П. Україна – НАТО: проблеми та перспективи // М.П.Мовчан. – Нова політика. 2001. № 3. С. 26 – 28.

Головач О. Я.
студентка 3 курсу 031 групи
ННІ ІФ СумДПУ ім. А.С.Макаренка
м. Суми, Україна

КОЛАБОРАЦІОНІЗМ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Питання колабораціонізму є досить актуальним в реаліях сучасного світу, хоча в більшості випадків існує проблема його доказовості, гласності та свідчення реальних фактів. Поняття «сепаратизм», «п'ята колона», «колабораціонізм» протягом останніх років не зникають з українських ЗМІ, але з'явилися вони задовго до політичних подій на Сході України. Ще донедавна це питання не піднімалося в радянській історіографії як одне з заборонених. Все ж ґрунтовні праці В. Брокдорффа, І. С. Кісельгофа, А. Далліна, М. І. Семіряги та ін. дають нам уявлення про проблему колабораціонізму, історію його виникнення.

Про перші масові прояви колабораціонізму можна говорити з початком Наполеонівських війн, які передбачали протистояння націй, а колабораціонізм став виявом пошуку шляхів досягнення особистої вигоди та захисту власних інтересів, нехтуючи інтересами своєї нації чи країни. Поняття колабораціонізм виникло у Франції, вперше використано Анрі Петеном – очільником колабораціоністського режиму Віші у Франції 1942-1945 років. Він вважав колабораціонізм позитивним явищем, тому закликав до співпраці та взаємодопомоги з нацистською Німеччиною.

Як результат, майже на всій території, що була окупована німецькими військами в роки Другої світової війни були присутні колабораціоністські настрої, які в тій чи іншій мірі підтримували Німеччину та її домагання. Але суттєвою ознакою було те, що явище колабораціонізму набуло негативного, зрадницького змісту.

Колабораціонізм – це процес співпраці населення або окремих громадян з загарбником, який посягає на цілісність країни, з метою завдання шкоди власній країні чи її союзникам або отримання власної вигоди.

Яскравим прикладом виявлення колабораціонізму є політичні режими, які були в Європі в період Другої Світової війни 1939-1945 років у Франції, Норвегії; діяльність партій та нацистські рухи в Данії, Нідерландах, Угорщині й Греції. Досить часто піднімається питання колабораціонізму в СРСР та на території України.

Особливо гостро постало питання колабораціонізму в Норвегії та Франції. 22 червня 1940 року маріонетковий уряд Петена підписав німецько-французьке перемир'я у Комп'єнському лісі, що було доволі символічно, так як Німеччина підписувала тут свою капітуляцію у 1918 році [3, с. 296]. З цього моменту розпочалась співпраця, яка дістала назву колабораціонізм. Підписання перемир'я викликало незадоволення серед населення країни та боротьбу за визволення Франції від нацистського режиму та пронимецького уряду на півдні країни.

Щодо Норвегії, то спираючись на статистичні відомості, лише близько 10% відсотків населення підтримали нацистський режим. Інша частина населення брала участь у збройних повстаннях, надавала підтримку руху

опору та здійснювала акти громадянської непокори [2, с. 110]. Але під тиском німецької адміністрації та вже пізніше створеного нею норвезького «Національного уряду», який очолив Відкун Квіслінг, колабораціонізм проявився у вигляді нацистської пропаганди, створення загонів поліції, що брали участь у придушенні руху опору, створення добровольчого легіону СС «Норвегія» та участі у радянсько-німецькій війні на боці Німеччини.

Термін «український колабораціонізм» вживався радянською історіографією для позначення співробітництва українців з нацистами й німецькою окупаційною владою на західноукраїнських землях в роки Другої світової війни. Але чи можна назвати колабораціонізмом діяльність українських націоналістів, які опинилися між двома ворожими імперіями? Чи вважається бажання мати свою країну, незалежну від Німеччини та СРСР колабораціонізмом? То стосовно ж кого він проявляється, якщо українські землі перебували у складі СРСР насильно? Це не колабораціонізм, а організоване повстання, яке радянські пропагандисти уміло маскували під колабораціонізм. Найгіршими були наслідки цього протистояння для українців, які в результаті цих трагічних подій часом опинялися по різні сторони фронту.

Зрозуміло, що не можна говорити, що колабораціонізм був відсутній на українських землях. Він був, як і на всій території, що була окупована Німеччиною, але не в тому трактуванні, які подають нам радянські джерела.

Щодо питання радянського колабораціонізму, то з початком радянсько-німецької війни деякі громадяни СРСР переходили на бік Німеччини та брали участь у бойових діях як військові німецької армії. Вони вважалися добровільними помічниками і отримали назву «хіві» (від нім. *Hilfswillige* – добровільні помічники) [4, с.3].

За довідкою генерала Йодлена, кількість радянських громадян, які служили в рядах вермахту – 700 тис. осіб (більша половина з них росіяни) та якщо враховувати армію Власова, козацькі з'єднання та інші військові незареєстровані об'єднання, загалом близько 1 млн. осіб [1, с. 320]. Це свідчить, що колабораціонізм серед росіян масштабно перевищував колабораціонізм серед інших радянських народів. Безпосередньо «хіві» нараховувалося 700 тис. осіб, інші – особи, що служили в національних легіонах, власівці та поліцаї [5, с.190]. Але якщо враховувати дані К. Александрова та С. Дробзяка, то кількість радянських колабораціоністів коливалась від 1 до 1, 25 млн. чоловік. Вражаючі цифри, які були оприлюднені лише після розпаду СРСР.

Аналізуючи ситуацію, яка склалась в роки Другої світової війни, можна сказати, що колабораціонізм, як явище, був присутній на всій території Європи й Радянського Союзу в тому числі. Підтримання нацистського режиму мало різні причини та передумови серед колабораціоністів в окупованих країнах, але завжди мало на меті досягнення власних інтересів.

Важливим аспектом є розмежування колабораціонізму як добровільного співробітництва, та як вимушеного насильного підпорядкування німецькій адміністрації. Тому важливо шукати історичну достовірність та критично ставитися до історіографії, яка нав'язує нам «український колабораціонізм» як

прикриття нестабільної ситуації в країні та приховує й викривляє його там, де він був насправді.

Література

1. Афанасьев Ю.Н. Другая война / Под общ ред. Ю. Н. Афанасьева – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1996. 490 с.
2. Носков А. М. Норвегия во второй мировой войне, 1940-1945 [Вторая мировая война в исследованиях, воспоминаниях, документах] / А. М. Носков. М.: Наука, 1973. 280 с.
3. Пережогин В. А. Война и общество, 1941-1945: Вопросы коллаборационизма / В. А. Пережогин. М.: Наука, 2004. С. 293-305.
4. Сварцевич В. Войну надо очистить от вранья / В. Сварцевич // Аргументы и факты в Украине. 2005. – № 8. – С. 3.
5. Степанов А. И. Рецензия на кн.: Семиряга М. И. Коллаборационизм. Природа, типология и проявления в годы Великой Отечественной войны / А. И. Степанов, А. И. Уткин // Отечественная история, 2002. № 3. С. 190-198.

Горобець Ігор Володимирович,
*кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії,
міжнародних відносин та
методики викладання
історичних дисциплін
СумГДУ імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна*

СУЧАСНИЙ АФГАНІСТАН – ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Завершення Холодної війни не зупинило конфлікти у різних регіонах світу. Серед регіональних конфліктів, які впливають на глобальну стабільність – є конфлікт у Афганістані.

Афганістан – країна яка має багато столітню історію, знаходиться між сходом та заходом, розташована між Південною та Центральною Азією, Близьким Сходом. Однак, не зважаючи на вигідне географічне положення, країна є однією з бідніших держав світу. Традиційно країна не мала сильної державної влади, влада на місцях знаходилась у племінної верхівки. Економіка країни була слабкою, її основою було сільське господарство. Необхідність економічної та політичної модернізації країни визнавалося різними політичними силами Афганістану ще у середині ХХ століття.

На початку ХХІ століття більшість проблем країни не було розв'язано, а тільки загострилися. В країні продовжується громадянська війна між урядом та рухом «Талібан», який було усунуто від влади в країні після теракту 11 вересня 2001 року. Присутність Міжнародних сил сприяння безпеки не зупинило війну. В різних районах країни постійно відбуваються терористичні акти, у тому числі з використанням смертників, в яких гинуть представники силових структур, іноземні військові а також мирні громадяни. Збройні сили та інші силові структури країни не можуть самостійно вирішувати завдання безпеки та взяти під контроль ситуацію в Афганістані. Державна влада слабка, страждає від корумпованості та непотизму. Влада на підконтрольних уряду територіях заходиться в руках польових командирів та племінної

верхівки ,яки номінально визнають центральну владу у Кабулі. Ще однією проблемою стає присутність бойовиків та структур « Ісламської держави» в Афганістані в умовах поразки ісламістів на Близькому Сході.

Багаторічна війна зруйнувала афганську економіку. Програми міжнародної допомоги виявилися не ефективними, кошти, які надавалися міжнародним співтовариством використовувались не за призначенням, а значною мірою розкрадалися. Зберігається залежність від міжнародної допомоги. Головної експортної культурою є опійний мак та героїн. Майже 90% героїну у світі має афганське походження. Прибутки від торгівлі наркотиками використовуються Талібами для фінансування війни проти кабульського режиму та іноземних військ присутніх в країні. Треба зазначити, що вирощування опійного маку є єдиним джерелом прибутку афганських селян. Оборотною стороною цього стало розповсюдження наркоманії серед місцевого населення, що в умовах масового безробіття є додатковим фактором дестабілізації. США, НАТО під командуванням якого здійснюється операція в Афганістані усунулися від боротьби з виробництвом наркотиків. Не сприяє стабільності проблеми у відносинах між пуштунами (найбільшою етнічною групою) та національними меншинами – узбеками, таджиками, які намагаються отримати максимальну автономію від Кабулу.

Безперспективність продовження війни зрозуміла на тільки безпосереднім учасникам конфлікту. Всім зрозуміло не можливість збройного вирішення афганської проблеми. Єдиним шляхом його подолання є переговори та національне примирення. Важливим фактором цього процесу є те, що афганські політики повинні поставити національні інтереси вище власних амбіцій та вийти на реальний переговорний процес без висування попередніх умов та вимог. Таким чином вирішення конфлікту в Афганістані повинно бути здійснено самими афганцями . для цього необхідна поява нового лідера країни який зміг налагодити переговорний процес та почав вирішувати соціальні проблеми країни. Це неможливо без підвищення ролі державної влади в вирішенні проблем Афганістану та налагодження мирного діалогу між всіма сторонами конфлікту.

Гупало К.П.,
студентка 4 курсу
ННІ ІФ СумДПУ ім. А.С. Макаренка
м. Суми, Україна

«ОКСАМИТОВЕ РОЗЛУЧЕННЯ» ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ЯК ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

Одним із геополітичних феноменів останнього десятиріччя ХХ століття в регіоні Центральної та Східної Європи був розпад постсоціалістичних федерацій, виникнення нових незалежних країн та їх бурхливе державотворення. Складовою частиною цього процесу стала дезінтеграція Чехословацької Федеративної Республіки (ЧСФР).

1 січня 1993 року, країна під назвою ЧСФР припинила своє існування, і на світ з'явилися дві незалежні держави – Чеська Республіка і Словацька

Республіка. Обидва народи продовжують підтримувати між собою тісні зв'язки і зберігають чудові стосунки. Чому сталося це «оксамитове», але все ж розлучення? Де пройшла тріщина, що розколола надвоє державну крижину?

Країна, яка вела відлік своєї історії з 1918 року, зникла з карти світу. Звичайно, на початку 1990-х вона вже не була тотожна державі, створеній Т. Масариком, проте все ж залишалася Чехословаччиною, яка проіснувала – незважаючи на перерву в роки Другої світової війни і втрату Підкарпатської Русі – ні багато, ні мало 74 роки. Зрозуміло, рішення про поділ прийшло не в один день[2].

Проблеми, що накопичилися у взаєминах двох народів, ілюструє «дефісна війна» 1990 року. Коли після «оксамитової» революції з назви країни зникло слово «соціалістична», принципово важливим виявилось питання написання слова «Чехо-Словаччина» через дефіс. На цьому наполягали словаки, але не ухвалювали чехи.

Головними гравцями в процесі поділу стали прем'єри чеського і словацького урядів – Вацлав Клаус і Володимир Мечьяр, які провели в переговорах «спекотне літо» 1992 року. Сьогодні багато істориків ставлять їм в провину «брак політичної волі», потрібної в той момент для утримання єдності[3].

Після «спекотного літа 92-го» чехів і словаків ще чекав «гарячий вересень», коли через Федеральні збори не пройшов закон про ліквідацію єдиної держави. Однак процес поділу, зрозуміло, продовжився, і в листопаді Федеральні збори прийняли конституційний закон під номером 542 про припинення 31 грудня 1992 р. існування ЧСФР. Національні ради Чехії і Словаччини затвердили окремі конституції.

Після падіння комуністичного режиму в країні загострилося національне питання: у Словаччині дедалі сильнішим ставав рух за її відокремлення від Чехії. Прагнення словаків до національної незалежності та економічні суперечності між двома республіками стали основною причиною поділу країни. 1 січня 1993 р. Чехословацька Федерація за згодою обох сторін була поділена на дві держави – Чеську і Словацьку Республіки. Після «оксамитового розлучення» в обох державах були проведені президентські вибори. Президентом Чеської Республіки став В. Гавел, який був переобраний і на другий термін, а Словацької – М. Ковач, якого на наступних виборах змінив Р. Шустер[1].

Одним з найвідоміших сучасних дослідників, який приділив увагу подіям у Чехословаччині даного періоду, був чеський науковець Е. Стейн. Зазначені проблеми перебувають у центрі уваги Я. Рихліка, К. Водички та В. Кнаппа. Дані автори насамперед аналізують ключові чинники, що привели до поділу Чехословаччини, а також вплив цієї події на подальшу долю чехів та словаків.

Отже, можна зробити висновок, що «оксамитове розлучення» Чехословаччини було бурхливим процесом, що своє розв'язання знайшов цивілізованим шляхом у правовому полі. З 1 січня 1993 року на європейському континенті з'явилися дві нові повноправні незалежні держави Чеська Республіка і Словацька Республіка.

Розлучення Чехо-Словаччини – це результат консенсусу провідних політичних сил держави, який відкрив рідкісний для сьогодення, але єдино припустимий конституційний і мирний шлях припинення існування

федеративного утворення, еволюційного переходу до суверенітету і благоустрою власної домівки кожним із народів.

Чехословацький варіант державного розділу відзначається спокійністю, прагматичністю, плавним і мирним перебігом подій, де обидві сторони спокійно і виважено вирішили основні питання поділу. Мирний варіант вирішення внутрішньодержавного конфлікту став можливим завдяки тому, що чеському та словацькому народам і їх лідерам притаманні елементи європейської політичної та правової культури, що дало змогу вгамувати синдром «історичних кривд», переступити через ідейні і національні суперечності.

Література

1. Лемак В. Державно-правова реформа в Чехословаччині в умовах постсоціалістичної модернізації й поділу федерації. Ужгород: Ліра, 2002. 248 с.
2. Передрій О., Сюсько І. Розлучення по чехословацьки // Політика і час. 1993. № 3. С.55-59.
3. Федорчук Т. Розлучення Чехії та Словаччини як наслідок етнонаціональної політики держави// Політологічні та соціологічні студії: Збірник наукових праць. Т III. 2005. С.346-356.

Смельянов Д. В.,
студент 5 курсу
СумДПУ імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ТА АЗІЙСЬКОЇ МОДЕЛЕЙ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН ПЕРШОЇ ХВИЛІ

Порівняльна характеристика Латиноамериканської та Азійської моделей нових індустріальних країн (надалі НІК) дає можливість зрозуміти феномен появи таких країн, виокремити відмінності та схожі риси у їх становленні та розвитку, виявити, яку роль відіграла у цих процесах держава.

Дану проблему детально досліджували А. С. Філіпенко [6], А. Ю. Парфіненко [1], В. В. Косьміна [3] та ін. Серед іноземних дослідників сьогодення варто виділити Джо Стадвелла [2].

Мета статті: дослідити Латиноамериканську та Азійську моделі нових індустріальних країн і зробити порівняльну характеристику їх розвитку.

Нові індустріальні країни – це група країн, що активно розвиваються, в яких за останні десятиліття відбувся кількісний і якісний стрибок соціально-економічних показників. Економіка цих країн за короткий термін здійснила перехід від відсталої, характерної для країн, що розвиваються, до високорозвиненої [4, с. 187].

Їх поява пов'язується, у першу чергу, із великими капіталовкладеннями таких країн, як США та Японія, адже у країн, що розвиваються, були наявні як дешеві природні ресурси, так і дешева робоча сила. Проте головним, на думку більшості дослідників, вважається політичний чинник, тому що в названих державах не було економічної скрути, натомість була загроза поширення комунізму й соціалізму, а за рахунок капіталовкладень Японії та США вдалося створити стійкі центри протидії цим рухам.

Критерії зарахування країн до нових індустріальних досить умовні: ВВП на душу населення не менше 1100 дол., частка переробної промисловості у ВВП більше 20%. Привертають увагу й такі характеристики нових індустріальних країн, як високі темпи зростання, динамічні макроекономічні та внутрішньогалузеві структурні зрушення, зростання професійного рівня робочої сили, широке використання іноземного капіталу з метою розвитку та ін. [6].

Наразі дослідники виокремлюють чотири, а деякі навіть п'ять, хвиль появи НІК. Нам цікава перша хвиля, до якої входять, за дослідженням А. Ю. Парфіненко, П. О. Подлепіна, Г. О. Кондакова [1, с. 147] такі країни:

А. Латиноамериканська модель – Мексика, Бразилія, Аргентина («Латиноамериканські пуми»);

Б. Азійська модель – Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур («Азійські тигри»).

Як видно, регіонально ці країни відрізняються і знаходяться на різних континентах, що відіграло важливу роль у подальшому їх розвитку, адже, зокрема США, був не вигідним швидкий розвиток країн у своєму регіоні, натомість вигідним був розвиток країн поряд із комуністичним регіоном. Ми можемо простежити це, порівнюючи кількість та величину капіталовкладень у відповідні регіони: у 1990-му році загальний обсяг прямих інвестицій у країни Латиноамериканської моделі складав 124 млрд. доларів [5, с. 59], а в азійські приблизно 255 млрд. доларів [3, с. 195].

Різниця спостерігається і в наявності ресурсів. У латиноамериканському регіоні були величезні запаси корисних копалин, ціна на які була відносно невеликою, що могло стати основою для розвитку важкої промисловості. Азійський регіон не такий багатий на природні ресурси як латиноамериканський, натомість у цьому регіоні наявна величезна кількість дешевої робочої сили, на початкових етапах економічної стратегії НІК цей чинник ще був важливим.

Різняться ці моделі за особливостями вже названої економічної стратегії. В ідеалі вона має складатися із декількох етапів, при чому на першому із них країни мають замінити вироби з-за кордону своїми власними аналогами, а на останніх – вони повинні створювати власні науково-дослідницькі бази, створювати умови для можливості власних капіталовкладень в інші країни, а також почати розвиток всіх важливих для існування демократичної держави сфер діяльності людини. Латиноамериканської моделі в основному вдалося досягти лише на перших етапах даної стратегії. Країни цієї моделі, в першу чергу, намагалися замінити на внутрішньому ринку привозні вироби своїми. Також латиноамериканські НІК віддавали перевагу розвитку високотехнологічних капіталомістких галузей, таких як обробна та видобувна промисловість, натомість НІК Азійської моделі створювали підприємства з випуску переважно трудомісткої продукції масового споживання, що з часом дало змогу зробити величезні експортні операції і тим самим примножити свої фінансові можливості та, згодом, досягти завершальних етапів економічної стратегії.

Вирішальною різницею між Латиноамериканською та Азійською моделями, на нашу думку, є роль самої держави у встановленні та розвитку цих моделей. Якщо говорити про Латиноамериканську модель, то в основному держави намагалися врегулювати внутрішній ринок, зменшити залежність від

імпортних виробів, за наявності великої кількості природних ресурсів це було логічно. Держава орієнтувалася на отримання прибутків, у першу чергу, від внутрішніх ринкових операцій, а зовнішній ринок був на другому плані, тому розвитку зазнали лише актуальні на той момент галузі економіки.

В цілому політика держав не була далекоглядною. Корпорації, що зробили капіталовкладення, звичайно збагатилися, а ось держави отримали відносно невеликі прибутки. Держави Азійської моделі скористалися наданими фінансами більш далекоглядно, вони змогли не тільки замінити ввізні вироби, а й стали поширювати свій товар на світовому рівні, зробили орієнтацію на експорті, що стало перехідним періодом між етапами економічної стратегії цих країн. Держави Азійської моделі досягли значних результатів у виробничих відносинах: вони відійшли від традицій виробничих відносин західних країн і розробили свої – справедливий розподіл доходів, подолання нерівності в доходах. Тим самим сформували середній робочий клас, який був більше зацікавлений у своєму виробництві, ніж нечисельний багатий клас, на який робиться акцент у західних традиціях [2].

Яскравим прикладом ролі держави у використанні капіталовкладень може служити порівняння Аргентини і Сінгапуру. На початкових етапах капіталовкладення у ці країни було відносно однаковим, навіть у деякі роки капіталовкладення в Аргентину були більшими, ніж у Сінгапур. Але владні структури Сінгапуру ефективно використали наданий їм шанс. Здійснивши судові та законодавчі реформи, почавши боротьбу із корупцією і водночас розвиваючи актуальні галузі економіки, вони змогли поєднати ринковий механізм і державне регулювання. Демократичні зміни і прагнення влади щодо покращень позитивно вплинули на становище Сінгапуру на міжнародній економічній арені: протягом тридцяти років, з 1980-го по 2011 рік, обсяг капіталовкладень у цю країну виріс більше, ніж у п'ятдесят разів.

Ситуація з Аргентиною склалася протилежно – уряд намагався розвивати переважно промислову сферу виробництва, захищаючи внутрішній ринок від імпортової продукції, але ставка на розвиток промисловості призвела до занепаду сільського господарства, після чого уряд був змушений відмовитися від економічної стратегії захисту внутрішнього ринку. Тобто діяльність уряду була недалекоглядною та неефективною.

Отже, дослідивши Латиноамериканську і Азійську модель НІК першої хвилі, ми визначили критерії включення до складу цих моделей, кількість країн, що туди входять. Також змогли зробити порівняльну характеристику цих моделей, виокремили, що спільними особливостями є: капіталовкладення у країни першої хвилі відбувалися, головний чином, через політичне зацікавлення, а потім вже економічне, а відмінностями – географічне розташування, наявність ресурсів, обсяг капіталовкладень, економічна стратегія, роль держави у становленні та розвитку даних моделей.

Література

1. Вісник ХНУ ім.В.Н.Каразіна. 2014. С.146–150
2. Д. Стадвелл. Чому Азії вдалося. Пер. з англ. О. Цехановська. Київ: Наш формат. 2017. 448 с.
3. Роль транснаціональних корпорацій в економічному розвитку нових індустриальних країн Азії. В. В. Косьміна. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 111. Частина II (у двох частинах). Київ: КНУ ім. Т. Г. Шевченка, Інститут міжнародних відносин. 2012. 319 с.

4. Світова економіка. За ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2015. 268 с.
5. Солонінко К.С. Міжнародна економіка. Київ: Кондор. 2008. 380 с.
6. Філіпенко А. С. Економіка зарубіжних країн. URL – <http://studentbooks.com.ua/content/view/712/39/1/1/>

Ковтуненко І. І., студентки 2 групи
5 курсу Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

«ДЕФІЦИТ ДЕМОКРАТІЇ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Щодо питання про «дефіцит демократії», воно виникло ще з самого початку створення Союзу. Передусім йшлося про те, що Європейський Парламент був наділений переважно консультативними повноваженнями, а самі інституції віддалені від громадян Європейського Союзу, тобто в недостатній мірі враховували їх інтереси.

Наявність же такої проблеми несе в собі певні загрози. По-перше, це ситуація, коли у зв'язку з приматом права ЄС над національними правопорядками держав-членів, країна вимушена приймати «волю» ЄС, всупереч власним інтересам – так звана «тиранія більшості». По-друге, це слабкий і неефективний контроль за інституціями з боку європейської громадськості. По-третє, це віддаленість організацій від окремих громадян, оскільки лише Європейський Парламент обирається безпосередньо громадянами. Головною ж загрозою є можливість втрати того ресурсу довіри, з боку громадян ЄС, який забезпечував подальший розвиток інтеграційних процесів. [1, с.130]

Що стосується розуміння такого поняття як «дефіцит демократії», то науковці й донині не дійшли до єдиної точки зору, ні щодо власне підходів до визначення цього поняття, ні щодо взагалі наявності чи відсутності даної проблеми. Наслідком цього, передусім, є відсутність критеріїв оцінки цього явища. Оскільки Євросоюз не є ані державою, ані міжнародною організацією, а є унікальним наднаціональним утворенням, як можна виміряти, оцінити, зрозуміти, що наявність демократії в такому об'єднанні забезпечена? [5]

Говорячи ж про наукові підходи до визначення «дефіциту демократії», то їх існують два: соціокультурний та інституціональний.

Прихильники першого зазначають, що з формальної точки зору демократія може існувати, але зберігаючи при цьому дефіцит демократичної легітимності. Це є результатом недостатньої інтегрованості суспільства та відчуття політичної спільності серед громадян, відсутності політичної нації на європейському рівні.

Прибічники інституціонального підходу наголошують на тому, що нестача демократії на рівні Європейського Союзу виникає через слабкі повноваження Європейського Парламенту. Відповідно до цієї позиції, розширення повноважень Європарламенту може стати вирішенням проблеми.

Тому, з метою подолання саме такого «дефіциту демократії» в 2007 році 27 державами-членами був підписаний Лісабонський договір.

Серед новел Лісабонського договору, які покликанні зменшити «демократичний дефіцит», можна назвати такі:

1) розширення законодавчих повноважень Європейського Парламенту (який разом із Радою ЄС стає невід'ємною частиною процесу прийняття рішень на наднаціональному рівні);

2) надання національним парламентам повноважень впливати на вирішення питань на європейському рівні, зокрема через реалізацію права перевірки законопроектів, що розробляються Європейською Комісією (органом, що у переважній більшості випадків виступає ініціатором загальносоюзних законодавчих актів), на їхню відповідність принципу субсидіарності;

3) запровадження унікального інструменту залучення до ухвалення рішень у Союзі громадян ЄС — «громадянської ініціативи» (ч. 4 ст. 11 ДЄС та ч. 1 ст. 24. ДФЄС). [2, с.89]

Але, існує ряд проблем з реалізацією відповідних положень. Зокрема, щодо другого пункту, то, по-перше, той термін, який надається національним парламентам для проведення повноцінного аналізу законопроектів є занадто малим. По-друге, положення законопроектів можуть перевірятися тільки стосовно дотриманням принципу субсидіарності, хоча доречніше б було надати право перевіряти і на відповідність принципу пропорційності, так як це торкається питань фінансового забезпечення і тим самим привертає увагу громадян Євросоюзу. Інша проблема полягає в тому, що національні парламенти не мають можливості аналізувати підсумкові варіанти законів, тільки проекти. А також, відсутність достатньо існуючих технічних можливостей у всіх національних парламентах держав-членів ЄС для опрацювання значного числа законодавчих ініціатив. [3]

Що стосується третього пункту, то не дивлячись на те, що запровадження інституту «громадянської ініціативи» суттєво розширює політичні права громадян ЄС через визнання права кожного із них на участь у демократичному житті Союзу, все ж можливість реалізації такого права залежатиме від прийнятності сформульованої пропозиції. В Регламенті № 211/2011 про громадянську ініціативу інституції ЄС закріпили чіткі критерії прийнятності «громадянської ініціативи», стадії реалізації цього інституту, визначили вимоги для організаторів ініціатив, порядок їх реєстрації, вимоги до кількості підписів загалом у Союзі та в окремих державах-членах, вимоги щодо перевірки дійсності (автентичності) підписів тощо. Однак, існує застереження Європейської Комісії про те, що вона не реєструватиме ініціативу громадян ЄС, яка передбачатиме внесення змін і доповнень до актів первинного права. Регламент же щодо цього питання не містить чітких положень. Треба зазначити, що дане застереження суперечить головній меті запровадження інституту громадянської ініціативи, адже, оскільки сама Комісія має право пропонувати поправки до Установчих договорів, то предмет громадянської ініціативи міг би також стосуватися змін і доповнень у первинному праві ЄС. [2, с.94]

Отже, з усього вищенаведеного, можна зробити висновок, що без вирішення проблеми «демократичного дефіциту» неможливі ні перехід інтеграційних процесів на якісно новий етап, ні підтримання легітимності Євросоюзу в очах її громадян на існуючому рівні. Забезпечення легітимності виключно за рахунок ефективності політики ЄС або прозорості / якості процесу прийняття рішень в Євросоюзі більше неможливо.

Без загальноєвропейських партій, ЗМІ, кращого розуміння функціонування Євросоюзу для власних громадян, без транснаціональних дебатів по значущих питань і введення елементів «громадської змагальності» при занятті вищих посад вирішити проблему «демократичного дефіциту» не уявляється можливим. Через відсутність загальноєвропейських дебатів з проблем ЄС фактично немає майданчика для подання альтернативних поглядів на рішення Єврокомісії, Ради ЄС та Європарламенту, немає своєї «опозиції», яка так чи інакше могла б коригувати діяльність інститутів ЄС. В результаті критика функціонування інститутів Євросоюзу і прийнятих в Брюсселі рішень поступово трансформується в євроскептицизм. Створюється ситуація, при якій громадяни можуть висловлюватися «за» або «проти» проекту європейської інтеграції, а ось вплинути на його конкретний зміст їм складніше. [4, с.3]

На думку ж, А. Стрелкова, Лісабонський договір сформував ряд передумов для участі населення в політиці Євросоюзу. Тепер необхідно, щоб громадяни ЄС змогли чітко ідентифікувати себе з тією чи іншою політичною силою і, відповідно, впливати на її місце в політичній системі ЄС. [3]

До того ж, на нашу думку, якщо говорити про демократію, то в перекладі з грецькою мови воно означає влада народу. Тобто, громадяни обираючи своїх представників до органів державної влади наділяють їх певними повноваженнями задля забезпечення їх інтересів, інтересів держави і всього народу. З огляду на це, можна зробити припущення, що ці самі представники утворюючи таке об'єднання як Європейський Союз, передаючи йому певні суверенні права, діють у межах повноважень наданих їм громадянами, з метою забезпечити інтереси своєї держави. Виходячи з цього принцип демократії є дотриманим. Але, тоді кожна країна-член ЄС має діяти виключно в своїх інтересах, а не задля досягнення спільних цілей всіх держав-членів, як це зазначено в Договорі про Європейський Союз. І, отже, на мою думку, про подолання «дефіциту демократії» можна говорити тільки тоді, коли буде досягнуто прагнення, закріплене в Преамбулі ДЄС, щодо поглиблення солідарності народів, тоді, коли сформуються загальноєвропейська ідентичність, загальноєвропейський демос, загальна для всієї Європи «колективна пам'ять», сформується «союзна нація».

Література

1. Яковюк І. В. «Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України»: дис. ... д-ра юрид. наук: І. В. Яковюк. – Х., 2014. – 474 с.
2. Трагнюк О. Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС), Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / НДІ держ. будівництва та місц. самоврядування. Х. : Право, 2011. Вип. 22. С. 86–95;

3. Стрелков А. «Демократический дефицит» после Лиссабонского договора URL: http://www.perspectivy.info/oykumena/europe/demokraticeskij_deficit_posle_lissabonsko_go_dogovora_2010-04-09.htm

4. Врадій О. «Можливості подолання проблеми «демократичного дефіциту» в Європейському Союзі», Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К., 2010. Вип. 21. С. 267-280.;

5. Швед В. С. Правова природа Європейського Союзу / В. С. Швед // Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського: матеріали Міжнар. конф. (м. Одеса, 22–23 жовтн. 2010 р.). Одеса : Фенікс, 2010. С. 360–361.

Корнієнко Марія,
студентка 4 курсу
ННІ ІФ СумДПУ ім. Макаренка
м. Суми, Україна

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З УГОРСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ ТА УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ОСНОВИ ДОБРОСУСІДСТВА ТА СПІВРОБІТНИЦТВА (1991-2004)

Співпраця України та Угорської Республіки триває вже дев'ятнадцять років, постійно розвиваючись та досягаючи значних успіхів. Двосторонні зв'язки розпочалися з того часу, коли Угорська Республіка однією з перших визнала державну незалежність України. У грудні 1991 р. вона відкрила своє посольство в Україні. 6 грудня 1991 р. укладено Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою, який набув чинності 16 червня 1993 р. [1, с. 121]. Це був перший базовий міждержавний договір, який уклали дві незалежні держави. Ст. 3 Договору передбачає здійснення партнерства у сфері безпеки і на «основі поважання суверенітету одна одної, рівності і взаємності» [3, с. 24]. Договір засвідчив про початок нової фази конструктивного, динамічного діалогу між Україною та Угорщиною, про усунення будь-яких формальностей для двосторонньої співпраці, що є основою встановлення нової політико-правової системи двосторонніх відносин у центральноевропейському регіоні.

Починаючи з травня 1991 р., під час активізації двосторонніх зв'язків між країнами було підписано ряд документів. Вони заклали фундамент договірної бази україно-угорського співробітництва [2, с. 60].

Економічна складова українсько-угорського співробітництва стає нині однією з найважливіших у системі двосторонньої співпраці на всіх рівнях. Триває взаємовигідне економічне співробітництво, що після періоду стагнації в середині 1990-х рр. набуло нових обрисів. Згідно ст.10 Договору про основи добросусідства та співробітництва, «сторони приділяють особливу увагу розвитку взаємовигідного двостороннього співробітництва в галузі економіки» [3, с. 25]. Україна експортує до Угорщини мінеральні добрива, продукти хімічної та металевої промисловості, деревину. Серед товарів, які Україна імпортує, чільне місце належить продукції харчової промисловості, транспортним засобам, медикаментам, машинному та механічному

обладнанню. За обсягом товарообігу Угорська Республіка традиційно посідає третє місце серед країн Центрально-Східного регіону.

Двосторонні міжнародні відносини України й Угорщини, як двох незалежних держав упродовж 1990-х рр. - початку XXI ст., є прикладом і взірцем цивілізованої та прагматичної міжнародної співпраці, насамперед, у центральноевропейському регіоні.

Характер двосторонніх відносин України з Угорщиною варто оцінити як стабільно позитивний і позбавлений критичних або проблемних компонентів. Відносини між Україною та Угорською Республікою загалом - традиційно тісні і конструктивні. Угорська зовнішня політика однозначна і послідовна та готова до того, щоб шляхом консультацій і передачі досвіду зміцнити євроінтеграційні та євроатлантичні прагнення України.

Активно здійснюється україно-угорський політичний діалог, зокрема на вищому державному рівні. Це пояснюється основними засадами угорської зовнішньої політики: територіальна незалежність, дружба з сусідами, захист прав угорців в усьому світі. Ці засади втілюються на практиці через створення міжурядових українсько-угорських комісій з питань торгівельно-економічного співробітництва. Угорська Республіка постійно декларувала серйозну політичну підтримку євроінтеграційних планів України [4, с. 13].

У 1990-х рр. у рамках двосторонніх українсько-угорських відносин відбулося 17 офіційних і робочих візитів представників вищого державного керівництва. Нові можливості відкриваються і в інших сферах українсько-угорських відносин, зокрема у військовій, в галузі культури, освіти і науки, у сфері правоохоронної діяльності, охорони державного кордону, взаємодії в галузі надання правової допомоги та боротьби з організованою злочинністю, захисту навколишнього середовища тощо.

Література

1. Васильєва-Чекаленко Л. Україна в міжнародних відносинах. Київ: Освіта, 1998. 176 с.
2. Головач А. Інституційний розвиток двостороннього співробітництва Угорщини з незалежною Україною у 90-х рр. XX ст. // Людина і політика. 2002. № 5. С. 59-68.
3. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою від 6 грудня 1991 р. // Політика і час. 1992. № 4. С. 24-27.
4. Зленко А., Мартоні Я. Україна-Угорщина: про пройдений шлях і про спільні прагнення на майбутнє // Дзеркало тижня. 2002. № 4. С. 10-14.

Курбанов Б., Гребіник Я.В.,
студентів 5 курсу
СумДПУ ім. А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

«ПОЗИТИВНИЙ НЕЙТРАЛІТЕТ» ТУРКМЕНО-АФГАНСЬКИХ ВІДНОСИН

Зовнішня політика Туркменістану, генеральною лінією якої є принцип «позитивного нейтралітету», сприяла тому, що протягом двох останніх десятиліть ця країна перебувала в добрих відносинах з будь-якою владою і режимом, які правили в Афганістані.

Туркменістан – держава, що володіє великими пустелями і незліченними стадами худоби, яка має 744-кілометровий спільний кордон з Афганістаном.

Найбільші родовища природних копалин, у тому числі нафти і газу, захovanі в самому серці піщаних земель цієї країни. Туркменістан, населення якого налічує трохи більше п'яти мільйонів чоловік, вважається малонаселеною країною серед всіх держав Середньої Азії.

Після здобуття незалежності в 1991 році Туркменістан приступив до розвитку відносин зі своїми сусідами. Слід зазначити, що Афганістан опинився в числі перших держав, які офіційно визнали незалежність Туркменістану.

Сапармурат Ніязов, залишаючись президентом Туркменістану до самої своєї смерті в 2006 році, назвав туркменську зовнішню політику «позитивним нейтралітетом». У 1995 році ця ж генеральна лінія лягла в основу зовнішньополітичного курсу країни, який був зафіксований Організацією Об'єднаних Націй.

Всі ці фактори зумовили меншу, в порівнянні з іншими сусідами Афганістану, участь Туркменістану в афганських внутрішніх чварах. За словами Махеба Модассара, що опублікував безліч статей про країни Центральної Азії, політика туркменського нейтралітету привела до того, що ця країна в різні періоди афганської політичної історії завжди займала обережну позицію і підтримувала добрі відносини з Афганістаном.

Незважаючи на те, що лише деякі держави світу офіційно визнали уряд Талібану, а більшість країн не підтримувала жодних дипломатичних контактів з їх режимом, Туркменістан встановив з урядом талібів добрі офіційні відносини.

За словами Вакиля Ахмада Мотавакіля, колишнього міністра закордонних справ часів режиму Талібану, однією з основних причин подібних хороших відносин з Туркменістаном став нейтралітет цієї країни щодо «афганського питання». Екс-міністр, зокрема, зауважує: «Туркменістан виступав за створення ділових відносин, і я думаю, що його зовнішня політика була ретельно вивірена і спланована. Тому у них були дуже хороші відносини з нами. Ми також були задоволені цими відносинами і сусідством з Туркменістаном» [2].

Зусилля по будівництву газопроводу для транспортування туркменського газу і середньоазіатських енергетичних ресурсів у Пакистан через територію Афганістану, вжиті американськими компаніями, вважаються ще одним фактором, який забезпечив зближення уряду Туркменістану з режимом талібів. План спорудження газопроводу (пізніше отримав назву ТАПІ) через територію Туркменістану, Афганістану і Пакистану вперше був висунутий у 90-і роки ХХ століття, в ті часи, коли більша частина Афганістану перебувала під контролем Талібану.

Професор політології Віденського Університету, доктор Сараджоддін Расул вважає, що в забезпеченні добрих відносин між урядом Туркменістану і Талібаном велику роль зіграв Пакистан, а також той прибуток, який Ісламабад отримав би в результаті спорудження газопроводу. Доктор Расул впевнений, що з цієї ж причини Пакистан надав Туркменістану необхідні гарантії, і таліби «як сили, що знаходяться під патронатом Пакистану», підтримуючи добрі відносини з Туркменістаном, забезпечували захист інтересів Пакистану.

План будівництва туркменського газопроводу вперше з'явився в 90-і роки, в той час, коли таліби контролювали велику частину Афганістану. У той період дві міжнародні нафтогазові компанії – американська «Юнікао» і

аргентинська «Брідас» – виношували плани з доставки туркменського газу до Пакистану через територію Афганістану.

У 1997 році представники Талібану прибули до США для переговорів з компанією «Юнікао». Однак, незважаючи на всі зусилля міжнародних компаній і тристоронню угоду між туркменською, пакистанською і афганською сторонами, початок робіт з реалізації газопровідного проекту було відкладено.

За словами колишнього міністра закордонних справ уряду Талібану Вакиля Ахмада Мотавакіля, основною причиною невдачі реалізації проекту будівництва газопроводу стало регіональне суперництво. Він також зазначає, що «уряд Туркменістану, що знаходився під впливом Росії, у виборі між американською і аргентинською компаніями віддав перевагу Брідас. Афганістан у цьому питанні не зіграв якої-небудь значної ролі [1]. Регіональна політика стала тим фактором, який призвів до невдачі даного проекту. Зокрема, Іран був зацікавлений у тому, щоб подібний газопровід проходив його територією. Росія не бажала, щоб роботи з його будівництва виконувала американська компанія». Екс-міністр переконаний, що такі країни як Іран і Росія перешкоджали реалізації проекту, і тому цей план досі так і не вдалося втілити в життя. Втім, після 2001 року позиція ряду держав з питання газопровідного проекту змінилася.

Література

1. Фахим Сабир. Туркменистан и Афганистан: от нейтралитета к сотрудничеству. URL: <http://afghanistan.ru/doc/23210.html> (дата звернення 6.05.18)
2. Ахмед Рашид [Талибан. Ислам, нефть и новая Большая игра в Центральной Азии.](#) (пер. [М. В. Поваляев](#)). URL: <http://flibusta.site/b/346333/read> (дата звернення 7.05.18)

Новікова Н. В.

студентка 5 курсу

СумДПУ ім. А. С. Макаренка,

м. Суми, Україна

МЕТОДИ ДИСИДЕНТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Метою дослідження є виявлення характерних рис дисидентської комунікації в радянській Україні 1960–1980-х рр., зокрема методів розповсюдження альтернативних потоків інформації та аналіз їх впливу на формування громадських та правозахисних організацій.

Представники дисидентського руху в УРСР виступали за права людини, свободу слова, соціальну справедливість. Дисидентська комунікація в Радянській Україні представляла собою альтернативні потоки інформації для суспільства. В країні таку комунікацію владні структури намагались ізолювати від населення. Саме тому й виникла низка методів передачі та публікування альтернативної інформації. Проблема існування дисидентської комунікації, що звертає увагу громадськості на інші або заборонені повідомлення, здатна переорієнтовувати та корегувати громадську думку, актуальна й для сучасних мас-медіа.

Дана тема є широко досліджуваною. В своїй роботі Б. Є. Захаров [1] аналізує розвиток дисидентського руху в Україні та причини його виникнення. О. Є. Обертас [2] дає комплексну характеристику розвитку самвидаву на

українських теренах та аналізує його вплив на розвиток дисидентського руху. О. С. Мельникова [3] наводить комплексну характеристику методам розповсюдження дисидентської комунікації в порядку їх виникнення.

Критики й публіцисти (Є. Сверстюк, І. Світличний, І. Дзюба, В. Чорновол та інші) у своїх оцінках й працях не користувалися марксистсько-ленінським методом. І вже в 60-х рр. ХХ ст. їх матеріали перестали друкувати в таких виданнях як «Вітчизна», «Дніпро», «Літературна Україна», «Друг читача». Як наслідок, під тиском цензури дисиденти пішли у самвидав, передавали повідомлення про переслідування, арешти, репресії проти представників української інтелігенції на радіо «Свобода», «Голос Америки», до агентства «Рейтер», преси країн Західної Європи та США. Організація заборонених арт-виставок, театральних вистав, клубів (Клуб творчої молоді в Києві) – усе це теж було методом комунікації [3, с. 24].

У період 1963 – 1965 рр. набула поширення усна комунікація. Це насамперед виступи, доповіді, промови, які пізніше завдяки слухачам з'являлись на папері у вигляді рукописів, фотовідбитків або в магнітофонному записі. Такими були виступи І. Дзюби у спілці письменників України до 30-річчя від дня народження В. Симоненка 16 січня 1965 р., виступ до 25-х роковин розстрілів у Бабиному Яру 29 вересня 1966 р., виступ І. Дзюби в кінотеатрі «Україна» 5 вересня 1965 р. з приводу політичних арештів, надгробна промова Андрія Малишка на могилі В. Сосюри 11 січня 1965 р. Головна ідея, яка об'єднувала всі виступи 1960 рр. це ідея національного самозахисту, обґрунтована на принципах прав людини [1, с. 112].

Із середини 1960-х рр. значного поширення набуло розповсюдження листівок «антирадянського націоналістичного змісту». Даний вид комунікації особливо набув популярності серед студентства, зокрема фіксувались анонімні листівки, що розповсюджувались в університетах: КДУ ім. Т. Г. Шевченка, Одеському Державному університеті, Харківському медичному інституті, Луцькому педагогічному інституті.

Націоналістичні або антирадянські написи знаходили й на стінах державних установ, зокрема в Харкові, Одесі, на Київському поштамті та анонімні листівки на поштамтах у різних містах радянської України. Наприклад, працівниками КДБ у Києві було виявлено оголошення на кращій анекдот до 100-річчя від дня народження Леніна. Листівки розповсюджувались й у маршрутних автобусах, зокрема КДБ було зафіксовано випадки на маршруті «Іллічівськ – Одеса», у потязі «Ленінград – Жданов (Маріуполь)», на автотрасах «Донецьк – Запоріжжя», «Сімферополь – Євпаторія» у 1970-х рр [3, с. 25].

Основна частина матеріалів самвидаву оформлювалась у вигляді петицій, звернень, скарг, протестів, прохань, повідомлень, заяв до різних інстанцій (уряд, прокуратура, генеральний секретар КПРС тощо). Тут висвітлювались питання прав політичних в'язнів, свобод громадян, національного відродження. На початку 1970-х рр. масові петиційні кампанії змінилися на одиничні правозахисні протести [1, с. 89].

Отже, методи дисидентської комунікації як альтернативне джерело знань в УРСР, незважаючи на перешкоди, репресії проти організаторів і авторів, мали вплив на радянський інформаційний простір. Вони виявилися

результативними, і сприяли створенню громадських, правозахисних рухів та політичних організацій.

Література

1. Захаров Б. Є. Нариси історії дисидентського руху в Україні (1956-1987). Харків: Фоліо, 2003. 144 с.
2. Обертас О. Є. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-і – початок 1970-х років). Київ: Смолоскип, 2010. 300 с.
3. Мельникова О. С. Методи розповсюдження дисидентської комунікації як альтернативного джерела інформації // Держава та регіони. Київ: ДАК Укрвидавполіграфія, 2014. С. 24–27.

Особливець С. С.

*студентка 5 курсу 051 групи ННІ ІФ
СумДПУ імені А.С.Макаренка.
м. Суми, Україна*

МІЖНАРОДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ВІЙСЬКОВОГО ПОЛОНУ

Дослідження інституцій військового полону залишається актуальним у зв'язку з виникненням нових видів збройних конфліктів. Тому нормативні документи, які визначають статус і поведінку з військовополоненими є важливою складовою міжнародного гуманітарного права.

Проблематикою військового полону займаються такі вітчизняні дослідники, як О. В. Потильчак [4], В. Ю. Король [3], О. Клименко [2], О. В. Буцько [1]. Важливий внесок у розробку даної теми вніс ізраїльський науковець А. Шнеєр. Серед західноєвропейських дослідників даної проблематики велику роботу здійснили К.Беркгоф, Й.Дюльфер, К.Хартман, Д.Фенбі.

До другої половини XIX ст. у чинному міжнародному праві не було випадків укладання багатосторонніх договорів, які б встановлювали режим військового полону.

Вперше Конвенція про закони та звичаї війни, котра зафіксувала норми, покликані встановити правовий режим регулювання військового полону, була укладена у Гаазі на Першій конференції миру, що відбулася у 1899 р. Наслідком цих домовленостей стало створення країнами-учасниками конференції власних документів, що регулювали б режим військового полону[2, с.55].

Друга Міжнародна конференція миру, що також проходила в Гаазі у 1907 р., виробила новий документ, котрий більш повно визначив правовий режим військовополонених. «Конвенція про закони та звичаї війни на суходолі» була ухвалена 5(18) жовтня 1907 р. У розділі 2 додатку до цього акту, який отримав назву «Положення про закони та звичаї війни на суходолі», вперше чітко було вказано на статус військовополоненого[2, с.56]. Зокрема у статті 4 йдеться: «Військовополонені знаходяться під владою ворожого уряду, а не окремих осіб чи загонів, що їх полонили. З ними слід поводитись гуманно. Все, що належить їм особисто, за виключенням зброї, коней і військових паперів,

залишається їх власністю». У статті 5 визначалися умови ізоляції та ув'язнення військовополонених.

Перша світова війна продемонструвала необхідність подальшої розробки норм військового полону, у зв'язку з чим 27 липня 1929 р. була прийнята Женевська конвенція. Саме вона в подальшому була міжнародною правовою основою регулювання поведінки з військовополоненими під час Другої Світової війни[4, с.30].

Відповідно до положень конвенції 1929р: Статті 2, 3 та 4: Визначають військовополонених як ув'язнених держави, яка утримує їх, а не як ув'язнених того військового підрозділу, який захопив військовополонених, обумовлюють право військовополонених на повагу їх особи і честі, обумовлюють право жінок на обходження, відповідне їх статті і не допускають відмінностей у змісті між військовополоненими, за винятком утримання військовополонених різних звань у різних умовах. Стаття 4 особливо покладає матеріальне забезпечення військовополонених на полонену сторону: «держави, яка взяла військовополонених, зобов'язана піклуватися про їх утримання». Положення даної статті часто замовчується в різних дослідженнях, що мають мету виправдати загибель полонених і їх неналежне забезпечення харчуванням, одягом, житлом та лікуванням, тим, що ці витрати не забезпечувалися внесками відповідної держави, у збройних силах якого служили полонені в момент полонення. Статті 5 і 6 розповідають про права військовополонених при їх потраплянні у полон, про особисті речі, спорядження і грошові кошти.

Наступним міжнародним актом, який значно розширив нормативно-правове регулювання поведінки з військовополоненими, є Женевська Конвенція від 12 серпня 1949 року. Щоб охарактеризувати даний документ, розглянемо для прикладу конкретні статті, що досить описують умови утримання полонених, які зобов'язувались виконувати країни-підписанти договору.

У Конвенції 1949 року були додатково внесені зміни щоб визначити права військовополонених у разі капітуляції, а не тільки під час бойових дій. Статті 7 і 8 регулюють евакуацію військовополонених із зони бойових дій, тривалість денного маршу і повідомлення супротивника через довідкові бюро. Статті 9 і 10 регулюють вимоги до приміщень, де утримуються військовополонені, забороняють утримання військовополонених поблизу зони військових дій, в несприятливому кліматі, в антисанітарних або пожежонебезпечних умовах[5]. Статті 11, 12 і 13 встановлюють, що раціон харчування військовополонених повинен бути рівний раціону харчування військовослужбовців на казарменому положенні, дозволяють готувати додаткову їжу, якщо вона доступна і забороняють покарання їжею. Військовополонені можуть залучатися для роботи на кухні[5]. Статті 14 і 15 зобов'язують мати лазарети у кожному таборі і надавати щомісячний медогляд і адекватне лікування, включаючи безкоштовне протезування. Статті 16 і 17 обмовляють свободу проведення релігійних обрядів, заохочення спортивних та інших захоплень в таборі. Статті 18 і 19 визначають підпорядкованість відповідальному офіцеру, віддання честі та право на знаки відмінності. Статті 20-23 встановлюють грошове утримання, відповідне званню, обслуговуючий персонал з числа військовополонених, відповідний

званню, право на перекладачів або допити рідною мовою для військовополоненого[5].

Статтями з 27-ї по 34-у встановлює порядок праці військовополонених. Рівний з місцевим населенням трудовий день, один вихідний на тиждень, відповідальність держави за роботу у приватних осіб, неприпустимість тяжких для рівня розвитку військовополоненого робіт та використання військовополонених на небезпечних або загрозливих здоров'ю роботах. Не допускається праця військовополонених на військових спорудах або взагалі які мають відношення до військових дій. Офіцери залучаються до робіт за їх бажанням. Праця військовополоненого повинна бути сплаченою за тарифами і визначена частка заробітку, одержуваною готівкою[5].

Зовнішні зв'язки за статтями з 35-ї по 41-у обумовлюється право військовополонених на отримання та відправлення листів, доручень, заповітів, телеграм та посилок, порядок і норми повинні бути опубліковані при початку військових дій. Статті з 42-ї по 67-у описують відносини військовополонених з органами влади, їх право на скаргу на умови утримання, зокрема на негайну скаргу представникам держав-покровительок. При залученні військовополонених до суду або відповідальності їх права та покарання має визначатися передбаченою відповідальністю для військовослужбовців, однак військовополонений не може бути позбавлений свого звання[5].

Держави-учасниці і держави-підписанти 53 країни підписали і ратифікували Конвенцію. Країни, які підписали і ратифікували конвенцію, іменуються державами-учасниками Конвенції (англ. State Parties). Не всі країни, що брали участь у Другій світовій війні, підписали Конвенцію; в тому числі, конвенцію не підписала СРСР. Японія підписала Конвенцію, але не ратифікувала, будучи, таким чином, «державою-підписантом». Налічується 9 таких держав-підписантів[4, с.36].

Коло осіб, котрим надається статус військовополонених, визначено досить широко. До них віднесені особи зі складу регулярних збройних сил, члени військових або добровольчих загонів, що входять до складу таких сил, а також поліцейських сил, рухи опору, цивільних допоміжних сил, доданих військам, включаючи прокурорів, суддів, журналістів, священників. Умовами законності участі всіх цих осіб у військових діях є підпорядкування командуванню, що несе відповідальність за їхні дії, підпорядкування внутрішньої дисциплінарної систему, яка, крім усього іншого, покликана забезпечувати дотримання норм гуманітарного права[1, с.121].

Отже, першими та базовими міжнародно-правовими документами, які регулюють явище військового полону та визначають статус військовополонених є: 1) Конвенція 1899 р укладена у Гаазі на Першій конференції миру; 2) «Конвенція про закони та звичаї війни на суходолі» 1907р. створена на Другій Міжнародній конференції миру в Гаазі, більш повно визначає права полонених; 3) «Женевська конвенція про поводження з військовополоненими» 1929р. саме вона регулює поводження з військовополоненими під час Другої світової війни; 4) «Женевська Конвенція від 12 серпня 1949 року».

Література

1. Буцько О. В., Військовополонені в СРСР(1941 – 1945 рр). *Український історичний журнал*.2000. № 4. С. 120-126.

2. Клименко О., Грошові знаки командування Вермахту для таборів військовополонених у роки Другої Світової війни. *Сіверянський літопис*. 2010. №1. С. 54-68.
3. Король В. Ю. Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941 – 1939 роках. Київ. Видавничий центр «Академія», 2004. 128с.
4. Потильчак О. В, Табори для військовополонених та інтернованих в Україні у 1950 – 1954 рр.: організаційно-структурний аспект. *Історичний журнал*. 2005. №2. С. 30-37.
5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення: 08.05.2018)

Подласий Дмитро Васильович
*аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
кримінології Академії ДПтСУ,
м. Чернігів, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Основні чинники протидії корупції вже чітко сформовані та апробовані міжнародною спільнотою. Для успішного протистояння корупції повинна існувати в державі відкрита та прозора процедура прийняття державних рішень.

Вдалим приклад з цього питання являється Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, що виділяє основні та чіткі стратегічні принципи дотримання прав людини, принцип пріоритету антикорупційних заходів, зміцнення національної невідчужуваності, та інші [1, с. 365].

У свою чергу Бельгія в рамках реформи COPERNIC, зокрема сектору фінансового контролю, розширила поняття корупції та залишила місце для таких термінів як нагадування, транспарентність поведінки.

Широке та розгалужене національне законодавство Великобританії у сфері боротьби з корупцією. На даний час у цій країні відбувається ряд змін та оновлення антикорупційного законодавства, що стане охоплювати скасування парламентського імунітету від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних [2, с. 47].

Аналізуючи бельгійський досвід, можна зрозуміти, що ця країна використовує не лише традиційні схеми вирішення – кримінальна відповідальність, але і створює альтернативні умови, що зуміють запобігти вчиненню злочинів пов'язаних з корупцією.

Не слід пропускати й систему боротьби з корупцією у Фінляндії, вона там досить чітка та дієва. Перш за все у фінському законодавстві домінують принципи попередження та застереження вчинення злочинів, а не розгалуження їх видів.

Проблема корупції на даний час стоїть гостро у багатьох країнах, та важливу роль у боротьбі з корупцією відіграють національні програми, прийняті та затверджені багатьма країнами світу.

Загрози й проблеми, джерелом яких являється корупція, призвели до розробки ряду нормативно-правових актів щодо її запобігання. Фактичним результатом таких дій є значна кількість міжнародних документів у сфері боротьби з корупцією на чолі яких стоїть Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [3, с. 391].

Отже, підсумовуючи вище викладене, можна зауважити, що загальні принципи боротьби з корупцією містять ряд чинників, які при чіткому функціонуванні дають позитивний результат у сфері усунення загрози корупції та боротьби з нею.

Література

1. Постановление Парламента Республики Молдова «Об утверждении Национальной антикоррупционной стратегии на 2011-2015 годы»: от 27.07.2011 г., № 154 // Monitorial Official. 483 с.
2. Решетников Ф.М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф.М. Решетников. М., 1997. – 54 с.
3. Прохоренко О.Я. Протидія корупційним проявам в зарубіжних країнах та адаптація їх досвіду в Україні / О.Я. Прохоренко // Вісник УАДУ, 2002. № 3. – 395 с.

Половинко Ю.В.

*студент 3 курсу 031 групи
ННІ ІФ, СумДПУ ім. А.С.Макаренка,
м. Суми, Україна*

СТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОБОРОННОГО СПІВТОВАРИВСТВА В 50-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Після завершення Другої світової війни Західна Європа знаходилась у стані наруги. Відчувалося поступове посилення конфронтації між США та СРСР, тобто поступове розгортання холодної війни. В цей час країни-союзники США та Великобританія звернули увагу на західнонімецькі збройні сили та вирішили використати їх для оборони європейського континенту.

Одночасно постало питання про те, яка з країн несе більшу загрозу для світу – Радянський Союз, який вже в 1949 році успішно випробував атомну зброю, чи Німеччина, яка ще недавно вела активні бойові дії. Основним фактором для створення цього союзу стало підписання колективних договорів у Європі. Перший з них – Дюнкеркський пакт між Великобританією та Францією, підписаний 4 березня 1947 року. Другий договір, окрім Франції та Великобританії, залучав Люксембург, Нідерланди, Бельгію і був підписаний в Брюсселі 17 березня 1948 року.

Створення Європейського оборонного союзу підтримувала також Франція, яка прагнула переозброїти німецьку армію в рамках комплексної європейської військової сили.

Французькі політики не бачили необхідності переозброєння німецької армії в рамках Північно-Атлантичного альянсу як цього вимагали Сполучені Штати Америки. Адміністрація Г. Трумена пропонувала створення 12 західнонімецьких дивізій які будуть розташовані вздовж Ельби [3].

Франція надавала перевагу інституту, який гарантував би повний контроль під час озброєння армії. Уже в серпні 1950 року відбулося перше офіційне обговорення спільної європейської армії. Наступним кроком став виступ прем'єр-міністра Франції Рене Плевена, який пропонував план створення «європейської армії», що передбачав «повне злиття особового складу і озброєння» західноєвропейських країн в єдину європейську армію.

Європейське Міністерство оборони повинно було мати структуру, схожу на структуру ЄОВС [2]. Тобто не було б ніякої незалежної німецької армії, вона

повинна була співпрацювати з аналогічними арміями держав-членів під керівництвом єдиного наднаціонального європейського командування.

Британія, на відміну від Франції, була проти створення наднаціонального інституту, особливо в такій сфері як безпека та охорона.

Врешті, план Плевена було взято за основу для оформлення Європейського оборонного співтовариства (ЄОС), що було засноване відповідно до договору, підписаного 27 травня 1952 року в Парижі. Угоду уклали представники ФРН, Франції, Італії, Нідерландів, Бельгії та Люксембургу. Договір був спрямований на створення 100-тисячної європейської армії, що мала об'єднуватись на рівні корпусу.

Принцип роботи: Європейська армія мала б діяти в рамках Північноатлантичного союзу. Поряд з домовленістю про колективну оборону у статті 2, договір передбачав що основою всієї системи мала стати інституційна система. Основними органами були Комісія (Комісаріат), Рада, Асамблея і Суд. Комісаріат і Рада могли приймати рішення більшістю голосів (статті 24 і 39), крім того правосуб'єктність співтовариства не підлягала оскарженню (стаття 7) [1].

Підготовку сил мала здійснювати Наднаціональна комісія. Командування військами покладалось на Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі. Жодна держава-член не мала права утримувати інші війська, ніж ті, про які мова йшла в договорі. При цьому держави все ж могли набирати і утримувати сили, що були необхідні для виконання позаєвропейських зобов'язань країн (стаття 6) [1].

Отже, переговори щодо ЄОС підштовхнули європейську спільноту до подальшої дискусії та співпраці в сфері оборони, яка триває в ЄС і сьогодні. Роль ЄОС частково перебрав Західноєвропейський союз, вкотре підтвердивши передову роль НАТО для європейської безпеки.

Література:

1. Заворітня Г. П. Міжнародно-політичні основи становлення і розвитку спільної європейської безпекової та оборонної політики: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Г. П. Заворітня; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2006. 22 с.
2. Погляди правлячих кіл Франції на європейську інтеграцію та відносини з ФРН у 40х-60-х роках ХХ ст.: URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/slv/2010_9/st07.pdf
3. Шатун В. Т. Оборонна і безпекова політика Європейського Союзу: формування та еволюція / В. Т. Шатун // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Політологія. 2014. Т. 230, Вип. 218. С. 60-67.

Сакунова А.В.

*студентка 3 курсу 031 групи
ННІ ІФ СумДПУ ім. А.С.Макаренка
м. Суми, Україна*

АФГАНІСТАН У РОСІЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

В епоху «холодної війни» США та СРСР керували локальними кризами країн, з метою уникнення широкомасштабної ядерної війни. Особливу увагу вони приділяли мусульманським країнам, однією з яких є Афганістан, котрий

вже досить тривалий час є центром міжнародного тероризму і політичної нестабільності.

Відомий сходознавець, генерал А. Снесарев зазначав ще на початку ХХ століття: «Сам по собі Афганістан ні в економічному сенсі, ні в фінансовому, ні в будь-якому іншому значення не має, але він є істотним політичним фактором і значною політичною величиною»[3]. Країна опинилась в епіцентрі зіткнення інтересів двох держав.

Афганська криза ХХ століття була і залишається на сьогодні одним із наймасштабніший збройних конфліктів радянсько-американського протистояння. Оскільки, ситуація в Афганістані впливала на суміжні з ним державами та на весь регіон Близького і Середнього Сходу [1; 2].

Введення радянських військ в 1979 році на територію Афганістану негативно вплинуло на міжнародну ситуацію і на радянсько-американські відносини в цілому. Радянський Союз вступив у війну з афганськими моджахедами, які намагалися скинути прорадянський режим, що фактично вів приховану війну з США. В перші роки війни Америка почала антирадянську пропаганду, засуджувала дії Радянського Союзу на трибунах ООН та інших міжнародних організаціях. США підтримували афганських повстанців, масово поставляючи зброю і матеріальні ресурси, при цьому протягом 1980 році намагалися не афішувати свою допомогу моджахедам [4].

Після обрання М. С. Горбачова Генеральним секретарем ЦК КПРС у 1985 році відбулися суттєві зміни у розв'язанні війни, а саме – 8 грудня 1987 році був підписаний договір про усунення з європейської території найновіших ядерних ракет з боку США і СРСР. У 1988 році в Женеві була укладена угода про врегулювання конфлікту в Афганістані, підписали меморандум взаєморозуміння. До 15 лютого 1989 році радянські війська були виведені з Афганістану.

Після того, як радянські війська покинули в 1989 році Афганістан, Москва боялася, що там почнуть розвиватися терористичні організації, які загрожуватимуть її цілісності. Тому, вона змирилася із розташуванням військових частин США і НАТО з надією на те, що вони допоможуть повернути стабільність в цей регіон [5].

Позиція США полягає в тому, щоб створити сильний центральний уряд у Кабулі, а також добре озброєних і підготовлених служб безпеки.

Росія, в свою чергу, на сьогодні налагодила контакти з Талібаном (радикальний ісламістський рух сунітського напрямку, що зародився у Афганістані серед пуштунів у 1994 році), таким чином, надавши легітимність угрупованню, яке продовжує загрожувати безпеці афганському урядові і силам НАТО та США. Інтереси Росії і Талібана полягають у знищенні організації ІДІЛ, яка містить світову небезпеку.

Стратегія Москви в Афганістані включає в себе елементи сирійської стратегії. В обох країнах вона скористалася ослабленням позицій США. У Сирії – за допомогою військової сили, а в Афганістані – дружнім відносинам з політичними лідерами, а також свій вплив в сфері культури і бізнесу. Діючи, таким чином, Росія намагається досягти дві головні цілі: звільнити Афганістан від терористів, які можуть загрожувати їй самій і скористатися відступом Америки, щоб стати впливовою світовою державою.

Отже, протягом свого розвитку Афганістан в міжнародних відносинах був і залишається центром політичних інтересів Російської Федерації та Сполучених Штатів Америки.

Література:

1. Ганковский Ю.В. История Афганистана с древнейших времён до наших дней / Ю.В.Ганковский. М.: Мысль, 1982. – 368 с.
2. Коргун В. Г. История Афганистана. XX век / В. Г. Коргун. М.: Институт Востоковедения РАН, Крафт, 2004 . – 528 с.
3. Міжнародні відносини (друга половина 80-х – 90-ті роки) / Всесвітня історія. URL: <http://buklib.net/books/32855/>
4. Стратегия России в Афганистане / Всемирная история. URL: <https://inosmi.ru/politic/20180111/241162649.html>
5. Фейфел Г. Большая игра. Война СССР в Афганистане. / Г. Фейфел. М., 2013. 336 с.

Савченко А.Р.,
студентка 4 курсу
СумДПУ ім. А.С.Макаренка
м. Суми, Україна

ВПЛИВ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ НА ВРЕГУЛЮВАННЯ СИТУАЦІЇ В КАМБОДЖІ ВНАСЛІДОК ПОДІЙ 1975-1979 РР

Майже через три десятиліття після падіння червоних кхмерів у Камбоджі був створений трибунал за підтримки ООН, з метою засудження лідерів кхмерських комуністів, які відповідають за геноцид камбоджійського народу. Але чи понесли покарання ті особи, які є відповідальними за смерть третини тогочасного населення Кампучії?!

В'єтнам вторгся в Камбоджу (яку червоні кхмери перейменували в Демократичну Кампучію) у грудні 1978 року, після трьох років кривавого панування там червоних кхмерів. Саме внаслідок цих дій всьому світу відкрились масові злочини режиму Пол Пота . Організація Об'єднаних Націй, Сполучені Штати Америки, Китай та їхні союзники відреагували на такі новини неоднозначно і кожна з країн та міжнародних організацій зайняла свою позицію щодо становище у Кампучії [2, с.50].

США класифікували лідерів "червоних кхмерів" як "некомуністичних особистостей" (2), які потребують підтримки в їх боротьбі з в'єтнамською армією, який ніби-то напав на безневинну країну; Китай та Захід допомагали відновлювати армію Пол Пота в Таїланді. У 1979 році Комісія з прав людини ООН відмовилася розглянути доповідь, що містить 995 сторінок свідчень про масове порушення основних прав у Кампучії [5, с.193-194]. Протягом ще 10 років ООН звела нанівець всі зусилля Народної республіки Кампучії, щоб притягнути керівників червоних кхмерів до відповідальності.

Переговори про укладення миру в Кампучії розпочалися в 1989 році. Через прагнення червоних кхмерів встановити історичну справедливість і покарати винних у страшних діях 1975-1979 років, свідчення про злочини режиму Пол Пота нарешті були передані ООН. Терміни "злочини проти людства" та "геноцид" були заборонені з усіх офіційних документах. Паризькі угоди 1991 року використовували фразу «політика та практика минулого», щоб

позначити фактичне знищення майже третини камбоджійського населення [4, с.112-113].

Процес покарання і засудження винних не втрачав своєї актуальності, а навпаки примножував настрої камбоджійців, які пережили страшні тортури режиму Пол Пота: злочини, які були здійснені проти камбоджійського народу, ніколи до 1991 року не виносили на розгляд нейтральних та неупереджених судів.

Насправді в Кампучії був проведений так званий "революційний народний суд" в 1979 році, над двома лідерами червоних кхмерів, Пол Потом і Ієнг Сарі, котрий займав пост віце-прем'єр-міністра та міністра закордонних справ в уряді камбоджійських комуністів. Рішенням суду «Брата № 1» та «Брата № 2» (саме такі були офіційні підписи під документами двох камбоджійських лідерів [1, с. 657]) було засудження до смертної кари. До 1998 року червоні кхмери продовжували розповсюджувати свою позицію про те, що вбивства, вчинені режимом Пол Пота, були здійснені в'єтнамцями.

У листі до Генерального секретаря ООН камбоджійська влада просила допомогу ООН та міжнародного співтовариства щодо притягнення до відповідальності осіб, відповідальних за геноцид та злочини проти людства в період Демократичної Кампучії, з метою "встановлення правди" і "покарання винних"[3, с.54]. Генеральна асамблея ООН почала розгляд цього запиту наприкінці року. Після цього розпочинається досить довгий процес переговорів.

ООН запропонувала міжнародний трибунал для проведення судового процесу над «червоними камбоджійцями». Проте уряд Камбоджі хотів, щоб саме Камбоджійський суд отримав допомогу іноземних суддів та радників, і розгляд справ щоб проводили саме тут.

У відповідь ООН вимагала дотримання міжнародних судових стандартів, гарантій арешту підозрюваних визначених судом та залученням міжнародних суддів на всіх етапах судового розгляду. Проблема полягала в тому, що всі судді Камбоджі пережили режим Пол Пота та могли бути родичами жертв, що викликало б конфлікт інтересів. Також в судах ще залишались ті, хто займав посади ще при режимі Пол Пота. Тому камбоджійська судова система, перебудована після 1979 року, очевидно, поки не досягла задовільного рівня компетенції та незалежності.

Улітку 2003 року після тривалих переговорів між ООН і урядом Камбоджі була досягнута домовленість про створення Надзвичайних палат в судах Камбоджі для переслідування за злочини вчинені в період Демократичної Кампучії – це був спеціалізований орган, відомий в світі як трибунал над червоними кхмерами.

У 2004 році Національні збори ратифікувала закон про трибунал. У 2005 році угода між ООН і Камбоджею про заснування трибуналу набула чинності. А в травні 2006 році король Камбоджі затвердив 13 іноземних (з Австралії, Австрії, Канади, Франції, Японії, Нової Зеландії, Нідерландів, Польщі, Шрі Ланки, США) і 17 камбоджійських суддів і обвинувачів, які повинні були взяти участь в трибуналі. Літом 2006 року судді прийняли присягу [5, с. 217]. Зрештою в трибуналі було задіяно 250 камбоджійців і більше 100 іноземців.

Уосени 2007 року під варту були взяті чотири лідери Демократичної Кампучії: Нуон Чеа – заступник генерального секретаря Комуністичної партії Кампучії, член Постійного комітету (Політбюро), Ієнг Сарі - заступник прем'єр-міністра, міністр закордонних справ, Ієнг Тхір - міністр з соціальних питань та Кхієу Самфан - формальний глава держави. П'ятим підсудним був начальник в'язниці Туол Сленг - Канг Кек Ієу [6, с. 170].

Громадянське суспільство Камбоджі представляли на трибуналі чотири тисячі свідків і активістів різних організацій. За всі ці роки судові засідання відвідало 316 тисяч камбоджійців - представники різних верств суспільства з усіх провінцій країни. З 2011 року був запущений проект «Віртуальний трибунал», в рамках якого на сайті трибуналу був викладений архів слухань, показання свідків, зізнання, обвинувальні акти.

За 2010-2015 роки країни-донори виділили на трибунал 200 млн. дол., з яких 83 млн. дол. надала Японія [4, с. 135]. Уряд Камбоджі за цей період витратив на процес 50 млн. дол. Бюджет за 2016-2017 р становив 58,8 млн. дол.

Як показує міжнародний досвід, успіх діяльності гібридних судів багато в чому залежить від того, наскільки правляча еліта країни сповнена рішучості впроваджувати міжнародні норми права, що першочергово підтверджує незалежність судової системи від будь-якого політичного втручання.

Отже, міжнародна спільнота справила неабиякий вплив на врегулювання становища в Камбоджі після фатального правління Пол Пота. Варто зазначити й те, що без допомоги інших країн, а також міжнародних організацій, таких як ООН, ситуація у країні кхмерів могла б і не стати на шлях врегулювання.

Література

1. Біденко А. Спадок режиму «червоних кхмерів» як одна з перешкод стабілізації в сучасній Камбоджі / А. Біденко. // «Молодий вчений», 2016. С. 654–657.
2. Голубів М. Politique potentielle і демократична Кампучія / М. Голубів. // "Дзеркало тижня". – 2008. – №14. – С. 45–51.
3. Дж. де Найк «Геноцид у Камбоджі: документи судового процесу Пол Пота і Ієнг Сарі» / Г. » під редакцією Дж. де Найка. Париж, 2001. 75 с.
4. Кірнан Б. «Режим Пол Пота: раса, влада, геноцид у Камбоджі під владою червоних кхмерів» / Б. Кірнан. – Манчестер: Пегас, 2009. – 146 с.
5. Фрьоберг П. Посмішка Пол Пота. Подорож по Камбоджі червоних кхмерів / Петер Фрьоберг. Москва, 2014. 288 с.
6. Чендлер Д. Брат номер один: Політична біографія Пол Пота Лондон: Ультра.Культура, 2005. 204 с.

Яценко Ю. В.

студентка 3 курсу 031 групи

ННІ ІФ СумДПУ імені А.С. Макаренка

м. Суми, Україна

ЯПОНСЬКО-РОСІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Японія та Росія є лідерами і суперниками в Східно-Азійському регіоні. Перші контакти між ними відбулися ще в XVIII столітті, але офіційного затвердження вони набули лише в XIX столітті.

Від часу прибуття до Японії російського посольства під керівництвом Путятіна і аж до Японсько-китайської війни 1894-1895 р. відносини між двома державами носили дружній характер. Це пояснюється тим, що на відміну від Англії та Франції, Росія не мала наміру втручатися у внутрішні справи Японії. Гостроту конфлікту для цих держав представляло лише територіальне питання, яке було вирішене підписанням в 1875 р. Санкт-Петербурзького мирного договору. Цей договір говорив про те, що Росія отримувала острів Сахалін, а Японія закріплювала за собою Курильські острови. Однак у результаті історичного процесу Японсько-китайської війни між Японією й Росією виникає конфлікт за території в районі Маньчжурії та Кореї. Для Японії ці території були важливі як буферна зона, яка б могла стримувала Росію та інші держави від наступу на Японію і допомогли б їй зберегти свою незалежність. Для Росії було важливим взяти участь у розподілі китайських територій між західними державами, а в майбутньому і включення даних територій до складу російської держави. Результатом цього конфлікту стала Японсько-російська війна 1904-1905 р., яка завершилася перемогою Японії і підписанням Портсмутського договору. За цим договором Японії отримала Південний Сахалін. У 1907 р. між Японією і Росією була підписана конвенція, яка надавала японцям право вести господарську діяльність у північних російських водах [3; 4].

Після жовтневого перевороту 1917 р. всі двосторонні домовленості між двома державами були розірвані. В серпні 1918 р. японська армія взяла участь у Сибірському поході проти радянської влади, даний похід завершився поразкою Японії і приніс велику шкоду для подальших політичних відносин між двома державами [1].

На початку Другої світової війни як СРСР так і Японія підписали союзницькі договори з Німеччиною. На основі цих договорів, в квітні 1941 р. було укладено японсько-радянський пакт про нейтралітет, чинний до середини 1946 р.. Але все змінилося в лютому того ж року, коли СРСР вирішила брати участь у війні проти Японії, заради того, щоб включити до свого складу усі Курильські острови та Південний Сахалін. 2 вересня 1945 р. не маючи змоги і надалі протистояти арміям СРСР і США Японія капітулювала.

Після закінчення Другої світової війни японсько-радянські відносини визначалися особливостями протистоянням між СРСР і США. Але все ж гостро поставало питання щодо Південних Курил. Радянський уряд не бажав вести переговори з цього приводу. Однак з приходом до влади М. Горбачова позиція радянської влади змінюється, але все ж конкретних кроків з вирішення цієї проблеми вжито так і не було.

Після розпаду СРСР Японія сподівалася, що їй вдасться вирішити Курильське питання на свою користь. У 1997 р. російська влада все ж таки дала свою згоду на поступове повернення Японії островів Хабомай і Шикотан. Однак з приходом до влади В.Путіна домовленості так і не були здійснені. А коли в 2010 р. російський президент Д. Медведєв відвідав Південні Курили, то це викликало хвилю невдоволення з боку японського уряду і сприяло загостренню означеної проблеми [2].

Станом на 2018 р. між двома країнами досі не підписано мирного договору стосовно Курильських островів. Японський уряд вимагає повернення південних Курильських островів Ітуруп, Кунашир, Шикотан і Хабомай;

російський уряд відмовляється визнавати проблему, вважаючи острови своїми. Вирішення питання через міжнародні інстанції гальмується Росією.

Отже, уже доволі тривалий час Курильські острови викликають гострі політичні протиріччя між Росією та Японією в їх міжнародних відносинах.

Література

1. Барышев Э. А. Русско-японская политическая конвенция 1916 г. и ее международно-политическое значение / Э. А. Барышев // Япония, 2006: ежегодник. 2006. С. 243-256
2. Константинов В. Урок для України: Що штовхає Японію на дружбу з Росією. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/world/asia/2017-03-26/urok-dlya-ukrainyi-hto-tolkaet-yaponiyu-na-drujbu-s-rossiey/11145>
3. Кутаков Л. Н. Россия и Япония / Л. Н. Кутаков. М.: Наука, 1988. 384 с.
4. Павлов Д. Б. Русско-японские отношения в годы Первой мировой войны / Д. Б. Павлов. М.: Полит. энцикл, 2014. 261 с.

Наукове видання

**Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні і світі :
матеріали Міжнародної науково-практичної конференції для
студентів та молодих учених 18 травня 2018 р.
Частина 2.**

Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018 р.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск ***В. І. Шейко***
Комп'ютерний набір і верстка ***О. М. Іваній***

Здано в набір 02.04.18. Підписано до друку 23.04.18
Формат 60x84/16. Гарн. Агіал. Друк ризогр. Папір офсет.
Умовн. друк. арк. 12,96. Обл.-вид. арк. 14,25.
Тираж 100. Вид. № 26.

Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено у видавництві СумДПУ імені А. С. Макаренка

